BİR SEL GİBİ

Bekir Büyükarkın

ÖTÜKEN

BİR SEL GİBİ

Tarihî romanlarıyla edebiyat ve kültür dünyamızda müstesna bir yer edinen Bekir Büyükarkın, *Bir Sel Gibi* romanında on yedinci yüzyılın yirmi beş senelik bir devresindeki (1632-1657) siyasî, toplumsal ve iktisadî hayatımızı gözler önüne sermiştir. Bu dönem Osmanlı İmparatorluğu'nun şaşaalı devrinin artık gurûb etmeye ve İmparatorluğun üzerinde yükseldiği ahlakî değerlerin bir bir yozlaşmaya başladığı hazin bir dönemdir. Öyle ki, bu yirmi beş yıl ne kadar kısa olursa olsun, IV. Murat, Sultan İbrahim ve Avcı Mehmet gibi sultanların saltanat devirlerine temas edecek kadar uzundur. Henüz on iki yaşında bir çocuk iken (1623 yılında) tahta geçmiş olan IV. Murat'ın ilk dokuz yılı anarşinin hüküm sürdüğü ve devlet teamüllerinin bir kenara bırakıldığı trajik bir devirdir. Kösem Sultan ile Kızlarağası'nın elinde kalan devlette ne düzen kalmıştır ne de dirlik: hazine boşalmıştır; kadı ve naipler halkı soymaktadır; devlet memurlukları para ile satılmaktadır; rüşvet ve yolsuzluk artık vaka-i âdiyedendir. Ve en hazini de, devletin gözbebeği Yeniçeri Ocağı azmış, memleket içinde asayiş, mal ve can emniyeti kalmamıştır. Toplumun düzen ve dirliğinin sağlanmadığı takdirde nasıl bir faciaya dönüşebildiğine Bekir Büyükarkın'ın bu çalkantılı ve yoğun dönemi anlattığı *Bir Sel Gibi* romanında şahit olacaksınız.

Bekir Büyükarkın

ISBN 978-975-437-749-1

ÖTÜKEN

Bekir Büyükarkın

BİR SEL GİBİ

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 795
EDEBÎ ESERLER: 338

5. Basım: 1980, Arkın Kitabevi

7. BASIM

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-975-437-749-1

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12
Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi 32/4 Kızılay - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım
Dizgi - Tertip: Ötüken
Kapak Baskısı: Yeditepe Ofset
Baskı: Yaylacık Matbaası (0212) 612 58 60
Maltepe Mah. Litros yolu Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-Zeytinburnu
Cilt: Yedigün Mücellithanesi
İstanbul-Kasım 2014

Bu roman XVII. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun
yirmi beş yıllık bir devresini canlandırmak için yazılmıştır.
Olaylar sosyal, politik ve ekonomik yönden ele alınmış,
bir romanın imkânları dahilinde devrin örf,
âdet ve yaşantısına yer verilmiştir.

Ayrıca "Bir Sel Gibi"
olup olmamanın da romanıdır.

Bir Vezirin Ölümü

YIL 1632, gün Mayısın onsekizi idi. Parlak bir güneş İstanbul'u aydınlatıyor, şehir günlük hayatını yaşamaya başlıyordu. Mehter takımı, Demirkapı'da üç fasıl növbetini vuralı, epey olmuştu...

Topkapı Sarayı görünüşte çok sakindi. Enderun ağaları günlük emirlerini veriyorlar, içoğlanları büyük bir uysallıkla işlerini yapıyorlardı. Yalnız Hasodabaşı ile Silâhtar Ağa biraz heyecanlı görünüyorlardı. Çünkü hünkâr, devrin padişahı Dördüncü Murat o sabah pek sinirliydi. Oturmuyor, ayakta duruyor, huzuruna çağırttığı Sadrâzam Recep Paşa'yı bekliyordu.

Hünkâr henüz yirmi yaşında idi. Buna rağmen, gür siyah sakalı, kartal bakışları, heybetli vücudu vardı.

Huzurda herkes onu seyrediyordu. O, ellerini arkasına bağlamış, kaşlarını hafifçe çatmıştı. Zihnen çok meşgul olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu.

Nihayet kapı tarafından bir hışırtı duyuldu. Zülüflü baltacılar eğildi, sadrâzam içeri girdi.

Recep Paşa hafifçe topallıyordu. Bir an hünkârın heybeti karşısında duraladı. Sonra ayak öpmekte gecikmemek için eğildi.

O zaman hünkârın dudaklarında acı bir gülümseme belirdi. Recep Paşa'nın başka bir hareket yapmasına meydan vermeden:

- Gel beri, topal zorbabaşı! diye bağırdı.

Sadrâzam neye uğradığını anlayamamıştı; olduğu yere çöktü, sararmış benzi, titrek sesiyle:

- Hâşâ padişahım, diye inledi. Vallâh ve billâh hünkârımın rızasından taşra benim zerre kadar bir iş yapmışlığım yoktur.

Sultan Murat, ona kin ve alayla bir kere daha baktı. Dudaklarındaki acı gülümseme hâlâ kaybolmamıştı. Aynı tok sesiyle yeniden bağırdı:

- Bre kâfir, abdest al!..

Sonra Recep Paşa'nın başka bir söz söylemesine meydan bırakmadan karşısındakilere dönerek:

- Şu hainin tiz başını kesin! dedi.

Zülüflü baltacılar hemen atıldılar, artık yerinden bile kıpırdayacak gücü kalmayan Recep Paşa'yı kollarından tutup sürükleyerek dışarı çıkardılar.

Herkes hünkârın dudakları arasından çıkacak başka bir emri, korku ve ecel terleri dökerek bekliyordu... Dışarıdan birinin:

- Kara Ali'yi bulun, diye seslendiği duyulunca, Sultan Murat'ın dudaklarındaki gülümseme silindi, kaşları yeniden çatıldı:

- Cellât istemez. İşini kementle siz tamam edin, leşini Bâb-ı Hümâyûn önünde bekleyen zorbalarına atın. Mührü de Mehmet Paşa'ya verin.

Bir kıpırdanma oldu, sonra herkes koyu, ölümle hayat arasındaki o anlaşılmaz korkunç sessizliğe büründü. Dışarıdan sadece Recep Paşa'nın son iniltileri, yalvarmaları duyuluyordu. Nihayet onlar da kesildi.

O zaman hünkâr, Bostancıbaşı Duçe Mehmet'e döndü:

- Bak ağa, dedi, yeni sadrâzama söyle, tedarikin yapsın, huzuruma öyle gelsin. Tiz biriyle haber gönder. Derya Efendi'yi bulsunlar; onunla konuşmam gerek.

Bostancıbaşı etek öptü, hemen dışarı çıktı. Hünkâr bu sefer Kızlarağası Mustafa Ağa'ya seslendi:

- Ağa, sen de anama söyle, odasından zinhar taşra çıkmasın. Bundan böyle, kendi kendine asla hiçbir iş görmeye kalkışmasın.

Sonra verilecek başka bir emri olmadığını belli etmek için elinin tersiyle kapıyı göstererek:

- Halvet olsun, dedi.

Şimdi hünkâr, odada yalnızdı. Bir süre altın işlemeli tavana, karşısındaki duvara baktı. Avunmak, daha doğrusu içinde kaynayan ve kendini zaman zaman küçüklükle suçlandıran bir sesin etkisinden uzaklaşmak istiyordu.

Karar vermişti; bundan sonra hiçbir zaman küçülmeyecek, hiçbir kuvvete boyun eğmeyecekti. Tahtını ve idaresiyle sorumlu olduğu devletini koruyacak, şerefli günler yaşayacaktı. Bunun nasıl olacağını vaktiyle zorbalar ona çok iyi öğretmişlerdi. Karşısına kim çıkarsa çıksın, çiğneyip geçecekti. Af ve merhameti kaldırıyordu. Belki boş yere bazı suçsuzların kanına girecekti. Fakat devletin ve tahtının geleceği için bundan kaçınılmasına imkân göremiyordu.

Başını salladı, hafifçe sakalını sıvazladı ve sonra şiddetle pazularını gerdi. Kalın bileklerindeki damarlar meydana çıkmıştı. Bu bilekler iri bir adamı belinden tutup dolaştıracak kadar kuvvetliydi. Bir parmağı ile havaya kaldırdığı gürzleri değme pehlivanlar yerinden bile kıpırdatamazdı. Evet, onun bu kuvveti ve kararı karşısında hiç kimse duramayacaktı.

Birden hatırına sevgili musahibi Musa Çelebi geldi. O zaman yavaşça divana oturdu, başını ellerinin arasına aldı ve geçmişi yaşamaya başladı.

Evvelâ gözlerinin önünde babası Sultan Ahmet canlandı. Sonra ağabeyi Genç Osman'ı üryan ve perişan Yedikule'ye götürülürken gördü. Gaddar sadrâzam Davut Paşa onu hiç acımadan öldürtmüştü.

Ağabeysi vaktiyle, kendisi gibi çırpınmıştı; rüşveti kaldırmak, memleketi düzeltmek istemişti. Hattâ bu işte o kadar ileri varmıştı ki, Hicaz'a gitmek bahanesiyle Anadolu'ya geçmeye, oradan asker toplayıp İstanbul'daki zorbaların hakkından gelmeye karar vermişti. Fakat bir türlü başaramamıştı. Sarayı bastıkları zaman son çare olarak yeniçerilere sığınmıştı; 65'inci yaya ortası, verdiği söze rağmen, onu teslim etmiş ve neticede öldürülmüştü.

Eyaletlerde devlet idaresi iyi ellerden çıkmıştı, paranın ayarı bozulmuştu, vergi yükü sebebiyle çiftini bozan köylü asî olmuştu. Kapıkulu ocağı halkı büsbütün şımarmıştı, tımarlı sipahi ihmal edilmişti, kadı ve naipler halkı soymaya başlamışlardı. Dış ve iç hazineler bomboş kalmıştı.

İşte böyle karışık, her şeyin parayla alınıp satıldığı, sözün ayağa düştüğü bir devirde on bir buçuk yaşında tahta çıkmıştı.

O günü gayet iyi hatırlıyordu. 1623 yılı Eylül'ünün dokuzuncu günü idi.

Kendisi ilk yıllar hiçbir şey yapmamıştı. Bütün idare anası Kösem Sultan ile Kızlarağası Mustafa Ağa'nın eline geçmişti.

İran'la harpler başlamıştı. Ancak çok sevdiği vezir-i âzamı Hafız Ahmet Paşa'nın gayretiyle daha korkunç sonuçların önüne geçilebilmişti.

Her şeyi unutabilecekti. Ahmet Paşa'dan sonra vezir-i âzam olan Hüsrev Paşa'nın yetersizliği de belki hatırından çıkacaktı. Fakat bundan birkaç ay önce meydana

gelen o korkunç ayaklanmayı hiçbir zaman hoş görmesine imkân yoktu.

Hüsrev Paşa'yı azledip yerine ikinci defa Hafız Ahmet Paşa'yı sadrâzam yapmıştı. Senelerden beri sadâret bekleyen Recep Paşa buna tahammül edememiş, İstanbul'a dönen Hüsrev Paşa güruhunu kışkırtmıştı. Sipahiler ve yeniçeriler ayaklanıp Atmeydanı'nda toplanmış, Hüsrev Paşa'nın azline sebep oldu diye on yedi kişinin öldürülmesini istemişlerdi. Bunların arasında Şeyhülislâm Yahya Efendi, Sadrâzam Hafız Ahmet Paşa, Defterdar Mustafa Paşa, Yeniçeri Ağası Hasan Halife, Musahip Musa Çelebi de vardı.

Zorbalar işi o kadar azıtmışlardı ki Akağalar kapısına kadar dayanmışlardı. Hepsi bir ağızdan:

- Padişaha sözümüz vardır, divana çıksın! diye bağırıyorlardı.

Bu kulakları tırmalayan bir uğultu idi. Nihayet kardeşi Osman'ın korkunç sonucuna uğramamak için Bâbüssaâde önüne kurulan tahta çıkmış, kendine hâkim olmaya çalışarak:

- Nedir kullarım muradınız? diye sormuştu.

Âsiler hep bir ağızdan bağırmaya başlamışlardı:

- Defter ettiğimiz on yedi kişiyi, illâ Hafız Paşa'yı ver, paralayalım.

Onlara lâf anlatamamıştı. Yumruklarını sıkmış, hiddetle ayağa kalkmış, hepsini dövmek, ezmek istemişti. Fakat yapamamıştı; zayıf olduğunu, acz içinde bulunduğunu anlamıştı. Bu duygusu ise onu büsbütün çökertmişti.

Ağlamamak için dişlerini sıkıp içeri girerken Enderun ağaları etrafını sarmışlardı. Bu arada, her türlü teşrifât kurallarının dışında, fakat tamamen ılık bir ses kulağına çarpmıştı:

- Hünkârım, biraz daha sabret.

Bu sesin sahibi, babasının nedîm-i hası, cenk meydanlarında saçını ağartmış, milleti uğruna birçok yaralar almış, bir kolunu kaybetmiş olan Derya Efendi idi.

Sonunda zorbaların dediği gibi olmuştu. O günkü olaylar arasında, unutamadığı ve asla unutamayacağı iki söz hâlâ kulaklarında çınlamaktaydı. Birincisi, ikinci defa ayak divanına çıkarken Recep Paşa'nın sırıtırcasına:

"- Taşra çıkmadan evvel abdest alınız padişahım!" demesi, diğeri de Hafız Ahmet Paşa'nın gözyaşları arasında:

"- Padişahım, Hafiz gibi bin kulun yoluna feda olsun. Gam çekme, yalnız senden ricam şudur ki, sen beni öldürtmeyesin. Ko bu zâlimler şehit etsin. Çoluk ve çocuğumdan da ilgini eksik tutma." sözleri idi.

Hafız Paşa, salâvat getirerek dışarı çıkmış, şehit olmuştu.

İşte o zaman, Recep Paşa'ya mührünü verirken kendi kendine and içmişti.

"- Allahu Taalâ kudret verirse sizlerden intikam almak nice olur, görürsünüz!.."

Daha korkunç olaylar da geçmişti. Bunların hepsini tekrar yaşamak istemiyordu. Onun için ellerini başından çekti, ayağa kalktı. Fakat yalnızlığını acı acı hissetti. Sevgili musahibi Musa Çelebi yanında olsaydı şimdi; onunla ne tatlı konuşur, dertleşirdi. Kederli günlerinde kendini nasıl da avuturdu... Evet, Musa Çelebi de yoktu artık... Defterdar Mustafa Paşa'yı Vefa'da yakalayıp paraladıkları gibi Recep Paşa, ben saklarım, diye yalan söyleyerek Musa Çelebi'yi saraydan çıkartmış, İbrahim Paşa sarayına götürmüş, zorbalara teslim etmişti.

Recep Paşa sonra padişahı da hal' etmek istemişti. Rum Mehmet ile Yeniçeri Ağası Köse Mehmet Ağa'nın durumu vaktinde haber vermeleri sonucu bu isteğinde başarı sağlayamamıştı.

İşte şimdi Recep Paşa'nın hesabını görmüştü. Elbette en kısa zamanda diğer zorbabaşıları da temizlenecekti. Hafız Ahmet Paşa'nın, Musa Çelebi'nin intikamını fazlası ile alacaktı.

Tekrar düşüncelerinden uzaklaşmak istedi... Gezinmeye başladı. Bir türlü avunamıyordu. Hemen şu anda hepsini, bütün zorbaları öldürmek, hattâ kendi elleriyle boğmak istiyordu. Nitekim bu hususta emir vermek için kapıya doğru da yürüdü. Fakat nedense birden vazgeçti.

- Kim var orada! diye bağırdı.

Yavaşça kapı açıldı. Hasodabaşı içeri girdi. Çekinerek hünkâra yaklaştı, eteğini öptü, sonra da geri geri giderek başını önüne eğdi.

- Saadetlû hünkârım, kulunuz emirlerine âmadedir.

- Derya Efendiyi beklerim, neden gelmez?

- Padişahım, Derya Efendi ile sadrâzam efendimiz emirlerinizi bekler. Halvet buyurduğunuzdan geldiklerini haber vermeye cesaretimiz yoktur.

- Söyle gelsinler.

Hasodabaşı eğildi, padişahın eteğini öptü, dışarı çıktı. Biraz sonra Sadrâzam Tabanıyassı Mehmet Paşa önde, Derya Efendi arkada, artlarında da Kızlarağası Mustafa Ağa, Bostancıbaşı Duçe Mehmet ve bütün saray ileri gelenleri içeri girdiler.

Yeni Sadrâzam titriyordu, hemen yere kapandı, hünkârın eteğini öptü. Dördüncü Murat:

- Baka paşa, dedi. Mühr-i hümâyûnumu sana verdim. Görem seni; canla başla çalışasın, kulluk nasıl olurmuş gösteresin. Devleti hoşça idare edesin. İllâ zorbalara aman vermeyesin.

Sadrâzamın gözleri yaşlı idi:

- Şevketlû padişahım, dedi, Mehmet kulun yoluna feda olsun. İnşallahu Taalâ en kısa zamanda her işin uhdesinden geliriz.

Sultan Murat gülümsedi:

- Defterdarı gör, hazinenin durumunu iyice öğren, tedbirini al, emrimi bekle.

Sonra elini çırptı:

- Lalama bir kürkle bir hil'at giydirin! diye seslendi.

Sadrâzamla ilk konuşması bitmişti. O, etek öpüp çıkarken, hünkâr:

- Beni Derya Efendi ile yalnız bırakın, dedi.

Gün Görmüş Bir İhtiyar

DERYA EFENDİ, başı önüne eğik, sırtı hafifçe kamburlaşmış, gözlerini yarı kapamış, hünkârın karşısında sessizce duruyordu.

Sol kolu yoktu, başındaki kavuk onu olduğundan daha boylu gösteriyordu. Sakalları ağarmıştı. Göz çukurları derinleşmiş, bakışlarına hafif bulanıklık gelmişti. Buna rağmen, bu yarı çökük haliyle dahi o, yine de heybetli ve kararlı görünüyordu.

Sultan Murat onu gülümseyerek seyrediyordu. Sabahki hiddeti, hattâ üzüntüsü kaybolmuş gibiydi.

Odada huzur verici bir sessizlik vardı. Hünkâr kısa adımlarla Derya Efendinin önünden geçti, divana oturdu. Elini parmağındaki zümrüt mühürde dolaştırdı, sonra karşısındakinin hâlâ sustuğunu görünce:

- Sen kandasın, Derya Efendi? dedi.

- Saadetlû hünkârım, beni hoş görünüz; huzurunuza varmayı daima isterim. Lâkin rahatsız etmekten çekinirim.

- Derya Efendi, biz senden hoşlanırız!.. Bu köhne dünyada birkaç kişiden gayri dost mu kaldı? Gördün, Topal Recep'i boğdurttum, bundan sonra tedbir ne olsa gerek?

Derya Efendi birden cevap veremedi; başını biraz daha kaldırdı, hünkârı sevgiyle seyretti. Sonra:

- Bu âciz kulunuzun haddi midir ki, dedi, cihana hükmeden bir padişaha akıl versin?

Sultan Murat tekrar gülümsedi. Sonra birdenbire bu gülümseyişi kayboldu. Elini belindeki zümrüt kakmalı hançerine götürdü:

- Otur yanıma Derya Efendi, dedi, desturum olmuştur, benimle istediğin gibi konuşasın. Şimdi, Musa Çelebim sağ olsaydı beni oyalar, fikirlerini söylemekten çekinmezdi; sen de susmayasın... Babam, Sultan Ahmet'e nedimlik yaptın, hizmetlerin dokundu. Ağamla gittiğin Lehistan seferinde kolunu kaybettin. Ağam Sultan Osman senin sözünü dinleseydi, Hicaz'a gitme işini çıkarmaz, genç yaşta zorbaların eline düşmezdi.

Sultan Murat, hâlâ Derya Efendi'nin sustuğunu görünce kaşlarını çattı:

- Bana da sen yol göstermiştin, dedi; her hareketimde, bir kolayını bulup karşıma çıkan, "Sabret, daha zamanı gelmedi." diyen sen değil miydin? Söyle, bundan sonra ne tedbir gerek? Topal'ın zorbaları sarayıma üşüşürler mi dersin?

Hünkâr, ona tekrar baktı... Derya Efendi, sessiz, dudaklarını bile kıpırdatmadan ağlıyordu. Gözlerinden akan yaşlar yanaklarından süzülüyor, sakallarına dökülüyordu.

Sonra, daha fazla dayanamadı, birden yere diz çöktü, sağ elini uzattı, hünkârın zümrüt mühürlü parmağını tuttu, hıçkırıklarını zaptetmeye çalışmadan oraya dudaklarını değdirdi:

- Vakit gelmiştir sultanım, vur artık, Allah ve kulların seninledir. Ağanın intikamını al, kendi intikamını al, tahtını, devletini kurtar, kimsesizlerin yaşlarını kurut... Vur sultanım, vur!..

- Hepsini mi?

- Bütün zorba başlarını, ırz düşmanlarını, ocak söndürenleri, hepsini... Bu memleketi çökertmeye çalışan herkesi.

- Saka Mehmet, Gürcü Rıdvan, Cadı Osman, Deli İlâhi, Dereli Halil?..

- Hepsini sultanım, teker teker, yavaş yavaş vur... Bütün sipahi, yeniçeri zorbalarını, hak yiyen kadıları, köylüyü soyan beyleri, beylerbeylerini vur...

Derya Efendi doğruldu, dizlerinin üzerine, hünkârın ayaklarının dibine oturdu. Padişaha bakmaya cesareti yokmuş gibi:

- Tedbir odur ki, dedi, ocakla barışmış gibi görünesin, onların cemiyetini dağıtasın, sonra teker teker yakalayıp hepsini vurdurasın...

Sultan Murat, Hafız Ahmet Paşa öldürülürken ağladığını belli etmemek için nasıl elleriyle gözlerini kapattıysa, bu sefer de başını çevirdi, karşısındakine bakmadan:

- Sen de benimle beraber olasın, dedi.

- Padişahım, Derya kulun sana feda olsun. Lâkin o artık kocadı. Eli tutmaz, gözü görmez oldu. Ondan sana ne fayda var? Sen bir bahadır kişisin, her şeyi yapmaya kadirsin. Bana destur ver, ömrümün sonunu, Isparta'da kendi mülküm olan çiftliğimde geçireyim.

- Beni terk mi edersin?

- Hâşâ hünkârım, yine sana hizmet etmek isterim. Bir eşim vardı, elimden ecel aldı götürdü. Nur topu gibi bir oğlancığım öksüz kaldı. İsterim ki onu senin için yetiştireyim. Çiftliğime götürüp, ilmiyle, irfanıyla uğraşayım. Kılıç kullanmasını, ata binmesini öğrensin, özü de, sözü de doğru olsun. Sonra hünkârıma getirip, canı yoluna fedadır diyeyim.

- İsmi ne oğlancığının?

- Uluğ!..

- Kaç yaşında var?

- On birine henüz bastı.

Sultan Murat ayağa kalktı, pencereye doğru yürüdü, canı sıkılmıştı; her türlü dedikodudan kaçan, mertlikten ayrılmayan, cengi cenk, ilmi ilim bilen bu adamdan ayrılmak istemiyordu:

- Baka Efendi, dedi, oğlanını burada okutsak, en usta kişilerden silâh kullanmasını, ata binmesini öğretsek, olmaz mı? Anadolu karışıktır. Korkarım yollarda başına bir iş gelir, çiftliğinde seni rahat komazlar.

Derya Efendi de doğrulmuştu, gözleri yeniden nemlenir gibiydi:

- Saadetlû padişahım, çiftliğimin halini yıllardan beri bilmem. Kâhyalar elinde harap olur. Oğlancığım yabancı ellerde dilediğim gibi yetişmez. En önemlisi, ilginiz devam ettikçe dostunuzun da düşmanı olurum... Siz Anadolu'yu da zorbalar elinden temizler, yolları açarsınız.

Odada derin bir sessizlik oldu. Sultan Murat tekrar düşünceye daldı. Derya Efendi, hünkâr bu sefer de "Hayır" derse, dayanamayacağını anlıyordu. Halbuki bir an evvel çiftliğine çekilmek istiyordu. Belki de ihtiyarladığından olacak, dinlenmeye de şiddetle ihtiyacı vardı. İstanbul'un bulanık havası artık onu sıkıyordu. Sevgili karısının ölüm döşeğindeki halini hiç unutamıyordu: "Uluğ'cuğum sana emanet, onu koru!.." demişti.

Gerçekten hünkâra bundan sonra faydası dokunacağına da kani değildi. Kocamış, en önemlisi çok yıpranmıştı. Sonra birçok dostu olduğu gibi düşmanı da vardı. Hak yolunda yürürken birçoklarının çıkarlarını çiğnemiş olabilirdi. Bu karışık zamanda oğlancağızına fenalıkları dokunabilirdi. Hünkâra da söylediği gibi, onu devleti için yetiştirecek, sonra da kendi eliyle İstanbul'a getirip padişaha kapılandıracaktı... Son görevi de bu olacaktı. Bu topraklar şerefli ve azimli insanların çalışmasıyla kurtu-

lurdu. Hele Uluğ bir büyüsün, kendini koruyacak çağa gelsin, gerisi kolaydı.

Sultan Murat'la göz göze geldiler. Bulanık gözleriyle padişahı bir kere daha seyretti. Onun heybetli vücudu, keskin bakışları karşısında hayranlığını gizleyemedi:

- Allah seni bizlere bağışlasın padişahım, diye fısıldadı.

O zaman hünkâr, elini Derya Efendi'nin omzuna koydu:

- Peki Derya Efendi, dedi, dileğin yerine gelsin. Yalnız senden istediğim şudur ki, ne vakit sefere çıkarsam yanımda bulunasın, ilk haberimde orduma katılasın. Oğlancığını da vakti gelince bana gönderesin...

Sonra, Derya Efendi'nin cevabını beklemeden ellerini çırptı, içeri giren iç oğlanına:

- Tiz hazinedarbaşına söyle, dedi, bana bir kese altın, hil'at ve mücevher bir sorguç getirsin.

Tekrar karşısındakine döndü:

- Sen bana, dedi, vaktiyle hocalık da yapmıştın. Sana o zaman bir has vermiştim. Sadrâzam Ali Paşa'ya, istemediğini söylediğin için kalmıştı. Şimdi bu hası tekrar bağışladım.

- Affet beni sultanım, bir hayli dünyalığım vardır. Bize bundan sonra mal ne gerek?... Bugünleri bekleyen nice iş bilir, hizmetine canını feda eden, yiğit kişilerin vardır; onların hakkını bana vermen doğru mudur?

- Peki, benden hiçbir şey istemeyecek misin?

- İsteyeceğim hünkârım, izin verin; müezzinlerinizden İzzet Çelebi ile bostancı kullarınızdan Cuma benimle birlikte yola çıksın.

- Onların bu düşüncenden haberi var mı?

- Beli padişahım!.. İzzet Çelebi oğluma ders okutur. Cuma at bindirir, kılıç kuşatır. Onları yanınıza ben aldırmıştım.

- Yola ne vakit çıkarsınız?

- İstanbul'da yapılacak bazı işlerim vardır. Hünkârım ferman verir, Allah kısmet ederse iki aya kalmaz hareket ederim...

Sultan Murat içini çekti:

- Git, dedi, yolun açık olsun... Ayrılırken beni yine gör... Oğlancığını da getir...

Bu sırada hazinedarbaşı kapıda göründü. Padişah gelen hediyeleri aldı. Sorgucu kendi eliyle Derya Efendi'nin mücevvezesine taktı, hil'atı giydirdi; altın kesesini de verdi:

- Yol harçlığı yaparsın, dedi.

Derya Efendi hıçkırarak ağlıyordu. Evet, o artık ihtiyarlamıştı.

Bir Divan Toplantısı

MUHARREM ayının ilk günleri idi. O gün yeniçeriye "Masar" ulûfesi dağıtılacaktı. Divan-ı hümâyûn "galebe divanı" yapacaktı...

Vezirler sabah namazını Ayasofya Camiinde kılmış, Bab-ı Hümâyûnun önünde toplanmışlardı.

Derya Efendi de onların hemen gerisinde duruyordu. Küçük Uluğ'u elinden tutmuş, hünkâra vedâya gidiyordu. Eşyaları Üsküdar'a geçmişti, kendisi de ertesi sabah yola çıkacaktı.

Bâb-ı hümâyûnun önü çok kalabalıktı; yeniçeri ve sipahi ağaları ve bölük erkânı hep sıralanmışlardı.

Biraz sonra duacılar geldi, dualarını yaptılar, kapıcılar da Bâb-ı hümâyûnu açtılar. İçeriye evvelâ kapıcıbaşı girdi, onu reisülküttap takip etti. Sonra sırayla diğer divan halkı kapıdan geçtiler. Cebecibaşı da orta kapının dışında, çınar altında selâma durdu.

Çavuşbaşı ile kapıcılar kethüdası, vezirleri Bâb-ı selâmın iç tarafında karşıladılar ve ellerindeki gümüşlü asaları yere vura vura kubbe altına götürdüler...

Sakabaşı buzlu şerbetlerini sundu, divan erkânı sabahın alaca karanlığında bunları yudumlayarak içmeye başladılar.

Biraz sonra Sadrâzam Tabanıyassı Mehmet Paşa da geldi. Orta kapıda atından indi, yeniçerilerin ve ocak subaylarının selâmlarına karşılık vererek yürüdü. Hünkârdan aldığı cesaretle o da başını dik tutuyor, ulûfelerini almak için gelen kapıkullarına gururla bakıyordu.

Kubbealtına girip oturmadan evvel, sağında ve solunda bulunan divan erkânını selâmladı, oturduktan sonra da:

- Sabahlarınız hayrola, dedi.

Divanda bulunanlar saygıyla ayağa kalktılar, sadrâzamı selâmladılar.

Hatırlı bazı kimseler de ulûfe dağıtılmasını seyre gelmişti. Mehterler sarı meşin keseler içinde akçeleri divanhaneye taşıyorlardı.

Divan, günlük konuşmalarını yaptıktan sonra sadrâzamın gönderdiği bilgiye, Sultan Murat tarafından, ulûfenin verilmesine dair hatt-ı hümâyûn gelince büyük ruznameci Kapıkulu ocaklarının yoklamasına geçti.

Sıra yeniçerilerin yemek yemesine gelmişti. Eğer bir itaatsizlikleri veya istekleri varsa yemek yemekten vazgeçerlerdi. Sadrâzam bunu merakla bekliyordu. İki aydan beri epeyce temizlik yapmışlardı. Silahtarağası Ahmet, Saka Mehmet, Cin Ali gibi meşhur ve hâin zorbalar ilk ağızda öldürülmüştü. Anadolu'ya geçmelerine rağmen Cadı Osman, Kumru Bey, Deli İlâhi cinsinden daima fitne çıkaranlar da ortadan kaldırılmıştı. Yemişçi Mustafa, Bıçakçıoğlu, Mehmet Ağaoğlu henüz yakalanmamakla beraber, onların da icabına bakılacağına Mehmet Paşa'nın imanı vardı.

Sadrâzam, yerinden hafifçe doğruldu. Çorba, pilâv ve zerdeler Bâbüssaâde'nin ilerisine konmuştu. Kubbealtının önünde bekleyen başçavuş, elbisesinin eteğiyle işaret verince Kapıkulları yemeklere doğru koşacaklar mıydı

caklar mıydı acaba? Yoksa öldürülen ağalarının hesabını sormak için yemekten vaz mı geçeceklerdi?

Derya Efendi henüz padişahın huzuruna girmemişti. Daha doğrusu küçük Uluğ'un ısrarı üzerine bu ulûfe dağıtımı törenini seyretmek üzere iç avluda kalmış, padişaha haber göndermemişti. Karşısında sıralanmış olan yeniçerilere bakıyordu. Onlar börklerini yan yatırmışlar, başçavuşu seyrediyordu. Vaktiyle bu ocak, serhat boylarında destanlar yaratmıştı. Şimdi ise bir fitne yuvası olmuştu... Derya Efendi'nin içinde de sadrâzam gibi, hafif bir endişe olmakla beraber:

- Bak oğul, dedi, yeniçeri ve sipahiler nasıl yemek yiyecekler.

Küçük Uluğ babasının elini daha sıkı tuttu. Ömründe ilk defa göreceği bu manzarayı sanki kaçıracakmış gibi gözlerini bile kırpmıyordu.

- Efendi Baba, vaktiyle Cuma da mı burada yemek yerdi?

- Hayır o bostancıydı? Onun işi başkaydı. Hünkârın muhafızı sayılırdı.

Başçavuş birden, elbisesinin eteğiyle işaretini yapıverdi. Orta Kapı'nın önünde bekleşen ocaklılarda bir kıpırdanma oldu. Eller havaya kalktı, yüzler kubbeye döndü. Derin bir homurtu işitildi. Galiba isyan başlıyordu.

O zaman Derya Efendi oğlunu bıraktığı gibi yeniçerilerin yanlarına koştu, bütün gücüyle:

- Haydi yemeğe be gafiller! diye bağırdı.

Arkadan bir ses:

- Yemeğe! diye tekrarladı.

Bir an yine duraklama oldu. Başlar Kubbealtı'na çevrildi... Başka bir ses ise bütün kinini haykırırcasına...

- Hayır! diye adeta inledi; yemeyin bu yemeği!..

- Yemeyelim, yemeyelim!..

Derya Efendi sarardı. Yine de kendinden umulmayan bir sesle haykırdı:

- Durmayın derim size gafiller! Sonunuzu düşünür müsünüz hiç?

- Doğru söyler bu kocamış adam! Bize artık ayaklanmak gerekmez!..

- Yiyelim, afiyetle yiyelim...

Şimdi her şey değişmişti. Yeniçeriler oyalanmak istemiyorlardı, yemeklerini almak için koşmaya başlamışlardı.

Derya Efendi, ter içinde, bir ağacın arkasına sinmiş olan oğlunun yanına geldiği zaman, yüzünü seçemediği birisinin:

- Kancıklar, korkaklar, diye bağırdığını duydu, kavliniz böyle mi idi?

Derya Efendi, bu sesin sahibini iyice görebilmek için oğluyla birlikte ileri doğru yürümek istedi. Fakat ortalık o kadar karışmıştı ki, kalabalığı yaramadı...

Yemekler büyük bir iştahla yendi, sadrâzam ise memnun, yerine oturdu. Kapıkulları tekrar orta kapının önünde durdukları zaman, başçavuş yine Kubbealtı'na geldi, kollarını göğsüne çapraz olarak kovuşturdu, bağırarak gülbank'ını okudu:

"Allah Allah illallah... Baş üryan, sine püryan, kılıç alkan, bu meydanda nice başlar kesilir, olmaz hiç soran. Eyvallah; kahrımız, kılıcımız düşmana ziyan, kulluğumuz padişaha âyan. Üçler, yediler, pîrimiz sultanımız Hacı Bektaş-ı Veli demine, devranına hû diyelim, hûûûû!.."

Gülbank biter bitmez orta kapının önünde bir uğultu duyuldu. Bütün kapıkulu askerleri bir ağızdan:

- Hûûûû!.. diye bağırdılar.

İşler artık düzgün gidiyordu. Birkaç ay evvel etrafı kasıp kavuran, sadrâzamlar paralayan bu asker, devletin kanunlarına uymuş, başını önüne eğmişti.

Başçavuş yine bağırdı:

- Birinci ağa bölüğü!..

Bölüğün karakullukçusu cevap verdi:

- Burada!..

Başçavuş:

- Haydi, durman, dedi.

Bunun üzerine birkaç kişi koştu, bölükleri için ayrılan keseleri aldılar, omuzlarına vurup geri döndüler.

- İkinci Ağa Bölüğü!..

- Burada!..

- Haydi, durman!..

Bu suretle bütün ağa bölükleri, cemaat ortaları ulûfelerini almaya başladılar.

Sıra altmış beşinci yaya ortasına, Padişah Genç Osman'ı koruyacaklarına dair söz verdikleri halde cellâda teslim eden bölüğe gelmişti...

- Altmış beşinci yaya ortası!..

Birden ortalığı derin bir sessizlik kapladı. Başçavuş tekrarladı:

- Altmış beşinci yaya ortası!..

Yine cevap veren olmadı... Başçavuş bir daha bağırdı:

- Altmış beşinci yaya ortası!..

Bu sefer uzaktan bir ses duyuldu:

- Yoktur!..

Başçavuş dişlerini sıktı:

- Yok olsun, dedi.

Bu sözü bütün asker tekrarladı:

- Yok olsun!..

Artık ulûfe dağıtımı bitmişti, askerler keselerini almış, kışlalarına dönüyordu...

Derya Efendi ise, küçük Uluğ'a:

- Gel oğul, dedi. Haber salalım, divan halkı huzur-ı hümâyûna çıktıktan sonra biz de saadetli padişahın yanına varalım... Yalnız, korkma ve saygıda kusur etme.

Cuma

HAVA çok güzeldi. Üsküdar'dan kalkalı bir hayli olmuştu. Önde Derya Efendi ile küçük Uluğ gidiyor, arkadan ise İzzet Çelebi ve Cuma geliyordu. Geride katırcılar vardı. Bütün eşya katırların üzerine yerleştirilmişti. En geride de Derya Efendi'nin Cafer ve Cengiz isimli iki hizmetçisi vardı.

İzzet Çelebi ile Cuma atbaşı, yan yana idiler. Cuma atının dizginlerini gevşetmiş, hafifçe yan oturmuştu. Keçe külâhını arkasına doğru itmişti. Bir eliyle bıyıklarını burarken, yan gözle de İzzet Çelebi'yi süzüyordu. İzzet Çelebi kavuğunu başına oturtmuştu... Sakalları yüzünü tamamen kaplamıştı... Cuma'nın aksine zayıf ve solgundu. Ağzının içinden bir şeyler mırıldanıyordu.

Cuma birkaç kere öksürdü... İzzet Çelebi ile konuşmak istediği belli idi. Fakat Çelebi böyle bir konuşmaya hiç de teşne görünmüyordu. Nihayet Cuma dayanamadı:

- Hoca Efendi, dedi, bize niye yüz vermezsin? Kederin varsa dosta söyle, halleder.

İzzet Çelebi, Cuma'ya bakmadı bile. Sanki savaşa gidiyormuş gibi atının dizginlerine sıkıca yapışmış, ayaklarını üzengilerle birlikte hayvanın karnına dolamıştı. Güç işitilir bir sesle:

- Ben fazla konuşmaktan hoşlanmam, dedi.

- Daha bir şey konuşmadık ki, hoca efendi, bir kuru selâmınızı aldık o kadar...

- Yetmez mi?

- Yol konuşmadan geçmez ki...

- Beni rahat bırak geveze oğlan!..

Cuma daha fazla bir şey söyleyemedi. Hoca doğrusu pek sertti. Ona, "geveze oğlan" demişti. Acaba İzzet Çelebi'nin Cuma kadar oğlu olabilir miydi? Hocayı bir daha süzdü. Kendisi yirmi beş yaşında idi. Çelebi de kırkın bir hayli üzerinde olmalıydı. Bir an: "Bu adam babam yaşında, doğru söylemiş." diye düşündü. Sonra tekrar İzzet Çelebi'ye döndü:

- Beybaba, diye seslendi, çoluk çocuk var mı?

- Neden sordun?

- Hani kederin ayrılıktan mı, diye düşünürüm de...

- Sen kendi işine bak!..

Cuma'ya artık yapacak iş kalmamıştı. Kabahatli bir çocuk gibi susmak da hoşuna gitmiyordu. Yol uzundu, onbeş günden evvel Isparta'ya varamazlardı; hele böyle ağır giderlerse daha da uzardı. İlk menzil Gebze idi. Orasını da ancak geç vakit tutabilirlerdi. Öyleyse vakit nasıl geçecekti?

Cuma'nın da düşünmesi gerekli bazı konuları vardı. Fakat bunları hatırından bile geçirmek istemiyordu. Babasından daha çok sevdiği Derya Efendi, ona "Gelir misin?" demişti. Hayır diyebilir miydi? İnsan böyle bir adama karşı koyabilir miydi? Hem sarayda kalıp da ne yapacaktı? Kendisini, Kastamonu'dan gelip de aç ve çıplak dolaşırken elinden tutan, besleyen, yetiştiren, günün namdar pehlivanları arasına sokan Derya Efendi değil miydi?

Şimdi de ona şerefli bir görev vermişti. Uluğ Beyi yetiştirecekti... Şu, önünde giden, babasının anlattıklarını

büyük bir saygıyla dinleyen küçük Uluğ'a hocalık yapacak, at binmenin, silâh kullanmanın çeşitli şekillerini öğretecekti. Onun bileğini bükülmez bir hale getirmezse neye yarardı? Anladığına göre İzzet Çelebi denen şu hoca da Uluğ Beye Kur'an okutup hafız yapacaktı. Kim bilir başka şeyler de öğretirdi inşallah. Yoksa salt hafız olmak bu delikanlıya hiç yakışmazdı.

İşte geleceğin zevkli günleri dururken, geçmişi, hattâ dünü, İstanbul'u düşünmekte ne fayda vardı? Elbet günün birinde her şey düzelirdi... Lâkin şu hoca bir konuşsa da yolun uzunluğu duyulmasaydı.

İzzet Çelebi'yi ilk defa o sabah görmüştü. Derya Efendi tanıştırmıştı ama hakkında fazla bir şey söylememişti. Eğer içinden pazarlıklı bir adamsa onunla yıllarca beraber nasıl yaşayacaktı? Bir kere daha denemeye karar verdi, öksürdü:

- Ben bu yolları iyi bilirim.
- Ya!..
- Eyaletlere epeyce ferman götürdüm.
- İyi!..
- Hem de böyle ağır aksak değil, ılgarla.
- Güzel!..
- Kaç kere eşkıya vartası atlattık, kaç kere celâlilerin elinden kaçıp, kelle taşıdık...

İzzet Çelebi birden başını çevirdi, dizginleri elinden kaydı... Hayretle:

- Kim kelle taşıdı diye sordu?
- Ben!..
- Kelle de alır mısın?
- Ne çıkar?
- Bu işi hep yapar mısın?
- Gerekirse!..
- Bu yollarda eşkıya var mı?
- Sorulur mu?

- Ya bizi basarlarsa?

- Başa gelen çekilir!..

İzzet Çelebi gıcık tutmuş gibi öksürdü. Atını mahmuzlamak istedi. Elinden kayan dizginlere baktı. Sonra kendini toparladı. Yine başını ileri çevirdi. Dudaklarını kıpırdatmaya başladı...

Cuma fırsat yakalamıştı. Derya Efendi'nin duyamayacağını bilse katıla katıla gülecekti. Hafifçe eğildi, kimsenin işitmesini istemiyormuş gibi yavaş bir sesle:

- Yoksa korktun mu, hoca efendi? dedi.

- Benim de elim kılıç tutar!..

- Daha Mahmut Ağaoğlu, Yemişçi Mustafa, Bıçakçıoğlu yakalanmadılar. Fermanlı gezerler... Can belâsı, gözlerini budaktan sakınmazlar. Dağlarda levent toplarlar. At üstünde giderken bile insanı alnının ortasından vururlar. Bu yollar tehlikelidir hoca efendi, çok tehlikeli.

İzzet Çelebi dizginleri tekrar gevşetti. Atının üzerinde sallanıyordu. Dudaklarını zorla kıpırdatarak:

- A oğulcuğum, dedi, sen yiğit bir kişisin, levent endamsın; sen varken bize korku mu düşer, eşkıyaya destur mu olur? Sen de vurursun değil mi?

- Evvel Allah hoca efendi; fakat fazla kişi olurlarsa elden pek bir şey gelmez.

- Ya o zaman ne yaparız şahbazım?

- Sen varsın ya hoca efendi, bileğin kuvveti, kılıcın bereketi ile bir hû dedin mi, it sürüsü gibi kaçışıverirler.

Birden İzzet Çelebi kıpkırmızı kesildi:

- Bre hâin, diye bağırdı, benimle alay mı edersin?

Cuma, biraz ileri gittiğini anladı:

- Hâşâ hocam, dedi, muradım...

- Kes sesini, daha sen benimle konuşacak yaşa gelmedin... Haddini bildiririm yoksa!

- Ama beybaba...

Sözünü tamamlayamadı, o anda çok yakınlarından, arka arkaya tüfek sesleri gelmeye başladı. Derya Efendi başını çevirdi. Cuma elini havaya kaldırdı, küçük bir kervan durdu. Derya Efendi:

- Cuma, diye seslendi, ne oluyor? Anla şunu.

- Şimdi efendi hazretleri... Siz kervandan ayrılmayın.

Cuma atını mahmuzladı, tüfek seslerinin geldiği tarafa doğru hayvanını sürdü. Dizginleri sol elindeydi, sağ eline silâhını almıştı.

Köşeyi dönünce oldukça geniş bir düzlükle karşılaştı. Orada onbeş yirmi kişi yaralarına bakmadan çarpışıyorlardı.

Cuma dizginleri kastı; hayvan can acısından ön ayaklarını havaya kaldırırken, hafifçe doğruldu, kaşlarını çattı, hayret ve biraz da zevkle çarpışanları seyretti.

Kıyasıya dövüşüyorlardı; hepsi de tüfek atmada, kılıç kullanmada ustaydı.

Cuma gibi, bu yolda ün kazanmış birisinin, onların ne derece dövüşçü olduğunu anlaması işten bile değildi.

Fakat Cuma fazla seyretmedi. Birden padişahın bostancıbaşısı Duçe Mehmet'i tanıdı.

Mehmet Ağa, çarpışanların biraz gerisinde duruyor, bostancılarına emirler veriyor, yedeğinde tuttuğu bir atı da zaptetmeye çalışıyordu.

Cuma işin tehlikesini derhal anladı; bostancılar eşkıyalara nazaran azdılar. Birkaç tanesi de yerde yatıyordu. Birbirlerine iyice yaklaştıkları için şimdi de sadece kılıçla çarpışıyorlardı.

Eşkıyalar bostancıları sarmaya başlamışlar, Duçe Mehmet'e doğru gittikçe sokuluyorlardı...

O zaman Cuma tüfeğini omuzladı, tetiği çekti... Çeteden birisi baş aşağı yuvarlanırken:

- Koman, yetiştim ha, diye bağırdı.

Hayvanın dizginlerini bıraktı. Mahmuzlarını şiddetle batırdı. Yedek tüfeğini bu defa omzuna vurmadan ateşledi; bu da boşa gitmedi.

Eşkıyalarda bir duraklama olmuştu. Sarıldıkları zannı ile etraflarına bakınırlarken Cuma bir yıldırım gibi aralarına girdi. Elindeki kılıcı ilk rastladığına sapladı. O zaman bostancıbaşının:

- Haydi kurtlarım, diye bağırdığı duyuldu.

- Haydi kurtlarım...

Cuma atının başını tekrar geri çevirip Duçe Mehmet'in yanına gitmeye karar vermişti ki, eşkıyanın yüz geri etmek üzere olduğunu gördü.

- Kaçıyorlar, aman vermeyin!

Bostancılar son bir gayretle atıldılar, eşkıyanın yan tarafını sarmak için bir hamle daha yaptılar. Tekrar ölüm kalım savaşı başladı.

Küfürler savruluyor, naralar atılıyordu. Cuma yeniden saldırdı. Birden karşısında külâhını kulaklarına kadar geçirmiş, hiddetinden bıyıkları diken diken olmuş birisiyle karşılaştı:

- Kahpe dölü, eceline susadın sen!..

Sonra kafasına doğru bir kılıcın inmekte olduğunu gördü. Süratle atına yan verdi, kılıcını havaya kaldırdı. İki demir tok bir ses çıkararak çatıştı. İki bilek, birbirini devirmek için amansız bir savaşa girişti.

Diğer taraftan bostancılar iki eşkıyayı daha yere sermişlerdi. Bir bostancı da atının üzengilerine takılmış, yerde sürünüyordu.

- Dayanın kancıklar, kaçmayın, ağamı kurtarın...

Fakat artık iş işten geçmişti. Eşkıya silâhlarını bırakıyordu.

Cuma geri çekilip, karşısındaki adama öldürücü bir darbe indirmeyi düşünürken, onun da aynı şekilde hareket etmekte olduğunu gördü.

- Koru kendini zorbabaşı!..

Fakat hamlesi boşa gitti. Karşısındaki çevik bir hareketle sıçramış, elindeki kılıcı Cuma'nın hayvanına saplamıştı. Cuma kendini bir anda yerde buldu, ne olduğunu anlamaya çalışmadan doğrulup elini belindeki tabancasına atacağı sırada adamın dolu dizgin yandaki ormana doğru kaçtığını gördü.

- At, diye bağırdı, at verin bana, yakalayın şunu...

Bütün çırpınması boşa gitti. Külâhını kulaklarına kadar geçirmiş olan adam ormana dalmış, gözden kaybolmuştu.

O zaman Cuma yerden külâhını aldı, başına geçirdi, üstünü silkeledi. Duçe Mehmet Ağa'nın yanına gitti.

- Geçmiş olsun ağam, dedi, ver elini öpeyim.

Bostancıbaşı Cuma'yı çoktan tanımıştı. Onun eski ağasıydı. Hafifçe gülümseyerek:

- Gazan mübarek olsun Cuma, dedi, iyi dövüştün...

Sonra arkasındaki yedek ata sıkıca bağlanmış, başı açık bir adamı gösterdi:

- Bu kâfiri az kalsın elden kaçırıyorduk. Sen buralarda ne yaparsın?

- Derya Efendi ile yola çıktık. Bana izin ver de ağam, efendi hazretlerinin yanına varayım; merak etse gerek.

Daha fazla konuşmadı, süratle geri dönüp yerde yatan atına sokuldu. Hayvanın boynundan ve ön ayaklarından oluktan boşanırcasına kan akıyordu, ayaklarıyla toprağı kazıyordu...

Onu bir dakika gözleri sulanarak seyretti. Sonra demincek kaçan haydudun arkasından boşaltamadığı tabancasını belinden çıkardı, tetiği çekti. Yanık bir barut kokusu ve bir duman havayı kapladı. Kılıcı gözüne ilişti, büyük bir hınçla kaptı, kınına soktu.

- Hergele, dedi, sakın bir daha yoluma çıkmayasın. Seni lokma lokma eder, itlere yem yaparım!..

Etrafına bakındı. Sahipsiz kalmış bir bostancı atı gördü. Bir hamlede üzerine sıçradı ve dolu dizgin uzaklaştı...

Derya Efendi'nin yanına vardığı zaman onu telâşlı buldu.

- Nerede kaldın Cuma, nedir bu halin?

Boynunu büktü, bir kabahat işlemişti, savaşçı kanı kaynamış, hünkâr fermanı taşıyan bir ağanın göz göre göre yenilmesine içi elvermemiş, tehlikeye atılmıştı. Halbuki geride kalanları düşünmeliydi. Katırcılar ve iki yardımcı da eli kılıç tutan adamlardı ama ne de olsa kervanı yalnız bırakmamalıydı.

Hele küçük Uluğ; Cuma'yı hayret ve heyecan içinde nasıl da seyrediyordu? Ne güzel, ne zeki çocuktu o... büyük bir adammış gibi takındığı tavırlara, söz söylerken başını arkaya doğru atışına hayran oluyordu...

- Canım kurban sana, diye fısıldadı, benim küçük beyim; seni öyle bileği pek yapacağım ki, Cuma'nın namını gölgede bırakacaksın.

Sonra gülümsedi.

- Kusura bakma efendi hazretleri, dedi. Duçe Mehmet Ağa'yı fena sıkıştırmışlardı. Bir hu deyiverdim...

- Ağayı sıkıştırmaya kim cüret eder?

- Pek anlamadım ama Bıçakçıoğlu'nun adamları olsa gerek... Yakalanıp yedekteki ata bağlanan Bıçakçıoğlu idi galiba...

O sırada, bostancıbaşı ile bostancılar karşıdan gözüktüler. Duçe Mehmet önde, bir kısmı yaralı olan bostancılar onun arkasında, en geride de hünkâra baş kaldıran zorbabaşılardan Bıçakçıoğlu geliyordu.

Mehmet Ağa yaklaşınca, Derya Efendi attan indi, küçük Uluğ'u da indirdi. Diğerleri de onun gibi yaptılar.

Bostancıbaşı:

- Selâmünaleykûm, Derya Efendi, dedi.

- Aleykümselâm ağa hazretleri! Hayrola?

- Hayırdır... Bıçakçıoğlu kâfirini, İznik'te ele geçirdik. Âsitane'ye götürürken, kâfirin adamları bizi gafil yakaladı. Cuma yetişmeseydi galiba işimiz bitikti. Hamd-ü Hüda şimdi bir tanesini bile sağ komayıp oracıkta pare pare ettik.

Cuma:

- Biri kaçtı, dedi.

- Beli, senin atını yıkanı söylersin değil mi? Kulaksız Rüstem derler, amansız bir zorbadır; Bıçakçıoğlu'nun kardeşidir. Yakında onun da canını almak bana kısmet olur!..

Derya Efendi duraladı:

- Ben o kâfirin sesini işittim, dedi. Hünkârıma vedâya giderken rastlamıştım, ocaklıyı kandırıp yemek yememeleri için bağırırdı. Padişahıma bunu hikâye ettiğimde, bilirim, demişti. Çavuşlar da görmüşler, Kulaksız Rüstem'miş!.. İnşallah yakında cezasını bulur.

Duçe Mehmet Ağa:

- Doğru söylersin, efendi hazretleri, dedi. Padişah fermanı var, fitne sokanların hepsi belli oldu. Bugün elden kaçtı ise yarın leşini süreriz... Bu dağlar Osmanlıdan gayriye kalmamış!

Bir Kervansaray

GECE geç vakit Gebze'yi tuttular.

Cuma nedense yolda hiç konuşmadı. Hattâ kendisiyle yarenlik etmeye teşne görünen İzzet Çelebi'ye bile aldırmadı. Derya Efendi'den izin alarak kafilenin başına geçti. Bir dönemeç gördü mü veya bir geçide rastladılar mı, atını sürüyor, karşı tarafa geçtikten sonra kervanı bekliyordu. Su başlarında konakladıkları zaman oturmuyor, azığını eline alıp karnını ayakta doyuruyordu...

İzzet Çelebi'nin bir aralık merakı o kadar artmıştı ki, dayanamayıp Derya Efendi'ye sormuştu:

- Efendi hazretleri, bu oğlana ne olur, baskına mı uğrarız yoksa?

Derya Efendi gülümsemiş:

- Ben onu bilirim, demişti, hem endişe eder hem de atını yıktılar, onu hazmedemez.

İzzet Çelebi daha fazla bir şey sormamış, binbir duanın arasına bir tanesini daha katarak okumaya başlamıştı.

Küçük Uluğ ise, ucu yerlere sürünen kılıcını babasına göstererek:

- Uğru gelirse, hünkârımın bana hediye ettiği şu kılıçla başını keserim, diyordu.

İşte böylece yatsıya doğru Gebze'ye yaklaştılar. Şehir uzaktan görününce Cuma, Derya Efendi'ye sokuldu.

- Efendi hazretleri, dedi, kadıya mı misafir olursunuz, yoksa hana mı?

Derya Efendi:

- Hana gitsek iyidir, dedi, gece vakti kişi rahatsız edilmez.

Gebze'nin kervansarayı emsaline nazaran ufaktı... Cuma buralarını çok iyi bildiğinden karanlığa rağmen güçlük çekmeden kervanını hanın kapısına kadar getirdi. Etrafta hiçbir canlı görünmüyordu. Şehir ve kervansaray şimdiden uykuya yatmış gibiydi.

Cuma atından atladı, dizginleri koltuğunun altına geçirdikten sonra "Heytt!.." diye bağırdı. "Kapıyı açın..." Gecenin zifir gibi karanlığında kulakları yalayan bu sesten başka hiçbir ses işitilmedi. Cuma:

- Efendi hazretleri, dedi, uşaklara söyle geriyi kollasınlar; ben şu heriflerin başına kapılarını yıkıvereyim.

Sonra, atının dizginlerinden çekerek iyice sokuldu, demir kapıya yumruğunu bir balyoz gibi indirdi:

- Hey dideban başı açsana, uyudun mu?

Neden sonra kapıdaki mazgallı küçük pencere aralandı. Bir kandilin ışığı altında çıplak bir baş göründü:

- Ne istersüz?

- Gece vakti ne istenir, yolcuyuz.

- Kaç kişisiniz?

- On iki.

- Hele biraz oyalanın.

Pencere kapandı, Cuma geri çekildi:

- Canına yandığımın, diye söylendi. İzzet Çelebi'ye hattâ Derya Efendi'ye bile aldırmam ama beycik üşüyecek, gece ayaz oluyor...

Biraz sonra paslı kol demirinin gürültüsü duyuldu, iri bir anahtar kilitte döndü, rezeler gıcırdadı, kapı açıldı.

Didebanlar kandillerini tutmuşlar, gelenlere bakıyorlardı, hepsi de silâhlıydı.

Derya Efendi:

- Destur, dedi.

İzzet Çelebi salâvat getirdi, kafile kapıdan girdi.

- Durman, şöyle gelin!..

Bir dideban yol gösteriyordu. Avlunun ortasına gelince durdular. Burası oldukça büyüktü, kandillerle hafifçe aydınlatılmıştı. Etrafta öbek öbek denkler vardı. Develer çökmüş, geviş getiriyorlardı. Ahırdan arada sırada at kişnemeleri işitiliyordu. Avlunun etrafında odalar vardı, sağ tarafta ufak bir mescidin kapısı göze çarpıyordu. Bir çeşmeden durmadan su akıyor, yalağı dolduran sular hafif bir şırıltı çıkararak bir olukta kayboluyordu...

Han kalabalık olacaktı. Bazen kesik iniltiler, bazen de yorgun bir yolcunun kulakları tırmalayan horultuları duyuluyordu. Bir de nereden gelip, nereye gittiğini kendisinin bile unuttuğu bir garibin kırık sazının ezik nağmesi işitiliyordu.

O, sırtını bir devenin hörgücüne dayamış, başını gökte titreşen bir yıldıza dikmiş, ovalar aşmada, dağlar geçmede, belki de sadece bakışlarıyla ihanet ettiği için yârinden kaçmada... Kalbi, ümidi, inancı kırılmış... Sazına söylüyor, ona dert yanıyor, parmaklarını dile getiriyor...

- Selâmünaleyküm!..
- Aleykümüsselâm!..
- Hoş geldiniz.
- Hoş bulduk.
- Yolculuk nereden?
- Âsitane'den.
- Nereye gidersüz?
- Isparta'ya.

- Geç kalmışsınız!

- Siz de erken yatmışsınız?

- Öyle olur; namazdan sonra mehterhane çalıp kapıyı kapatırız.

Derya Efendi gülümsedi, kendisini sigaya çeken didebana sordu:

- Yatacak yeriniz var mı?

- Üç ocağımız boş, sığışın gayri. Zaten hepsi kırk ocak... Yalnız şartımız vardır; sabahleyin mehterhane dövülmeden, kapılar açılmadan taşra çıkmaya kalkışmak yoktur.

Derya Efendi tekrar gülümsedi:

- Biliriz oğlum, dedi, haydi sen bize yol göster, katırcılar da yükleri yıksınlar.

- Yemek ister miydiniz?

- O işi dışarıda yaptık.

Derya Efendi ile Uluğ bir hücrede, katırcılar bir hücrede, İzzet Çelebi ile Cuma da bir hücrede yatıyorlardı. Derya Efendi'nin iki uşağı avluda denklerin yanında idiler.

Cuma çizmelerini çıkarmış, soyunmadan uzanmıştı. İzzet Çelebi takkesini giymiş, yatağına oturmuş, dua ediyordu. Kandilden çıkan is, karanlıkta çabuk kayboluyordu.

Dışarıda yine o bilinmeyen garibin elleri, sazında konuşuyordu... Kendisinden çalınan bir çift bal renkli gözün hikâyesini söylüyordu... O, bal renkli gözlü sevgilisinden sadece bakışlarını istemişti, arada bir onları seyredeyim, onları da bende bulayım demişti. Başka hiçbir şey arzulamamıştı. Bir çift bal renkli bakışa, bir ömür vermişti... Felek mi zalimdi, hayat mı acı? Birgün, önüne bir ömür serdiği bal renkli bakışları başkasının üzerinde dolaşırken görüvermişti!..

Cuma kıpırdadı:

- Burası garibime gitti Hoca Efendi, dedi, birkaç lâf etsek?

İzzet Çelebi duymamazlıktan geldi; elleri açık, Yâsin-i şerif okuyordu.

Cuma başını çevirdi, bir süre onu seyretti, sonra İzzet Çelebi'nin yüzünü eliyle kapadığını görünce:

- Hoca Efendi, diye tekrarladı, birkaç lâf etsek derim...

- Sırası mı şimdi? Sabah erken kalkarız. Bir yatak bulmuşsun uyu, daha ne istersin?

- Hoca, bugün beni yaman yıktılar, atımı devirdiler...

- Hepsi bu mu?

- Bu değil ama gerisini düşünmesem gerek... Bazen Âsitane de hatırıma gelir, yüreğim sızlar... Hani ben hiç böyle değildim.

İzzet Çelebi esnedi:

- Gam mı çekersin? dedi. Allah'ına dua et; yeter.

Sonra yatağına uzandı, yüzünü duvara, sırtını Cuma'ya çevirdi.

Dışarıda titrek bir yıldız altında hanın konuk garibi hâlâ hayatını yaşıyordu.

Müezzin, hanın mescidinde sabah ezanını okurken bütün yolcular ayaktaydı. Denkler bağlanıyor, hayvanlar koşuluyordu. Şadırvanın önünde abdest alanlar, kollarını sıvamışlar ayaklarına takunyalarını giymişlerdi.

Birkaç güvercin kalabalıktan ürkmüş, mescidin damına konmuştu... Bir hint horozu gururla ötüyor, tavuklar yerleri eşeleyerek sabah gıdalarını arıyorlardı.

Derya Efendi, İzzet Çelebi, Cuma ve küçük Uluğ uşakların getirdiği ibriklerden abdestlerini aldılar, sonra mescide gidip namazlarını kıldılar.

Katırcılar hayvanları hazırlamışlardı. Birden mehter takımı nöbet vurmaya başladı. O susunca iri bir adam ortaya geldi:

"- Ey ümmet-i Muhammed, diye bağırdı, malınız, eniniz, donunuz tamam mı?"

Bütün yolcular üzerlerine ve denklerine bir kere daha baktılar, sonra hep bir ağızdan:

- Tamamdır, diye cevap verdiler, sahib-i hayrâta Allah rahmet eyleye.

O zaman avlunun ortasına gelen adam geri döndü:

- Bevvaplar, diye seslendi, açın kapıları...

Kapıcılar koştular, kol demirlerini kaldırdılar, iri anahtarları kilitlerine sokup ağır ağır demir kapıları ardına kadar açtılar.

Atlar bir kere daha kişnedi, develer çıngıraklarını salladı ve kervanlar sabahın nemli havası içinde teker teker yollarına koyuldular.

Onlar çıkarken kapıcılar hiç usanmadan:

- Gafil olman, bir şeyi gaip etmen, hak yemen! diye sesleniyorlardı.

Dışarıda çimenler ıslaktı. Tarla kuşları ısınmak için kuru bir yer arıyorlardı.

Küçük Uluğ babasına sokulmuştu. Sağ elini Sultan Murad'ın kendisine hediye ettiği kılıcın kabzasından ayırmadan:

- Beybaba, dedi, hancılara niçin akça vermediniz? Acep unuttunuz mu?

Derya Efendi, oğlunu şefkatle süzdü:

- Hayır oğul, dedi. Kervansaraylar hayrattır, vakıftır, orada bedava yenilir, bedava yatılır, hattâ gerekirse bedava giyinilir... Hep böyle olmuştur.

Bir Dayak Olayı

YOLCULUK Cuma'nın düşündüğü gibi uzun sürmüştü... Gebze, İznik, Eskişehir, Seyitgazi, Afyon, Uluborlu menzillerine uğrayarak Isparta yolunu tutmuşlardı. Şehir ve kasabalara zamanında varamayıp yollarda konakladıkları geceler de olmuştu...

Böyle gecelerde Cuma hiç uyumamıştı. Hattâ Cafer ile Cengiz nöbetleşe yattıkları halde o, daima sırtını bir ağaca dayayarak eli kılıcında beklemişti. Nedense içinde bir endişe vardı; takip edildiklerini zannediyordu.

Halbuki, vaktiyle ferman götürürken, yalnız başına olduğu halde, bu yollardan çekinmeden geçerdi!.. Çok zamanlar kervansaraylara uğramaz, bir ağacın tepesine çıkar, dallara kendini bağlar, uyurdu... Yaylalar, dağlar onundu... Sabah olup da yola koyuldu mu, sarp geçitlere, karşısına çıkan engellere aldırmaz, atını çatlatırcasına sürerdi. Hele bir gün bir vezir kellesine bal doldurup pamuklara sardıktan sonra heybesine atmış, öyle bir süratle İstanbul'un yolunu tutmuştu ki, altındaki hayvan dayanamamış, olduğu yere yıkılıvermişti. Ne günlerdi onlar!..

Nihayet Isparta uzaktan görünmüştü. Daha vakit erkendi. Kafile eski sırasına göre yol alıyordu. Yalnız İzzet

Çelebi, Derya Efendi'nin solunda yürüyor, Cuma en önde ilerliyordu.

O gün, Uluborlu'dan hareket edeli beri İzzet Çelebi'nin yüzü gülüyordu:

- Efendi hazretleri, diyordu, Allah'ın inayetiyle, yarından tezi yok Uluğ Beyimizi dersine başlatırım. Evvelâ hıfza çalıştırırım. Arabça ve Farsça da öğretirim.

- Zaten bunları az-çok bilir Çelebim, senin sayende iyice kuvvetlenir, ilmi, irfanı artar... Şunu isterim ki, hiçbir zaman yobaz olmasın. Sen benim dünya ve ahret kardeşimsin. Uluğ'u dilediğin gibi okutmakta serbestsin... Hiç bana bakma; kendi evlâdın say onu...

İzzet Çelebi'nin gözleri parladı:

- Bu dünyada, dedi, sizden gayrı benim kimsem yok. Âsitane'de topu topu iki dükkânım ile bir evciğimden başka da mülke sahip değilim. Onları da ne yapayım?

Derya Efendi, İzzet Çelebi'yi süzdü; onda bugün bir rahatlık hissetmekle beraber, hoşgörürlükten uzaklaşmış bir hal sezdi:

- Doğru söyle bana hoca efendi, dedi, biz ana tarafından akraba da sayılırız, yoksa evlenmek mi isterdin? Seni beraberimde getirmekle hata mı ettim acaba?

- Hâşâ efendi hazretleri, dünya evine girmek muradım değildir... Bu fâni dünyada başımı dinlendirmek isterim. Hünkârın yanında rahat mıydım sanırsınız? Dilbaz değilim, dostumu, düşmanımı gözetmem, ben bir acaip kişiyim, galiba canımı severim...

- Öyle ise hiç gam çekme, çiftlik bizim malımızdır. Orada, beraber yatar, beraber yer, beraber gezeriz... Yalnız şu koca oğlanı da gözden uzak tutma...

İzzet Çelebi başını salladı:

- Cuma'dan mı bahsedersiniz? dedi. Çok gevezedir, ha bire lâf etmek ister, bağdaşmamız güç olsa gerek.

- Ama yiğit kişidir.

- Elhak gözü pek, kılıcı keskin görünür. Lâkin huylarımız ayrı.

- Hele bir dene, alışırsın.

O sırada Cuma'nın kendilerine doğru gelmekte olduğunu görünce sustular. O atını tırısa kaldırmış, külâhını yine yan yatırmıştı.

- Efendi hazretleri, ilerde yol ikiye ayrılır, ne tarafa sapsak gerek?

- Sola döneceğiz, öteki yol şehre gider...

- Ben hızlı gidip haber salayım mı?

- Sen yanımızdan ayrılma, gerekirse Cafer'i göndeririz.

Cuma da atını İzzet Çelebi'nin soluna aldı, ilerlemeye başladılar... Herkeste bir ferahlık hissediliyor, yüzler gülüyordu. Günlerin endişesi artık kaybolmuş gibiydi... Kendi topraklarına gelmişlerdi... Bundan sonraki yıllar emin gözüküyordu... Artık hayat tatlı, endişeden uzak geçecekti.

Cuma, sorumluluğunu taşıdığı bu kadar kişiyi kazasız belâsız getirmenin mutluluğu içinde bıyıklarını buruyordu...

İzzet Çelebi'nin ise başka bir sevinci daha vardı... Artık Âsitane'de halkı soyan kadızadelerin baskısından uzakta kalacak, onların ham fikirleri kulaklarını tırmalamayacaktı.

Yalnız Derya Efendi, diğerlerinden farklı olarak, kopuk sol kolu hâlâ sızlıyormuş gibi, içinde bir eziklik hissediyor, mânen kendisini doymuş göremiyordu...

İki yol ağzına geldiler, sola saptılar, ilerde görünen bir köye doğru ilerlemeye başladılar... Tam köyün mezarlığına yaklaşıyorlardı ki, kulakları tırmalayan bir feryat işittiler...

Derya Efendi:

- Ne oluyor? dedi.

Cuma:

- Şimdi anlarım efendi hazretleri, diye cevap verdi.

- Hadi... Biz de arkadan geliriz.

Cuma yine hızla ileri atıldı. Bir hamlede mezarlığa vardı... Gördüğü manzara cidden garipti. Dört-beş kişi, iki köylüyü yere yatırmışlar, durmamacasına dövüyorlardı. Yerdekilerin ağızlarından burunlarından kanlar akıyor, yardım istiyorlardı. İki adam da atlarının üzerinden bu manzarayı gülerek seyrediyordu...

Cuma, atının dizginlerini kastı, hayvan şaha kalkıp sahibinin ustalığını gösteriyormuş gibi kişnerken:

- Allah'tan korkun!.. diye bağırdı.

- Sen kimsin?

- İki fakiri ne hakla yere yıkıp dövdürürsünüz?

Dayak atanlar durmuşlardı. Köylüler, yüzleri, gözleri kan içinde yerde inliyorlardı. Bu dayağı zevkle seyreden iki kişi de atlarını sürüp Cuma'ya iyice yaklaşmışlardı... İçlerinden biri tekrar sordu:

- Sen kimsin, nasıl olur da bizim işimize karışırsın?

Cuma bıyıklarını burdu, O, ya mutluyken, ya da kızdığı anlarda hep bıyıklarıyla oynardı:

- Behey gafiller, kopası başınız vücudunuzda fazla değilse, sualime cevap verin; ne hakla bu fakirleri dövdürürsünüz?

Köylüleri döven adamlar, onları oldukları yere bırakıp ellerindeki sopalarla Cuma'nın etrafını sarmışlardı.

Atlılardan bir tanesi hiddetini yenmeye çalışarak:

- Behey sersem, diye bağırdı, biz kimiz bilir misin?

- Ne bileyim ben?

- Ben, Beylerbeyi efendimizin voyvodasıyım. Bu efendi de kadı hazretlerinin naibidir.

Cuma elini bıyıklarından indirdi, hafifçe etrafına bakındı, sonra gülümsemeye çalışarak:

- Bırakın fakirleri; dedi, suçları varsa şer'an cezalarını görsünler. Ben gözümün önünde kimseyi dövdürtmem.

O zaman atlılardan biri bağırdı:

- Yıkın şu kâfiri yere!..

Cuma atını mahmuzladı, kılıcını kınından sıyırırken süratle elleri sopalı adamların arkasına dolandı...

- Durun, hele biraz oyalanın!..

Derya Efendi yanlarına sokulmuştu. Tatlı, fakat emredici bir sesle konuşuyordu.

Eli sopalılar farkında olmadan bu emre uydular. Voyvoda kafileye hayretle baktı:

- Sen de mi bu eşkıyadansın?

- Bana, Derya Efendi derler. O da yoldaşımdır; eşkıya değil.

Naip öksürdü, lâfa ilk defa karıştı, sesinde hafif bir titreme vardı:

- İşitmiştim, hünkâr hocalığı, nedîm-i haslık yapardınız.

İzzet Çelebi, elinde kılıcı, her an atılmaya hazır duran Cuma'ya baktı. Sonra tüfekleri ellerinde, yanlarına kadar sokulmuş iki uşağı da görünce:

- Yine de öyledir, diye cevap verdi, efendi hazretleri hünkâr fermanıyla yolculuk eder.

Voyvoda:

- Eh böyle de olsa, dedi, mahkemenin kararına kim karışır?

Derya Efendi, voyvodaya hayretle baktı:

- Mahkeme kararıyla mı hareket edersiniz?

- Beli.

- Mezarlıkta adam dövmek şeriatta var mıdır? Bu köylülerin suçları nedir?

Voyvoda yeniden hiddetleniyordu:

- Sen karışma bizim işimize, dedi, devletlû vezirin hassı olan bu yerlerden öşrünü alamazsam, bu kadar

sekban ve sarıca nasıl beslenir, kendisi nasıl vezirlik yapar?

- Sen beylerbeyinin voyvodası mısın?

- Beli, bu efendi de kadı naibidir! Elbette kanun üzre vergileri alırız.

Naip atıldı:

- Efendi okumuş kişidir, dedi; kanun nedir bilir. Bunlar ölülerinden kalanları gizlerler, resm-i kısmet vermezler.

- Bunlar öyle haindir ki, kanun tanımazlar, her an şeriate karşı koyarlar.

Derya Efendi, burunlarından akan kanları yenlerinin tersiyle dindirmeye çalışan köylülere baktı:

- Kardeşler, dedi, bu ağalar doğru mu söyler?

İçlerinden biri ayağa kalkmaya çalıştı, sonra başaramayarak sürüne sürüne Derya Efendi'nin yanına yaklaştı:

- Hâşâ, efendi hazretleri, diye güçlükle konuştu, babam öldü, yüreğim yaralıdır... Hiç vakit komadan yüz akçe değer eşyayı bin akçe diye yazıp vergi aldılar. Bugün de naip mezarlığa gelip babamın taze kabrini eşeletti... Bu ne zaman öldü, bize niçin haber vermezsin, vergisini neden ödemezsin diye beni yakalattı. Tekrardan resm-i kısmet almak ister!.. Derdimizi anlatamadık, bizi bu hale kodular!.. Şeriattan dâvacıyız!..

Derya Efendi içinden bir şeylerin eridiğini hissetti. Cuma bıyıklarını burmaya başladı. İzzet Çelebi:

- Ah Felek, diye fısıldadı, burada da mı karşıma çıktın?

Derya Efendi, çiftliğinin yanında beylerbeyinin hassının bulunduğunu biliyordu. Onun köylülere yaptığı zulmün de farkındaydı. Fakat naiple bir olup, köylüyü böylesine soyacaklarını hiç sanmamıştı.

Sesi titreyerek:

- Bakın hele ağalar, dedi, bu fakirler neler der?

Voyvoda:

- Onlara inanmak câiz midir ki bize sual sorarsınız? diye cevap verdi.

- Ağa vakit geçer, bizim de yolumuz uzundur; bu fakirleri salıverin gitsin. Eğer borçları varsa, ben kefilim, gelip benden alın. Biz buradayken bundan sonra kıllarına bile dokunamazsınız.

Naip atıldı:

- Efendi, dedi, iyi söylersin ama kadı bana bu nahiyeyi iltizama vermiştir. Ben vaktinde tedbirini alamazsam kadıya ödediğim akçaları nasıl çıkarırım? İllâ bu herifleri siz bize bırakıp yolunuza gidesiniz! Daha bunlar gibi niceleri var; sonra onlarla nasıl baş ederiz?

Derya Efendi artık düşünmedi:

- Cuma, dedi, ağalar lâf anlamaz, sen anlatır mısın?

- Evvelallah, efendi hazretleri!.. Hele bir destur ver.

- Ağalar bizim Cuma bakın ne der? Gelin, bu seferlik Cuma'yı konuşturmayalım! Ellinizde şer'-i şerifiniz yok iken bir kimseyi cezalandırmak doğru değildir... Hele bir naip, niyabetini akçayla satın alamaz... Bu fakirler benim misafirimdir gayri... Yakında şehre iner, kadıyla görüşür, hüccetlerini alırım.

Sonra karşısındakilerin konuşmasına meydan bırakmadan seslendi:

- Cafer, Cengiz!.. Bu fakirleri atlarınızın terkisine alın...

Uşaklar yere atladılar, köylüleri kucakladıkları gibi atlarına bindirdiler.

O zaman Derya Efendi:

- Gidelim gayri, dedi, hoşça kalın ağalar! Basiret üzre olun. Ben yine kefilim, borçları varsa öderim. Paşa hazretlerini de tanırım. Ummam ki böyle bir eziyeti köylüye uygun görsün.

Derya efendi, mahmuzlarını hafifçe atının karnına dokundurdu, kafile yola koyuldu.

Cuma önlerinden geçerken, eli kılıcının kabzasında olduğu halde, naiple voyvodaya bir kere daha baktı.

Onlar da atlarının dizginlerini hiddetle tutmuşlar, gidenleri kinle seyrediyorlardı...

Beklenmedik İki Misafir

ÇİFTLİĞE yerleşeli üç gün olmuştu. Binayı harap, etrafı bakımsız bulmuşlardı...

Kâhya yaşlı idi. Bütün işleri oğlu görüyordu. O da gerektiği gibi işe sarılmıyor, günün birçok saatini boş yere oyalanmakla geçiriyordu... Gelenlerden memnun olmuşa benzemiyordu.

Derya Efendi ertesi gün, yanına iki silâhlı adam, iki de şahit katarak İzzet Çelebi'yi, köylülerle birlikte, kadıya göndermişti...

İzzet Çelebi birgün sonra geri döndüğü zaman çiftliğin meydanında Cuma ile Ulug'u at üzerinde oynaşırken görmüştü. Derya Efendi'nin yanına çıkınca:

- Gayrı buna haksızlık derler, diye söylenmişti.

- Hayrola İzzet Çelebim?

- Hayırdır efendi hazretleri ama ben daha derse başlamadan, Cuma denen adam ne diye beycağızı at üzerinde hoplatır, eline kılıç verip sağa sola sallatır?

Derya Efendi gülümsemişti:

- Çelebim, demişti, oğlan senin; bırak onlar sabahları dışarıda oyalansınlar, öğlenden sonra da dizinin dibine al, istediğin gibi okut...

- Öyle olur ama ben gelmeden evvel hiçbir işe el sürülmemeliydi!

- Bir kusurdur olmuş... Hele sen kadıyla ne konuştuğunu anlat.

- Kadı bir acaip kişidir. Lâf dinletmek güçtür. Sizden çekinmese beni yanına bile sokmazdı. Köylüler lehine hüccet'i aldım ama mahsul deyi bir hayli fazla akça istedi...

- Rüşvet mi aldı?

- Beli efendi hazretleri!..

- İnşallah gözyaşlarına bakmayıp hünkâr bunların hakkından gelir.

- Bir avuç garibiz; üzerimize üşüşürlerse halimiz nice olur?

- Allah büyüktür İzzet Çelebi, hele biz işimize bakalım, hüccetlerini verip köylüleri yerlerine gönderelim. Gönül hoşluğu ile işlerini görsünler.

Başları sarılı, ellerindeki sopalarla dahi güçlükle yürüyen köylüler, durmamacasına dua etmişler, gerek Derya Efendi'nin, gerekse İzzet Çelebi'nin ellerini birçok defa öpmüşler, sonra topallaya topallaya köylerine dönmüşlerdi.

İşte o günün akşamıydı, yemekten yeni kalkmışlardı. Küçük Uluğ rahlesinin başında, hocasının verdiği derse çalışıyordu. İzzet Çelebi ise uzun yol yorgunluğunu henüz çıkarmamış olacak ki, oturduğu yerde uyukluyordu.

Bu sırada dışarıdan at sesleri gelmeye başladı. Cuma'nın hassas kulakları dikildi, Derya Efendi sağ elini halıya basarak doğruldu...

Sokak kapısının önünde oturan Cafer:

- Kimdir o? diye bağırdı.

O zaman İzzet Çelebi yerinden sıçradı, Derya Efendi ile Cuma'yı ayağa kalkmış görünce telâşı büsbütün arttı:

- Eyvah, dedi, düşündüğüm çıktı, bastılar bizi!.. Ne dersin, Cuma oğlum?

Cuma'nın kendisine cevap bile vermediğini fark edince bir dua mırıldanıp Derya Efendi'nin yanına sokuldu...

Cuma bir dakika sonra başını Derya Efendi'ye çevirdi:

- Telâşlanacak birşey yok, dedi, sizi sorarlar efendi hazretleri. Hele ben bir bakayım... Gelenler ne biçim kişilerdir?

O heybetli vücuduyla kapıya doğru yürürken Cengiz koşarak içeri girdi:

- Misafir geldi efendi hazretleri, dedi.

- Cafer nerede?

- Gelenleri kapıda oyalar.

- İsimlerini öğrendiniz mi?

- Beli!..

- Kimmiş?

- Derviş Mehmet Zilli Efendi ile oğlu Evliya Çelebi!..

Derya Efendi'nin gözleri birden parladı:

- Ne? diye bağırdı. Onları hâlâ kapıda mı tutarsınız? Tiz içeri alın!..

Cengiz koşarak dışarı çıkarken Derya Efendi de arkasından yürüdü.

Mehmet Zilli Efendi'yle merdiven başında karşılaştılar. Derya Efendi derhal sağ elini misafirin omzuna attı. Derin bir sevgiyle kucaklaştılar...

Odaya girdikleri zaman ikisinin de gözleri yaşlı idi. Evliya Çelebi de babasının arkasından yürüyordu. Yirmi yaşlarında vardı, yakışıklı, zeki olduğu ilk bakışta anlaşılan bir delikanlı idi.

İzzet Çelebi ile Cuma, Derviş Mehmet Zilli'nin ellerini saygıyla öptüler. Uluğ el öpmek için uzandığı zaman Derya Efendi:

- Oğlum, dedi.

Mehmet Zilli Efendi de Evliya Çelebi'yi gösterdi:

- Bu da benim oğlum.

Evliya Çelebi, Derya Efendi ile İzzet Çelebi'nin ellerini öptü. Cuma ile kucaklaştı, Uluğ'un yanaklarını okşadı...

Misafirlere sedirde yer gösterdiler, yemek çıkardılar, şerbet ikram ettiler.

Uluğ izin alıp yatmaya giderken, Mehmet Zilli Efendi:

- Kardeşim, dedi, halim fenadır. Buraya niçin geldim, hiç sormazsın?

Derya Efendi, misafirinin feri kaçmış gözlerine baktı, onu son görüşünden bu yana bir hayli çökmüş buldu.

- Efendi, diye cevap verdi, misafirimsiniz, sizi böyle suallerle rahatsız etmek doğru mudur ki?

Mehmet Efendi zorla gülümsemeye çalıştı. Sonra uzun sakalını eliyle sıvazladı. Gözlerinde biriken yaşları güçlükle zaptetmeye çalışarak:

- Kardeşim, diye titrek bir sesle fısıldadı, sen benim eski dostum, silâh arkadaşım, kapı yoldaşımsın. Sana tâ Kütahya'dan buraya dert yanmaya, derdime çare istemeye geldim.

Derya Efendi'nin hayreti büsbütün artıyordu... Derviş Mehmet Efendi ile çok eskiden beri tanışırdı. Mert, şerefiyle yaşayan, bilgili, sanatkâr ruhlu bir insandı. Şimdi, kendisi gibi kocamıştı.

Vaktiyle Dergâh-ı Âli kapıcıbaşılığında bulunmuş, Sultan Ahmet zamanında mizab yapmak için Mekke'ye gitmiş, daha birçok devlet hizmetleri görmüş, hepsinde başarı sağlamıştı. Hattâ Sultanahmet Camiinin kıble kapısındaki pirinç levhaların işlemeleri onundu.

- Estağfurullah efendim, dedi, elimizden gelirse derdinize elbet derman olmak isteriz. Size karşı sevgimiz çok fazladır.

- Kardeşim, ben namusu kaybolmuş bir kişiyim... Kel İlyas Paşa haysiyetimi bir paralık etti... Kızım İnal'ı kaçırdı!..

Mehmet Zilli Efendi kendini tutamamıştı; nemli gözleri büsbütün ıslanmıştı. Evliya Çelebi de başını önüne eğmiş, ağlıyordu.

Derya Efendi ise karşısındaki gün görmüş şu ihtiyarı avutmak ihtiyacını duyuyor fakat birşey söyleyemiyordu. Neden sonra:

- Efendim, diye fısıldadı, acı duyarsınız bilirim, yaranıza merhem olamadığımızı da görürüm.

Derviş Mehmet Efendi gözyaşlarını dindirmeye çalışarak:

- Kardeşim, dedi, hikâyemi sana başından anlatayım; belki biraz ferahlarım... Hatırlarsınız Recep Paşa'nın boğulduğu gün sarayda idim. Siz huzur-ı hümâyûndan çıkarken karşılaşmış, ayak üstü konuşmuştuk. Ben de izin istemek için hünkârın yanına girmiştim. Isparta'ya gideceğinizi sizden öğrenince, Kütahya'ya çiftliğime çekileceğimi padişaha söylemeye cesaretim kalmamıştı. Bu kocalar benden kaçarlar mı, diye düşünmesini istemezdim. Lâkin Allah'ın keremiyle ayrılacağıma yakın arzumu hünkâra söyleyebilmiş ve iznini de almıştım. Nitekim sizden daha evvel yola çıkıp Kütahya'ya varmıştım. Orada bir evimiz, Sandıklı ovasında da bir çiftliğimiz vardı.

Çoluk çocuğumla, günlerimiz hoşça geçerken İlyas Paşa haber gönderip İnal'ımı istedi. Vaktiyle kızım ona sözlü idi, lâkin o sonradan hünkâra karşı koydu, emirlerini dinlemez oldu. Hattâ Manisa'yı basıp bu kadar kişinin kanına girdi. Ben böyle bir adama nasıl kız verirdim? Adamlarına, hele biraz sabretsin dedim. Lâkin İlyas Paşa'ya meramımı anlatamadım. Bir gece Manisa'dan ılgarla Kütahya'ya imamla kethüdasını ve bir sürü sarıca haşaratını gönderip evimi bastılar. Gözlerimin önünde,

kızımı yakalayıp götürdüler... Feryatlarımıza aldırmadılar. İnal'ım, ter ü taze, kucaklarında çırpınır idi. Bununla da yetinmeyip çiftliğimden yedi bin koyun, üç yüz kolanlı kısrak, bir o kadar at ve sığırı çeyizdir diye sürdüler...

Derviş Mehmet Efendi boğazına kadar gelen bir hıçkırığı zaptedebilmek için sustu. Elini başına götürdü, parmaklarıyla gözlerini kurulamaya çalıştı... Sonra hikâyesini şöyle bitirdi:

- Dünya başıma yıkıldı, kimsenin yüzüne bakamaz oldum. Günlerce eve kapanıp ağlaştık durduk. Bu âhir ömrümde intiharı da düşündüm; Allah'tan korkmasam belki yapardım. Sonra siz kardeşim hatırıma geldiniz; Mahmut'umu evde koyup Evliya'mla dört gecede huzurunuza vardık... Gayrı bize akıl öğretin, ne tedbir gerek söyleyin?

Derya Efendi'nin de gözleri yaşlı idi. Hattâ İzzet Çelebi de ağlıyordu... Cuma çekinmeden bıyıklarını buruyordu. Evliya Çelebi ise pırıl pırıl zekâ fışkıran gözlerini yere indirmiş, kıpırdamadan duruyordu.

Odada derin bir sessizlik vardı. Belki de hepsi, şu anda ellerinden hiçbir şey gelmediği için kendilerini büsbütün ayıplıyor, insan olmanın üzüntüsünü duyuyorlardı.

Nihayet Derya Efendi bu derin sessizliği titrek sesiyle bozdu:

- Kardeşim, dedi, bilirim ter ü taze bir kızını eller zorla alır da için sızlamaz, yüreğin yanmaz mı? Lâkin kızın kaçmamış; elhamdülillâh, namusuna leke sürülmemiş... imdi o zorbanın haddini bildirmek gerek... Kadıya baş vur desem, Kel İlyas'a ne yapar? Uygun olanı şudur ki, Âsitane'ye gitmelisin.

- Sadr-ı âzama mı şikâyet edeyim?

- Hayır, Tabanıyassı Mehmet Paşa da yetersizdir. Daha her şeyi yapmaya gücü yetmez.

- Hünkâra mı çıkayım?

- Beli... Saadetlû padişah, evvel Allah o kelin hakkından gelir...

- Ona ne yüzle bakayım, nasıl dert yanayım?

- Beni ileri sür, kocamış Derya beni huzûruna saldı, de.

- Üç tuğlu bir paşayı benim için hünkâr öldürür mü? Ya Âl-i Osman'ın başına bir dert gelir ise?

- Gam çekme, Âsitane'de bir arslan yatar; o bu günleri bekler... Onun kılıcı keskin, bileği demir gibidir. Halkının namusunu korumak da ona düşer... Ya bu haşarat temizlenir, ya bu devlet batar...

- Son sözün bu mu kardeşim?

Derya Efendi'nin sesinde titreklik kalmamıştı... Eski savaşçı ruhu mantığıyla birlikte harekete geçmiş, kocamış vücudu bir anda dinçleşivermişti.

- Yarından tezi yok yola çıkarsınız; işittim ki Bursa'da da bir eviniz varmış, çoluk çocuğu orada bırakıp oğlanlarınızdan bir veya ikisini yanınıza alıp ılgarla Âsitane'ye gidersiniz. Hünkâra halinizi hikâye edersiniz. Gayri geç kalmasın, yanında bileği kılıç tutan adam yok ise biz varız. Bir kolumuzu daha devlet uğrunda kaybetsek ne çıkar? Hem saadetlû hünkâra ayrıca şunu da söyleyiniz ki, burada da işler bozuktur. Voyvodalar, naipler köylüyü soyarlar, beylerbeyi kesesini doldurmaya bakar, kadı rüşvet alır. Durmasın, köylü çift bozmadan, celâli olmadan kanun dışına çıkanların hesabını görsün!... Elbette hünkâra derdinizi anlatırsınız, şeriattan hakkınızı ararsınız!

Derya Efendi'nin yüzü kıpkırmızı olmuştu, sakin hali kaybolmuştu... Artık onun da sabrı kalmamıştı... Çok acı günler, hattâ yıllar geçmişti... Geceleri yüreği kan ağlayarak Allah'a dua etmiş, gündüzleri ise padişahların, saray kadınları ile cahil ağaların elinde oyuncak olduklarını gördükçe, büsbütün çökmüştü.

Şimdi tahtta güçlü bir kişi vardı. Ölmeden bu devletin zorbalar elinden kurtulduğunu görmek istiyordu...

Etrafına bakındı... Herkes başını önüne eğmiş, derin bir düşünceye dalmıştı... Bir aralık Cuma yine bıyıklarına el atmış, sonra Derya Efendi'nin kendisine baktığını görünce süratle elini çekmişti... Ona o kadar saygısı vardı ki, yanında bıyıklarıyla bile oynamaya cesaret edemiyordu..

Sessizliği yine Derya Efendi bozdu:

- Efendim, diye fısıldadı, kusurumu affeyle, merhem olacak yerde, derdine dert kattım. Ama dediğimi yap, başka çare göremem!..

Mehmet Zilli Efendi de başını kaldırdı. Nemli gözleriyle Derya Efendi'yi uzun uzun süzdü. Sonra birdenbire ayağa kalkıp.

- Evliya, diye seslendi, seyisleri çağır; atları kapatsınlar, yola çıkarız!..

Derya Efendi hayretle yerinden doğruldu:

- Ne, diye adeta bağırdı; bu saatte nereye gidersiniz, yoksa bana darıldınız mı? Mümkün müdür ki, hiç dinlenmeden geri dönersiniz?

Derviş Mehmet Efendi gülümsüyordu:

- Mümkündür kardeşim, bana sen taze can verdin, hiç durmadan Âsitane'ye gideriz!..

- Sonra?

- Hünkâra halimizi bir bir anlatırız.

- Ama hepsini...

- Elbette; kız kaçıran Kel İlyas Paşa'yı, rüşvet alan kadıyı, köylüyü soyan voyvodayı, naibi, hepsini... Kızım İnal kadar, köylüler de inler... Onların hakkını kim korur?

Derya Efendi sür'atle ilerledi, yine sağ elini konuğunun omzuna attı; bu defa ağlamadan onu doyasıya öptü...

Derviş Mehmet Efendi de yaşından umulmayan bir kuvvetle Derya Efendi'yi kucaklamış, bağrına basmıştı...

Kocalar aslan kesilmişti...

İstanbul'dan Gelen Mektup

ARADAN iki buçuk yıl geçti... İstanbul'dan gelen tatar ve ulaklar çiftliklere durmadan haber taşıdılar...

Derviş Mehmet Zilli Efendi İstanbul'a varınca halini ve diğer olayları hünkâra anlatmış, namusunu dâva etmişti.

Zaten Kel İlyas Paşa'nın üzerine Küçük Ahmet Paşa gönderilmişti... İlyas Paşa, İnal Hanımı nikâhlamıştı ama Ahmet Paşa'nın kendisini yakalamaya geldiğini görünce karşı koymuş, yenilip Bergama kalesine sığınmıştı. Nihayet orada da tutunamayarak teslim olmuş ve İstanbul'a getirilmişti...

Kel İlyas Paşa'yı Beylerbeyi'nde İstavroz bahçesinde bulunan padişahın huzuruna çıkarmışlardı. Sultan Murat, Derviş Zilli'yi de çağırttıktan sonra karşısında diz çökmüş olan İlyas Paşa'ya bağırmıştı:

- Bre melûn, bu kocanın kızını zorla neden aldın?

İlyas Paşa başına gelecekleri kestirmekle beraber son bir gayretle padişaha cevap vermişti:

- Hâşâ hünkârım, izn-i şer'î ile namzedim idi aldım. İşte hüccet-i şer'iyetim!..

Sultan Murad'ın kendisine baktığını gören Derviş Mehmet Efendi:

- Beli saadetlû padişahım, demişti, tâbi iken namzet idi, sonra âsi oldu, kızımı vermedim... Zorla bu kadar malım ile ırzımı harabe etti!..

Bu söz üzerine Hünkâr, Mehmet Zilli Efendi'ye sormuştu:

- Koca baba, malını mı istersin yoksa Kel İlyas'ın başını mı?

Derviş Mehmet Efendi'ye nedense o anda bir merhamet gelmişti. Hıncı kaybolmadığı halde vicdanının sesine uyarak:

- Padişahım, demişti, nursuz kel baştan sana bana ne faide? Hünkârım sağolsun, benim şikâyetimle İlyas kulunuz telef-i nefs olmasın... Yarar kişidir, affederseniz, sefere götürüp faydasını görürsünüz!

Sultan bu söz üzerine hafifçe gülümsemiş, sonra kaşlarını çatarak:

- Ya böyle âsinin hizmeti ne olsa gerek? diye sormuştu. Tiz cellât!..

Hemen kapıcılar kethüdası İlyas Paşa'yı yakalamış, ilerde bekleyen cellâtbaşı Kara Ali ile yamağı Hamal Ali'ye vermişti.

Tarih sahifelerini hep çevirmişti... Günün birinde halk nasıl olduğunu anlayamadan Isparta kadısını kale kapısında asılı görüvermişti... Beylerbeyi İstanbul'a çağırılmış, bir daha dönmemişti. Yeni beylerbeyinin müteselimi gelmiş, işe başlamıştı. Birkaç voyvoda ve naibin başları, yakalandıkları yerde kesilivermiş, yeni kadıya teslim edilmişti...

Sultan Murad'ın bostancıları ile askerleri dağ yollarında bile adam kovalıyor, kelle taşıyorlardı...

Bu sıralarda Derya Efendi'nin çiftliği bilinmeyen kişiler tarafından birkaç kere baskına uğramış, İzzet Çelebi ecel terleri dökerek korkulu saatler yaşamış, Cuma'nın gayretiyle baskınlar tehlikesiz bir şekilde atlatılmıştı.

Tarih birkaç sahife daha çevirmişti...

Sultan Murat, İstanbul'da Cibali'de çıkan ve şehrin büyük bir kısmını harap eden yangını fırsat bilerek tütün içmeyi yasak etmişti... Sonra elini tımarlı sipahilerin ıslahı işine uzatmış, çapulcu bir sınıf durumuna giren, vezir ve beylerbeylerinin yanında çalıştırılmaya başlanılan bu askerlere eski kimliğini vermişti. Tımarlar, savaşçı olmayanların elinden alınmış, kudretli sipahi ve sipahi oğullarına verilmişti.

Anadolu'ya kaçan ve gizlenen Yemişçi Mustafa, Salih Efendi, Mahmut Ağaoğlu yakalanmış ve hemen öldürülmüştü... Yalnız Bıçakçıoğlu'nun kardeşi Kulaksız Rüstem bir türlü ele geçmemişti. Sonunda onun da başı İstanbul'a getirilmiş, defteri dürülmüştü.

Bu haberi Cuma duyduğu zaman canı sıkılmıştı:

- Kahpenin oğlu elimden kurtuldu. Ölümü ona hiç kimse benim kadar öğretemezdi!..

İşte böylece kış geldi, bahar tekrar yüzünü gösterdi, güneş ekinleri yeniden sarıya boyadı, sonbaharın hırçın rüzgârları yaprakları dalından ayırdı, kar beyaz örtüsünü tekrar çiftliğe serdi. Bacalar tütmeye, ocak sohbetleri uzamaya başladı... Durmadan mevsimler birbirini kovaladı ve yine durmadan ulak ve tatarlar İstanbul'dan haber taşıdılar...

Uluğ, bir taraftan İzzet Çelebi'nin rahlesi başında derslerine, bir taraftan da Cuma'nın aman bilmez hamlelerine ve ciridine karşı koymaya çalıştı. Babası iki buçuk yıl daha küçülürken, o iki buçuk yaş alıp biraz daha serpildi.

O gün de henüz kış olmasına rağmen dışarıda tatlı bir hava vardı.

Uluğ yine İzzet Çelebi ile ders çalışıyordu. Cuma bahçede sırtını bir ağaca dayamış, etrafı seyrediyordu. Halinden memnun görünüyor, yavaş yavaş bıyıklarıyla oynu-

yordu. Yalnız arada sırada içinde bir eziklik hissediyordu. İki buçuk yıldan beri burada paslanıp kalmıştı. Birkaç çarpışmadan başka doğru dürüst kılıç kullanmamıştı. Bundan sonra kullanacağı da yoktu; etraf sütlük limanlık olmuştu.

Övündüğü ve sevinç duyduğu bir şey varsa, o da Uluğ idi. Onunla avunuyordu, onu at sırtında dolu dizgin giderken gördükçe zevkinden dayanamayıp arkasından bağırıyordu:

- Ha gayret geliyorum, koru kendini!..

Evlâdı olsa belki Uluğ kadar sevmezdi. Birden yerinden doğruldu, bıyıklarını şiddetle burmaya başladı.

"Hay kör şeytan" diye söylendi. "Böyle boş düşüncelerin sırası mı şimdi? Evlât lâfı da nereden çıktı?"

Halbuki zevkli şeyler düşünmeliydi. Meselâ Kulaksız Rüstem!

Derhal gülümsedi, bıyıklarını okşamaya başladı...

Kulaksız Rüstem, dirilmeli ve karşısına çıkıvermeliydi... Hemen kılıcını sıyırır, "Buyur bakalım ağa hazretleri" derdi. Sonra üzerine öyle bir çullanırdı ki, daha neye uğradığının farkına varmadan onu atıyla birlikte yere yıkardı. O, yerde debelenirken evvelâ kulaklarını kesiverirdi. Ama, ona "Kulaksız" dediklerine göre, herhalde kulağı yoktu; öyleyse ne yapacaktı? "Saçlarını ustura bulamayıp uzattıysa, yakalayıp kafasını keserim" diye düşündü.

"Ya başı da kelse?"

Herifi bir türlü öldüremeyecek miydi? "Çizmemle göğsüne basar, işini tamam eylerim vesselâm!.." diye söylendi. Ne de olsa o da Allah'ın kuluydu, fazla işkence etmek de günahtı.

- Orada ne yaparsın Cuma, karşıdan birileri geliyor; görmez misin?

Cuma başını çevirince Derya Efendi'yle karşılaştı; uçları sipsivri olmuş bıyıklarından derhal ellerini çekti...

- Beli, efendi hazretleri, dedi, yabancı olmasalar gerek...

- Bir bakıver, belki misafirdir.

Cuma hızlı hızlı yürüdü, bahçeyi geçip yola çıkar çıkmaz gelenlerle karşılaştı. Bunlar Hamit Sancağının ileri gelen zenginlerinden Kara Haydar Bey ile iki ulaktı... Kara Haydar Bey, iri yapılı, kaşları kalın, esmer bir adamdı... Kucağında beş yaşındaki oğlu Mehmet vardı... Cuma:

- Safa geldiniz, dedi.

- Safa bulduk! Efendi yok mu?

- Nereye gider, bahçededir, sizi gözler.

Ulaklar çiftlik yolunda Kara Haydar Beye rastlamışlar, çok yorgun olduklarından hayvanlarını yavaşlatmışlar, hep beraber gelmişlerdi.

Derya Efendi'yi görünce attan indiler:

- Selâmünaleyküm efendi hazretleri.

- Aleykümselâm... Hayırdır inşallah?...

- Hayırdır... Mektup getirdik. Bir de ferman var!..

Ulaklardan biri elini koynuna attı, fermanı çıkardı, öpüp alnına götürdükten sonra Derya Efendi'ye uzattı, sonra diğer mektupları verdi...

Derya Efendi hafifçe titredi, o da fermanı alıp öptü:

- Saadetlû padişahım bir cevap bekler mi?

- Hayır!.. Bilmeziz...

Derya Efendi'nin rengi sararmıştı. Ulaklara teker teker baktı, sonra:

- Yorgun görünürsünüz, biraz dinlenin, dedi.

- Gayri biz gidelim efendi hazretleri, görülecek başka işlerimiz de var. Yalnız burada Cuma diye biri oturur mu?

- Beli, karşınızda durur.

- Ona da bir mektubumuz var. Buraya geldiğimizi görünce tatarın biri yolda verdi...

Cuma hayretle gözlerini açtı:

- Bir yanlışlık olmasın ağalar? dedi.

- Senindir, Âsitane'den gelir!..

Derya Efendi fermanı alırken nasıl titremişse, Cuma da aynı şekilde heyecan içindeydi. Mektubu aldı, elinde evirip çevirdi. Sonra hemen açıp okumak için geri döndü.

- Cuma, sen ağalarla uğraş, ben Haydar Beyle içeri girerim; fermanı okuyup padişahımın emrini anlayayım.

Cuma elindeki mektuba bir daha baktı, içinde acaba neler yazılıydı? Bir felâket mi bildiriyordu? Başka şey düşünemiyordu, İstanbul'dan beklediği hiçbir müjde yoktu ki... Bıraksalar da iki dakikada şunu okuyuverseydi...

- Cuma, kâhyaya da seslen, hayvanların yemini verdirsin, aşçı yemekleri hazırlasın.

- Olur efendi hazretleri!..

Derya Efendi Haydar Beyle beraber içeri girerken kâhya da göründü.

Cuma, elini ateş gibi yakan mektuba bir kere daha baktı. Sonra onu süratle koynuna soktu:

- İbrahim Ağa, dedi, misafirlerimiz var, yemek çabuk olacak, hayvanlara iyi bakılacak, gayri durmayasın!..

Sonra ulaklara dönerek:

- Buyurun ağalar, diye seslendi, artık gitmek olmaz; efendi kırılır. Bilirim işiniz çok, yolunuz uzundur ama burası da Derya Efendi'nin çiftliğidir; bir çorbası içilmeden gidilemez...

Ulaklar seslerini çıkarmadılar, hep birlikte çiftlik binasının yanındaki misafirhaneye girdiler.

Derya Efendi, Kara Haydar Beyle oğlu Mehmet'i bir köşeye oturttuktan sonra heyecanla fermanı açtı... Dördüncü Murad'ın tuğrasının altındaki satırları bir hamlede okudu...

Sonra, oğlunun saçlarını okşayan Haydar Bey'e döndü:

- Gayri kusurumuzu bağışla bey, dedi, bilmem neden heyecanlanıverdik; hatırınızı sormadık.

- Estağfurullah efendi hazretleri, galiba vakitsiz geldik... Oğlanla şehre inmiştik de, ziyarette kusurumuz olmasın dedik.

Derya Efendi gülümsedi, elindeki fermanı koynuna soktuktan sonra:

- Evimiz sizindir, dedi, bugün ayağınızın uğuru ile geldiniz; padişah sefere çıkar, bu fakir kulunu da yanında görmek ister... Bize yol göründü gayri...

Kara Haydar Bey, yerinde duramayan Mehmed'i kucağına oturturken:

- Merakımızı hoş gör efendi hazretleri, dedi, kısmet olursa sefer nereye?

- Pek bilinmez... Revan'a olsa gerek... Beni hünkâr Konya'da bekler.

- Hayırlı olsun... Sizler gün görmüş kişilersiniz, bizlere yol gösterdiğiniz gibi elbet hünkâra da akıl verirsiniz...

- Haydar Bey oğlum, beni şımartırsınız, aklımız kendimize bile yetmez...

- Efendi hazretleri gerçeği konuşalım; siz olmasaydınız, ben şimdi dağlarda gezerdim, yahut başım gövdemden ayrı dururdu... Bilirsiniz, kadıdan öyle çekmiştim ki, beni gırtlağıma kadar soyan tımarlı sipahilerden öyle yılmıştım ki, çift bozup işe yarar adamlarımla celâli olmak üzereydim. Namınızı işitip de huzurunuza ilk geldiğim gün yine Mehmed'im kucağımdaydı... Beni silâha sarılmaktan alıkoyan bu oğlancıkla siz oldunuz. Elhak dediğiniz gibi her şey düzeldi... Şimdi rahatça çalışırım, kazancımın bir kısmını gönül hoşluğuyla vergi deyu devlete veririm...

- Beli oğul, seninle bir hayli can sohbetleri ettik... Yiğit kişisin, Allah elini kana bulamaktan korusun. Canın sıkılmazsa öteki mektupları da okumamı hoş görür müsün?..

Bunlar, Derya Efendi'nin İstanbul'daki dostlarından geliyordu. Savaştan bahsediyorlar, hünkârı övüyorlar, bazı haberler veriyorlardı. Bu mektuplardan bir tanesi de Köprülü Mehmet Paşa'ya aitti; halinden şikâyet ediyor, halen Tophane Nazırlığı yapmakta olduğunu, daha iyi mansıplar verildiği takdirde devlete çok daha fazla hizmet edebileceğini bildiriyordu. Derya Efendi:

- Elhak işbilir kişidir, namuslu askerdir, diye söylendi... Hüsrev Paşa'nın hazinedarlığından yetiştiğinden hünkârımız tutmaz... İnşallah padişahıma bir yolunu bulup halini anlatayım, koca Köprülü'nün muradını yerine getireyim. O da devletine yararlı olsun...

Biraz sonra odaya İzzet Çelebi ile Uluğ girdi. Ulaklar geçe kalmak istemediklerinden onların karınlarını doyurup yolcu ettikten sonra Cuma da geldi...

Cuma'nın nedense hiç keyfi yoktu... Durmadan bir şeyler düşünüyor gibiydi... Hattâ sofrada bile elini yemeğe pek az uzattı.

Yemekten sonra bir hayli konuşuldu. Padişahtan, harpten, ordudan bahsedildi. Ertesi gün Derya Efendi'nin iki uşağıyla yola çıkması kararlaştırıldığından Kara Haydar ile oğlu Mehmed'e yataklar serildikten sonra herkes odasına çekildi...

İzzet Çelebi odasına girince şamdanı yatağının yanına koydu, soyundu, gecelik takkesini başına geçirdi, duasını etti, yorganını çekip gözlerini kapadı...

İzzet Çelebi halinden memnundu; artık baskınlar, ölüm tehlikeleri kaybolmuştu... Ömrü huzur içinde geçiyordu. Arada bir Cuma ile çatışıyor, keyfi kaçıyordu ama, Derya Efendi'nin ricası üzerine fazla önem vermiyordu...

Kendisinin buradaki yeri şüphesiz ki Cuma'dan üstündü. Nitekim Derya Efendi:

"- İzzet Çelebi," demişti, "ben seferdeyken çiftlik sana emanet, bu oğlanlara göz kulak ol, zinhar sözünden taşra çıkmasınlar!.."

Gözlerini iyice yumdu, tatlı bir uykuya daldı... Lâkin fazla uyuyamadı; kulağına birtakım sesler gelmeye başladı... Evvelâ rüya gördüğünü sandı, sonra gözlerini açtı, dinledi...

Birisi şarkı söylüyordu... İyice kulak verdi; bu ses yandan, Cuma'nın odasından geliyordu.

- Subhanallah, diye söylendi, bu herif delirdi mi? Gece vakti şarkı söylemek kimin haddine?

Kan beynine sıçramıştı... O böyle avaz avaz bağırırken uyumak kabil miydi? Süratle yataktan kalktı, takkesini düzeltti, entarisinin üzerine hırkasını giydi, dışarı fırladı... Hattâ hiddetinden terliklerini bile unutmuştu!..

Cuma'nın odasına girince onu ocağın başına oturmuş, göğsünü, bağrını açmış, gözlerini hafifçe kapamış, elini şakağına koymuş şarkı söylerken buldu...

Yanık bir sesi vardı, galiba arada bir de hıçkırıyordu!..

- Bre habis bu ne hal, sen utanıp sıkılmaz mısın?

Cuma sustu, elini şakağından indirdi. İzzet Çelebi'yi yeni görüyormuş gibi tepeden aşağıya kadar süzdü:

- Vay hocam, sen sefa gelmişsin!

İzzet Çelebi o sırada başka bir şeyin de farkına vardı; Cuma'nın yanında büyük bir tas duruyordu ve burnuna asla tahammül edemeyeceği bir koku geliyordu!..

- Bre zındık, o yanındaki ne?

- Mey, beybaba!..

- Onu nereden buldun?

- Âsitane'den beraber getirmişim.

- Hep içer miydin?

- Burada ilk defa bu gece ağzıma koymuşum!.. Bir yudum da sen al beybaba; gam dağıtır!..

İzzet Çelebi artık dayanamayacağını anladı; şu karşısındaki, oturduğu yerde sallanan ahlâksıza öyle bir ders vermeli ki, dünya başına dar gelmeliydi...

- Zındık kalk ayağa! Hadi kuldan utanmadın, Allah'tan da mı korkmazsın? Ne hakla günah-ı kebâire girersin? Seni şimdi kadıya teslim edip etlerini pare pare doğratacağım, ibret-i âlem için derini yüzdürüp kale kapısına astıracağım!

Cuma gülüyordu... Ellerini dizlerine vuruyor, başını sallıyor, gözlerinden yaşlar boşanıyor, katıla katıla gülüyordu...

- Hocam, babam, bey babam! Etme, hele yanıma bir otur... Bu gece dertliyiz... Yüreğimiz kan ağlar!.. Bir de sen çek! Gel sakalını öpeyim!..

İzzet Çelebi şaşırdı. Yoksa Cuma delirmiş miydi? İki buçuk yıldan beri onu bu şekilde hiç görmemişti... Yavaşça kapıyı araladı, dışarısını dinledi; herkes derin bir uykudaydı, ufak bir ses bile işitilmiyordu... Ya Cuma birdenbire üzerine atılırsa ne yapardı? Onu, bu ejderha gibi kuvvetli adamın elinden kim kurtarırdı? Sesini yavaşlattı:

- Bre günahkâr, daha hâlâ söylenirsin!.. Secde edip Allah'ından affını isteyeceğine utanmadan gülersin!.. Halin nice olur, hiç düşünür müsün? Bir de bana, harama el sür dersin. Sen beni ne sanırsın? Ben onun katresini ağzıma komam.

Cuma, İzzet Çelebi'ye bir kere daha baktı; onu bir ayağını kapıdan dışarıya çıkarmış görünce, dudaklarında acı bir gülümseme toplandı.

- Beybaba, diye seslendi, beni yalnız mı bırakırsın, yoksa benden mi korkarsın? Sana elim mi kalkar sanır-

sın? İşte sırtımı döndüm; vur istediğin kadar!.. Ama ben yaralıyım! Yanıma neden gelmezsin?..

İzzet Çelebi bir an durdu... Kendisine yaşlı gözlerle bakan Cuma'yı bir süre seyretti. Sonra kapıyı kapadı, ocağa doğru ilerledi:

- Ben mi senden korkarmışım be kâfir? Sen İzzet Çelebi'yi ne sandın? İşte yanına geldim, de diyeceğini.

- Yaralıyım hocam!

- Nerenden?

- Yüreğimden.

- Ne oldu?

- Âsitane'den mektup geldi.

- Kime?

- Bana!..

- Ne der?

- Zeynep!..

İzzet Çelebi hiç meraklı olmadığı halde, bu sefer ilgilendi. Ayağıyla şarap tasını ileriye ittikten sonra Cuma'nın karşısına oturdu:

- Derdin bu mu gayri? diye sordu.

- Beli!..

- Kim bu Zeynep?

- Kızım!..

İzzet Çelebi artık sual sormadı, sadece:

- Hepsini anlat bana, dedi, yalnız kısa kes, sabah olur, uykusuz kalırım!..

Cuma başını eğdi, bir süre düşündü... Sonra:

- Doğru söylersin hocam, dedi, haddimi aştım. Ama neylersin, gariplik çöktü... Kusurumu affet.

İzzet Çelebi başını salladı:

- Be çocuk, lâfı ne uzatırsın; hele sen Zeyneb'i anlat bakalım.

- Hoca Efendi... Benim bir kızım var; helâlimden... Şimdi yedisinde olmalı!.. Güzeldir de haspa!.. Vaktiyle,

bir iştir ettik; Derya Efendi'nin iznini almadan gönlümüzü kaptırıp bir hatun kişi ile baş göz olduk... Kadın sözümü dinlemedi; gayrı onu boşadık, Zeynep öksüz kaldı... Âsitane'deyken konu komşu bakardı... Ben de saraydan çıktıkça yanına gidip bağrıma basardım. Ne çare, yolculuk göründü, efendi hazretlerine yine halimi anlatamadım!.. Kızı, bir kocakarıya verdim, kesemi boşalttım, al dedim, evlâdın olsun, ona iyi bak, illâ namusunu koru... Neyleyim ki yürümedi; kadın ölmüş!.. Şimdi gel kızını al derler... Derdimi kime anlatayım? Bu işi nasıl halledeyim?

Cuma sustu, yutkundu, birden aklına gelmiş gibi elini şarap tasına uzattı...

- Çek elini ordan, hâlâ mı günah işlersin? Beni de mi cehennemlik edersin?.. Elbet derdine bir çare buluruz.

- Derya Efendi sefere gider.

- Gitsin!..

- Zeynebim sokakta kalır?

İzzet Çelebi kararını vermişti, bu işin hallini üzerine alıyordu ama şu anda yapılacak hiçbir şey yoktu.

- Dinle beni gafil oğlan, dedi, yarından tezi yok oruç tut, Allah'ından günahlarının affını iste... O, her şeye kadirdir; bu harama bir daha el sürmezsen suçlarını bağışlar!.. Anladın mı?

- Anladım hocam...

- Haydi, elini yüzünü yıka, abdest al, iki rekât namaz kıl, sonra gir yatağına, Allah'ına dua et!..

Cuma elini bıyıklarına attı, bir gözünü kapayarak İzzet Çelebi'ye baktı:

- Hoca, dedi, sen benimle alay mı edersin?

- Kâfir, Allah'ın adı geçerken alay mı edilir?

- Ya Zeynep ne olacak?

- Onun çaresini buldum. Efendi seferden dönüşte ben hepsini anlatırım. Gidip kızını alır, buraya getirirsin.

- Şimdi?

- Şimdi olmaz! Çiftlikte bizi kime bırakırsın?

Cuma gülümsedi:

- Sabreyle Zeynep, diye fısıldadı!.. Sabreyle kızım!

Sonra yavaşça ayağa kalktı, yakasını kapattı:

- Ver elini hocam öpeyim!..

İzzet Çelebi elini uzatırken:

- Mekruhsun ama bu kadarcık günahım olsun; gel ben de seni öpeyim, diye cevap verdi...

Cuma'nın Derdi

ÜÇÜ de neşeli idi... İzzet Çelebi bile duasını bırakıp Cuma'nın sorularına cevap veriyor, kızmıyordu...

İzzet Çelebi işi kolay halletmişti; seferden dönüşte meseleyi Derya Efendi'ye açmış, Zeynep'in çiftliğine getirilmesini istemişti. Derya Efendi gülümsemiş:

"- Kâfir oğlan, bizden habersiz neler yapmış meğerse," demişti... "Sen de git Çelebim. Uluğ'u da götürün, değişiklik olur..."

İki gün sonra efendinin elini öpüp yola koyulmuşlardı. Cuma'nın sevincine payan yoktu... Endişe de duymuyordu; yollar açık, dağlar emindi...

Sultan Murat, Revan Seferine giderken etrafı bir kere daha sindirmişti... 21 Şubat 1635 tarihinde otağını Üsküdar'a kurdurmuş, 7 Mart'ta da hareket emrini vermişti... Hareketinden evvel kendisinin haberi olmadan hiçbir ocaklının İstanbul'da kalmayacağını bildirmişti... Maltepe civarında, solakbaşılardan Galatalı Çelebi'nin bir askeri İstanbul'da bıraktığını öğrenince derhal boynunu kestirmişti!..

Her uğranılan konakta halkın şikâyetlerini dinlemiş, haksız gördüklerini kim olursa olsun derhal cezalandırmıştı.

Padişahın yanındakiler kalabalıktı... Beraberine cenklerde tecrübe kazanmış, fikirlerinden yararlanılır birçok ihtiyar da almıştı... Evliya Çelebi'nin babası Derviş Mehmet Zilli de oradaydı.

Hünkâr, yerinde duramıyor, bir an evvel hedefine varmak, zafer kazanmak için at sürüyordu. En ufak haksızlığa, intizamsızlığa ve serkeşliği tahammül edemiyordu.

Konya'ya vardıkları zaman iç kaleyi görmek için tek başına su dolu hendeği aşıp kaleye girerken, ihtiyar kale dizdarı karşısına dikilivermiş:

"- Bre ağa, in aşağıya, piyade yürü, diye bağırmıştı... Burası padişah kalesidir, atla çıkılmaz!.."

Sultan Murat gülümsemiş:

"- Bre ihtiyar, gel de padişahının atını tut!" diye cevap vermişti.

Sonra bu söz üzerine titremeye başlayan dizdarı omuzlarından yakalamış:

"- Görevini iyi yaparsın!" demişti. "Yakında mükâfatını görürsün..."

Derya Efendi, Konya'da Sultan Murad'ın huzuruna çıkmış ve seferden dönünceye kadar bir daha yanından ayrılmamıştı.

Mevlâna Celâleddin Rumî'nin türbesi ziyaret edildikten ve Mevlevî Dergâhı postnişini Bekir Çelebi'ye armağanlar verildikten sonra ordu tekrar yola koyulmuştu...

Sultan Murat daima ordusunun başında idi... Zırhlara bürünmüş, bütün silâhlarını kuşanmıştı... Onun bu heybetini gören herkes korkuyor ve çekiniyordu...

Sivas, Erzurum, Kars geçilerek Revan'ın önüne gelinmiş ve 25 Temmuz 1635 tarihinde kuşatma başlamıştı. Onbir gün sonra da kale alınmıştı. Padişah bir süre Diyarbakır'da oturmuş, sonra yanındaki kocalarla birlikte İstanbul'a dönmüştü. Vezir-i âzam Tabanıyassı Mehmet

Paşa, Diyarbakır'da kalmıştı. Bu suretle Derya Efendi de ayrıldığından bir yıl sonra çiftliğine dönmüştü...

Uluğ, yolda giderken babasının anlattığı bu sefer hikâyesini tekrar yaşıyor:

- Cuma, diyordu, biz de sefere gidecek miyiz acep?

- Daha büyü de bey, elbet gideriz, ne güne yetiştiririz seni?

- Onbeşe girdim, yanımda hünkârımın kılıcı da var; yoksa benden şüphe mi edersin?

Cuma gülümsedi, başını çevirip Uluğ'u süzdü. Uluğ epeyce serpilmiş, kemikleri kalınlaşmaya başlamıştı. Tüy halinde bıyıkları vardı. Çakır gözleri, kalın kaşları, gülerken kıvrılan dudaklarıyla yakışıklıydı da... Uzun boylu da olacaktı. Lâkin Cuma onun cesaretini şimdiye kadar hiç denememişti. Hep idman yapmışlardı... Ata iyi biniyordu. Kılıç sallarken hamleleri isabetliydi... Fakat gerçek bir hasım karşısında nasıl davranırdı, tam mânâsıyla kestiremiyordu...

Şöyle hani, yolda bir eşkıyaya rastlasalar da Uluğ'u seyretseydi... Hele bu eşkıya Kulaksız Rüstem olursa, ne keyifli çarpışılırdı. Evvelâ Uluğ Beyi koyuverir, bir süre onların hamlelerini gözler, sonra nâra atarak yanlarına sokulur, Kulaksız'ın işini görüverirdi!.. Ama ne yazık ki herif mezarda idi. Şu sultan Murat da hiçbirini sağ komamıştı ki...

Nedense yine Zeynep hatırına geldi. Bir yıldan beri hiç ses çıkmamıştı! Acaba nerelerdeydi, kimin yanına sığınmıştı? Kendisi de baba mıydı sanki? Kız çocuk el yanına bırakılır mıydı? İstanbul'a bir varsa, onu bir bulsa, bağrına bassa, doya doya öpse, koklasa idi...

- Cuma sözüme cevap vermezsin; bana güvenin mi yok, ben dövüşemem mi acep?

Silkindi, farkında olmadan elini bıyıklarına attı:

- Kim demiş bey, diye sordu, evvel Allah çok kişinin hakkından gelirsin sen... Değme babayiğit karşında duramaz... Öyle değil mi beybaba?

İzzet Çelebi duasını bıraktı:

- Öyledir, diye cevap verdi, lâkin ilminin irfanının yanında da benim diyen okumuşlar ağzını açamaz.

Böylece hiçbir olayla karşılaşmadan Üsküdar'a vardılar. Eşyaları ve hayvanları bir emanetçiye bırakıp karşıya geçtiler...

Derya Efendi onlara mektuplar da vermişti. İstanbul'daki dostlarına yazmıştı. Bunlardan bir tanesi Derviş Mehmet Zilli Efendi'ye, diğeri de Köprülü Mehmet Paşa'ya aitti. Derviş Mehmet Efendi'nin evinde misafir kalacaklar, işlerini gördükten sonra geri döneceklerdi...

Cuma daha fazla sabredemedi:

- Gayri siz gidin, dedi, ben hemen kızımı bulayım, işleri bir hâle yola koyup yanınıza gelirim!..

Aylardan Ramazandı. Gündüz olmasına rağmen şehir uykuya yatmış gibi sâkindi... Limanda sandallar, çektiriler hafif hafif sallanıyor, Ayasofya, Sultanahmet, Süleymaniye camileri heybetli görünüşleriyle İstanbul'u süslüyorlardı. Yollarda pek az insana rastlanıyordu. Yalnız herkes mutlu ve huzur içinde görünüyordu.

İzzet Çelebi ile Uluğ Bey, Mehmet Zilli Efendi'nin Unkapanı'nda, Sağmacılar semtinde evini kolayca buldular. Derviş Mehmet Efendi ile oğlu Evliya Çelebi, Kur'an-ı Kerim okuyorlardı...

El öpüldü, kucaklaşıldı, hal hatır soruldu... İftardan sonra Cuma da geldi; üzgün ve sinirliydi. Evdekiler, İzzet Çelebi anlattığı için, Cuma'nın derdini biliyorlardı. Hepsi merakla ona baktılar. İzzet Çelebi:

- Ne oldu? diye sordu.

- Yok!.. Anası almış götürmüş... Yerini de kimse bilmez...

Evliya Çelebi hemen atıldı:

- Gam çekme yiğidim, dedi, yarın sabah, bir çaresine bakar, işini yoluna koyuveririz. Şimdi Ayasofya Camii'ne gideriz. Babam istedi, orada Kur'an okuyacağım; için açılır, serinlersin...

Ellerine fenerlerini alıp yola koyuldular. Ayasofya çok kalabalıktı... Bir tarih ve zafer âbidesi olan koca cami, son cemaat yerine kadar dolmuştu. Halk büyük bir vecd ile okunan Kur'an'ı dinliyor, teravih'i bekliyordu.

Hünkâr da orada idi. Mahfilinde bağdaş kurup oturmuş, ellerini dizlerine koymuştu. Bütün başarılarına rağmen yine de mutlu değildi... Zaman zaman kendini yalnız hissediyor, avunamadığı geceler çok oluyordu. Aynı zamanda başka bir kederi de vardı; bir türlü erkek çocuğu olmuyordu, olanlar da hemen ölüyordu. Henüz gençti, daha yirmibeş yaşındaydı... Fakat ne de olsa günün birinde bu dünyaya gözlerini kapayacaktı; o zaman bu tahta kardeşi İbrahim mi oturacaktı? Bunu aslâ istemiyordu. O, âciz bir insandı. Kendi evlâdı başa geçmeli, devleti aynı şekilde yönetmeliydi.

Bu düşüncelerini defetmek için o gece Ayasofya'ya gelmiş, kendini Kur'an'ın nağmelerine bırakmıştı.

Hafızlar susunca, Derviş Mehmet Zilli Efendi oğluna seslendi:

- Evliyam, haydi başla!..

Evliya Çelebi hafifçe öksürdü, zekâ fışkıran gözleriyle etrafı bir an süzdü, sonra okumaya başladı. Sesi çok güzeldi. Herkes, içinden birşeylerin eridiğini hissediyordu. Uluğ bile, şimdiye kadar böyle bir ses işitmediği için, kendinden geçmişti.

Birden cemaat arasından ayak sesleri işitildi... Kozbekçibaşı Mehmet Ağa ile Silâhtar Melek Ahmet Ağa halkı yararak ilerlediler. Evliya Çelebi'nin yanına gelince:

"- Buyurun, sizi padişah ister!.." dediler.

Evliya Çelebi neye uğradığını anlayamadan koluna girip götürdüler.

Evliya Çelebi, hünkâra doğru yaklaşırken heyecanı son haddine varmıştı... Dizleri titriyor, olduğu yere yıkılacakmış gibi oluyordu. Son bir gayretle ilerledi ve huzura varır varmaz yere kapandı. Böylece ne kadar kaldı, kendisi de pek hatırlayamıyordu...

- Bre oğlan, senin adın ne?

O zaman başını kaldırdı, dişleri hafifçe birbirine vuruyordu:

- Evliya, saadetlû padişahım, diye cevap verdi.

- Sen Derviş Mehmet Zilli'nin oğlu musun?

- Beli hünkârım!..

- Kaç saatte hatim indirebilirsin?

O zaman Evliya Çelebi biraz doğruldu... Hünkârın kendisini takdirle seyrettiğini görünce içine bir cesaret geldi, âdeta gülümseyerek:

- Padişahım, diye cevap verdi, murat etsem yedi saatte hatmederim. Ama ifrat ve tefrit olmadan sekiz saatte inşallah tamam eylerim!..

Sultan Murat, Evliya Çelebi'yi beğenmişti. Şu zeki, âdab, erkân bilir genç çelebi hoşuna gitmişti. Elini kesesine attı, bir avuç altın çıkardı, Evliya Çelebi'ye verdi:

- Al bunu, dedi, inşallah musahibim olursun!..

Konuşma bitmişti... Evliya Çelebi tekrar yer öptü, bir süre geri geri yürüdü, sonra dönerek babasının yanına gitti.

Camiden ayrılırken Silâhtar Melek Ağa tekrar geldi... Mehmet Zilli'ye seslendi:

- Efendi, saadetlû hünkâr oğlunuzu saray-ı hümâyûnuna çağırır!..

Evliya Çelebi'yi sarayda hasodabaşıya teslim ettiler, kendisine yepyeni elbiseler giydirdiler.

Evliya Çelebi'nin yine aklı karıştı. İçinden dualar okuyor, yapılan öğütleri dinliyordu.

Kendisini padişahın karşısında görünce:

- Bismillâh, diye fısıldadı, Allahım sana sığındım!..

Sonra hemen tek ayak üzerine sıçrayarak hünkâra yaklaştı, yere kapandı. Padişahın eteklerini öpmeye başladı...

Sultan Murat divanda oturmuş, onun bu hareketlerini gülümseyerek seyrediyordu...

- Başını kaldır, halini anlat, muradın neyse söyle, izn-i hümâyûnum olmuştur.

Evliya Çelebi'ye tekrar cesaret gelmişti. Bu heybetli padişahın huzuruna sadece etek öpmek için çıkmamıştı ya! Elbette birşeyler yapmalı, onun iltifatlarına lâyık olduğunu göstermeliydi. Birden aklına bir şiir geldi; ayağa kalkıp ellerini göğsünde bağladıktan sonra okumaya başladı:

"Afakı şehâ ma'deletin nuru pür etsün.
Hurşit gibi encümen-i dehre çırağ ol,
Hallâk-ı cihan eylemesin âlemi sensiz,
Her kanda isen padişahım iz ile sağ ol."

Sultan Murat gülmeye başladı:

- İlâhi oğlan, bunlar nereden aklına gelir?

- Padişahım, mübarek eteğinize yüzüm sürdükten sonra dünyalar benim olur!.. İçim durmaz, söylemek isterim...

- Öyleyse, başka birşey daha oku...

- Padişahım, yetmiş iki ilimden mi söz açayım? Kasideler, mersiye, gazel mi söyleyeyim? Ne Murad-ı şerifiniz olur ise onu yapayım!.. Emreyle dört iklimin hâkimi!..

- Bre şu oğlan ne acaip dâva eder? İş düzen midir, yoksa bu söylediklerini icraya kadir midir?

- Padişahım, eğer affile muamele edip serbest bırakırsanız, huzurunuzda emanet olmak üzere nedim-i haslık edip padişahımı eğlendiririm!..

Sultan Murat kahkahalarla gülüyordu. Kaşlarının ortasında artık hiçbir keder çizgisi kalmamıştı... Eliyle dizlerine vuruyor:

- Hay oğlan, meğer sen ne dilbaz imişsin, diyordu.

- Elhak hünkârım, beni siz konuşturursunuz; izn-i şerifiniz olmasa haddim midir ki ağzımı açayım?

- Sana destur... Şimden geru sana kapı, baca yoktur; musahibimsin. Bana Musa Çelebi'mi aratmayasın...

- O bir zarif kişi idi padişahım. Onun yerini tutamam!

- Onun için yazdığım varsağıyı bilir misin?

- Beli padişahım!..

- Okur musun?

- Ferman efendimizindir!..

Evliya Çelebi pırıl pırıl yanan gözleriyle yavaşça hünkârı süzdü, sonra o tatlı sesiyle, o devirde meşhur olan, fakat padişahın söylenmesini yasak ettiği gazeli okudu:

"Yola düşüp giden dilber
Musam eylendi gelmedi.
Yoksa yolda yol mu şaştı
Musam eylendi gelmedi..."

- Hay oğlan, sesin güzel, usul de bilirsin, lâkin bunun okunmasının yasak olduğunu bilmez misin?

- Hünkârım emretti!..

- Ya bu şarkıyı sana kim öğretti?

- Padişahım, bir hizmetçimiz vardı, sizlere ömür, ondan duymuşum!..

- Hay kâfir oğlan; hem kendi başını kurtardın, hem de başkasının... Haydi durma git, babana selâmım söyle,

hayır duasını al... Yarından tezi yok, yanıma gelesin, bir daha ayrılmayasın...

Evliya Çelebi etek öpüp dışarı çıkarken, Sultan Murat hâlâ gülüyordu...

Bir süre bu neşesi devam etti. Sonra kaşları yavaş yavaş çatılmaya başladı... Yine yalnızdı... Gönlü sevmek, sevilmek istiyordu. Fakat gururu buna engel oluyordu.

Bazı gecelerini beraber geçirdiği cariyeler ve hasekiler onu oyalayamıyordu. Bir tanesine biraz meyletse, derhal şımarıyor, annesi Kösem Sultan'ın vaktiyle yaptığı gibi, emirler vermeye kalkıyordu. Annesinin şimdi elinden her türlü idareyi almıştı. Artık, kim olursa olsun hiçbir kadın onunla saltanatı paylaşamayacaktı...

O, kadını sadece ruhu için istiyordu... Ama inanmıyordu, belki de onu padişah olduğu için seviyorlardı...

Bu düşünceler kafasına takıldığı zaman, hepsini yanından kovuyor, tek başına içmeye başlıyordu... Halka yasak ettiği şarabı kendisi sabahlara kadar içiyordu.

Şairdi; içtikçe coşuyor, gazeller söylüyordu:

"Rindler bezminde cânâ bir acep nâm eyledik,
Çaldık mescidin kandilini meyhaneye câm eyledik!.."

Güneş doğacak, yine bir yığın devlet işlerine gömülecekti. Ata binecek, ok atacak, cirit sallayacaktı... Belki, alevlenen ruhunu bedeni söndürebilirdi.

* * *

Evliya Çelebi ertesi gün saraya dönmüştü. Cuma da yeniden Zeyneb'ini aramaya çıkmıştı. Eğer bugün de bir sonuç alamazsa, Derviş Mehmet Efendi subaşına söyleyeceğini ve kızını muhakkak bulduracağını va'detmişti...

İzzet Çelebi ile Uluğ da öğleye doğru Derya Efendi'nin mektuplarını vermek üzere dost konaklarına uğramaya başlamışlardı... Hepsinden ilgi görmüşler, karşılık mektuplar almışlardı.

Hele Köprülü Mehmet Paşa, kendilerini öyle güler yüzle karşılamış, öyle ağırlamıştı ki, İzzet Çelebi ne yapacağını şaşırmıştı...

Köprülü:

- Revan Seferi esnasında padişahıma söylemişler; Derya Efendi'nin ilgisiyle Çorum Sancakbeyliği nasip oldu, diyordu. Yakında yeni işime giderim... Kendisine selâm söyleyin, bu iyiliğini hiçbir zaman unutmam... Yaşım ellidir ama görürsünüz devletime nasıl hizmet ederim.

Sonra Uluğ'u sevmiş:

- Baban gibi ol, demişti... Özün de sözün de bir olsun, sakın haram yeme!.. Çalışmaktan yılma!..

* * *

O gece Cuma yine geç gelmişti... Bütün ev halkı hep birden sormuşlardı:

- Ne haber?

- Evi bulduk, lâkin çocuğu vermezler!.. Sultan Murat olmasaydı mahalleyi başlarına yıkardım!..

- Ne isterler?

Cuma yutkundu, bıyıklarıyla oynamaya başladı. Nedense bu soruya cevap vermek istemiyordu. O bir işi doğrudan doğruya halledemedikten sonra kim ne yaparsa yapsın umurunda bile değildi... Son zamanlarda bir hayli yenilmişti. Kulaksız Rüstem ile eski karısı onu ayrı ayrı yere yıkmışlardı... Avrata el atamayacağına göre Kulaksız Rüstem karşısına şu anda çıksaydı iki hıncını birden alıverirdi. Evvelâ kılıcıyla onun kalbini bir ok gibi deler

"Al bakalım" derdi. "Cuma'yı attan yıkmak nasıl olur?" Sonra da kafasını keserken "Zeyneb'i kaçırmanın sonunu gördün mü?" diye bağırırdı!..

İşte hiçbirisini yapamayacaktı. Sultan Murat bütün bu zevkleri elinden almıştı... Kulaksız Rüstem'i öldürmüş, öteki dünyaya göç ettirmişti. Artık onu yakalayamaz, hakkından gelemezdi. Şimdi de sokaklara devriyeler koydurtmuş, gece ve gündüz şehrin güvenliğini avuçlarının içine öylesine almıştı ki, hiç kimseye el uzatmak imkânı kalmamıştı. Kadıya gidip derdini anlatmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Eh, kadının huzuruna çıktıktan sonra, çocuğu geri almış, almamış kıymeti mi kalırdı?

Bu işi başka türlü de halletmek vardı. Ama o bunu istemiyordu. Zaten bıyıklarını diken diken yapan, böyle bir teklif karşısında kalmış olması değil miydi?

İzzet Çelebi, Cuma'nın hâlâ sustuğunu görünce:

- Söylesene bre oğlan, diye bağırdı, ağzından lâf dirhemle mi çıkar? Çocuğu niye vermezler?

- Vermezler işte!

- Hiç mi vermezler?

- Onun gibi bir şey!..

İzzet Çelebi yutkundu, sonra Derviş Mehmet Zilli Efendi'ye dönerek:

- Efendim, dedi, kusurumuzu bağışla, bu oğlan haddini bilmez kişidir. Bizleri burada cehennem azabına sokar, yine de konuşmaz!..

- Ne söyleyeyim beybaba; işleriniz tamam oldu ise yola çıksak yeridir!..

- Ya Zeynep?

- Anasıyla otursun!..

- Çocuğu almayacaktın da bize o kadar yolu niye teptirdin, a cahil?

Cuma iki elini birden bıyıklarına attı:

- Vermezlerse ne yapayım? diye sordu.

Derviş Mehmet Zilli Efendi ilk defa söze karıştı:

- A oğlum, dedi, kadıya gideriz; şer'an kızını alırız.

- İşte bunu istemem!.. Kadı, şimdiye kadar aklın neredeydi, sen ne biçim babasın diye sorarsa, ne cevap veririm?

- Öyleyse başka çare ararız, mahallenin imamıyla konuşuruz.

- Ben konuştum.

- Ne dedi?

- Eve haber gönderdi. Olmadı!..

- Ne demişler?

- Şey!..

- Ne şeyi?

- .....

- Söylesene be oğlum!..

- Efendim derdim büyük, efkârlandım... Söyletmen beni, benden akçe isterler!..

- Ne akçesi?

- Çocuğa bir yıl bakmışlar; masrafını versin, kızını öyle alsın demişler.

- Elhak, doğru söylerler... Sen neye vermezsin?

- Eski kaynanamın başının altından çıkar bunlar!.. Benden haraç mı alırlar?.. Hem ben o kadar akçeyi nereden bulayım?

- Ne kadar isterler?

- Beş kese!..

İzzet Çelebi dizinin üstünde doğruldu, Derviş Mehmet Zilli'ye:

- Efendim, dedi, izin verin de şu oğlanın haddini bildireyim.

Sonra karşısındakinin cevabını beklemeden:

- Gel yakına cahil, dedi bana doğru söyle; kızını sahiden almak ister misin?

- Beli...

- Kızın da seninle gelmek ister miymiş?
- Ağlarmış, beni babama koyuverin, dermiş.
- Ya sen niçin durursun?
- Dedim hocam, akçe isterler!..
- Bre büyükleri saymaz, küçüklerin derdinden anlamaz kâfir!.. Ya biz burada ne güne dururuz? Bunca yıl, iki dükkânım ile evimin birikmiş kirası vardır; ahret kardeşim Fatih Camii müezzini Mustâfendi'de durur... Yarından tezi yok, önüme düşersin, akçeleri oradan alıp işini görürüz!..
- Aman hocam!..
- Daha da konuşur!.. Sana kim akçe vermezdi? Derya Efendi mi hayır derdi? Onun verdiklerine bile el sürmezsin de çiftliktekilere dağıtırsın!.. Şimdi, ciğerparen için pintiliğin mi tutar? Yarın namazdan sonra önüme düşersin... Sakın ağzını açayım deme!.. Alimallah pare pare ederim seni!..

Cuma artık konuşamadı... İzzet Çelebi'yi böyle heyecanlı hiç görmemişti. Ellerini bıyıklarından çekerken ona, ilk defa görüyormuş gibi baktı:

- Hocam, diye fısıldadı, beni kendine kul edersin!..

* * *

Ertesi gün Zeyneb'i aldılar... Bu, sarı saçlı, mavi gözlü, ürkek bakışlı, gayet sevimli bir kız çocuğu idi... Babasının kucağından hiç inmiyordu...

Bir hafta içinde de diğer işlerini görüp, Derya Efendi'nin bazı alacaklarını topladıktan ve eş dostla helâlaştıktan sonra yola koyuldular...

Bir Ordunun Sefere Çıkışı

ARADAN iki yıl daha geçti...

1638 senesi Mayıs ayının sekizinci günü idi... Otağ-ı Hümâyûn Üsküdar'dan kaldırılmış, tuğlar ileri gönderilmişti...

Ordu sefere çıkıyordu...

Sabah, İstanbul göklerine ellerini uzatırken bütün asker hazırdı... Hafif bir rüzgâr esiyor, civar bahçelerden gelen bahar çiçeklerinin kokusu Üsküdar ovasına seriliyordu...

Halk, bir gece evvelinden Üsküdar'a akın etmişti. Hünkârı görmek, orduya dua etmek için kayıklarla karşıya geçmişlerdi.

Sultan Murat kır atının üzerinde, bir eli kılıcında olduğu halde etrafını seyrediyordu. O, her daim olduğu gibi heybetli ve mağrurdu... Bütün vücudu zırhla kaplı idi. Başında miğfer vardı. Miğferin üzerine sorguç takmış, kırmızı şaldan imâme sarınmıştı. İmâmenin ucunu dalyansalvârî omzuna indirmişti. Bütün saray erkânı arkasında idi. Onu sevgi, korku ve takdirle seyrediyorlardı... Yanında solaklar vardı...

Hünkâr, ilerde duran ve emrini bekleyen ordusuna bir kere daha baktı. Ovalar aşacak, dağlar geçecek, kaleler

alacak olan bu ordu, artık tamamen kendisine bağlanmıştı... Bütün asker rengârenk elbiseleri, kılıç, ok, tüfek, kalkan, mızrak gibi silâhlarıyla sabahın kırık ışıkları altında padişahın ufak bir işaretini bekliyordu...

Etrafta derin bir sessizlik vardı. Yalnız arada bir atların kişnemeleri duyuluyordu... Hünkâr müezzinleri ordunun hemen yanında, durmadan Kur'an okuyorlardı.

Sultan Murat zümrüt kakmalı kılıcını havaya kaldırdı. Boğazın serin sularında yıkanan rüzgâr, gür bir sesi çok uzaklara taşıdı:

- Başlasın!..

Hünkârın yirmi dört kat mehter takımı derhal növbet vurmaya başladı... Biraz sonra da ordu harekete geçti...

Evvelâ İstanbul'da bulunan vezir, mirimiran ve mirilivaların askerleri hünkâra doğru yaklaşmaya başladılar.

Her alayın başında vezirlerin tuğlarını götüren iki atlı vardı... Bu iki atlının arasında ise bayrak taşıyan bir piyade yürüyordu... Bayraklar yeşil renkliydi, ipekten yapılmıştı. Üzerlerine sırma ile kelime-i şahadet yazılmıştı. Bayrak sırıklarının ucunda, içinde küçük Kur'an-ı Kerim'ler bulunan gümüş kutular vardı.

Tuğları bir deli kıtası takip ediyordu. Hepsi de gayet kıymetli atlara binmişlerdi... Deliler, yeşil ve sarı renkli ipekli elbiseler giymişlerdi. Kaftanları kaplan derisindendi. Başlarında ise bir veya iki uçlu kırmızı, yeşil renkli keçe külâhları vardı. Ellerinde mızrak taşıyorlardı. Kılıçları eyerlerinin yan taraflarına asılmıştı. Mızrakların ucundaki flâmalar rüzgârdan dalgalanıyor, uçları atların boynundan aşağı doğru sarkıyordu.

Delilerin arkasından yaya birlikleri geliyordu... Bunların hepsi de levent yapılı, gayet kuvvetli askerlerdi. Başlarında şayaktan külâhları vardı. Külâhlarına ipek kumaşlar sarmışlardı. Kaftanlarının kollarını kıvırmışlardı. Poturlarıyla kaftanları aynı renktendi ve ayaklarına gayet

ince ayakkabılar giymişlerdi. Bellerinde yatağan, omuzlarında da fitilli tüfekleri vardı.

Sol kollarını çaprazlama önlerine doğru sallıyorlar, Mehter takımının nağmelerine ayaklarını uydurarak ikişer ikişer yürüyorlardı.

Yaya birliklerin arkasından ise tımarlı sipahiler geliyordu. Başlarında etrafı tülbent sarılı uzun keçe külâhları vardı. Bellerine alaca kuşak dolamışlardı...

Topraklı süvarileri vezir ağaları takip etti. Ağaların kendileri ve atları yarım zırhlıydı... Yanlarında birer yedek at taşıyorlardı. Ağaların arkasından da vezir, beylerbeyi veya sancak beyleri geliyordu. Baştan başa zırhlara gömülmüşlerdi... Tolgalarının etrafına sarılmış olan ipekli sarıklarının uçlarını padişahları gibi omuzlarına bırakmışlardı. Tirkeşleri oklarla dolu idi. Ellerindeki kargılar biraz daha yükselmiş olan güneşin altında parlıyordu. Atları ipeklilerle örtülüydü... Kiminin üzengisi altından, kimisinin de gümüştendi. Arkalarında iç oğlanları vardı; ok, yay ve kargı taşıyorlardı...

En arkada ise kethüdalar, diğer silâhlı iç oğlanları ve her alayın kendi mehter takımı geliyordu... Bazı alaylarda dervişler de vardı.

Vezir, beylerbeyi, sancakbeylerinin alayları hünkârın önünde saygı duruşuna geçip selâma durduktan sonra uzaklaştılar. Sultan Murat ise, atının üzerinde kıpırdanmadan ordusunu seyrediyordu. Eli hâlâ kılıcının kabzasında idi. Kaşları çatık olmakla beraber dudaklarında bir gülümseme vardı... Alaylar önünden geçtikçe hafifçe başını sallıyordu...

Şimdi mehterhane başka bir növbet vurmaya başlamıştı; sıra hünkârın kendi kapıkulu askerlerine gelmişti...

Müezzinler seslerini biraz daha yükselttiler, kurbanlar kesilmeye başlandı. Halkın alkışı arasında padişahın geride kalan dört tuğu göründü...

Tuğları çavuşlar, onları da müteferrikalar takip ediyordu. Bunların arkasından saltanat sancakları gelmekte idi... Sancakları Anadolu ve Rumeli kazaskerleri takip ediyordu. Kazaskerlerin hemen gerisinde ise kubbealtı vezirleri ilerliyordu.

Avcılar, süvari çavuşları, solaklar, hasodalılar, diğer Enderun odalıları aynı intizam ve ciddiyetle mehter takımının canlı nağmeleri altında yürüdüler. Onların elbise ve atları daha gösterişliydi. İpek ceketleri ve sarıkları sarı, kırmızı, mavi renkte idi... Hepsi de baştan aşağı silâhlıydılar...

Nihayet yeniçeriler göründü...

Topçular, toparabacıları, cebeciler, humbaracılar, lâğımcılar birbirini takip etti...

Altı bölük süvari askeri, biraz geriden alayın sonunu tamamladı.

Sipahi bölüğü, silâhtar bölüğü, sağ garipler bölüğü, sol garipler bölüğü, sağ ulûfeciler bölüğü, sol ulûfeciler bölüğü aynı heybetle hünkâra bağlılıklarını gösterdiler...

Ve ordu böylece Anadolu'ya doğru ilerlemeye başladı... Hedef Bağdat'tı!..

Sultan Süleyman devrinde Türk ülkelerine katılan Bağdat'ın sonradan anavatandan ayrılmasına padişahın gönlü asla razı değildi... Esasen doğuda, hudut boylarında karışıklıklar oluyordu. Revan da elden gitmişti. Bunları, büyük bir ordunun başına geçip yerinde halletmek gerekti. Tabanıyassı Mehmet Paşa'nın yerine Sadrâzam olan Bayram Paşa bir miktar askerle daha evvel yola çıkmıştı. İşte şimdi de Sultan Murat ordunun başına geçmiş ilerliyordu.

Padişahın yanında Şeyhülislâm Yahya Efendi, sadaret kaymakamı ve Kaptan-ı Derya Kemankeş Kara Mustafa Paşa, Silâhtar Mustafa Paşa, Ruznameci İbrahim Efendi, Muhasip Deli Hüseyin Paşa ve Evliya Çelebi de vardı.

Daha önce Rumeli, Anadolu ve diğer beylerbeyi ve sancakbeylerine fermanlar gitmiş, orduya katılmaları emredilmişti... Bunların bir kısmı askerleriyle birlikte Üsküdar'a gelmişler, bir kısmı da hünkârı yolda karşılamak üzere hazırlanmışlardı...

Bu sırada bir ulak da doludizgin İsparta yolunu tutmuş, Derya Efendi'ye oğlu ile birlikte, Sultan Murat'ın kendisini Konya'da beklediğini bildirmişti.

Hünkâr, Derya Efendi'yi unutmamıştı. Onun fikirlerine her daim ihtiyaç duyuyordu. Onu göreceği de gelmişti. Hattâ bundan üç ay evvel, İran ve Rus elçisini huzuruna kabul edeceği sıralarda Derya Efendi'yi İstanbul'a çağırmayı, seferden evvel fikrini almayı düşünmüş, sonra daha fazla yormamak için vazgeçmişti.

Elçileri kabul edeceği gün, arz odasında üç ayak yüksekliğinde, tavanı sırma örtülü bir taht üzerine oturmuş, ayağını kadife bir yastığa koymuştu. Sırtında kırmızı astarlı, sırmalı bir libas vardı... Göğsündeki kopçalar elmastandı. Sarığının üzerine elmaslı üç sorguç takmıştı...

Evvelâ İran Elçisi Mahmut Han'ın, Şah Safi'den getirdiği nameyi beğenmemiş, sonra cevap verileceğini bildirerek elçiyi alıkoymuştu.

Rus elçisi ise huzura lâubali bir şekilde girmiş, hattâ kanun ve teşrifat kurallarına uymayarak eğilmek istememişti. Arz odasında bulunanlar neticeyi korku ve heyecanla beklerken, Sultan Murat başıyla Kapıcıbaşı Merzifonlu Kara Mustafa Ağa'ya bir işaret vermişti. Zaten bunu gözleyen Mustafa Ağa, Rus elçisinin ensesine bir yumruk indirmiş, yere yıkmıştı.

Bugün ise o süsünden tamamen uzak, tüm çeliğe bürünmüş olarak yol alıyordu...

Hünkârın hemen gerisinde, onu korumakla sorumlu olan solaklar vardı. Durmadan etraflarına bakınıyorlar, ellerindeki oklarıyla çevreye korku veriyorlardı.

Arada bir alay çavuşları birliklerinden ayrılıp at sürüyorlar, bölükbaşıları aldıkları emirleri yerine getirmek için dört nala uzaklaşıyorlardı.

Orduda en ufak bir intizamsızlık yoktu. Bütün asker mayıs ayının bu parlak güneşi altında, tam bir itaatle hünkârın ardından ilerliyordu.

Sultan Murat düşünüyordu: Başına geçip sefere çıktığı bu orduyu ikinci defa deneyecekti. Zaferi sağlayacağına imanı vardı. Çünkü asker istediği gibi olmuştu. Doğudaki karışıklığı giderip Bağdat'ı aldıktan sonra sıra batıya, Venediklilere gelecekti... Büyük bir donanma meydana getirecek, denizlerde de Sultan Süleyman devrinin haşmetini yaşatacaktı. Bütün bunları yapabilmek için de içerde kuvvetli olmalıydı. Halk ve asker onu sevmeli, hiç kimsenin hakkı yenmemeliydi... Çıkarlarından başka bir şey düşünmeyenlere en ufak fırsat verilmemeliydi.

Her zaman yaptığı gibi sefere çıkmadan birgün evvel, vaktiyle Derya Efendi'yi kabul ettiği odada, başkentte kalacak olan paşa ve ağaları huzuruna çağırmış:

- Bilirsüz, demişti, sefere çıkarım; zinhar halka zulüm etmeyesiz, hak yemeyesiz, adaletten ayrılmayasız... Aksini duyarsam hiçbirinizi sağ komam...

Hiç şüphesiz Derya Efendi de ona aynı şeyi söyleyecekti. Vaktiyle "Sıra geldi, artık vur hünkârım!.." dememiş miydi? Kim söz dinlemezse, kim bu devletin huzurunu kaçırmaya kalkışırsa, kim hak yerse yine vuracaktı...

Dişlerini gıcırdattı. Başını salladı, daha fazla düşünmemek için etrafını seyre başladı... Gördüklerinden memnun olarak gülümsedi...

İlerliyorlardı. At kişnemeleri, top arabalarının gıcırtıları, nal sesleri arasında ordu yürüyordu...

İnönü'nde Sadrâzam Bayram Paşa, padişaha katıldı. Sultan Murat, Bayram Paşa'nın etek öpmesini beklemeden:

- Lala, dedi, vaziyeti nasıl görürsün? Kullarım hayatlarından memnun mudur? Reâya huzur ile topraklarında çalışır mı? Hak yiyen olur mu?

Bayram Paşa başını önüne eğip ellerini uğuşturduktan sonra cevap verdi:

- Saadetlû padişahım, sizden gizlemek ne mümkün, hekimbaşınız Emir Efendi'nin arpalığı olan Mihaliç'ten şikâyetçiler geldi. Naip zulmedermiş!..

- Doğru mu söylerler, araştırdın mı?

- Beli, hünkârım!..

- Başka neler duyarsın?

- Saadetlû padişahım, Sakarya Şeyhi diye anılan Şeyh Ahmet de mehdilik iddia eder!.. Başına binlerce kişi toplayıp yasalara karşı koymak ister!..

Sultan Murat'ın birden kaşları çatıldı. Bakışlarındaki mutluluk derhal kayboldu. Elini kılıcına attı:

- Neler söylersin? diye bağırdı. Lala, bunları işitirsin de sen hâlâ karşımda mı dursun? Tiz, bu hainlerin başını isterim!..

Sultan Murat'ın neşesi artık kaybolmuştu... Hattâ Bolvadin'de naibin başı kesildiği halde yine gülmedi. Şeyh Ahmet'in üzerine bir kuvvet gönderilmişti. Henüz bir netice alınamamıştı...

Hünkâr, mehdiyim diye halkı aldatan, etrafındakileri soyan bu yalancı şeyh yakalanmadıkça rahat edemeyeceğini biliyordu. Bakışları kin ve hiddet taşıyordu... Yanına

sokulmaya cesaret edip, kendini eğlendirmeye çalışanlara bile önem vermiyordu.

Çeşitli konak yerlerinde askerleriyle birlikte orduya katılan beylerbeyi ve sancak beyleri, eteğini öpmek için yanına yaklaştıkları zaman:

- Baka paşalar, diye bağırıyordu, zinhar gafil olman, askerlerinizden biri akçesini vermeden bir şey almaya kalkışmaya! Vallah ocağınızı söndürür, başınızı gövdenizde komam!..

Nihayet ordu, her konakta biraz daha büyüyerek Konya'ya vardı.

Konya'da Sekiz Gün

KONYA'nın dışında ordu konaklamıştı. Asker bir süre dinlenecekti. Sultan Murat hâlâ hırçın ve asabiydi. En ufak bir intizamsızlığa tahammül edemiyor:

- Şeyh Ahmet yakalanmaz, kulluk böyle mi olur! diye bağırıyordu...

Otağının içinde, elleri arkasında asabî adımlarla geziniyordu... Yanında, Konya yakınlarında musahiplikten Anadolu beylerbeyliğine tayin ettiği Deli Hüseyin Paşa vardı.

Hüseyin Paşa uzun boyu, geniş omuzları, heybetli vücudu ile hünkârın karşısında bir heykel gibi duruyordu. Padişah:

- Paşa, dedi, bir çapulcuyu bile yakalayamayan askerden bize ne hayır gelir? Onlarla nasıl cenge gideriz?

Deli Hüseyin Paşa cevap vermiyordu. Hazır cevaplığı, cesareti, hoşsohbetiyle tanınan bu paşa, padişahı kızdırmaktan korkuyordu.

- Senin de ümidin yoktur, tedbir nedir; bana tiz söyle? Lalam işbilir bir vezir değil midir? Bunca askerim boş yere mi ekmeğimi yer?

Deli Hüseyin Paşa'nın, padişahın bir Şeyh Ahmet üzerinde bu kadar ısrarla durmasına da bir türlü aklı er-

ermiyordu. Vakıa Sakarya Şeyhini yakalamaya gidenler yenilmişler, şeyhin müritleri tarafından dağıtılmışlar ve bu olay bir süre için hünkârdan saklanmıştı... Acaba Sultan Murat, bunu haber almış da ağzını mı arıyordu? Tekrar gönderilen kuvvetlerden ise ses seda çıkmamıştı!.. Vaziyeti nasıl izah etseydi? Terlemeye başladı... Bir yardımcı arar gibi etrafına bakındı:

- Saadetlû padişahım, tezelden şeyhin uhdesinden gelinir... Gam çekme. Ferman buyrulursa bu kulunuz dahi, haddini bildirmek üzere hemen yola çıkarım!..

- Paşa!.. Musa Çelebim öldükten sonra, Mustafa'yı, seni, Evliya'yı musahip yaptım... Hiçbiriniz onun yerini tutamadınız. Kulluğunuzu gerektiği gibi gösteremediniz. Musam sağ olsaydı, bana o haini unutturur, kellesi önüme atılınca da, hünkârım böyle olur, derdi!.. Elçi karşısında yay kırmasını bilirsin!.. Kaptan-ı Deryalıkta yararlığın dokundu, Revan önlerinde iyi dövüştün... Lâkin karşımda susarsın!.. Tedbirini kendin bul, illâ Şeyh Ahmed'i elinle bana getir!...

Hüseyin Paşa eğildi, padişahın eteğini öptü:

- Ferman saadetlû padişahımındır, dedi!..

Tam dışarı çıkmak üzereydi ki, otağın kapısı açıldı, bir solak içeri girdi.

- Hünkârım, diye diz çöktü, sadrazam efendimiz ve Derya Efendi isimli bir koca huzurunuza girmek isterler...

Sultan Murat'ın yüzünde derhal bir gülümseme belirdi.

- Tiz gelsinler, dedi.

Sonra Hüseyin Paşa'ya dönerek:

- Sen de kal, diye ilâve etti.

Hemen divana oturdu, arkasını atlas yastıklara dayadı. Biraz sonra da içeriye Bayram Paşa ile Derya Efendi ve Uluğ girdiler. Her üçü de diz çöküp etek öptüler.

Derya Efendi iyice ihtiyarlamıştı. Bir ayağını hafifçe sürerek yürüyordu... Omuzları büsbütün çökmüş, sırtı iyice kamburlaşmıştı. Uluğ ise tüy gibi bıyıkları, çakır gözleri, çatık kaşları, uzun boyu ile babasının gençliğini hatırlatıyordu.

- Deryam, hele yakına gel!.. Huzur-ı hümâyûnuma çıkmakta acep neden gecikirsin?

Derya Efendi'nin gözleri nemliydi. İki yıl sonra oğluna kavuşmuş bir baba gibi hünkârı seyrediyordu:

- Saadetlû hünkârım, oğlum Uluğ ile yolunuza can koymak için acele ederiz!.. Lâkin hastalık fırsat vermedi. Günlerden beri handa yatarım!.. Karşı çıkamadım; af buyurun!..

Sultan Murat divanında hafifçe doğruldu. Kıymetli halılarla döşeli, atlas kaplı otağı şimdi ona daha güzel, daha rahat geliyordu... Hattâ birden o kadar sevinmişti ki, demincek azarladığı Hüseyin Paşa ile Sadrâzam Bayram Paşa'ya gülümseyerek baktı. Sonra Derya Efendi'ye dönerek:

- Bana niye haber salmazsan? diye sordu. Hekimbaşı Emir Çelebi'yi yanına gönderirdim!..

- Rahatsız etmekten çekindim hünkârım!..

Padişah, bir an bakışlarını Uluğ'a çevirdi... O, karşısında hafifçe titriyordu... Dudaklarını büzmüş, başını önüne eğmişti.

Hünkâr onun bu halini görünce büsbütün gülümsedi:

- Kocamış adam, dedi, oğlun mu?

- Beli, hünkârım!..

- Bıyıkları yeni terlemiş. Kaç yaşında oldu?

- On yedi, ulu hünkârım!

- Daha ufak imiş!.. İsmi Uluğ idi değil mi? İyi yetişti mi, ata biner mi, cirit oynar, kılıç sallar mı?

- Beli saadetlû sultanım; Cuma kulunuz oğlancığımı gözü pek yaptı!..

- Savaşa bizimle girmek ister mi?

- Oğlancığım bizim değil, sizindir, saadetlû padişahım!..

- Hele kendisine bir soralım; Bağdat önlerinde ne işler yapar? Beri gel oğlancık... Bu koca adam senin için gözü pek, der; acaba doğru mu söyler?

Uluğ yutkundu, bir an yere çökecek gibi oldu, dizleri onu taşıyamıyordu. Fakat babasının kendisine baktığını görünce derhal silkindi, gözlerini hünkârın parmağındaki mühürden ayırmadan:

- Kişi yaptığıyla tanınır saadetlû padişahım, dedi. Sırası gelince babamı utandırmamaya çalışırım.

- Elhak hazır cevapmış!.. Koca adam, bu oğlancığı Cuma değil, sen yetiştirmişsin!.. Yakında görürüz, sözüyle bileği bir midir?

Sultan Murat artık öyle gülüyordu ki, huzurundakilerin hepsi de padişahın bu neşesine gönülden katılıyordu.

- Baka, Hüseyin Paşa! Uluğ'u senin yanına verdim... Anadolu askeriyle savaşa girsin... Kendisini müteferrikaların arasına kat, yanından ayırma, nice kulluk edermiş bir görelim. İnşallah Âsitane'ye dönüşte, ben onu kendi müteferrikalarım arasına alırım, müteferrikabaşı yaparım, sonra da bir tuğla taşra çıkarıp bir sancak veririm.

Hüseyin Paşa baş eğdi:

- Emir saadetlû hünkârımındır, dedi. Cuma kulunuz bu oğlancığı iyi yetiştirmişe benzer!

- Sen Cuma'yı tanır mıydın?

- Beli hünkârım, ben zülüflü baltacı iken o da bostancı idi. Saray-ı hümâyûnunuzdan ayrılırken dokuzuncu derece bostancı olmuştu, yeşil makdem kuşanmıştı...

- Öyleydi... Bu koca elimden almasaydı, onu hamlacı yapacaktım, şimdi de bostancıbaşı olmuştu!..

Sultan Murat birden bir şey hatırlamış gibi yeniden gülmeye başladı:

- Bre Hüseyin Paşa, dedi, Cuma hiç seni yıktı mı?

- Hayır saadetlû padişahım, bir kere oyun alanında ikimiz de acemiyken karşılaşmış, yenişememiştik... Lâkin o bahadır kişidir, değme pehlivan kullarınızın dişlerini sökmüş, salladığı ciritle kaburgalarını kırmıştır.

- Duçe Mehmet anlatır; Cuma'yı da yıkan çıkmış. Kulaksız Rüstem, Gebze yolunda onu atından indirmiş... Kulaksız sağ olsaydı, Cuma ile kapıştırırdık, bu sefer Cuma hakkından gelir miydi acaba?

- Er meydanıdır hünkârım, görmeden bir şey denmez... Lâkin Bıçakçıoğlu'nun kardeşi de yabana atılır cinsten değildi.

Derya Efendi ile Uluğ, bu sözler üzerine belli etmeden gülümsemişlerdi... Kendilerini dışarıda bekleyen Cuma bunları işitseydi kahrından harap olur, Receb'in mezarını bulur, hiddetinden üzerinde tepinirdi!..

Sultan Murat bu konuşmalardan o kadar memnun olmuştu ki, Şeyh Ahmed'i bile unutmuştu. Neden sonra, sadrâzamın sesini çıkarmadan kendisini dinlediğini fark edince, Deli Hüseyin Paşa'ya:

- Var askerinin yanına git, diye seslendi. Uluğ'u da beraberinde götür... İllâ senden Sakarya Şeyhinin başını isterim: Lalam o hainin uhdesinden gelemedi!..

O zaman Bayram Paşa ilk defa söze karıştı:

- Saadetlû padişahım, dedi, Şeyh Ahmet on iki adamıyla yakalandı!.. Dışarıda emrinizi beklerler! Görmek arzu buyrulur mu?

- Öyle sahtekârın nesini göreyim?.. Tiz cellât Kara Ali'ye haber salın, hepsinin kemiklerini kırıp kârlarını tamam etsin!

- Başüstüne hünkârım!..

- Lala bir şey daha canımı sıkar!.. Mevlevî şeyhi Molla Hünkâr oğlu Bekir Çelebi hakkında şikâyetler gelir!.. Devlet işine karışırmış; kadılar, beyler, kendisine danış-

madan hareket edemezlermiş!.. Sen bunları duymaz mısın?

- Beli hünkârım, söylerler!..

- Doğru mudur?

- Biraz aslı vardır...

- Ne dursun? Mührümü böyle mi kullanırsın? Bilmez misin ki, hiç kimsenin devlet işine el uzatmasına zerre kadar tahammülüm yoktur!.. Hemen Bekir Çelebi'nin hakkından gelin!..

Demincekten beri ılık giden hava birdenbire karışıvermişti. Biraz oyalanmak, belki padişahın dahi istemediği bir şekilde işlerin sonuçlanmasına sebep olacaktı... Derya Efendi daha fazla susmayı uygun görmedi:

- Saadetlû padişahım, dedi, bir araştırma daha yapmak mümkün değil midir? Bekir Çelebi'nin düşmanları çoktur, belki de iftira ederler!..

- Hayır, sahîh söylerler...

- Hünkârım!.. Bekir Çelebi büyük bir kişidir, ulu bir velînin soyundan gelmiştir... Kendisini görevinden affedip Âsitane'ye istirahata göndermek acaba mümkün değil midir?

Bayram Paşa da Derya Efendi'den cesaret alarak ricada bulundu:

- Saadetlû padişahım, Bekir Çelebi bir hayli yaşlanmıştır, müsaade buyrun ömrünü Âsitane'de geçirsin!..

- Bilirim lala, sen biraz yufka yüreklisin. Dediğiniz olsun. İllâ Bekir Çelebi'nin bir tek malını yanına komayın. Hadi şimdi hepiniz gidin; bu koca Derya ile beni yalnız bırakın!..

Huzurdakiler derhal etek öptüler ve teker teker dışarıya çıktılar... Uluğ ayrılırken babasına bir kere daha baktı... Bir şey söylemeğe cesareti olmadığından başını önüne eğip uzaklaştı.

Derya Efendi ise:

- Seni Allah'a emanet ettim, oğlancığım, diye fısıldadı.

* * *

Uluğ ile Cuma, Mevlâna'nın kabrini ziyaret etmek için Deli Hüseyin Paşa'dan izin almışlar, şehre inmişlerdi...

Vakit akşam üzeriydi; halk yavaş yavaş evlerine çekiliyor, kafes arkasından süzülen ışıklar, dışarının alaca karanlığında kayboluyordu. Tarih olmuş bir saltanatın izleri hâlâ belli idi. Selçukluların bıraktıkları eserler, yeni yapılanlarla yan yana duruyor, Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin türbesi güneşle beraber yavaş yavaş kayboluyordu...

Uluğ, atının dizginlerini çekti:

- Cuma, dedi, Evliya Çelebi'nin Ayasofya'da Kur'an-ı Kerim okuduğu günden beri hiç bu kadar kendimden uzaklaştığımı hissetmedim... Büyük velînin huzurunda başım dönüyordu!..

- Öyle olur bey, Hüsrev Paşa'nın Bağdat'ı kuşattığı sırada kendisine bir ferman götürmüştüm... Fırsatını bulup İmam-ı Âzam türbesini ziyaret etmiş, sonra da bir hu deyip orduyla birlikte metrislerden dışarı fırlamıştım. İşte ben de o zaman senin gibi ne yaptığımı bilmeden hareket etmiştim.

- İzzet Çelebi de bizimle olsaydı acaba ne yapardı, türbeden hiç ayrılmaz mıydı dersin?

- Öyle olsa gerek... İzzet Çelebi demişler ona, saati dakikası birbirini tutmaz!..

- Ama seni sever!..

- Beli, lâkin az da hırpalamaz!..

- Zeyneb'i göreceğin geldi mi? Hani bizim gitmemizi hiç istememişti...

- Kız çocuğudur, fazla yüz vermeye gelmez!.. Otura kosun Çelebi ile çiftlikte; nesine gerek!.. Hele biz başka şeyler düşünelim bey!.. Savaş başlayınca yüz aklığı gösterelim. Elinde kılıç metrislerden şöyle bir fırladığını görsem!.. Heyt arslanım, diye arkandan bağıracağım!.. Sakın çekineyim deme, evvel Allah, Cuma yanındadır...

Uluğ bu söze alınmış gibi Cuma'ya dudak bükerek baktı; henüz kalınlaşmaya başlayan sesiyle:

- Bunları bana sen mi söylersin? diye sordu. Hele sen kendine bak!.. Bağdat'ta başın sıkılırsa bana gel!..

Cuma gülmeye başladı... Uluğ'un her hareketi o kadar hoşuna gidiyordu ki, karşısına geçip kendisini azarlasa bile sesini katiyen çıkarmazdı... Fakat gülmesi yarım kaldı, birden:

- Bey, diye seslendi, gördün mü?
- Neyi?
- Şu sokağa bir adam saptı!..
- Görmedim!..
- Vay canına, bu sefer başında kavuk vardı!..
- Kimden bahsedersin Cuma?
- Hay kâfir, hortladı mı dersin?

Cuma hemen atını mahmuzladı, bir hamlede sokağın başına vardı ve gözden kayboldu... Uluğ köşeyi dönünce Cuma yavaş yavaş geri dönüyordu.

- Hey Cuma, sana ne oldu böyle?
- Kaçırdık!..
- Kimi?
- Kulaksız'ı!..
- Kulaksız Rüstem'i mi?
- Beli!..

Uluğ gülmeye başladı... Cuma gerçekten hayal görüyordu... Onun gözleri yanılmazdı ama bu sefer aldandığı muhakkaktı. Daha birkaç gün evvel hünkâr bile Rüstem'in öldüğünü söylemişti.

- Cuma, dedi, acayip lâf edersin. Kulaksız'ın kemikleri bile çürümüştür!..

Cuma'nın bir eli bıyıklarındaydı, gözlerin karşıdaki evlerde dolaştırıyordu... Kapalı kapıların, kalın perdelerin altında olup bitenleri görmek istercesine bakışlarını gezdiriyordu...

- Neye bakarsın?

- Bu evlerden birine girdi... Gayri ben buradan bir adım bile atmam!..

- Cuma, Hüseyin Paşa'yı kızdırırız... İyice karanlık basmadan orduya varalım...

- Bey bana niye inanmazsın? Rüstem ölmemiş, buralarda serseri dolaşır. Elbet onu yakalar, Gebze yolunda Cuma'yı attan yıkmanın ne demek olduğunu gösteririm!..

- Yanılırsın Cuma, padişah bile geçen gün onun öldüğünü söyledi... Sen boş yere kimi beklersin?

- Hünkâr mı, Kulaksız'ı tanır mıymış?

- Beli!..

- Yoksa beni devirdiğini de bilir mi?

- Duçe Mehmet Ağa söylemiş!..

Cuma birden, öteki eliyle de bıyıklarına yapıştı; onları âdeta koparırcasına burmaya başladı:

- Kahpe, kahpe!.. Mezarını başına geçiririm ben onun! Er meydanından neden kaçar? Şimdi nerede bulayım ben onu? Hünkârımın karşısına yüz akıyla nasıl çıkayım?

Cuma'nın o anda hiddeti o kadar fazla idi ki, karşısına kim dikilse devirir geçerdi. Nitekim bir tutam bıyığı elinde kaldı, atı baldırlarının tazyiki altında kişnemeye başladı!..

- Cuma ne yaparsın? Bak karşıdan biri gelir; bizi bu halde görürlerse ne cevap veririz?

- Biri mi gelir? Odur!.. Ben ona gününü şimdi gösteririm!..

Atına hemen yan verdi, elini süratle kılıcına attı... Fakat ılık ve tanıdık bir ses, kulaklarını okşayınca olduğu yerde kalıverdi:

- Vay şahbazlarım, vay yiğitlerim!.. Sizler burada nişlersiniz?

- Bre Evliya Çelebi, sen misin?

- Benim kardeşim!.. Hamd ü Hüda!.. Dün gece vâkıamda sizleri görüp hasretim büsbütün artmıştı. Hatırımda olan şudur ki, düşümde bana gülerek "Bre Evliya, bizi hiç mi aramazsın?" diye sual ederdiniz. Meğerse bu akşam karşılaşmamız kısmet imiş!..

Üçü de atlarından indiler... Hemen kucaklaştılar... Evliya Çelebi'nin karanlıkta bile gözlerinin içi parlıyor, tatlı ve ahenkli sesiyle halini anlatıyordu:

- O günden beri padişahımın musahibiyim!.. Peder-i azizimin hayır duası ile sefere çıkmak nasip oldu. Bugün hünkârımdan izin isteyip bir yâr-ı kadimimi ziyarete gittim. İşte dönüşte size rastladım. Muhterem Derya Efendi'mizi Sultanın yanında bir kere gördüm; lâkin sizleri sual etmek mümkün olmadı!..

- Biz de Hüseyin Paşa'nın yanındayız; hep beraber cenge gideriz.

Daha da konuşacaklardı, fakat süratle yaklaşan ayak sesleri duydular.

Evliya Çelebi:

- Akşamın bu saatinde aya bu ne ola? dedi.

Karşıdan bir adam geliyordu... Nefes nefeseydi. Elindeki kılıç kafeslerin arkasından süzülen ışık altında parlıyordu. Yabancı adam onları görünce durdu. Bir an tereddüt etti. Başını hafifçe çevirip arkasından gelen sesleri dinledi. Sonra tekrar adımlarını sıklaştırıp önlerinden geçmek istedi. Fakat başaramadı; Cuma karşısına dikilmişti... Göğüs göğse geldiler... Yabancı adam sol elini kaldırdı. Cuma'yı omzundan itti.

- Çekil yolumdan bre gafil!..

Sesi gür ve korkunçtu... Fakat Cuma aldırmadı bile:

- Hele bir yüzünü göreyim de öyle geç, diye cevap verdi.

- Yüzümü mü göreceksin? Al öyle ise!..

Sağ elini süratle havaya kaldırdı, kılıcını bütün şiddetiyle Cuma'ya indirdi. Lâkin hamlesi boşa gitmişti, Cuma yana sıçramış ve kılıcını çekip tekrar karşısına dikilmişti:

- Ağa, işin çok mu acele? Bize yüzünü niye göstermezsin?

Adam cevap bile vermedi. Gittikçe yaklaşan gürültüleri bir an dinledikten sonra tekrar saldırdı. O zaman iki çeliğin havada çıkardığı ses, akşamın gittikçe koyulaşan karanlığında etrafa yayılıverdi...

Yabancı adam işini bir an evvel bitirmek için kıyasıya saldırıyordu. Cuma ise bu garip yolcunun kimliğini bir türlü anlayamadığı için saldırıya geçmiyor, sadece kendini savunmakla yetiniyordu.

Uluğ dövüşçülere iyice sokulmuş, ustasını zevkle seyrediyor, Evliya Çelebi de geriye çekilmiş, ellerini dizlerine dayamış:

- Ay yiğitlerim, diye söyleniyordu, boş yere ellerinizi kana bularsınız! Ne olurdu Cuma'ya yüzünü göstersen, ismini bağışlayıverseydin?.. O, meraklı bir kişidir bunu anlamaz mısın?

Yabancı adam son bir hamle daha yaptı. Keskin kılıcı Cuma'nın omuzun yalayarak geçti... Doğrusu iye dövüşüyordu... Cuma o zaman:

- Hayrola yiğidim, dedi, elin niye titrer? Sana şimdi öyle bir iş yapayım ki, ölünceye kadar unutmayasın!..

Artık beklemedi, adamın ikinci bir hamle yapmasına meydan vermeden kılıcıyla havada bir daire çizdi... Bir an sonra şiddetli bir küfür duyuldu, meçhul adam dizlerinin

üzerine çöktü... Kılıcı yere düşmüştü, sol eli ile sağ bileğini tutuyordu.

Cuma ile Uluğ bir an göz göze geldiler... İkisinin de dudaklarında tatlı bir gülümseme vardı. Talebe hocasıyla öğünüyordu.

- Ne yaptın şahbazım, neden bir masumun kanına girdin?

- Gam çekme Evliya Çelebi, sadece bileği kesildi!.. Hele şimdi kaldırsın başını!.. Kulaksız değilse istediği yere gitsin!..

Fakat Cuma'nın adamı tanıması yine kısmet olmadı... Çünkü etrafını karakullukçular sarıverdi... Baş karakullukçu Merdan Ağa:

- Ne oluyor? diye sordu.

- Hiç ağa, biraz şakalaştık da...

- Siz kimsiniz?

- Biz Hüseyin Paşalıyız!..

- Yerdeki kim?

- Bilir miyim?

- Benimle alay mı edersin?

Cuma'nın yine canı sıkılmaya başlamıştı. Ahret suali mi soruyorlardı? Tam ters bir cevap verecekti ki, Evliya Çelebi'nin sesi duyuldu:

- Abe Merdan Ağacığım!.. Sen bu yiğidi hoş gör!.. Bir hiddete kapıldı; mertçe birkaç kılıç salladı!..

- A!.. Evliya Çelebi, sen de mi buradasın? Hünkârın yasağını bilmez misin? Gece vakti dövüş mü olurmuş?

Evliya Çelebi uygun bir cevap verip işin içinden sıyrılmanın çarelerini ararken, Yeniçeri Ağası Hüseyin Ağa ile kethüdası geliverdiler. İkisi de hiddetliydi.

Hüseyin Ağa etraftaki kalabalığa aldırmadan doğrudan doğruya başkarakullukçuya sokuldu:

- Ağa, diye bağırdı, yoksa kaçırdınız mı?

- Karanlıkta kayboldu devletlûm!.. Onun yerine hünkârın emrini dinlemeyip dövüşen şu iki kişiyi yakaladık!..

- Kaldırın yerden ötekini!

İki karakullukçu yerde kıvranan adamı kollarından yakaladılar... Yabancı adam, her ne kadar acısını unutup başını eğmeye çalıştıysa da başaramadı; bir karakullukçunun yaktığı fenerin ışığı altında yüzü belli oluverdi!..

Cuma can sıkıntısından elini bıyıklarına atarken, yeniçeri kethüdası:

- Hüsrev Subaşı, diye bağırdı, aradığımızı bulduk!.. Kim yakaladı bunu?..

Evliya Çelebi yine lâfa karıştı:

- Kim olacak, arslanım, Cuma denen şu yiğit!.. Yalnız kusurumu bağışlayın; bu adamı neden arardınız?

- Bilirsin, bu hain zorbabaşı Recep Paşa'nın mataracılarından idi... Recep Paşa öldürüldükten sonra aranmış, bir türlü ele geçmemişti. Meğerse başka isimle deftere kaydolup birkaç yoldaşı ile birlikte ocakta senelerce yaşamış!.. Saadetlû padişahımız bugün tebdil gezerken görmüş, hemen kendisini tanımış!.. Otağına döner dönmez ağa hazretlerine, Hüsrev Subaşı'nın öldürülmesi için bir hatt-ı hümâyûn gönderdi... Tam çadırıma çağırıp yakalayacaktık ki, işin farkına varıp ortalığı allak bullak etti ve kaçtı... İşte Evliya Çelebim, elhak yine elimize düştü!..

Cuma da bu hikâyeyi dinledikten sonra yavaşça geri döndü:

- İyi bir iş yapmışım ama ne fayda, diye söylendi. Kulaksız olmadıktan sonra... Kime niyet, kime kısmet!..

Bağdat Önlerinde

SEKİZ gün dinlendikten sonra ordu tekrar harekete geçti. Elli beşinci konakta Haleb'e varıldı.

Mısır kuvvetleri ile Çorum Sancak Beyi Köprülü Mehmet Paşa da orduya katıldı.

Halep'te on altı gün kalındıktan sonra yeniden yola çıkıldı. Celap mevkiine gelindiği zaman Vezir-i âzam Bayram Paşa öldü. Mühr-i hümâyûn Musul'da bulunan Diyarbakır Beylerbeyi Tayyar Mehmet Paşa'ya gönderildi...

Diyarbakır ve Musul geçilerek yüz doksan iki günde Bağdat'a gelindi...

Padişahın otağı, İmam-ı Âzam türbesinin önünde, Dicle nehrinin kenarına kuruldu.

Sultan Murat vakit kaybetmek istemiyordu. Derhal toplanan harb meclisi, esas taarruzun kalenin en zayıf kısmı olan çöl tarafındaki Akkapı yönünden yapılmasına karar verdi. Bu suretle Vezir-i âzam Tayyar Mehmet Paşa, Yeniçeri Ağası Hüseyin Ağa, Rumeli Beylerbeyi ve kapıkulu askerleriyle birlikte Akkapı tarafında metrise girdi... Diğer bey ve beylerbeyleri de askerleriyle birlikte, verilen karar üzerine, kendilerine gösterilen yerlere gittiler.

Deli Hüseyin Paşa, Anadolu askeri ve Silâhtar Mustafa Paşa ile beraber Karanlıkkapı taraflarını tutmuştu.

Böylece, top ateşiyle birlikte 1638 yılının onbeş Kasım gecesi, Bağdat kuşatması başladı...

* * *

Onbir günden beri şehir top atışıyla durmamacasına dövülüyordu... Birecik'te döktürülen yirmi ve onsekiz okkalık gülleler atan beş büyük top, kalede bulunanlara korkulu dakikalar geçiriyordu. Buna rağmen kale muhafızı Bektaş Han, askerleriyle birlikte iyi dayanıyor, açılan gedikleri kum torbalarıyla derhal kapatıyordu. Karşılıklı lâğımlar patlıyor, humbaralar atılıyordu... Kaleden atılan ok ve kurşunlar altında Türk askeri metrislerini değiştiriyor, gittikçe surlara yaklaşıyordu...

Bazen kaleden çıkan düşmanla göğüs göğse çarpışmalar oluyor, kınlarından sıyrılan kılıçlar kalkıp iniyordu...

O gün yapılan şiddetli top atışları sonunda Akkapı tarafında büyük bir gedik açıldığı öğrenilmişti.

Güneş, Dicle sularında yavaş yavaş erimeye başlarken hünkârdan gelen bir hatt-ı hümâyûnu alay çavuşları metristeki askerlere bildiriyordu:

- Yarın sabah umumî yürüyüş var, tedbirli olun, tedarikin görün!..

Karanlıkkapı önündeki bir siperin içinde Uluğ ile Cuma yan yana durmuşlar, koyulaşan surları seyrediyorlardı...

Başlarındaki miğfer, göğüslerindeki zırh, Uluğ'u çok daha yaşlı, Cuma'yı olduğundan daha heybetli gösteriyordu.

Tüfek atmaktan, ok kullanmaktan, kaleden çıkan düşmana kılıç sallamaktan ter içinde kalan asker, olduğu yere çökmüş, yorgunluğunu gidermeye çalışıyordu.

Uluğ yavaşça başını çevirdi, elini her daim yaptığı gibi, hünkârın kendisine hediye ettiği kılıcın kabzasına koydu:

- Cuma, dedi, bu surlara tırmanmak bize ne vakit kısmet olur acaba?

Cuma yine halinden memnun değildi; eski kapı yoldaşı Deli Hüseyin Paşa ona önemli görev vermemiş, Uluğ'u göstererek:

"- Hünkârın emanetidir, sen bu oğlanın yanından şimdilik ayrılma" demişti.

O, buraya boy göstermeye mi gelmişti? Onbir günden beri ancak birkaç defa kılıç sallamışlar, metris değiştirilirken bile askerin hep gerisinden gitmişlerdi!..

Uluğ'a niye hocalık yapmıştı? Altı yıl onunla uğraşmıştı. Emeği boşa gidecek olduktan sonra, İzzet Çelebi'nin rahlesinin başında otursun, sadece ilimle, dinle vakit geçirsindi.

Sağ elini bıyığına attı, hafif hafif oynamaya başladı...

- Cuma, cevap vermezsin, ne düşünürsün?

Cuma gülümsemeye çalıştı. Hele Uluğ'un kendisine iyice sokulduğunu görünce, ona karşı duyduğu sevgi birden canlandı, elini derhal bıyıklarından indirdi:

- Sana canım kurban beyim, dedi, ben de bir an evvel şu surların tepesinden bir destur çekip, şehre girmek isterim!.. Yarın sabah yürüyüş ferman oldu, yakında muradımıza ereriz.

- Cuma, yine bize iş düşmez mi dersin? Hep askerin ardından yürürsek, kılıcımız kınında paslanır!..

- Hüseyin Paşa böyle ister... Gamlanma; elbet bir kolayını buluruz!..

- Silâhtar Mustafa Paşa'ya söylesek, bize iş verse?..

- Silâhtar Paşa, padişahın yanına gitmiş... Cerablus konağında Ruznâmeci İbrahim Efendi öldükten sonra

Padişah, Mustafa Paşa'yı kolay kolay yanından ayırmaz oldu. Babanızla birlikte akıl hocalığı yaparlar.

Uluğ, babasının lâfı geçince gülümsedi, sırtını toprak sipere dayadı, akşamın iyice çöken karanlığı içinde askerlerin derinden gelen harb ve memleket türkülerini bir süre dinledi... Babası onu onbir günden beri hiç aramamıştı, aramayacağını da sanıyordu... Belki de kendisinden bir haber bekliyordu... Ama babasına söyleyecek hiçbir şey yapmamıştı ki... Sefer dönüşü elini ne yüzle öpecek, nasıl konuşacaktı?..

Yakınlarından bir top patladı... Koyu bir kızıllık karanlığı deldi... Gerilerde yakılan meşalelerin altında birkaç gölge kıpırdadı. Tekerlek gıcırtıları, at kişnemeleri, ayak sesleri gelmeye başladı...

- Ne oluyor Cuma?..

- Cebeciler, cephane, silâh taşısalar gerek...

- Acaba sipahi askeri mi gelir?

- Bu, kale cengidir, sipahiye pek iş düşmez. Sahra cengi olsa idi, kafadarları olan yeniçeriye sipahi askerini gönderirlerdi... Hem kapıkulu askeri Akkapı'da Sadrâzam Tayyar Mehmet Paşa iledir... Bizim Anadolu askerinin tımarlı sipahisi var... Lâkin onlara da iş düşmez; herkes yaya oldu.

Yine sustular... Bir süre her ikisi de ayrı ayrı düşünceye daldı... Neden sonra Cuma:

- Yemek yiyelim bey, dedi. İstersen bu geceyi burada açıkta geçirelim, görelim yarın sabah neler olur?

Tam ellerini azıklarına atmışlardı ki, askerin birisi:

- Cuma Ağa, diye seslendi.

- Buradayım!

- Seni isterler...

- Kim?..

- Bilemem, hele bir bakıver...

Cuma doğruldu, karanlıkta kendilerine yaklaşmakta olan bir adam gördü. Birden tanıyamadı, fakat merakı uzun sürmedi; Evliya Çelebi'nin tatlı sesi kulaklarını yıkayıverdi:

- Uluğ Beyim, Cuma Ağam nasılsınız?

- Vay Evliya Çelebim, sen buralarda ne ararsın?

- Sizleri ararım şahbazlarım...

- Öyleyse safa geldin.

Evliya Çelebi her ikisini de kucakladı, sonra vakit geçirmeden:

- Cuma Ağam, dedi, seni Hüseyin Paşa çağırır; hele bir gidiver.

- Hayrola Evliya Çelebi?

- Hayırdır... Şimdi bir hatt-ı hümâyûn getirdim. Fermanda ne yazılıdır bilmem. Lâkin Hüseyin Paşa'dan sizi görmek iznini isteyince Cuma'yı bana gönder dedi. Oyalanma, sen gelinceye kadar ben burada Uluğ Beyle sohbet ederim.

Cuma hiç sesini çıkarmadı; biraz heyecanlı, biraz da memnun derhal uzaklaştı...

O zaman Evliya Çelebi yere bağdaş kurdu, sırtını toprak duvara dayadı, Uluğ'a:

- Hele beyciğim, dedi, yanıma oturuver. Halini anlat, bu kapıda neler olur, neler biter?

- Ne olsun Evliya Çelebim, onbir günden beri bekleyip dururuz... Karanlıkkapı karşısında Deli Hüseyin Paşa yirmi top tabya ettirdi; her gün kaleyi döverler... Düşman da bizi top ateşine tutar. Menzil değiştirip surlara yaklaşırız, lâğım patlatırız. Lâkin beni düşmanla karşı karşıya bırakmazlar...

- Öyle olur beyciğim, daha sen gençsin; hele bir sabret, devlete nice hizmetler edersin!..

- Çelebim, babam nasıl, bizi hiç sormaz mı?

- Hüseyin Paşa'yı göreceğimi bilir; Uluğ ile Cuma'ya rastlarsan selâm et dedi.

Uluğ gülümsedi, gözleri hafifçe yaşardı. Fakat duygularını belli etmemek için lâfı derhal değiştirdi. Erlik gururu babasından daha fazla bahsetmeye mâni oluyordu:

- Sen de anlatsana Çelebim, bu kapıdan gayri yerlerde neler olur?

- Cümle guzât-ı müslimîn metrisine girip göz açtırmayarak yedi koldan hisarı muhasara ettiler, şeb-ü ruz cenk ü cidale başladılar... Rumeli, Diyarbakır, Erzurum gibi yedi vilâyet paşası balyemezleriyle metrise girip Şehr-i Bağdad'ı döverler. Hâsılı yedi koldan yüzlerce pâre top-i kalekûp ve derya misali asker ile kale kuşatıldı. Derun-i kaleden düşman-ı haksâr, bîrun-ı kaleden asâkir-i nusretşiâr cenge ahenk eylerler... Etrafın top ve tüfek sedâsından zemin ve asuman gürler... Top darbesinden delinen yerleri düşman çitler, şarampollar, domuz damları çatıp kapatıp ve yeniden cenge başlarlar... Padişahımız efendimiz ise metristen metrise gezip guzât-i müslimîne cesaret vererek cenge teşvik eder, in'am ve ihsaniyle kullarına keremkârlık gösterir... Cümle kollardan ziyâde sadrâzamın kolu kaleye rahne verdi, bu sabah en büyük gedik orada açıldı... Bilirsin alessabah her koldan kaleye yürüyüş var.

Uluğ artık mutluydu, daralan küçük âlemi birden genişlemiş gibi idi. Evliya Çelebi'nin durmamacasına anlatmasını, padişahtan, paşalardan haber vermesini istiyordu:

- Ne olur Çelebim, diye yalvardı, biraz daha söyle; Hünkâr niçin buraya gelmez?

- Padişahımız çok meşguldür. Cengi takip için bir tepenin üstüne kasr-ı seferî kurdurmuştur. Kırk kurban kestirip fikaraya dağıtmış, dervişlerin dualarını istemiştir. Hattâ otağ-ı hümâyûnun önünde olduğu halde İmam-

ı Âzam türbesine bile uğramaz. "Ser-mezhebimizi zaferden sonra ziyaret ederim!" der. Bimârhane çadırlarını yakınına kurdurmuştur; her gün oraya gelen yüzlerce yaralıyı gözyaşlarıyla karşılar... Her yaralıya elli akçe verir... Onlara âzami ihtimam gösterilmesini emreder. Bütün ümidi şehrin zayıf tarafı olan Akkapı'dadır. Tayyar Mehmet Paşa da elhak canla başla çalışır. Lâkin guzât-ı müslimînin nâhak yere kırılmasını istemez... Hendeklerin iyice dolmasını, kale bedenlerinin yerle bir olmasını bekler... Onun için bugüne dek umumî yürüyüş için padişahımızı oyalar... Geçenlerde Akkapı'da sadr-ı âzama bir hatt-ı hümâyûn götürmüştüm, tam döner idim ki, düşman kaleden savaş meydanına çıkmaya başladı. Hemen, Hazret-i Risaletpenâh'ın sancak-ı şerîfini küşâde kılıp kanun üzre on iki adet fetihhan bir yere gelip feth-i şerîf tilâvet etmeye başladılar. Sadrâzamın müezzinbaşısı bu hakîr-i pür taksiri görüp "Evliyam sen dahi buyur" dedi. Hemen oracığa çöküp feth-i şerîfi tilâvet ederek sancak-ı şerîf dibinden ayrılmadım. Zira bir yere gitmeye mecalim yok idi. Öyle bir cenk oldu ki, sadâ-yı Allah Allah evc-i asumana peyveste olup ân-ı vâhidde guzât-ı müslimîn düşmana durmadan satır-ı Muhammedî vurmaya başladı. Tam bir saat çıta çıt cengi yapıldı. Hamd-i Hüda bir saat sonra cümle gaziler, mansur ve muzaffer oldu. Düşman yüz geri edip tamamen kale içine girince şühedâ için bir derin hendek kazıp defnettik. Beytülmal ağası şühedânın bellerinden kemerlerini ve silâhlarını daha evvel alıp götürmüştü.

Hava yavaş yavaş soğuyordu... Serin bir rüzgâr, çölün kuru havasını Karanlıkkapı'ya kadar getiriyordu...

Uluğ, Evliya Çelebi'yi zevkle dinliyordu. O da yere diz çökmüş, başındaki miğferi çıkarmıştı. Çelebi'nin sustuğunu görünce:

- Niye susarsın Evliya Çelebim, diye sordu, yoksa yoruldun mu?

- Cuma Ağa'yı merak ederim, vakit ilerler; padişah cevap ister, acaba Hüseyin Paşa'nın yanına varsam mı?

- Cuma elbet gelir, gideli ne kadar oldu ki?.. Sen hele biraz da paşalardan bahset.

- Veziriâzam Tayyar Mehmet Paşa işe yarar kişidir; Nasuh Paşa kethüdalığından yetişmiştir. Bin otuz beş sene-i hicrîde Bağdat önlerinde şehit düşen Mustafa Paşa'nın oğludur. Abaza isyanında yararı dokunmuş, Abaza'nın Kayseri önlerinde yenilmesine sebep olmuştur. Tedbirli, cesur bir vezirdir.

- Ya Kaptan-ı Derya Kemankeş Kara Mustafa Paşa nasıldır?..

- Mustafa Paşa gerçi ilim sahibi değildir ama bahadır ve pehlivan bir kişidir. Ok atmada üstüne varacak kimse yoktur. Yeniçeri ocak ağalarından Kara Hasan Ağa'nın yetiştirmesidir. Revan Seferi esnasında yeniçeri ağalığı yapmış, hünkârımızla birlikte ocakta bir hayli kimsenin esamisini silmiştir. Bilirsin ki; bu cenge sadaret kaymakamlığı da uhdesinde olmak üzere katılmıştır. Lâkin hünkârımızın musahibi Silâhtar Mustafa Paşa ile geçinemezler.

Uluğ daha soracak, bütün vezir, beylerbeyi, hatta sancak beyleri hakkında Evliya Çelebi'den bilgi alacaktı, fakat birden Cuma'yı karşılarında görünce sustu.

- Nerede kaldın Cuma?

Cuma gülümsüyor, halinden memnun görünüyordu:

- Paşayla biraz sohbet ettik.

- Hepsi bu kadar mı?

- Ha!.. Bir de, yanına on kişi al da karakola çık, dedi!..

- Ben gelmeyecek miyim, Cuma?

- Sen burada Evliya Çelebi ile kal bey!.. Ben şöyle surlara kadar bir uzanıp etrafta ne var, ne yok bakacağım. İki

saate kadar gelmeyip yollarda oyalanırsam, Evliya Efendi, Hüseyin Paşa'yı görecek, hünkârın yanına dönecek... Hadi sağlıkla kalın!..

Sonra kimsenin bir şey söylemesine vakit bırakmadan geriye döndü. Arkasında bekleyen on serdengeçtiye:

- Hadin kurtlarım, diye seslendi, peşim sıra gelin, zinhar sözümden taşra çıkmaya kalkışmayın.

Bir sıçrayışta metrisi aştı. Biraz sonra gecenin karanlığı içinde onbir gölge kayboluverdi...

Gökte bir yıldız kaydı... Siperlerden bir askerin savaş türküsü duyuldu. Uzaklardan arka arkaya tüfek sesleri işitildi. Bir top patladı....

Uluğ:

- Evliya Çelebim, dedi, Cuma nereye gider?

- Allah yardımcısı olsun!.. Geceleri ileri karakol çıkarmak kanundur ama Cuma'nın maksadı başkadır. Görmez misin askerin hepsi dal kılıç idi, hiç başka yük taşımazlardı.

- Başına bir hal gelirse yanarım; onu yalnız komamalıydık Evliya Çelebim!.. Şimdi sen burada beni bekle; silâhlarım, zırhım sana emanet...

- A şahbazım, ne yaparsın, yoksa sen de mi gidersin?

- Beli Çelebim!.. Hocamı kimlere bırakayım?

- A beyim, Cuma gibi bir bahadıra kim kolay kolay el uzatır?.. Hele sen benimle kal. Kur'an-ı Kerim tilâvet edip dualar edelim... Görürsün bak, nasıl geri dönüp düşmandan bize haber getirir...

Uluğ, Evliya Çelebi'nin sözlerini dinlemedi bile... Derhal zırhını çıkardı, diğer silâhlarını yere bıraktı, eline kılıcını alıp:

- Allahaısmarladık Çelebim, dedi, duadan beni de eksik tutma!..

O da bir sıçrayışta, hocası gibi, metrisi aştı. Biraz yürüdükten sonra etrafına bakındı; her şey karanlığa gö-

müşmüş, her şey kaybolmuştu!.. Kimseyi göremedi, bir an düşündü ve Cuma'nın gittiğini sandığı tarafa doğru koşmaya başladı...

Metriste askerler hâlâ savaş türküleri söylüyorlardı.

Eski Bir Tanıdık

CUMA, arkasında ayak sesleri işitince merak etti. Önlerindeki ilk karakolu henüz geçmemişlerdi, bir tehlikeyle karşılaşmış olamazdı. "Acaba haberci mi?" diye düşündü. Sonra Uluğ'un:

- Cuma, diye seslendiğini duyunca, durdu.

Ne yalan söylemeliydi, onun gelmesini istiyordu. Yanında bulunmasını, tehlikenin ne demek olduğunu anlamasını arzuluyordu.

Hattâ birkaç kılıç sallayıp, birkaç bilek kırması da gerekti. Bir hoca olarak bunu seyretmek, tadına doyulmaz bir zevkti!.. Fakat bir taraftan da, onun bu bilinmeyen yolculukta ölümle karşı karşıya bulunmasına da gönlü razı olmuyordu...

Sultan Murat'tan, Hüseyin Paşa'dan ziyade, Derya Efendi'ye hesap verememenin endişesini hissediyordu... Ayrıca Uluğ'a karşı duyduğu baba şefkati, hocalık ve silâhşorluk zevkini de gölgeliyordu... Hiçbir zaman Uluğ'u Zeynep'ten ayırt edememişti. Zeyneb'in tatlı bakışları karşısında içine nasıl tarifi imkânsız bir haz dolarsa, Uluğ'un bir gülümsemesi de kendine aynı zevki veriyordu... Kâfir kız, şimdi ne yapıyordu acaba?.. İzzet Çelebi'den biraz ders almış, biraz azar işitmiş, sonra da Çele-

bi'nin karşı komasına bakmadan sakallarından öpüp odasına çekilmiş olmalıydı!..

Her ne hal ise, şimdi Zeyneb'i düşünmenin sırası değildi!.. Uluğ yanında idi; onu geri göndermeli miydi?

- Cuma, ben geldim; seni yalnız bırakamadım!.. Gayrı tasa çekme, işini rahatça gör, daima yanındayım!..

Cuma aldığı görevi düşünmese, sevincinden bir nara atacak, "Heyt!.. Koca aslan!.." diye bağıracaktı. Fakat gece gittikçe avuçlarını kapatmakta, yolculara sadece kapkara bir yüz göstermekteydi.

- Öyle olsun bey, gayri durmayalım... Göreyim seni, Cuma'nın bir kılına bile halel getirmeyesin!..

Sonra Uluğ'un elini sıktı:

- Yürüyelim! dedi.

On iki kişilik ölüm kervanı, en ufak bir gürültü çıkarmamaya gayret ederek tekrar ilerlemeye başladı... Ancak karşılarında bir palanın yassı yüzünü, bir tüfeğin karanlık ağzını fark edince durdular.

- Kimdir o?..
- Yabancı değil!..
- Ses ver.
- Murat!..
- Geç Ağam!..

İkinci karakolu da aynı telâşsız adımlarla geçtiler ve düşman hatlarına vardılar.

Biraz daha ilerledikten sonra Cuma yanındakilerin bile güç işitebileceği bir sesle konuştu:

- Salih, sen kapının yerini iyi biliyor musun?
- Beli, ağa!..
- Öne düş...
- Başüstüne ağa!..
- Bir şey işitirsen yavaşça "Hu" diye seslenirsin.
- Olur ağa!..

- Gayri sizler de durman, etrafa yayılın, eliniz kılıcınızda olsun. Beni gözden uzaklaştırmayın... Gâfil olmayın. Kim işleri bozar, yüz geri ederse kafasını kırarım!...

Hepsi dağıldılar... Cuma'dan ve Salih diye seslendiği adamdan başkası ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Bunlar gözlerini budaktan sakınmayan on deli, on serdengeçti idi... Esasen Cuma'nın tembihi fazla idi. Onlar nice cenklerde nice nice kahramanlık göstermiş, ölüme gülümseyerek atılmış kişilerdi. Tek endişeleri, çekinmeden "kafanızı kırarım" diyen Cuma'da idi. Kendilerine kumanda edecek adamın yaman bir yiğit olması gerekti. Deli Hüseyin Paşa emretmese tanımadıklarının peşinden gitmezlerdi. Elbet Cuma'nın ne biçim bir insan olduğunu yakında göreceklerdi.

Uzaklardan yine bir top patladı. Karşı kaleden bir ışık yandı ve söndü... Burçlarda bir nöbetçinin yüzü göründü... Salih:

- Huuu, diye seslendi!..

Hepsi yere yattılar. Toprak nemli idi... Rüzgâr kale duvarlarını yalıyordu... Karanlıkkapı olduğundan daha karanlık, karşılarında duruyordu. Cuma sürünerek Salih'in yanına gitti.

- Ne var?

- Geldik ağa. Gizli kapı solda, hendeğin ardındaki taş yığınlarının arkasındadır. Neredeyse çıkarlar!

- Yerinden kıpırdama, etrafı iyice kolla, bana bir şey olursa sen devem et! Ne yapacağımızı biliyorsun.

- Beli ağa...

Cuma tekrar geri döndü, Uluğ'un yanına gelince:

- Sen burada kal bey, dedi.

- Sen nereye?

- Yanıma üç kişi alıp, şöyle bir kale dibine kadar sokulacağım.

- Ben de beraberim. İki kişi al.

- Kendini koru ama...

- Sen kendini koru...

Artık konuşmadılar... Cuma iki serdengeçtinin omzuna vurdu ve dört kişi, kılıçları dişlerinin arasında su hendeğinin kenarına vardılar. Cuma oturdu, kendini yavaşça aşağıya bıraktı.

Diğerleri de onun gibi yaptılar. Hendek molozlarla doluydu.

Hemen karşıya geçtiler. Surlar, şimdi tepelerindeydi. Gece, onları seyretmek istiyormuş gibi tamamen susmuştu. Dakikalar dakikaların peşinden nazlı nazlı gidiyordu.

Işık yakıp etraflarına baksalar, belki küçük gizli kapının farkına varacaklardı; bu durumda hiçbir şey göremiyorlardı. Dördü de taş yığınlarının arkasına sığınmıştı. Cuma:

- Dinleyin, diye fısıldadı, bir vuruşta yıkacaksınız... İkinci vuruşa sıra kalırsa ben sizi yıkarım. Karşınızda gizli bir kapı var; düşman şu saatlerde keşfe çıkar... İlk gelen, benim. Sonraki Uluğ'un. Sizler de birer tane haklarsınız. Ben elimi kaldırmadıkça yerinizden kıpırdamayın. Beş kişi iseler, el sürmeye gelmez, hesaplarını sonra görürüz; bırakın gitsinler, anladınız mı?

- Beli ağa!..

Sonra yine beklemeye başladılar... Aradan ne kadar zaman geçti, bilmelerine imkân yoktu. Birden bir gıcırtı doyuldu... Cuma derhal Uluğ'a baktı; o elini hafifçe havaya kaldırmış, avını bekleyen bir pars gibi ileri atılmaya hazır duruyordu.

Gıcırtılar birbirini takip etti ve sonra bir ışık belirdi. O zaman karşılarında yerle bir denecek kadar basık ve dar bir kapı gördüler... Her halde, sulh zamanlarında bu kapı, arkasına gizlendikleri taş yığınlarıyla örtülüyor olmalıydı...

Cuma, eğilerek dışarı çıkan üç kişi gördü. Bir saniye bekledi, sonra başka gelen olmayınca derhal yerinden fırladı ve ilk çıkanın üzerine sıçradı. Arka arkaya üç darbe işitildi ve üç gövde yere devriliverdi.

- Hadin, durman!..

Bir saniye bile kaybetmenin sırası değildi...

Kapanmak üzere olan kapının, dışarıdaki gürültüler üzerine tekrar aralanmasından yararlanarak derhal eğildi ve yıldırım gibi içeri daldı. Kanlı kılıcını salladı, bir omuzda kapıyı ardına kadar açtı... Karşısında bir dehliz uzanıyordu. Duvarda asılı duran bir meşale etrafı aydınlatıyordu. Duvarlar rutubetliydi, yosun tutmuştu.

Cuma dört kişiyle karşılaştı. İçeri dalarken bir kılıç darbesiyle yıktığı bir kişi de yerde kıvranıyordu. Dört muhafız ne yapacaklarını kestirmeye çalışırken kapıdan içeri üç kişi daha girdi ve hemen dört kanlı kılıç üzerlerine iniverdi. Birkaç inilti duyuldu. Meşalenin alevi hafifçe sallandı. Duvardaki gölgeler birbirinin içinde kayboldu. Paslı kapı gıcırdayarak yerinden kıpırdadı. Sonra her şey eskisi gibi oldu... Dört vücut süratle doğruldu, bir an etrafı dinlediler. Bu dar ve rutubetli dehlizde yarasaların kanat çırpmalarından başka bir ses işitilmiyordu. O zaman Cuma gülümsedi.

- Yaralı var mı içinizde?

- Yok ağa!..

Sonra Uluğ'a döndü:

- Beyciğim, dedi, sen nasılsın?

- Çok iyi...

- Yaman dövüşürsün, bileğin hiç titremez.

- Seni gözlerim!..

- Beyciğim, acaba bir iş yapman mümkün müdür?

- Söyle Cuma!..

- Salih'i bulsan, vakit kaybetmeden adamlarını toplayıp buraya gelse...

- Şimdi Cuma...
- Sen de orada bizi bekleyiver.
- Niçin?
- Gerimizi kim korur? İstersen bir kişi de yanında kalsın...

Uluğ başını salladı. Ucundan kan damlayan kılıcını çizmelerine silerken:

- Cuma, dedi, bu sözlerin hiç hoşuma gitmez... Yoksa sen beni hâlâ çocuk mu sanırsın? Bundan sonra nerede olursa olsun hep beraberiz.

Sonra Cuma'nın başka bir lâf söylemesine meydan bırakmadan geri döndü, eğildi ve karanlıkta kayboldu...

O zaman Cuma bakışlarındaki parıltıyı gizlemeye lüzum görmeden yavaşça seslendi:

- Biriniz kapıyı aralık tutup önünde beklesin, biriniz de ileriye gidip dehlizin başında dursun...

İki serdengeçti derhal yerlerini aldılar... Cuma da sırtını az evvel gölgelerin kaynaştığı yosunlu duvara dayadı, sağ eli kılıcında olduğu halde sol elini bıyıklarında gezdirmeye başladı...

Dakikalar yine birbirinin peşinden pek nazlı gidiyordu... Biraz evvel durmadan kanat çırpan yarasa, şimdi sessizlikten ürkmüş gibi isli tavana yapışmış kımıldamadan duruyordu. Her tarafta, küf kokan havada bile ölümün amansız pençesi dolaşıyordu...

Bundan sonra yapılacak iş daha korkunç olmalıydı. Bunu, yerlerinden kıpırdamadan etrafı gözetleyen iki serdengeçti dakikalar ilerledikçe daha iyi hissediyordu. Belki de hiçbirisi sağ kalmayacaktı. İsmini yeni işittikleri, fakat bir hareketiyle bile ne yaman insan olduğunu belli eden reisleri ile bey diye çağırılan o delikanlı da onlarla birlikte bu taş yığınlarının arasında eriyip kaybolacak mıydı?

Cuma'nın kendilerine niçin reis seçildiğinin de artık farkına varmışlardı. Böyle delice bir hareketin başına kolay kolay herkes getirilemezdi...

İsmi yavaş yavaş unutulan, vaktin namdar bostancısı ise serdengeçtilerden daha başka türlü düşünüyordu. Ölümü kafasından çoktan kovmuştu!.. Bütün endişesi, aldığı görevi sonuna kadar yapıp yapamayacağı idi... Bir de Uluğ!.. Bey yanında olmasaydı, daha serbest hareket edecekti. Yine de onun yanında bulunmasını istiyordu. Kılıç kullanmaktaki üstünlüğünü, her şeyden evvel cesaretinin derecesini görecekti... Ama!.. Ya başına bir felâket gelirse? O körpe vücut, bir kılıç darbesiyle veya bir kurşunla hayata doyamadan, bir daha açmamak üzere gözlerini kaparsa!..

Terlemeye başladı... Yapacağı işin korkunçluğu gözünde gittikçe büyüyordu. İçinden birşeylerin eridiğini, ellerinin titrediğini fark etti. O zaman silkindi, başını kapı tarafına çevirdi. Bir ses, "Başladığın işe devam et, gerisini düşünme" diye yardımcı bir nefes arar gibiydi. Fakat titrek bir ışıktan başka hiçbir şey göremedi... Alnındaki terleri silmek için elini başına götürürken, demir kapı gıcırdadı, dehlize başta Uluğ ve Salih olmak üzere dokuz kişi girdi. Uluğ:

- Geldik, dedi.

Cuma uzun süreden beri hasret kalmış gibi Uluğ'u içi titreyerek seyretti, sonra birden doğruldu:

- Tam zamanı, oyalanmaya gelmez; lâfıma kulak verin!

Karşısındakiler, elleri kılıçlarında, gölgelerini duvara yapıştırarak hareketsiz duruyorlardı. Hiçbirinde en ufak bir heyecan eseri bile yoktu. Cuma onların bu halini görünce seslendi.

- Yiğitler, dedi, birazdan kalenin içine gireceğiz. Kale muhafızı Bektaş Han'ın kardeş çocuğu Şerif Han, bu

kapıya bakarmış, onu kaçıracağız!... Bir de düşman nicedir, göreceğiz!.. Salih buralarını avucunun içi gibi bilirmiş, bize yol gösterecek... İçinizden geri dönmek isteyen var mı?

Bir an derin bir sessizlik oldu, sonra Salih denen serdengeçti:

- Bunu sorma ağa, dedi, yiğitlerin kalbini kırarsın; hepsi bu yolda başını vermeye hazırdır!..

Cuma derin bir soluk aldı; karşısındakiler tam aradığı insanlardı:

- Hoş görün, dedi, insan halidir, ağzımızdan kaçıverdi... Hemen işimizi bitirip geri döneceğiz. Uluğ Bey, demincek kapıyı tutan yiğit ile bizi burada bekleyecek.. Sağ kalan, metrislerde dönmemizi gözleyen Evliya Çelebi'yi yanına alıp, Hüseyin Paşa'ya gördüklerini anlatacak... Haydin!... Salih, düş öne!...

Derhal bir kıpırdanma oldu, serdengeçtiler, hafifçe birbirinden uzaklaştılar, dışarıda patlayan bir topun uğultusu boş dehlizde akisler yaparken, ayaklarının uçlarına basarak ilerlemeye başladılar.

Cuma geriye bakmıyor, Uluğ'u düşünmek istemiyordu. Onun cevap vermesine bile fırsat bırakmadan uzaklaşmıştı. Kalbini kırdığının farkında idi; kısmet olur da geri dönerse önünde eğilip af dileyecek, sevgisine bağışlaması söyleyecekti.

Duvarda asılı duran bir meşalenin altından geçtiler, dört beş adım sonra bir kapıyla karşılaştılar... Bir an etrafı dinlediler... Cuma yanında duran bir kişiye işaret etti:

- Sen burada kal, sakın bize yardıma geleyim deme, içeri girmek isteyen olursa sokma!..

Sonra arkasına döndü, kendisini takip eden serdengeçtileri bir kere daha süzdü. O zaman Uluğ ile göz göze

geldiler... Bir anda başından aşağıya doğru kaynar bir suyun döküldüğünü hisseder gibi oldu:

- Bey, sen?!

- Cuma, sorma!.. Ölünceye kadar beraberiz!..

- Ne olursa olsun, benimle beraber gelmek mi istersin?

- Evet!..

Cuma'nın gözleri buğulanmıştı. Derhal başını öne eğdi, elindeki kılıcı hafifçe yana çevirdi:

- Allahım, diye fısıldadı, beni değil, küçük beyimi koru...

Sırtındaki ağır bir yükü atar gibi silkindi ve sonra:

- Salih, dedi, aç kapıyı!.. Hepimiz senin peşinden geleceğiz!.. Görülmedikçe vurmak yok!..

Salih sol elini kapının tokmağına uzattı. Rezelerde bir gıcırtı duyuldu...

Hepsi tekrar duvarlara sinmişlerdi. İçerde ölüm onları bekliyordu. Zaman ölümün önünde duruyor, bir avuç gaziyle alay ediyordu...

Salih birden elini çekti, başını geri çevirdi:

- Ağa, diye fısıldadı, kapının ardında nöbetçiler var, buraya bakarlar.

- Kaç kişi?

- İki...

- Geri dur!.. Biz devirince yine öne geç.

Sonra hiçbirisinin başka bir hareket yapmasına vakit bırakmadan ağır kapıyı bir hamlede ardına kadar açtı ve süratle ileri fırladı... Kendisiyle birlikte üç serdengeçti, iki nöbetçiyi bir hamlede yere deviriverdiler...

Salih tekrar öne geçti. Soldaki bir taş merdiveni koşarak çıktılar. Artık zaman arkalarından geliyordu. Ölüm kollarıyla onları sarmıştı. Sağ taraflarında su dolu bir hendekle yeni yapılmış bir kale duvarını zorlukla fark edebildiler.

Merdivenin başında Salih bir an etrafına bakındı, sonra tekrar koşmaya başladılar. Bir köşeyi döndüler, bir nöbetçiyi bir göğüs darbesiyle aşağıya, kale içindeki hendeğe yuvarladılar... Biraz sonra gür bir sesin:

- Kim bunlar? diye bağırdığı işitildi.

Yine koştular. Bir tüfek patladı, bir ok kulaklarının dibinden vınlayarak geçti. Bir serdengeçti göğsünü tutarak olduğu yere çöküverdi. Gerilerde bıraktıkları zaman, şimdi onlara yetişmiş, ölümden de insafsız olmuştu. Çölün esrarengiz havasını taşıyan rüzgâr bile karanlık gece içinde bu bir avuç ölüm yolcusunun aleyhine çalışıyor, seslerini kendilerinden evvel muhafızlara iletiyordu.

İki tüfek arka arkaya patladı. Bir mızrak önlerine saplandı...

Salih birden durdu, sol elini duvara dayadı, başını dik tutmaya çalışarak:

- Ağa, ben bittim, dedi. Kahpe felek yâr olmadı, bizi vaktinden evvel duydular...

- Salih, sen hele Şerif Han'ın yerini söyle!..

- Uzakta ağam!.. Görmez misin, bize karşı gelenler de var!

O zaman Cuma'nın yine aklına Uluğ geldi:

- Bey, diye seslendi, sen geri dön, bıraktığımız adamları yanına al, Hüseyin Paşa'ya halimizi anlat. Biz de şuracıkta birkaç kılıç sallayalım!

- Sen niye dönmezsin Cuma?

- Şerif Han'ı göğüsleyemedikten sonra bu dünyanın tadı mı kaldı?

- Beraberiz Cuma, hele ben de şuracıkta seninle birlikte biraz kılıç sallayalım!..

Cuma'nın cevap vermesine vakit kalmadı. Dizlerinin üzerine çökmekte olan Salih, son bir gayretle doğruldu:

- Ağa, diye bağırdı, gelenlerin önünde Han var!..

- Ne! Heyt!.. Hadin kurtlarım!.. Vurun!..

Azrail'e dudak büken sekiz kişi bir yaydan fırlamış gibi ileri atıldı...

Yukarıda kale mazgallarının seyrek diş aralıklarına benzeyen karaltısı ile aşağıda parıltısını zaman zaman belli eden iç hendeklerin derin boşluğu arasında uzanan dar yolda korkunç bir çatışma başladı... Fakat zaman bile daha fazla ileri koşamadı; sekiz kılıç bir darbede on kişilik çelik duvarı ikiye yardı...

- Hadin şahbazlarım!.. Durmak yok!..

Kimin kiminle çarpıştığı pek belli değildi... Gecenin karanlık yüzünü aydınlatmaya çalışan, yalnız uzaktaki bir meşaleydi.

Çelik sesleri, gırtlakları yırtarcasına yükselen küfür ve feryatlar birbirine karışıyordu.

- Şerif Han'a dikkat edin, onu sağ isterim!..

- Ağam, Şerif Han burada!..

- Elini sıkı tut!.. Geldim!..

Cuma artık hiçbir şey düşünecek vaziyette değildi; ayaklarının dibine yıkılan bir serdengeçtinin üzerine basarak geçti. Büyük bir cesaretle çarpışan Şerif Han'a yüklendi... Kılıcıyla onun sağ bileğini yardı... Şerif Han'ın keskin feryadı kulakları tırmalarken, Cuma'nın sesi tekrar duyuldu:

- Hey yiğit, yüklen Han'ı sırtına!.. Koş önden!.. Haydin yoldaşlarım geri!..

Bir serdengeçti de sırtında Şerif Han'ı taşıyan arkadaşının arkasından koştu...

Çok yakınlardan ayak sesleri geliyordu... Mazgallardaki muhafızlar ok yağmuruna başlamışlardı.

Cuma topuklarının üzerinde süratle döndü, elindeki kılıcıyla etrafında bir yarım daire çizdi... Yapacak başka iş yoktu; o da ötekilerin peşinden geri dönecekti. Fakat birdenbire olduğu yerde kaldı. Yanılmıyordu, her ne olursa olsun bu sefer aldanmasına da imkân yoktu!..

Karşısında, seneler senesi hayaliyle çarpıştığı, bazen kulaklarını, bazen burnunu kestiği, öldürüp yeniden diriltiği biri duruyordu:

- Tanıdın mı beni?..

- Kulaksız Rüstem!..

- Ta kendisi!..

- Vay kahpe! Koru kendini.

- Sen koru!.. Ağamın ölümüne sebep oldun, beni senelerce inlettin ama şimdi elimdesin!..

Daha fazla konuşmadılar. İkisi de birbirinin üzerine kudurmuş gibi atıldı...

Cuma ömründe böyle zorlu bir adam görmemişti. Etrafının da sarıldığını hissediyordu. Nedense birdenbire Zeynep hatırına geldi, onun pırıl pırıl bakışlarıyla kendisini süzüp "Baba!.." deyişi kulaklarında çınladı!..

"- Baba!.."

Ne güzel kelimeydi bu!.. Ya, "Cuma" diye seslenen o yiğit yapılı Uluğ'a ne demeliydi?

"- Cuma!.."

Bu kelimede de "Baba!" diye fısıldayışın, sevgi, yardım, dostluk arayışın anlamı saklı değil miydi?

- Hay kör şeytan, diye fısıldadı, ölmeyeceğim işte!.. Hele şu yavrucukların muradını bir göreyim.

Sonra omzunda bir kılıcın iz bırakarak geçtiğini fark edince:

- Kulaksız, diye bağırdı, son saatindir bu, dua et!..

Ne yazık ki, hamlesini tamamlayamadı; başka bir kılıcın sırtına saplandığını hissetti, sendeledi, bir an durakladı, sonra yana sıçradı, kılıcını tekrar savurdu. Açılan gedikten ileri doğru fırladı... Kulaksız'ı yine gördü; o da Cuma'yı arıyordu. Fakat bir daha çarpışamadılar... Yanında dövüşen bir serdengeçti kolundan tutarak ilerlemesine engel oldu:

- Ağa, yaralısın, geri dön.

- Senin nene gerek, sen kendine bak.

- Ben küçük beyin yanına giderim, sen buralarda daha fazla durma ağa!..

- Beye ne oldu?

- Onun işi bitik galiba!..

- Neler söylersin?

- Seni kurtarmak için düşmanı üzerine çekti, nah işte etrafını sardılar!..

- Ne güne dursunuz? Çullanın!.. Geldim, dayan beyim!..

Bundan sonrasını gerektiği gibi hiç kimse hatırlamıyordu... Karanlık, tamamen simsiyah bir âlemin içinde kimlerle, kaç kişiyle dövüştüklerinin farkında olmadan, durmamacasına kılıç salladılar, durmamacasına geri çekildiler...

Cuma ile geride kalan iki serdengeçti, Uluğ'u saran kalabalığı, bir hamlede yarmışlar, sonra onun nâra atarak vuruştuğunu görünce önüne geçilmez bir hırsla korkunç bir savaşa girişmişlerdi.

İşte şimdi merdivenlerden inip dehlize açılan kapının önüne gelmişlerdi. Geride kalan iki serdengeçtiden biri merdivenin başında ölmüş, diğeri de kapının önünde yere yıkılmıştı... Bunların hepsi rüya gibi geçmişti... Şerif Han omuzlarında, altı kişi surlardan dışarı çıktıkları zaman, kale bedenlerinden yaylım ateşine tutulmuşlardı. Fakat artık gizlenmeye ihtiyaç duymuyorlardı. Durmadan koşuyorlar, içlerinde kaybettikleri altı yiğidin acısı, zihinlerinde yakaladıkları esiri bir an evvel Hüseyin Paşa'ya götürme arzusu, birbirlerinin durumunu bile görmeyi engelliyordu...

Ancak ileri karakola geldikleri zaman durdular... Cuma sesini güçlükle yükseltmeye çalışarak:

- Murat, dedi.

- Geçin ağalar, gazanız mübarek olsun!..

- Sağ olun!..
- Yardım ister misiniz?
- Belki gerimizdedirler, siz ileriyi iyice kollayın!..

İleri karakolu biraz geçmişlerdi ki, Cuma birden durdu:

- Bey, diye seslendi.
- Söyle Cuma.
- Yaralı mısın?
- Ne yarası? Bir sıyrığım bile yok!..
- Yoruldun mu, seni kucağıma alayım mı?

Uluğ cevap vermedi, yalnız cumaya iyice sokuldu... O zaman göz göze geldiler... Gökte bir yıldız kaydı, Bağdat şehrinin ötesine, çöllere doğru süzüldü...

Bu yıldızın uzayan yolculuğunda bıraktığı iz kaybolurken her ikisinin de çenesinden birer damla yaş kaydı. Bu belki alınlarında biriken terlerin bir eseri, belki de göz pınarlarında zorla hapsedilmiş gözyaşlarının özgürlük arayan bir parçasıydı...

- Babam benim!..
- Babam mı dedin bey?

Uluğ hemen silkindi, bir elini karşısındakinin omzuna korken:

- Şey, diye fısıldadı, Cuma!.. Ya sen nasılsın?..
- Hiç!.. Nasıl olurum? Sapasağlam!..
- Ama elim, elim ıslandı!..
- Terdendir!..
- Çok sıcak!.. Cuma sen yaralısın...
- Aldırma gayrı. Bey, bir sıyrık olsa gerek.
- Ne sıyrığı, yaran derin senin! Her tarafın kan içinde; seni sırtımda taşıyacağım!..

Cuma yana doğru çekildi:

- Yürüyelim bey, dedi, fazla oyalandık. Evliya Çelebi ile Hüseyin Paşa'yı daha fazla merakta koymak doğru mudur?

Yine bir sessizlik oldu. Kızıllaşmış gökte yıldızlar teker teker kendi âlemlerine çekilmek üzere hazırlık yaparken, kulaklarda çöl rüzgârının taşıdığı, içli bir aşk hikâyesini anlatan bir ses dolaştı...

Cuma elini bıyıklarına attı, sonra kendilerini hayretle seyreden serdengeçtilere baktı:

- Yürüyün şahbazlarım, dedi, Şerif Han ayılmadan metrislere varalım. Neredeyse sabah olacak... Ordu yürüyüşe geçmeden hünkâra ileteceğimiz haberlerimiz var!.. Allah geride kalanlara rahmet eylesin!..

Tekrar hızlı adımlarla ilerlemeye başladılar. O zaman Cuma:

- Bey, diye fısıldadı, yaman dövüşürsün, içinde bir aslan yüreği taşırsın. Artık ölsem de gam yemem!.. Ama kusurumu bağışla; Cuma bu kadarcık sıyrıkla hiç sana yük olur mu? Yaralarım için gam çekme; onları hekime timar ettirdik mi, bir şeyim kalmaz!.. Lâkin Kulaksız'ı bu sefer de kaçırdık!.. Ne diyelim, elbet birgün yine çıkar karşımıza!..

Bağdat'ta

ÜÇÜ de atbaşı Bağdat sokaklarında ilerliyorlardı. Uluğ'u ortalarına almışlardı. Cuma sağda, Evliya Çelebi soldaydı.

Cuma bir eliyle bıyıklarını burmakla meşguldü. Gözleri ise köşe başlarında, kapı aralarında, kapalı pencerelerde bir tanıdık çehre aramaktaydı. O, Kulaksız Rüstem'in buralarda bulunduğuna, hattâ kendisini yakından gözlemekte olduğuna o kadar emindi ki, yanındakilerden utanmasa:

- Hey Kulaksız, er isen meydana! diye bağıracaktı...

Fakat ona gülecekler, "Bırak şu Kulaksız'ı" diyeceklerdi. Nasıl bırakırdı; herif sapasağlam dolaşıyordu; bundan sonra ne yapacağını da Allah bilirdi. Üstelik ona bir kere daha oyun oynamış, yaralanmasına, günlerce hasta yatmasına sebep olmuştu. Bu suretle Deli Hüseyin Paşa ile birlikte büyük yürüyüşe katılmamış, yararlığı dokunamamıştı. Kendisine kalsa ne omzundaki, ne sırtındaki yaralara bakacak, kılıcını çekip "Destur!.." diyecekti ama, cerrahlar bir taraftan, Uluğ bir taraftan onu yerinden kıpırdatmamışlardı. Nihayet 32 Aralık 1638 Perşembe günü sabahı başlayan büyük yürüyüşten Uluğ'un da katılmaması şartıyla geri kalmıştı. Uluğ'un tek başına, ikinci

defa, kale burçları içinde ölüm kalım savaşına girmesine gönlü razı olamamıştı:

- Eğer sen gidersen beyim, demişti, Cuma'yı hiçbir kuvvet yerinde tutamaz!..

Şimdi, bu savaş hikâyesini başkalarından dinlemek düşmüştü onlara...

O gece Karanlıkkapı'dan, Şerif Han sırtlarında olduğu halde geri dönünce, Evliya Çelebi'yi bulmuşlar, durumu hep beraber Deli Hüseyin Paşa'ya anlatmışlardı. Kale sağlamdı, hele içeriye bir su hendeği daha kazılmış, bir duvar çekilmişti. Yaralı ve ölüm halinde bulunan Şerif Han da bunu doğrulayınca hünkâra derhal haber gönderilmiş ve o sabahki genel yürüyüş geri bırakılmıştı. Bu suretle o geceden itibaren yirmi sekiz gün kale yeniden top ateşine tutulmuş, lâğımlar patlamış, hendekler doldurulmuş, kale duvarları birçok yerlerinden yıkılmıştı.

Kalenin içindekiler de doğrusu iyi dayanmışlardı. Hele kuşatmanın son günlerinde, beş gün beş gece devam eden savaşa kadınlar bile katılmıştı; kale burçlarından kaynar sular dökmüşler, humbaralar atmışlardı.

Nihayet 22 Aralık 1638 gecesi, artık sabrı kalmayan Dördüncü Murat, Vezir-i âzam Tayyar Mehmet Paşa'yı huzuruna çağırmıştı. Eli yine kılıcında idi, kaşları iyice çatılmış, bakışları donuklaşmıştı. Etek öpen vezirin hareketlerine aldırmadan:

- Lala, demişti, görürüm ki yerinden bir türlü kıpırdamazsın, tedbir alamazsın!.. Erlik bu mudur? Hendekler dolar, kale duvarları yıkılır, sen hâlâ durursun!.. Neden yürüyüşe geçilmez, tiz söyle bana?..

Tayyar Mehmet Paşa bir an duralamıştı. Babası Mustafa Paşa'nın da mezarı Bağdat'ta idi. O da vaktiyle bu uğurda hayatını vermişti; istiyordu ki, içeridekiler kendiliğinden teslim olsunlar, daha fazla kan dökülüp nice analar evlâtsız, nice evlâtlar babasız kalmasın.

Hünkârın kendisine iyice yaklaştığını görünce, başını kaldırmış, padişahın heybeti karşısında duyduğu hayranlıkla:

- Hünkârım, demişti, lûtfedin biraz daha sabrolunsun; çok yakında şehri ele geçirmek elbet kısmet olur... Bu kulunuza göre yürüyüşe daha zaman vardır; acele edip askeri kırdırmayalım...

İşte o zaman huzurdakileri bile korkudan titreten, kapıdaki solakların, ilerde dinlenen diğer kapıkulu askerlerinin kulaklarını çınlatan gür bir ses, otağın içinde akisler yapmıştı:

"- Bilirim, sana Tayyar derler, ama namına yazık!.. Dilâverliğin, şecaatin bu mudur? Yoksa korkar mısın? Gecikmenin gerçek anlamını bana tiz söyle!.."

Tayyar Mehmet Paşa gözlerinde toplanan yaşların sakallarına süzülmesine aldırmadan:

"- Bin Tayyar sana feda olsun padişahım," demişti, "ben canımı uğruna komuşum. Tayyar kulun ölmekle bir şey eksilmez ki! Şimdi yürüyüşe geçiyorum."

Başta hünkâr olmak üzere, otağdakilerin donuk bakışları arasında dışarı çıkmıştı.

İşte, 23 Aralık sabahı genel yürüyüş böyle başlamış, bütün paşalar ve askerler, kendilerine düşen kapılar ve surlar önünden metrislerden çıkıp yürüyüşe geçmişlerdi.

Çorum Sancakbeyi olarak Bağdat kuşatmasına katılan Köprülü Mehmet Paşa yaralanmış, Deli Hüseyin Paşa iki kule zaptetmişti.

Tayyar Mehmet Paşa ise, bir avuç serdengeçtinin başına geçip, askerlerinin önünden kaleye tırmanmaya başlamıştı. Elinde kılıç, karşısına çıkanı deviriyor, kuleler alındıkça:

- Ha gayret şahbazlarım, diye bağırıyordu, durman kurtlarım!..

Ne yazık ki daha fazla ileri gidememiş, alnına isabet eden bir kurşun onu olduğu yere yıkıvermişti.

- Hünkârım, diye fısıldamıştı, Tayyar kulun korkmaz!..

Dudakları arasında kanlı köpükler pıhtılaşırken son nefesi, son sözü olmuştu:

- Allahım!

İşte bu koca asker kale duvarlarının üzerinde, devleti, milleti, ismi ve şerefi uğruna hayata gözlerini böyle kapamıştı...

Dördüncü Murat'a, Tayyar Mehmet Paşa'nın şehit düştüğü haberi gittiği zaman, savaş bütün şiddetiyle devam ediyordu. Hünkâr bakışlarını bir noktaya dikerek gelen yeniçeriyi dinlemiş, vezir-i âzamını karşısında görür gibi olmuştu. "Tayyar kulun korkmaz padişahım." diyen bir ses kulaklarında çınlıyordu. "Tayyar kulun ölmekle bir şey eksilmez ki..." Hünkâr birden silkinmiş, ellerini yüzüne götürmüş, hıçkırık dolu bir sesle:

"- Ah Tayyarım," diye fısıldamıştı. "Bağdat gibi yüz kaleye değerdin!.."

Hafız Ahmet Paşa'nın zorbalar tarafından öldürülmesi sırasında nasıl ağladı ise, bu sefer de gözlerindeki yaşları tutmaya çalışmadan ağlamıştı:

- Yazık oldu Tayyarım, yazık oldu sana!..

Böylece kaç dakika geçti, kimse bilemiyordu... Dışarıdan top sesleri, feryatlar işitiliyor, otağda derin bir sessizlik devam ediyordu. Kimsenin yerinden bile kıpırdamaya cesaret edemediği bir sırada, hünkâr birden karşısında Derya Efendi'yi görmüştü. Derya Efendi, padişahın bileklerinden tutmuş, çekinmeden ellerini aşağıya indirmişti:

- Saadetlû padişahım, yüreğimizi pare pare eylersiniz! Yine de emir vermeniz gerek!

O zaman Dördüncü Murat bir an etrafına bakınmış, sonra elinin tersiyle gözyaşlarını silerek:

- Bilirim kocamış adam, demişti, asker başsız kaldı, tedbir almak gerek... Mührü, Kemankeş Kara Mustafa Paşa'ya verdim. Tayyar'ımın bıraktığı yerden devam etsin...

İşte böylece Bağdat ertesi gün, şehrin valisi Bektaş Han'ın aman dilemesiyle teslim olmuştu. Esasen yapılacak başka bir şey de yoktu.

Cuma bu savaş hikâyesini tekrar tekrar zihninde yaşatırken gözlerini etraftan ayırmıyordu.

Kale ve şehir birçok yerlerinden harap olmuştu. Sokaklarda hâlâ cesetler vardı.

Evliya Çelebi daha fazla dayanamadı:

- Ne susarsınız a şahbazlarım, diye sordu. Buraya gamlanmaya mı geldik? Bektaş Han teslim olduktan sonra Halef Han, Narinkale'ye çekilip Osmanlı'ya karşı komasa idi, elbet derya misâl Ümmet-i Muhammed kırılmazdı. Ama elden ne gelir; kapı yoldaşlarına yardım için yeniçeri tekrar saldırdı, iç kalede taş üstüne taş komadı. Deli Hüseyin Paşa bir bölük askerle Narinkale'nin altını üstüne getirdi, sokaklarda su yerine kan aktı. Yakında kaleyi bir hoşça tamir ederler, biz de Âsitane'ye döner, Allahımıza hamdeder, can sohbetleri yaparız!..

Evliya Çelebi'ye cevap veren olmadı. Uluğ'un bile dalgın bir hali vardı. Dudaklarındaki o tatlı gülümseme kaybolmuş, kaşları çatılmıştı...

Bir süre daha sessiz ilerlediler. Sonra Cuma:

- Geri dönsek, dedi, herif karşıma çıkıp ben buradayım demez ya!.. Kim bilir hangi kovuğa gizlenmiştir.

Uluğ ise yavaşça fısıldadı:

- Hünkârın elini öptükten sonra çiftliğe döneceğiz, babam söyledi. Acaba neden doğrudan doğruya padişahımla Âsitane'ye gitmem?

Evliya Çelebi yine lâfa karıştı:

- Elbet bir hikmeti vardır yiğidim. Oradan da taht şehrine gelip hünkârımın müteferrikaları arasına karışır, bu devlete nice hizmetler edersin. Saadetlû padişahım emir buyurduktan sonra, derhal müteferrikabaşı olur, sonra da bir tuğla taşra çıkarsın...

Uluğ, Evliya Çelebi'ye cevap vermek üzereyken Cuma elini süratle bıyıklarından çekti; parmaklarındaki birkaç kılı hiddetle yere atarak:

- Baka Çelebi, dedi, bize gayrı iş kalmadı. Beycik Âsitane'ye hünkârın yanına gidince, Cuma çiftlikte İzzet Çelebi ile karşı karşıya geçip ömür çürütecek...

- Senin de kızcağızın var ya şahbazım!.. Günün birinde onu everirsin, mürüvvetini görürsün...

- Ama beycikten ayrı olduktan sonra, neyleyim ben o mürüvveti? Hem...

Cuma birden sustu. Evliya Çelebi ile göz göze geldiler... Çelebi gülümsedi. Cuma hemen elini bıyıklarına götürdü, sonra ikisi birden Uluğ'a baktılar... O gözlerini bir noktaya dikmiş, konuşulanlardan bir mânâ çıkarmaya çalışmadan, hayalindeki bambaşka bir âlemin etkisi altında ilerliyordu:

Cuma öksürdü:

- Doğru söylersin Evliyam, dedi, daha on yaşında ama elbet günün birinde Zeyneb'imi everirim, sonra da efendi hazretlerinden izin alıp biraz serseri dolaşırım. Hem Zeyneb'imi evermeden evvel de yapacak işlerim var; Kulaksız ne güne durur?..

Evliya Çelebi tekrar gülümsedi, Cuma mecalsiz kalmış gibi kollarını aşağıya sarkıttı. Uluğ başını çevirdi... Sonra hep birden karar vermişçesine atlarının dizginini çevirdiler. Geri göndüler...

Evliya Çelebi:

- Artık hünkârımın huzuruna çıkmak zamanı gelmiştir, dedi, ser-mezhebimiz İmam-ı Âzam'ın türbelerini ziyaretten sonra saadetlû padişah, kullarını kabul buyuracaklar. Biz de nasibimizi alalım.

Tırısa kalktılar, hiç konuşmadan şehirden dışarı çıktılar.

Asker şenlik yapıyordu. Yer yer çalgı ve türkü sesleri işitiliyor, oyunlar oynanıyordu...

Yüzlerce kurban kesilmişti... Çadırların önünde kuzular çevriliyor, pilâvlar pişiriliyordu...

Dicle'de yıkanan rüzgâr, büyük zaferin müjdesini, o gün İstanbul'a fetihnameyi götürmek için yola çıkan Ahur Halil Ağa'dan daha önce, yurda duyurmak istercesine esiyordu.

Her şeyin üstünde de Dördüncü Murat, lâl renkli otağının içinde ayakta, bacağındaki sızılara aldırmadan kendisini kutlamaya gelenleri seyrediyordu.

Evet, altı yıl içinde her şey değişmiş, Türk orduları yine eski günlerini yaşamaya, Türk vatanı refahın, emniyetin ve huzurun tadını tatmaya başlamıştı.

Bir Devir Kapanıyor

CUMA:

- Geldik bey, diye fısıldadı, yarın muradına erersin.

Dizginleri çektiler, etrafa daha iyi bakabilmek için üzengilerin üzerinden ayağa kalktılar. Üsküdar sırtlarında idiler. Karşılarında İstanbul Boğazı mavi bir şerit gibi uzanıyor, koca tarihî şehir, camileri ve saraylarıyla sessiz duruyordu. Hafif bir kar çiseliyor, Karadeniz'den esen rüzgâr, Üsküdar ovasında özgürlüğünü bulmuş gibi dolaşıyordu... Vakit akşama yaklaşıyordu.

- Doğru söylersin Cuma, tam onüç ay sonra geldik. Hünkârım kızmadıysa yarın huzura çıkarım.

Cuma içine çekti:

- Beli, dedi, bana da geri dönmek düştü. Kısmet bu kadarmış. Allahıma şükür, bileği bükülmez bir yiğit kişi oldun; Cuma'nın bundan öte sana ne faydası dokunur? Ben çiftlikte sığırtmaçlarla oynaşırım gayri...

- Babam izin verseydi sen de kal derdim, yine saraya kapılanırdın...

- Efendi hazretlerini yalnız koyamayız ki bey, bir hayli kocadı. Eh İzzet Çelebi de ellisini aştı... Zeyneb'im de on ikisinde gelinlik kız oldu. Hepsi benim elime bakar. Sonra...

- Sonra?...

- Cuma da genç sayılmaz hani, otuz ikiyi geçtik... Sultan Murad'ın yüzünden kılıcı duvara asıp eski bostancılığa uğurlar olsun demekten gayri ne gelir elden? Hele sen kısa zamanda bir tuğla taşra çıkıp bir sancağa bey ol da, istersen yine yanına gelirim... O zaman Zeyneb'im de evlenmiş olur, gözüm arkada kalmaz...

Bir kar tanesi kaçmış gibi Cuma'nın gözleri sulanmıştı. Uluğ'un kendisine bakmakta olduğunu anlayınca başını çevirdi, bir eliyle gözlerini silerken bir eliyle de bıyıklarını burmaya başladı...

Uluğ, onun bu halini bir süre seyretti. Cuma atının üzerinde eski günlerini hiç de arattırmayacak bir şekilde oturuyordu. Keçe külâhını arkaya doğru atmıştı. Soğuğa rağmen göğsünü açmış, kuytu bir köşe arayan kar tanelerinin erimesine aldırmadan dimdik duruyordu. Yanık bir yüzü, simsiyah bıyıkları vardı. Uzun boyu, adaleli vücudu ile tam bir erkek örneğiydi o...

- Cuma neden başını çevirirsin? Seni darılttım mı yoksa?

Cuma gülümsedi, nemli gözlerle tekrar Uluğ'u sözdü:

- Yok bey, dedi, görmez misin ağlarım? Son zamanlarda çıkasıcalar testi gibi sızar oldular. İhtiyarlık işareti; sen kusura bakma.

- Ama neden ağlarsın?

- Hiç, ağlamanın sebebi mi olur bey? İzzet Çelebi yanımızda olsaydı beni bir hayli hırpalardı. "Behey cahil," diye bağırırdı, "beyimiz hünkâr müteferrikası oluyor, sevinsene, ne ağlarsın?" Haklı da söylerdi ya...

Yine sustular... Bir süre yanlarından geçen ve sahile doğu ilerleyen bir kervanı seyrettiler.

- Gidelim bey, eşyalar ile hayvanları Üsküdar'dan emanetçiye bırakalım, karşıya geçip bir handa konaklayalım. İzzet Çelebi söylerdi; sabahın hayrı vardır diye. Ya-

rın sabah Mehmet Zilli Efendi'yi görür, Sadrâzam Kemankeş Kara Mustafa Paşa'yı ziyaret eder, hünkârın huzuruna çıkmak için iznini alırız. Sonra ben de Âsitane'de daha fazla oyalanmayıp hemen çiftliğe dönerim.

Yarım saat sonra eşya ve hayvanlarını Üsküdar'da bir emanetçiye bırakıp bir kayığa binmişlerdi. Kayık, Boğaz'ın gittikçe kararan sularında ilerlerken, her ikisi de düşünceye dalmıştı...

- Bey, beni hoş gör, sana bir şey sormak isterim...

Uluğ silkindi, gözlerini kararan sulardan güçlükle ayırdı:

- Ben de sana bir şey söylemek isterim.

- Evet bey, söyleyecek nesnen var da neden susarsın?

Cuma'nın gözleri birden parlamıştı, dudaklarına hafif bir titreklik gelmiş, avuçları yumulmuştu. Her nedense elleri bıyıklarında değildi. Zihninin köşesinde her zaman çöreklenmiş bir yılan gibi duran Kulaksız Rüstem bile kaybolmuştu. Beklediği, yıllardan beri hayalini kurduğu, bir yıl evvel birden yıkılan bir ümidin sadece lâfta kalsa bile yeniden canlanmış olması onu titretmişti. O, bu ümidini ekseriya kendisine dahi söylemez, düşüncelerini gizleyemediği zamanlarda da:

"Koca ahmak," diye söylenirdi, "sen kim oluyorsun? Haddini bil!.."

Ne yapsın ki, dünün bostancısı, kelle taşıyan, Celâli kovalayan, bir ciritle nice bahadırları atından yıkan bu namdar silâhşör de bir insandı ve cesareti kadar büyük, hassas bir kalb taşıyordu:

- Cuma, neden titrersin?

- Ben mi bey? Neden olsun, soğuktan.. Hele sen diyeceğini de bana...

- Cuma!... Bilirsin, hünkârımızın yanında hizmet göreceğim, belki yıllar yılı taşra çıkamam, çiftliğe uğrayamam. Babam ihtiyardır, İzzet Çelebi kocamaya yüz tut-

muştur. Onlardan hayır duadan gayri bir şey beklemem. Lâkin sen öyle değilsin, benim eski dostum, hocamsın... Ne öğrendimse hep senden geldi. Belime kılıcı sen kuşattın, beni ata sen bindirdin. Eh yük olacak ama yine de sana söylerim.

- Çekinme gayri bey...

- Karımı da sana emanet ederim. Şerefime, namusuma sen göz kulak olmalısın. Karımı kem gözlerden sakın, Zeynep'le bir hoşça geçinsinler... Gariptir, çiftlikte kimsesi yoktur. Arada bir babasına gitmek isterse, yanından ayrılma, ona yalnızlığını hissettirme.

Uluğ sustu. Kar iyice yağıyordu, sular tamamen maviliğini kaybetmiş, kopkoyu bir renk almıştı. Kayık sallanıyor, kürekçiler büyük bir gayretle hamlacının temposuna uymaya çalışıyorlardı. Şehir artık minareleri, surları, saraylarıyla birlikte tamamiyle karanlığa gömülmüştü...

Uluğ'a titrek bir ses cevap verdi:

- Bunları ben bilirim bey, sen gam çekme...

- Sonra...

- Sonra bey? Hele sen onu de bana, yüreğinden geçeni anlat. Cuma'nın da sana diyecekleri olur elbet...

- Cuma, bir de evlât bekleriz!.. Babam dahi henüz bilmez. Ona da sen bak; hele erkek olursa, benim yerime sen kılıç kuşat.

- Hepsi bu mu bey?

- Evet!..

Cuma bu sefer elini bıyıklarına attı; orada biriken kar tanelerini parmakları arasında ezerken, şu çok sevdiği delikanlıdan bakışlarını kaçırmak istercesine yana döndü. Bir yıl önceki acılarını tekrar yaşamamak için dudaklarını dişleriyle ısırdı. Fakat başaramadı. Bütün olanlar kısacak gözlerinin önünden geçiverdi.

Derya Efendi, oğlunu İstanbul'a göndermek için Sultan Murat'tan bir yıl izin istemişti. Maksadı biricik evlâ-

dının mürüvvetini görmekti. Hünkârın iznini alınca Bağdat'tan çiftliğe döner dönmez gelin aramaya başlamış, nihayet eşraftan Mustafa Efendinin kızı Ayşe'yi bulmuştu. Cuma, düğün gününü hiç unutmuyordu. Etrafta kuzular çevrilir, şarkılar söylenirken o, bir ağacın dibinde omuzları çökük duruyordu. Dudaklarında şimdi hatırlayamadığı bir türkü vardı. Arada sırada da:

"- Efendi Hazretleri bu sefer fena yaptı," diye söyleniyordu.

İmkân bulsa Sultan Murad'ın fermanına, İzzet Çelebi'nin hiddetine rağmen bir köşeye sakladığı şarabından birkaç bardak içerdi.

Sonra birden aklına kızını görmek gelmişti. Onu bir hayli aradıktan sonra samanlıkta bulmuştu. Zeynep otların üzerine uzanmış, uyuyor gibiydi.

"- Kız," diye bağırmıştı, "ne ararsın burada, niye hizmet etmezsin?"

"- Uykum geldi de baba!.."

"- Uyuyacak zamanı mı buldun?"

"- Şimdi giderim baba!.."

"- Benimle bile gel!.."

Köşke doğru yürürlerken yanında üzgün duran yavrusunu, nasıl olduğunun farkına varmadan kollarının arasına alıvermişti.

"- Zeynep," diye fısıldamıştı, "hanımı nasıl buldun?"

"- Çok güzel baba, bembeyaz, saçları sarı, boyu da uzun; keşke onun gibi olsaydım..."

"- Sen de güzelsin kız!.. Hele biraz serpil... Görürüz o zaman..."

"- Yok baba, Ayşe Hanım varken bana kim bakar?"

"- Sana kim mi bakar?"

Cuma bir an kızının çenesinden tutup gözlerinin içine bakmak istemişti. Sonra birden elini aşağıya sarkıtmıştı.

"- Haydi git, durma, hizmette kusur etme, beyciğimizin düğünü bu..."

Ya şimdi? Ondan, asla sevmediği sevemeyeceğini de sandığı o kadından, beyin bir de çocuğu olacaktı. Ona da bakmak Cuma'ya düşüyordu... Beyin çocuğu!.. Ama kimden?.. Elini bıyıklarından indirdi, karıncalanan dizine bir yumruk vurdu, başını Uluğ'a çevirirken:

- Tasalanma bey, diye fısıldadı, Cuma daha kocamadı, inşallah bir oğlan evlâdımız olur da beyciğimin beyciğine bile ata binmesini, kılıç kullanmasını öğretirim. Kız olursa Allah'tandır denir, o zaman da Zeynep ne güne durur?

Cuma daha bir şeyler söyleyecek, çocuğu nasıl büyüteceğini, Zeynep'le birlikte nasıl bakacaklarını anlatacaktı ki, yanlarında oturan bir yolcu:

- Ağa, diye seslendi, kusura bakma; adını bana bağışlar mısın?

Evvelâ cevap vermek istemedi, sonra bu yolcunun tekrar seslendiğini duyunca süratle başını çevirdi:

- Bana mı sorarsın?

- Beli ağa, sana derim.

- Ne yapacaksın?

- Öğrenmek isterim ağa, sana ne derler?

İşte tam sırasıydı, denizin ortasında, hayalleri bambaşka âlemde dolaşır, ümitleri büsbütün solarken ona eski bostancılığını hatırlatan birisi çıkıvermişti karşısına... Herifin bir yumrukta dişlerini döker, felekten alamadığı hıncını bu tanımadığı adamdan alıverirdi. Külâhını büsbütün arkaya itti, iyice adamın tarafına döndü, sağ kolunu hafifçe yukarı kaldırdı:

- Adımı söylersem hoşuna gitmez.

- Orasını bana bırak, hele sen dediğimi yapıver de barışalım...

Cuma güldü, sol elini bıyıklarında gezdirdi.

- Anlaşıldı, benden günah gitti; dişlerin ağzına fazla geliyor...

Yolcu gülmeye başladı:

- Yapma Cumam, dedi yapma, beni hâlâ tanımadın mı?

- Cumam mı?

- Cumam ya! Eski kapı yoldaşını ne çabuk unuttun? Gel kucakla beni...

O zaman Cuma elini indirdi;

- Allah kahretsin, diye bağırdı, dilin kopsun, Kara Ali'ye gelesi... Az kaldı burnunla ağzını bir ettirecektin bana...

Adam, yerinden süratle döndü, Cuma'yı kucakladı. Öpüştüler...

- Cumam... Cumam!.. Sen kandasın, niçin bizi yalnız kodun, bütün ocağı neden öksüz bıraktın? Senelerden beri hep seni ararız.

- Hâlâ bostancı mısın Veli?

- Beli ağam, Duçe Mehmet Ağa taşra çıktı, tuğ sahibi oldu ama bizi azat etmezler.

- Şimdi nereden gelirsin?

Veli etrafına bakındı:

- Sonra söylerim, dedi, ya sen nereye gidersin?

- Bizim bey, hünkârımın müteferrikası oldu, onu saraya bırakmaya gideriz.

- Yanlış zaman seçmişsin ağam.

- Müteferrikalığın zamanı mı olurmuş? Acayip lâf edersin Veli.

Veli tekrar etrafına bakındı, Cuma'ya eğilip bir şeyler söylemek istedi, sonra vazgeçti, sadece:

- Yanaşıyoruz, dedi, hele ayağımızı bir karaya atalım, sonra konuşuruz.

Nitekim Veli bir daha ağzını açmadı. Cuma'ya seslendiği andaki neşesinden de eser kalmamıştı.

Ancak karaya çıkıp bir hayli ilerledikten sonra kendisini merakla gözleyen Cuma ile Uluğ'a dönüp:

- Hünkâr hasta, diye fısıldadı.

- Hünkâr hasta mı?

- Beli ağalar, hem de çok hasta, yatağında inler durur.

- O aslanı hangi hastalık yere serer?

- Ayakları tutmaz, sancılar içinde kıvranır?..

Bir an üçü de ağızlarını açmak cesaretini gösteremediler... Üzerinde yürüdükleri yol kapkaranlıktı, kar simsiyah yağıyor gibiydi. Uzaklardan sızan birkaç damla ışık önlerini göstermekten çok uzaktı.

Kendilerini gözetleyen, peşlerini adım adım takip eden birinin ısırıcı nefesini hisseder gibi oldular. Cuma farkına varmadan elini kılıcına attı, Uluğ, hünkâr yadigârı kılıcının kabzasını okşadı, bostancı Veli parmaklarını kamasının sapında dolaştırdı...

Fakat kimseler yoktu... Yalnız uzaklardan bir atın taşlar üzerinde bıraktığı sesler duyuluyordu.

Cuma:

- Şehir bu saatlerde bu kadar ıssız mı olur? diye sordu.

- Ramazanda etraf şenlik içindeydi. Bayramda ise fener alaylarından insanın gözleri kamaşırdı. Lâkin onbeş gün var ki, Sultanımızın hastalığını bütün kulları duymuş gibi, gece erken olur.

- İyileşmez mi dersin, Veli?

- O aslan bu sefer de bu hastalığı yener, yener ama gel gör ki insanın yüreğine kasvet çöker. Gece gündüz ağlarım... Zaten onun için hangi insan ağlamaz ki?

- Veli, Sultan durup dururken mi hastalandı?

- Yok Cuma, belki kulağına gelmiştir. Hünkârımız Revan seferinden beri damla illetine tutulmuştur. Bağdat'tan dönüşünde ise ıstırabı fazlalaştı. Birkaç kere yatağa düştü. Hekimler yalvardılar o da mey içmez oldu.

Lâkin, bayramın birinci günü ata binip Silâhtar, Kapdanı Derya Mustafa Paşa'nın Atmeydanı'ndaki konağına gitti. Emir Güneoğlu, Yâr-ı Ali Han bile orada idi. Perhizi bozdu, sabaha dek eğlendi. İşte ondan sonra ayakları tutmaz oldu, onbeş gün var ki yataktan kalkamaz... Hekimlerin ilaçları kâr etmez, hocaların duaları yerine gelmez... Beni bu akşam Üsküdar'daki bir kocakarıya gönderdiler. Otlardan şifa verici bir şerbet yaparmış; haber saldım yarın sabah iksirini saray-ı hümâyûna getirir.

Veli, hikâyesini bitirdiği zaman Demirkapı'nın önüne gelmişlerdi.

Uluğ ve Cuma kederlerinden ne yapacaklarını şaşırmışlar, konuşamaz olmuşlardı.

Veli durdu:

- Siz artık buradan dönün, dedi, beraber görmesinler; bizleri kimseyle konuşturmazlar. Hünkâr hastalığını kullarının duymasını istemez.

O zaman Uluğ:

- Koynumda padişahın izni var, dedi, biz istediğimiz zaman saraya gireriz. Bağdat'ta kendi elcağızlarıyla verdiler, bize kimse dokunamaz.

Veli hayretle yüzlerine baktı:

- Kusurumu bağışla bey, dedi, yoksa bu saatte saraya mı girmek istersiniz?

Uluğ da esasında ne yapacağını bilmiyordu; fakat bu acı haber karşısında bir hana kapanıp sabahı beklemeye gönlü razı değildi:

- Elbet, dedi, gece vakti hünkârımızı rahatsız etmek haddimiz değil, lâkin şu anda sıhhati hakkında yeni bir haber almak isteriz.

Veli buna da itiraz etmek üzereydi ki, bir atlının Demirkapı'dan fırlarcasına dışarı çıktığını gördüler.

Atlı dizginlerini kastı, kapıdan dökülen kırık ışıklar altında karşısındakileri tanımaya çalıştı. Sonra Veli'yi fark edince:

- Veli, dedi, nerdesin, kapı ağası seni arar?

- Geldim işte.

- Kim bunlar?

- Yabancı değil.

Atlı birden Uluğ'la Cuma'yı süzdü, sonra onların da kendisini merakla seyrettiklerini görünce:

- Savulun, diye bağırdı, Veli'yi rahat koyun, konuşmanın sırası değil.

Atlı tam hayvanını mahmuzlayacaktı ki, Veli dizginlere yapıştı, dudakları çarpılmıştı, yine de sordu:

- Yoksa?..

- Evet!..

- Aslanım?

- Allah'ına kavuştu!..

- Sen nereye gidersin?

- Kanun üzere sadr-ı âzama haber veririm!..

Atlı daha fazla oyalanmadı, Veli'nin elinden dizginleri çekti, karların üzerinde donuk sesler çıkaran atıyla birlikte karanlıkta kayboldu.

Bir an üçü de ne yapacaklarını şaşırdılar.

Demirkapı bir canavar ağzı gibi önlerinde gittikçe açılıyor, onları yutmak istercesine kendisine çekiyordu.

Şu karşıdaki sarayda, şu duvarların ardında yirmi sekiz yaşında bir adam, bir memleketi, enerjisi ve cesareti sayesinde çökmekten kurtaran bir insan, bir daha açmamak üzere gözlerini hayata kapamıştı.

Ecel, cirit meydanlarının, ok menzillerinin alt edemediği bileği bükmüş, bir çöp gibi onu kırıvermişti demek!..

Nasıl olurdu, inanılır mıydı buna?

O, daha bir yıl evvel Bağdat önlerinde metrislerden metrislere geçerek:

"- Görem sizi şahbazlarım, gayret kılıcın kuşanın" demiyor muydu?

En ufak şekilde bile hak yiyeni görse, köylüye, şehirliye eziyet edeni, ırza dokunanı işitse, kadı da olsa, sadr-ı âzam da olsa cezasını verirdi...

Ya şimdi, mazlumu kim koruyacak, yetime kim bakacaktı?

Çok uzaklardan bir davul sesi işitilmeye başladı, bilinmeyen bir feryat, gecenin korkunç sessizliğini delip geçti, saraydan çıkan iki atlı:

- Savulun ha!... diye bağırarak uzaklaştı.

O zaman Veli:

- Cumam, diye fısıldadı, durma!.. Kandaysa sadr-ı âzam gelir... Sultan İbrahim tahta çıkar; koca Valde Sultan, Murat Han'ın yakınlarını hoş görmez... Geri dönün, beni de bağışlayın...

Veli başını çevirdi, başka hiçbir şey söylemeden demir kapıya doğru yürüdü.

Uluğ ile Cuma ise, dizlerinin kendilerini taşıyamayacağını anlamış olacaklar ki, karların üzerine çöküverdiler... İki elleri de yüzlerindeydi ve saklamaya lüzum görmeden hıçkırarak ağlıyorlardı.

* * *

Bundan sonrasını hayal meyal hatırlıyorlardı. Karanlıkta, karlar üzerinde sabaha kadar kalmışlardı... Önlerinden atlılar geçmiş, silâhlar şakırdamış, camilerde ezanlar okunmaya başlamıştı.

Gittikçe yaklaşan ve sonra uzaklaşan hep o davul sesi, beyinlerinin içinde uğulduyordu.

Minarelerde Sultan Murad'ın öldüğüne dair selâ verilirken, bet, korkunç bir ses durmadan bağırıyordu:

"Ey ahali, duyduk duymadık demeyin. Ahmet Han oğlu Sultan Murat öldü... Devlet ve memleket Sultan İbrahim'indir."

Sonra sanki yankı yapar gibi başka bir ses, aynı korkunç haberi önlerine bırakıveriyordu:

"Devlet ve memleket Sultan İbrahim'indir!.."

Güneş bulutların ardından yorgun bir şekilde yükselmeye çalışırken, onlar birbirlerine tutunarak ayağa kalktılar. Cuma:

- Şimdi? diye fısıldadı.

- Geri döneceğiz!..

Sırtlarını, artık iyice belli olan Demirkapı'ya çevirerek ilerlediler... Farkında olmadan bir sokağa daldılar.

Demirkapı'dan gelen mehter takımının sesi, onların karanlık ruhunu biraz yıkar gibiydi...

Halk, sabahın erken saatinde sokağa dökülmüştü... Pencerelerden, kafes arkalarından hıçkırık sesleri, kadın ve çocuk feryatları geliyordu.

Karakullukçular köşe başlarını tutmuşlar, evlerinden dışarı çıkan, akın akın Bâb-ı Hümâyûn'a doğru ilerleyen halka yorgun ve üzgün bakıyorlardı... Şalvarlı, çakşırlı, cüppeli, sarıklı, külâhlı bir yığın insan Sultan Murat için koşuyordu...

Cuma'yla Uluğ da koştular... Ayasofya'nın önüne geldikleri zaman daha fazla ilerleyemediler. Atmeydanı'na kadar her taraf doluydu. Vaktiyle Sultanların zafer dönüşünü seyretmek için gelen halk, bu sefer onun son defa gidişini görmek için toplanmıştı...

Etrafta derinden gelen hıçkırık seslerinden başka bir şey işitilmiyordu... Kar dinmişti, rüzgâr sinmiş, yerini kuru bir soğuğa bırakmıştı...

Böylece ne kadar beklediler, bunun da farkında değillerdi... Birden halk arasında bir kıpırdanma oldu, derinden gelen hıçkırıklar kesildi, başlar öne eğildi...

Gelen cenaze alayına kimsenin bakmaya takatı yoktu. Çünkü şimdi bostancıların elleri üstünde taşınan o tabutun içinde yatan padişah, bundan birbuçuk yıl evvel Üs-

küdar ovasında, kır atının üzerinde, gururla ordusunu seyreden insandı...

Cenaze alayının önünde, solakların yedeğinde Sultan Murad'ı savaş meydanlarında taşıyan üç atı geliyordu. Eğerleri ters kapatılmıştı.

Tabut siyahlara bürünmüştü, etrafını bostancılar sarmıştı. Başları önlerinde ilerleyen devlet erkânı, matem elbiseleri giymişler, solaklar süslü sorguçlarını çıkarıp börkleri üzerine peştamal dolamışlardı. Dilsizler çullara sarınmıştı. Çavuşlar, ağalar, çeşnigirler siyah tüllere bürünmüşlerdi.

Üç savaş atının bile başları önüne eğikti, incitmemek istercesine yere hafifçe basıyorlardı.

- Allah!

İşte bu ses, zorlukla zaptedilen, gırtlaklarda düğümlenen üzüntüyü dışarıya taşımaya yetti.

Feryatlar fazlalaştı, tekbir sesleri Ayasofya'dan Sultan Ahmet Camiine kadar çarpa çarpa yayılmaya başladı... Artık hıçkırıklar durmuyordu... Ve cenaze, Sultan Ahmet Camiinin avlusuna tekbir sesleri ve gözyaşları arasında böylece girdi...

Şeyhülislâm Yahya Efendi, mezarının başında Sultan Murad'a son dinî öğüdünü verdikten sonra, kara toprak onun üzerini birkaç dakikada örtüverdi...

Cuma, çakmak çakmak olmuş gözleriyle Uluğ'u süzdü:

- Beli bey, dedi, doğru söylersin, şimden geri Âsitane bize gerekmez. Hemen Zilli Efendi ile Evliya Çelebi'yi görüp sadr-ı âzama uğramadan Üsküdar'a geçip atlarımıza binelim...

Dedikleri gibi yaptılar, dolu dizgin Üsküdar'dan uzaklaşırken, şehirde toplar atılıyordu!.. Sultan İbrahim'in cülûs şenliği başlamıştı...

Bir Bey Eşkiya Oldu

HAVA gayet ılıktı, Derya Efendi'yi çardağın altında kendisi için hazırladıkları bir sedire oturtmuşlar, sırtını yastıklarla beslemişlerdi. Artık ayakları tutmuyor, konuşurken de güçlük çekiyordu.

Yanında Uluğ'u ile Cuma ayakta duruyordu. İzzet Çelebi ise biraz ilerdeki çeşmeden abdest tazeliyordu... Karşıda, çimenlerin üzerinde Uluğ'un dört yaşındaki oğlu Tuğrul, Zeynep'le oynuyordu...

Derya Efendi, torununu güçlükle seçebiliyordu. Bir aralık başını çevirdi, iyice anlamak için:

- Tuğrul mu o? dedi.
- Beli...
- Yanındaki kim?
- Zeynep...
- Ya anası nerede?
- İçerde...
- Bu havada evde ne yapar?

Uluğ, babasına cevap vermek istemedi. Sadece:

- Bilmem, dedi.

Sonra Cuma'ya dönerek:

- Şöyle dolaşalım mı? diye sordu.
- Olur bey!..

Derya Efendi, güneş gözüne geliyormuş gibi yüzünü eliyle kapadı, bir süre hareketsiz kaldı. Hafifçe başı sallanıyor, dudakları titriyordu... Savaş meydanında kaybettiği sol kolu, o böyle düşünceye daldıkça taze bir yara gibi sızlardı. O anda dayanılmaz bir acı duydu, elini yüzünden çekip sol omzunu tuttu...

- İzzet Çelebi! diye seslendi.

İzzet Çelebi abdestini tazelemişti, kollarının yenini indirirken:

- Buyur efendi hazretleri, diye cevap verdi.

- Cuma ile Uluğ nereye giderler, görür müsün? Atlanırlar mı yoksa?

- Hayır efendi hazretleri, Tuğrul ile Zeyneb'i de almışlar, piyade giderler.

- Eh... Çiftlikten uzaklaşmak yok dedim onlara; bir şey olursa gözcüler, haber verecekler.

İzzet Çelebi, çarıklarını giydi, takkesini başına geçirdi, hafifçe kamburlaşmış beliyle, Derya Efendi'nin yanına geldi.

- Gam çekme efendi hazretleri, dedi, inşallah yakında her şey düzelir.

Derya Efendi derin bir iç çekti, ciğerlerinden taşan bir öksürüğü bastırmak için bir süre yutkundu.

- Aradan beş yıl geçti. O aslan bizi bırakalı beş yıl oldu... Etrafa bir bak, ne haldeyiz, gece bekçi komadan, yollara gözcü dikmeden çiftliğimizde bile oturamıyoruz.

- Beli efendi hazretleri, doğru söylersiniz, lâkin elden ne gelir? Sabretmekten gayri bir şey düşünemem.

- Acayip konuşursun İzzet Çelebi; hani zafer alayları, hani verdiğin akçeyi fazla görüp gerisini sen sormadan iade eden esnaf, hani güler yüzlü karnı tok reâya, hani bir kuruşluk hakkı iade etmek için gözde kişileri bile mahkemeye çağıran kadılar? Yollarda eşkıya bekler, dağlarda fermanlılar dolaşır!.. Gayri bundan sonra komşu

çiftliğe bile rahat gidemezsin. Yakında bize de voyvodalar, naipler uğrar, çiftliğimizi basıp canımıza, malımıza kıyarlar.

İzzet Çelebi ayağa fırladı:

- Demeyin efendi hazretleri, diye haykırdı, o zaman ne yaparız, buna ne tedbir gerek?

Derya Efendi, nefessiz kalmış gibi derin derin içini çekti. Sağ elini sol omzuna tekrar götürdü.

- Ömrümün sonu geldi Çelebi; sözümü gayri kimse dinlemez. Âsitane'deki dostlarımız bile haber göndermez, hatırım soran olmaz. İş oğlanlara düşecek, onlar yüreklidir ama bu kadar haşeratla nasıl başa çıkarlar? Sonra...

- Sonra efendi hazretleri?

- Bana bir hal olursa, hepsini sana emanet ederim. Onlara babalık yap. Bu oğlanlar deli yüreklidir, tedbirde kusur ederler, zinhar padişaha karşı komasınlar, şeriattan ayrılmasınlar, Uluğ da karısını asla boşamaya kalkmasın!...

İzzet Çelebi nemlenen gözleriyle Derya Efendi'nin elini öptü.

- İyi söylersin ama efendi hazretleri benim sözümü dinlemezler ki...

- Dinlerler, hadlerine mi düşmüş? Uluğ iyi oğlandır, kulaklarından çektin mi sesini çıkarmaz. Cuma ise biraz dayak ister, fazla ileri gitti mi ayağının altına alıp birkaç tokat atıverirsin!.. Görmez misin ben olmasam bir dakika bile yerinde durmaz, senelerden beri Kulaksız deyip kıvranır, bıraksam Acem illerinden, Rum diyarına kadar dolaşır. Onu yakalayıp dize getirmek ister...

İkisi de sustular... Şimdi kendi yaşantılarına, kendi acılarına döndüler.

Esasında İzzet Çelebi'nin istediği, aradığı pek fazla bir şey yoktu... O, bu çiftlikte gayet rahattı... Namazına

duasına, orucuna kimse karışmıyor, istediği zaman yatıyor, istediği zaman kalkıyordu... Karnı tok, sırtı pekti. Lâkin şimdi işler değişiyor, kara bulutlar gittikçe yaklaşıyordu; böyle giderse huzur diye bir şey kalmayacaktı.

Bütün ümidi, Sultan Murat gibi birinin ortaya çıkıp, bu eşkıya gürûhunun, bu rüşvet yiyenlerin, bu ırz ve namus düşmanlarının hakkından gelmesiydi. Sultan İbrahim, devletin işleriyle artık hiç ilgilenmiyordu. Bütün arzusu cariyeleriyle düşüp kalkmak, Telli Haseki Hümaşah Sultanı samur ve elmaslarla süslemekti. Sadr-ı âzamlar padişaha rüşvet veriyor, bu rüşveti de fazlasıyla halktan çıkarıyordu.

İzzet Çelebi, kendisine dokunmasalar Allah'ına şükredip oturacaktı ama Derya Efendi'nin dediği doğru çıkarsa, çiftliği basarlar, vergi diye etrafı haraca kesmeye kalkışırlar, evlerini ateşe verirlerse hali nice olurdu? Halbuki o zorba isyanlarını, kelle isteriz diye ayaklanan halkı, Atmeydanı'nda sürünen cesetleri, saraya yapılan baskınları yakinen görmüş bir insandı.

Ömrünün geri kalan kısmı, Isparta'daki bu çiftlikte huzur içinde geçip giderken, tekrardan ecel terleri dökmek doğrusu hiç işine gelmiyordu.

Allah tez elden şu hain, şu kâfir, şu ne yaptığını bilmez soyguncuların cezasını verse, o da yeniden namazına, orucuna, uykusuna dalsaydı.

Derya Efendi'nin düşüncesi ise daha başkaydı. Çok sevdiği Sultan Murad'ın ölümünden birkaç yıl sonra devlet işlerinin bu kadar kötü gitmesi, hak ve özgürlüğün hiçe sayılması, şeriatın ayaklar altına alınması ölümden de beter geliyordu. O, bugünleri görmek için mi hayatını hiçe sayarcasına çalışmış, her türlü çıkardan uzak, savaş meydanlarında bulunmuştu? Ne yapması gerekti? Acaba İstanbul'a gidip, Sultan İbrahim'i görse, memleketin vaziyetini bir bir anlatsa fayda sağlayabilir miydi? Ama

Sultan İbrahim, onu hiç tanımazdı ki... Sonra yerinden kıpırdayacak gücü de kalmamıştı...

Derya Efendi'nin üzüntüsü bu kadarla da bitmiyordu. Uluğ da onu fazlasıyla düşündürüyordu. Acaba oğlunu evlendirmekte acele mi etmişti? Vakıa nur topu gibi bu torunu vardı ama gelini hiç de arzuladığı gibi çıkmamıştı. Ev işlerinden uzak duruyordu, kocasına gerektiği kadar ilgi göstermiyordu. Bütün arzusu dolaşmak, babasının çiftliğine gidip orada günlerce kalmaktı. Çocuğuyla bile uğraşmıyordu. Uluğ, duygularını belli etmemeye çalışsa da bir baba kalbi, bütün ümidini bağladığı biricik evlâdının acılarını anlamakta güçlük çekmiyordu.

Derya Efendi, bu işin sonunu iyi görmemekle beraber ayrılmalarına hiçbir zaman razı değildi. "Boş ol..." demekle her şey hallolsa bile, dört yaşındaki bir çocuğu bile bile nasıl annesiz bırakabilirdi?

Güneş hâlâ ılıklığını ve çiftliğe serptiği çeşitli renkleri değiştirmeden ufka doğru kayarken, İzzet Çelebi:

- Ya sabır, ya selâmet! diye fısıldadı.

Sonra, Derya Efendi'nin başı önüne düşmüş, birşeyler mırıldandığının farkına varınca:

- Efendi hazretleri, diye seslendi, rahatsız mısınız?

Derya Efendi güçlükle doğrulmaya çalışarak, İzzet Çelebi'ye baktı:

- Çelebim, gelinle bir konuşsam nasıl olur?

- Ne hususta efendi hazretleri?

- Bilmez misin, oğlanla hiç geçinemezler, âdeta birbirlerinin yüzünü görmek istemezler. Acaba farkında olmadan onun kalbini mi kırdık, kabahat bizde mi dersin?

- Sanmam efendi hazretleri, biraz evvel istemeyerek Uluğ Beyle konuşmalarını işittim, ben olsaydım bir an düşünmez, boş testiyi önüne koyuverirdim.

- Ne konuşurlardı İzzet Çelebim?

- Efendi hazretleri ayıptır söylemesi, odamda çakşırımı giyerdim, sofada Uluğ Bey'in yüksek sesle karısına "Olmaz" dediğini duydum. Ayşe Hanım da "Gideceğim" diye bağırdı.

Bey sesini yavaşlatmaya çalışarak "Hatun," dedi, "yollarda eşkıya dolu, hanları bile basarlar, kimse aman dinlemez oldu, sen böyle bir zamanda baba evine gidip de ne yaparsın, sonra bilmez misin ki, baban için iyi söylemezler? O da kadı ile reâyayı soyar derler." Ayşe Hanım ayak diretti; çiftlikte canı sıkıldığını, bu türlü vaktin geçmediğini, kendini oyalayacak hiçbir şeyin bulunmadığını, bir avazda söyledi. İsterse Bey de onunla bile gelebilirmiş... Sonrasını dinlemedim, efendi hazretleri, Allah'ımdan ıslah dileyerek aşağıya indim.

Derya Efendi, bir hıçkırık tutmuş gibi öksürdü. Yine sağ eli sol omzunun üzerindeydi:

- İzzet Çelebi, genç bir kadının durup dururken canı neden sıkılır? Korkarım ki kabahat bizdedir. Gelinin bizlerden bir şikâyeti olsa gerek. Sana zahmet ama şunu bir çağırsan da, derdini dinlesek, gerekeni yapsak, gönlünü hoşça tutsak!..

İzzet Çelebi belki de ömründe ilk defa Derya Efendi'ye itiraz edecek: "O haddini bilmez bir hatun kişidir, nasihat kâr etmez" diyecekti ki, süratle yaklaşan nal sesleri duydu:

- Efendi hazretleri gelen var, dedi, inşallah hayır haberdir.

- Hayır olsun, sen bir bakıver.

İzzet Çelebi ayağa kalktı. Derya Efendi doğrulmaya çalıştı, efendinin emektar hizmetçisi Cafer ise dizginleri kasıp yere atladı:

- Efendi hazretleri; Kara Haydar Bey, oğluyla birlikte buraya gelir. Cengiz oyalamak için karşı çıktı. Geri çevirelim mi?

- Haydar Bey dostumuz, komşumuzdur, ondan zarar gelmez; durma yanına var, yükü varsa al, buraya getir. Saygıda kusur etme.

Cafer atına atladı, dolu dizgin geri döndü. Biraz sonra Kara Haydar Bey, oğlu Mehmet'le birlikte göründü. Çardağın önüne gelince attan indi. Başı açıktı, üstü toz toprak içindeydi, sağ bileği kanıyordu. Esmer yüzü hiddet ve üzüntüden sararmış, dudakları çatlamıştı. Oğlu Mehmet, babasının biraz gerisinde attan inmişti. Onbeş yaşlarında kumral saçlı, buğday benizli, uzun boylu bir delikanlıydı. Fakat onun da babası gibi çakır gözlerinde bir intikam hissinin izleri okunuyordu. Yumruklarını sıkmıştı.

Kara Haydar Bey bir an etrafına bakındı, yabancı bir kimsenin olmadığını görünce:

- Efendi hazretleri, dedi, seni rahatsız ettik.

- Estağfurullah Haydar Bey oğlum, çiftlik senin, hele şöyle otur yanımıza, sıkılmış görünürsün.

Haydar Bey bir an tereddüt etti, hattâ geri dönüp etrafına bakındı. Sonra gözlerini Derya Efendi'den ayırmadan:

- Ben katil oldum, efendi hazretleri, dedi.

- Katil mi oldun?

- Beli...

Aman evlâdım, bu işi nasıl yaptın?

- Efendi hazretleri vaktim azdır, sana kısaca halimi anlatayım. Sonra oğlum Mehmed'i birkaç günlüğüne çiftliğinde bırakayım. En kısa zamanda onu aldırıp başka bir yerde saklarım.

- Elbette, arzu edersen sen de kal. Belki bir çaresini buluruz. Sen, nasıl adam öldürürsün?

Kara Haydar Bey içini çekti:

- Efendi hazretleri, bilirsin bana vaktiyle de zulmetmişlerdi. Sizinle o zamanlar çok dertleşmiştik. Sabrettik, her şey düzeldi. Hatta, belki hatırlarsınız. Murat Han, Revan Seferine çıkarken, sizi bir gece yine çiftliğinizde ziyaret etmiş, her şeyin düzeldiğini, artık devletime vergi verip hizmet etmekten gayrı birşey düşünmediğimi söylemişti!. O zaman oğlum Mehmet çok küçüktü. Aradan seneler geçti. Etraf güllük gülistanlık oldu, bizi kimse soymadı, ırzımıza, namusumuza dokunan çıkmadı. Murat Han öldü, işler değişmeye başladı. Mert Vezir Kemankeş Kara Mustafa Paşa'nın boğdurulmasından sonra ise söz ayağa düştü. Paranın ayarı bozuldu, rüşvet o kadar aldı yürüdü ki, israf haddini öyle aştı ki, hazinede bir kuruş dahi para kalmayıp, ulûfe dağıtılmaz oldu. Zayıf akçeyi tam ayar akçe imiş gibi bize sürmeye kalkıştılar. Sadr-ı âzamlar öldürüldü, mansıplar parayla alınıp satılır oldu. Gelecek yılların geliri peşinen alınmaya başlandı. Sultan, sarayında haseki ve cariyeleriyle, samurlar içinde safa sürdü; hocalara, üfürükçülere, o Cinci Hoca dedikleri herife saraylar yaptırdı. Sarayda kadınlar, devleti idare eder oldular... Ama bıçak kemiğe dayandı efendi hazretleri. Bizden amber vergisi, kürk vergisi isterler... Çünkü padişah, cariyeleriyle düşüp kalkar. Ambere para yetmez; sarayını samurlarla döşer, samura para yetişmez. Bir samur evvelce yüz kuruş iken, şimdi bin kuruşa bulunmaz. Bütün akçelerimiz samur deyu Rus, Hint illerine akar. Daha anlatayım mı efendi hazretleri? Buna karşılık Anadolu'nun ahvali nicedir, serhat boylarında neler olur, kimse sormaz... Düşman kapımıza geldi dayandı...

Kara Haydar Bey yorulmuş gibi sustu...

Bir aralık sevgiyle oğlunu süzdü. Herkes başını önüne eğmiş onu dinliyordu. Hafif bir rüzgâr çıkmış, üzüntüden yanan göğüsleri serinletmeye çalışıyordu.

- Efendi hazretleri, bilirsiniz; Sultan İbrahim, bizim Hamit Sancağını, Beşinci Hasekisi Şivekâr Sultan'a paşmaklık olarak verdi. Onun bu davranışına ses çıkarmayız ama mütesellime lâf dinletemeyiz; her gün adam salar, akçe ister. Kadı bir taraftan, voyvodalar bir taraftan, mütesellim bir taraftan vergi diye bizi soyarlar. Yalvardım, ağa dedim, gayri akçe verecek takatım yoktur. Ayrıca malımı züyûf akçe ile alır, vergiyi tam ayar akçe ile istersiniz, ben nerden bulayım? Adamlarım bile boğaz tokluğuna çalışır oldular. Elimdekini, avucumdakini verdim, tohumluğum dahi kalmadı ki, ekip de karnımı doyurayım... Kimseye söz anlatamadım. Bu sabah yine geldiler, etrafı didik didik ettiler, ellerinden kaçtım, kadıya gittim, halimi anlattım, "Ver domuzun oğlu," dedi. "Bu kadar malını piçine mi saklarsın?" Üzerine yürüyecek oldum; beni yakaladılar, bileğimden duvara astılar. Sonrasını iyice hatırlamıyorum, kendime geldiğim zaman yerdeydim; hemen fırladım, kadı'nın odasını bastım, bir kurşunla onu yere yıktım. Dışarıda boş bir at buldum, arkamdan bağırışırlarken dolu dizgin çiftliğime geldim. Orasını da ateşe vermişlerdi. Oğlum Mehmet, baygın yatıyordu, adamlarım yangını söndürmek için koşup duruyorlardı. Fazla oyalanmadım. Oğluma at kapatıp her şeyi yüzüstü bırakarak işte buraya geldim. Şimdiden geri bana rahat yok efendi hazretleri, gayrı ben fermanlı oldum. Eli silâh tutar, işe yarar adamlarımla dağa çıkarım. Elbet, hem kendimin, hem de masumların ahını alırım.

Kara Haydar Bey sustu. Sessizce gelip kendisini dinleyen Cuma ile Uluğ'u gördü... Gülümsemeye çalıştı... Sonra ayağa kalktı:

- Oğul, diye seslendi, şimdilik burada kal, sana sonra haber salarım! Söylediğim yere gelir, beni bulursun.

Eğildi, Derya Efendi'nin elini öptü, ağzı açık durmadan birşeyler mırıldanan İzzet Çelebi'yi kucakladı. Uluğ ile Cuma'nın önüne gelince:

- Siz yiğit kişilersiniz,diye fısıldadı. Mehmet'imi kollayın!..

Sonra daha fazla oyalanmadı, oğluna bile bakmadı, utangaç, ürkek bir hali vardı. Herkes onu merakla seyrediyordu. Hattâ Kara Haydar Bey dolu dizgin, geldiği yerin aksine uzaklaşırken bile kimse bir şey söyleyememişti. Nal sesleri kaybolduktan sonra birbirlerine bakındılar. Nihayet İzzet Çelebi:

- Ya Hak, diye fısıldadı.

Uluğ bu sesten cesaret almış gibi Mehmet'e sokulup:

- Bizimle berabersin, dedi, dinlen, hiç gam çekme.

Cuma ise:

- Hey Zeynep, diye bağırdı, ne oyalanırsın? Hava soğudu, bey oğlunu eve soksana.

Fakat hiçbiri yerinden kıpırdayamadı, yine süratle yaklaşan nal sesleri duydular. Merakları çok sürmedi. Cuma elini kılıcına henüz atmıştı ki, Cafer dolu dizgin yanlarına sokuldu. Attan inmeden:

- Mütesellimin adamları gelir, dedi.

- Nerdeler?

- Cengiz yollarını kesti, içeri sokmaz, lâkin çiftliğe girmek isterler.

İzzet Çelebi:

- Allah, diye fısıldadı. Sana sığındık, bize merhamet et... Cuma oğlum, halimize bir çare bulsana...

Cuma, İzzet Çelebi'yi duymamazlıktan geldi, bir eli bıyıklarında, bir eli kılıcında olarak Derya Efendi'ye döndü:

- Efendi hazretleri, ne emir buyurursunuz, hepsini tepeleyeyim mi?

- Zinhar. Zeynep, Mehmet Bey oğlumuzu içeri götürsün. Tuğrul anasının yanına gitsin... Cafer sen de gelenleri getir buraya!..

Derya Efendi gençleşmiş gibiydi, sağ eli artık titremiyordu, başı önüne düşük değildi, hattâ gülümsüyordu bile...

Zeynep bir dakika bile durmadı, bir eliyle Tuğrul'u tutup Kara Haydar Beyin oğlunun önüne düştü, köşke doğru yürüdü.

Cafer ise biraz oyalandıktan sonra, Cuma'nın kendisine hiddetle baktığını fark edince geri döndü.

Şimdi, kaybolan güneşle birlikte etrafa derin bir sessizlik çökmüştü. Bakışlarda bir üzüntü, dudaklarda hafif bir hiddet vardı. Havuzun kenarından bir kuş havalandı, bir horoz birkaç kere öttü, karşıdaki ahırda bir at kişnedi.

Uluğ, babasını süzdükten sonra, Cuma'ya döndü:

- Ne dersin Cuma, fazla ileri giderlerse hadlerini bildirir miyiz?

- Sorar mısın Bey? Yeter ki efendi hazretleri izin versin.

- Ama kaç kişilermiş, bilmiyoruz...

O zaman İzzet Çelebi dayanamadı, okuduğu duasını yarıda bırakarak:

- Merak ettinizse şimdi anlarsınız, dedi, zinhar kavga çıkarayım demeyesiniz, ne efendi hazretlerinin, ne de benim lâfa karışmanıza bile rızamız vardır. Öyle değil mi efendi hazretleri?

- Beli, İzzet Çelebim, hele bir gelsinler de, muratları neymiş anlayalım.

Daha fazla konuşamadılar... Külâhlarını başlarına iyice oturtmuş, palalarını sağ ellerine almış dört kişi göründü. Cafer biraz geriden onları takip ediyordu.

Gelenlerin kuşaklarında ikişer tabanca, atlarının eğerlerinde ise kılıç ve tüfekleri vardı.

Çardağın önüne gelince attan inmeye lüzum görmediler. Evvelâ etraftakileri süzdüler, bakışlarından hiddetli oldukları anlaşılıyordu. İçlerinden bir tanesi biraz daha önce geçerek:

- Derya Efendi denen koca hanginiz? diye sordu.

O zaman Cuma, Derya Efendi ile atlıların arasına geçti:

- Çok mu merak ettin ağa?

- Bana mı söylersin?

- Şaştın mı?

- Ben mütesellim efendimizin adamı olam da sen aldırmayasın, bana kafa tutasın!.. Biz dilersek...

- Yavaş gel ağa, burası zorba ahırı değil; Derya Efendi çiftliğidir. Hele sen güzelce atından in, Allah'ın selâmını efendi hazretlerinden esirgeme, sonra dileğini söylersin.

Neredeyse kavga başlayacaktı. Yabancı adam gerideki üç arkadaşına baktı; onlar hafifçe atlarının başlarını kastılar, ellerini tabancalarına attılar. Cuma ise yerinden bile kıpırdamadan seslendi:

- Dişlerin ağzına fazla mı geliyor? Yoksa tabanının altı mı kaşındı?... Elindeki oyuncağı indir, derhal attan in, yoksa sabrım kalmadı.

Cuma ona öyle sert bakmış ve elini kılıcına öyle süratle atmıştı ki, yabancı adam bir an duraladı. Hafifçe havaya kalkmakta olan kolu yarıda kaldı.

Bu sırada İzzet Çelebi, ayakları birbirine dolaşarak yanlarına sokuldu:

- A yiğitler, dedi çiftliğimize hoş geldiniz... Cuma doğru söyler, ayak üstü yarenlik olur mu? Hele attan inin de sohbet edelim, derdinizi dinleyelim...

- Yoksa Derya Efendi sen misin?

- Yiğidim, sen dediğimi yap, sonra Cuma'ya lâf dinletmek kabil olmaz. Atcağızlarınızı seyisler ahıra çeksin-

ler. Yorgun gözükürsünüz, biraz soluk alırsanız tatlı tatlı konuşuruz.

Tabancalı adam yine oyalandı, sonra Uluğ ile Cafer'in elleri kılıçlarında kendilerini süzmekte olduklarını görünce:

- At in, diye bağırdı.

- Ha şöyle yiğidim, şimdi safa geldiniz. Verin atcağızlarınızı da Cafer ahıra götürsün...

- İşimiz acele...

- Siz bilirsiniz... Derya Efendi'yi sorardınız, karşınızda oturur. Muradınız neyse anlatın.

Yabancı adam öksürdü, bir an ne söyleyeceğini şaşırdı. Hele kendisini alayla seyreden Cuma'yı yanında görünce büsbütün kızardı.

İleriye bir adım daha attı. Cuma'nın yüzünü dağlayan nefesinden kurtulmak istercesine süratle sordu:

- Derya Efendi sen misin?

- Beli...

- Bu çiftlik senin mi?

- Allah kısmet ederse.

- Buraya Kara Haydar gelmiş derler, doğru mu?

- Doğru!..

- Şimdi nerede?

- Gitti.

- Nereye gitti?

- Bilmem...

- Oğlu yanında mıydı?

- Beli!..

- O nerede?

- İçerde!..

Adam bu son cevabı beklemiyor olmalıydı ki, birden duraladı; sonra av yakalamış bir tazı hırsıyla:

- Onu bize ver, dedi.

Derya Efendi gülümsedi, bakışlarını karşısındakinden ayırmadan:

- Niçin ağa? diye sordu. Kara Haydar oğlu Mehmet korunmaya mı muhtaç?

- Babası kanuna karşı geldi; elini kana buladı, fermanlı ilân edildi. Elbet oğlunu bize verirsin!..

Derya Efendi, dudaklarındaki gülümsemeyi eksiltmeden sağ elini sakalına götürdü:

- Kara Haydar Beyi isteseydiniz, gücünüz yeterse gidip alın derdim. Ama bir masumu size niçin vereyim? Benim konuğumdur o, elini bile tutturmam!..

- Doğru mu söylersin efendi?

- Ağa sen galiba beni tanımazsın, bilene sor. Derya'nın yalan konuştuğu işitilmemiştir...

- Adını duyduk! Bu devlete hizmetin dokunmuş. Murat Han, bir dediğini iki etmezmiş, Âsitane'de tanıdıkların varmış. Biz bugüne dek, yaşının hatırı için sana dokunmadık. Ama iş değişti, Murat Han öteki dünyaya göç etti. Sultan İbrahim devridir bu... Dediğimi yap, Kara Haydar'ın oğlunu bana ver!..

Derya Efendi işin sonunun nereye varacağını biliyordu, bir an oyalanacak olsa, çardağın önü savaş meydanına dönecekti. Derhal kendisinden beklenmeyen bir sesle bağırdı:

- Uluğ!.. Cuma!.. Kılıçlarınızı kınına sokun!.. Ağalar, Mehmet Beyi illa bizden almak isterlerse kanun üzere hareket etsinler, kadıdan hüccet getirsinler, biz şeriata karşı koymayız. Lâkin şu anda onu kimseye teslim etmeyiz.

Yabancı adam bir kere daha etrafına bakındı. Cuma ile Uluğ elleri kılıçlarında karşısında duruyorlardı. Cafer ise bu sefer tüfeğini omuzlamıştı. Daha fazla diretse sağ çıkmayacaklarını anladı. Buraya onbeş kişiyle gelmediğine pişman oldu. O, Cuma'nın da, Uluğ'un da şöhretini

işitmişti ama bir çocuk için bu kadar direteceklerini sanmamıştı.

- Son sözün bu mu efendi?

- Beli ağa!.. İstersen misafirim ol, bir aşımı ye, dilersen var yoluna git.

Adam artık konuşmadı. Sadece:

- At bin!.. dedi.

Sonra geri döndü, iyi bir binici olduğunu belli edercesine atına sıçradı, Cuma'yı yan gözle süzdü, hayvanlarını mahmuzladı ve uzaklaştılar...

Artık ortalık iyice kararmıştı. Birbirlerinin yüzlerini göremiyorlardı. Yine de Cuma'nın bıyıklarıyla oynadığı, Derya Efendi'nin sol omzunu tuttuğu, Uluğ'un kılıcının tersiyle çizmelerine vurduğu, İzzet Çelebi'nin ise dudaklarının kıpırdadığı belli oluyordu...

Derya Efendi'nin Dileği

ARADAN iki yıl geçmişti... Üzüntü, sefalet ve israfla dolu iki yıl, birbirinin üzerine devrilmiş bir sel gibi yuvarlana yuvarlana, bazen taşıp önüne rastladıklarını da sürükleyerek akıp gitmişti...

Mevsim kıştı, etrafı tamamen kar kaplamıştı... Yollar kapanmış, uzak diyarlardan haber gelmez olmuştu.

O gece çiftliktekiler akşam yemeğinden sonra bir odada toplanmışlardı.

Derya Efendi sedirde yatıyordu, üstünü bir battaniye ile örtmüşlerdi. İzzet Çelebi, Derya Efendi'nin ayak ucunda yere bağdaş kurmuş, başında takkesi, elinde tesbihi ile bir dua okuyordu.

Zeynep dizinde uyuyan Tuğrul'u rahatsız etmemeye çalışarak çevre işliyordu.

Uluğ ile Cuma, ocağın kenarında, Derya Efendi'ye yüzlerini dönmüşler oturuyorlardı. Uluğ'un karısı Ayşe ise, bir minderin üzerinde elleri şakağında düşünceye dalmış gibi duruyordu.

O anda odanın sessizliğini bozan, ocakta çıtırdayarak yanan kütüklerdi. Arada bir köpek ulumaları işitiliyordu. Rüzgârın savurduğu karlar, pencere kenarlarına yapışarak içeriye sızmaya çalışıyordu.

Cuma yine külâhını arkaya itmiş, cepkeninin düğmelerini çözmüştü; elleri dizlerinde, Derya Efendi'ye bakıyor, ona bir şey söylemek ister gibi başını ileri doğru uzatıyordu.

Bir aralık Uluğ'u süzdü, Uluğ gülümsemeye çalışarak:

- Sen bilirsin Cuma, dedi.

O zaman İzzet Çelebi, sağ elindeki tesbihi şiddetle avucunun içine aldı:

- Suphanallah, diye söylendi, suphanallah, sen sabır ihsan eyle Allahım!.. Bre ne yaptığını bilmez, ne yapacağının farkında olmaz şaşkın!.. Behey cahil, deminden beri ne kıpırdanıp durursun? Elbet bir diyeceğin var, söyle de meraktan kurtulalım!..

- Kızma beybaba, ne diyeceğim olur ki?

- Şehre gittiğinin farkında değil miyim sanki? Elbet bir şeyler duydun, hadi durma söyle...

O zaman Derya Efendi güç işitilir bir sesle:

- Şehre mi gittin Cuma? diye sordu.

- Beli, efendi hazretleri!..

- Bu kışta kıyamette ne işin vardı?

- Bazı kötü haberler kulağımıza gelirdi, aslını anlayıp, tedbir ne ise onda kusur etmeyeyim diye düşünmüştüm.

- Bana niye haber vermezsin?

- Merakta komayım, efendimi üzmeyeyim dedim.

- Ne duydun?

Cuma öksürdü, tekrar Uluğ'a baktı, onu endişeli, derin bir düşünceye dalmış görünce:

- Efendi hazretleri, kusurumu bağışla, diye cevap verdi, bilirim çiftlikten ayrılmamı istemezsiniz. Lâkin yıllardan beri çektiğimi siz de bilirsiniz. Bu herifler bizi rahat komazlar. Bir belâyı defederiz, biri çıkar. Siz adalet üzere hareket edersiniz. Devlete, hakkından fazla vergi verirsiniz. Adamlarına, hattâ yanınızdaki Cafer ile Cengiz'e bile tarla bağışlar, herkese iyilik edersiniz!.. Yine de peşinizi

bırakmazlar; voyvodalar haraç almaya kalkar, kadı, Kara Haydar'ın bile hesabını sizden sormaya çalışır. Yeter artık efendi hazretleri, bunların haddini bildirmek gerek!..

Derya Efendi sağ dizinin üzerine dayanarak yattığı yerden doğrulmaya çalıştı:

- Cuma oğlum, dedi, acayip konuşursun, sen bugün kasabaya neden indin, onu de bana...

- Efendi hazretleri, beylerbeyi yeni bir voyvoda göndermiş, para toplarmış, dediler. Sözde Girit'te Kandiye'yi kuşatan Deli Hüseyin Paşa'ya yardım için akçe lâzımmış!..

- Canımız feda olsun oğul; ne dururuz, biz de elimiz yettiği kadar hizmet ederiz.

- İş bununla bitse efendi hazretleri, ağzımızı bile açmayız, lâkin voyvoda için iyi söylemezler, gittiği yerden avrat ve para almadıkça geri dönmez derler. Kadıdan da fetva çıkarmış; devlet ve memleket hayrı için, voyvodanın yaptığı her şey şer'an caiz olacakmış. Yakında bizim çiftliğe de gelecekmiş!.. Gelin hanımın babası bile onunlaymış!..

Derya Efendi:

- Doğrultun beni, dedi.

Uluğ koştu, babasını incitmemeye çalışarak sedire oturttu, sonra arkasını yastıklarla besledi.

Şimdi oda yine sessizliğe bürünmüştü. Bütün gözler, elleri şakaklarında düşünen Ayşe'ye çevrilmişti. Biraz evvel ocakta çatırdayan kütükler, bu sessizliği bozmamak için alevlerin arasına saklanmış gibiydi.

Birden Ayşe ellerini şakaklarından indirdi:

- Bakmayın bana öyle, diye bağırdı... Cuma iftira ediyor babama, yalan söylüyor!.. Onun maksadı başka... Görmez misiniz, oğlumu bile benden soğuttular, Zeyneb'in dizinde yatar, yanıma bile sokulmaz...

Sanki dışarının karı içeri dolmuş gibi odada soğuk bir rüzgâr dolaştı... Uluğ, Derya Efendi'nin oturduğu sedirden, karısına doğru yavaş yavaş yürümeye başladı. Tuğrul, Zeyneb'in dizinden başını kaldırdı, ellerini babasına uzattı.

İzzet Çelebi ise:

- Fesuphanallah, dedi; kızım, bu Cuma denen oğlan hınzırın, kâfirin biridir ama şimdiye kadar kimseye iftira etmemiştir... Bunu böyle bilesin!..

Cuma da ayağa kalktı, yavaşça Uluğ'un koluna girdi:

- Bey, diye fısıldadı, hani biz bu gece biraz dolaşmak istemiştik. Vakit tamamdır, şöyle gocuklarımızı omuzlayıp piyadece meşeliğe doğru bir uzanıverelim!..

O zaman Derya Efendi, heyecanını belli etmemeye çalışarak:

- Hele oturun biraz, dedi, daha lâfımız bitmedi... Hem kızıma niye kızarsınız? Elbet o da üzülür; babasının kötü tanınmasını istemez. Söylenenlerin belki de aslı yoktur. Biz kızımızla anlaştık; o çocuğuyla, kocasıyla bu evin hanımıdır.

Cuma elini alnına koyarken:

- Doğru dersiniz efendi hazretleri, dedi, ben anlatılanları söylerim. Hem ben hanımıma saygıda kusur etmem... Nasıl ederim ki, o benim beyimin hatunudur.

Yine Ayşe'ye baktılar, o bu sefer başını yastıklara dayamış, için için ağlıyordu.

Derya Efendi:

- Bırakın biraz ağlasın, dedi, içinin zehrini döker... Hele sen Cuma, lâfın sonunu getir. Kasabada neler işittin, voyvoda için dedikleri doğru muymuş?

- Beli, efendi hazretleri... Söylenenlerden de kötü imiş; kendisini göremedim, yine bir ocağı söndürmeye gitmiş. Bu kışta evsiz barksız kalanlar, mahkemenin ka-

pısı önünde titreşirken, yüreğim yana yana geri döndüm...

- Daha neler işittin Cuma? Girit'te durumumuz nasılmış, Âsitane'de kul ayaklanması oluyor muymuş?

- Oralardan bir haber yok efendi hazretleri. Yalnız...

Cuma sustu, beynini içinde düğümlenen bir yığın soruya boş yere cevap aramamak için yumruklarını sıkıp gözlerini yumdu:

- Biz şimdiden bir tedbir alsak, dedi, bu herifler gelmeden konuşup çaresini bulsak.

- Bunu birazdan düşünürüz. Bana anlatacağın başka bir haberin olsa gerek.

- Beli efendi hazretleri, acı bir haberim daha var.

- Ne imiş?..

- Kara Haydar Beyi öldürmüşler!..

- Kim yapmış bunu?

- Geçenlerde bir gece, Uluborlu'da Veli Baba tekkesinde yatarken basmışlar, hemen oracıkta boğmuşlar.

- Oğlu Mehmet'e birşey yapmamışlar mı?

- Onu kimse bilmiyor, zaten Haydar Bey, oğluyla dolaşmıyormuş...

- Bari çocuk iyi bir yere saklansa, babasının ölümünden sonra onu kim korur?

- Doğru söylersiniz efendi hazretleri, bizde kalsa idi, ona kimse el süremezdi.

- Babası bırakmadı, ertesi gün haber salıp oğlunu aldırttı. Onları bir daha göremedik.

Bu sefer söze İzzet Çelebi karıştı:

- İyi ki aldırttı, dedi; eğer oğlan bizde kalsaydı, halimiz nice olurdu? Hiçbirimizi rahat komazlar, şer'an da bizden isterler; vermeyince de kanuna karşı geldi diye ocağımızı söndürürlerdi. Hem onun babası eşkıya olmuştu!..

Derya Efendi gülümsemeye çalıştı, sağ elini sol omzuna atarken:

- Eşkıya idi ama mert adamdı, diye fısıldadı. Onu zorla fermanlı yaptılar, çiftliğini başına yıktılar, o da dağa çıkınca, evvelâ intikam aldı; Hamit Sancağının müteselliminı ve adamlarını teker teker öldürdü. Sonra da yoldan çıkıp adam soydu... Öyle olur İzzet Çelebim, öyle olur, Allah taksiratını affetsin...

Derya Efendi yorulmuştu, çok konuşmuş, çok üzülmüştü... Şimdi de, hâlâ düzelmeyen, aksine gittikçe fenalaşan gelecek günlerin ağır, yorucu ve korkunç baskısı altında ezilmekte olduğunu hissediyordu.

Onun en ufak hareketini gözden kaçırmayan Uluğ, yanına sokuldu:

- Beybaba, dedi, yine harab oldunuz, isterseniz sizi yatağınıza yatıralım.

- Hayır, hayır... Sen git oğlum... Karını da al, odanıza çekilin. Görmez misin o da üzgün, ona kötü şey söyleme, avut, Zeynep de Tuğrul'u yatırsın.. biz İzzet Çelebi'yle biraz daha dertleşiriz.

Sonra Cuma'ya döndü:

- Cumam, dedi, adamlarımız yattılar mı?

- Öyle olsa gerek, efendi hazretleri.

- Dışarıda nöbetçi kalmadı mı?

- Hayır efendi hazretleri, bu kışta kurtlardan gayrı kimse uğramaz diye emriniz üzere hepsini içeri çektim. Ama yarından tezi yok, yine gözcü dikerim. Geceleri bile karları kazıp nöbetleşe ırgatlarla gözcülük yaparım.

Ocakta kütükler sönmek üzereydi. Oda gittikçe soğuyordu, kar pencereleri tamamen kaplamıştı...

Dışarıda önüne kattığı karları savurarak ıslık çalan bir rüzgâr vardı... Uzaktan bir kurdun uluduğu, çoban köpeklerinin havladığı duyuluyordu...

Herkes anlaşılmaz bir hissin etkisi altında susmuş, bir haber beklercesine yerinden bile kıpırdamıyordu.

Rüzgâr karları savurmaya devam etti, kurt tekrar uludu, karşı sırtlardan bir çakal ona cevap verdi ve sokak kapısı şiddetle inen iki darbeyle sarsıldı:

- Açın!..

Birbirlerinin yüzüne baktılar... Zeynep, Tuğrul'u kucakladı. Ayşe ayağa kalktı, Cuma ile Uluğ ellerini bellerine atıp kılıçlarını aradılar.

İzzet Çelebi:

- Allah, dedi, sana sığındık.

Sofada koşuşmalar duyuldu, Cafer içeri girdi:

- Efendi hazretleri, diye bağırdı, beylerbeyinin voyvodası geldi!..

Yine sessizlik oldu, herkes soğuktan donmuş gibi yerinden kıpırdamıyordu...

- Açın dedik!.. Açın!..

O zaman Derya Efendi'nin sağ kolunun havaya kalktığı görüldü:

- Cuma, Uluğ!.. Gidip silâh kuşanın, benim kılıcımı bile getirin. Cafer!.. Cengiz'i yanına al, kapıyı aç, aşağıda kapı gözleyen iki ırgata da söyle tetikte dursunlar; elbet gelenlerin bir dilekleri vardır. Zinhar, onlarla benden gayrı kimse konuşmasın!..

Üç erkek süratle dışarı çıkınca Derya Efendi sesinin titrekliğini belli etmemeye çalışarak Ayşe'ye seslendi:

- Kızım, sen de Zeynep ve Tuğrul'la bir odaya kapanın, asla biz seslenmedikçe taşra çıkmayın.

Zeynep, Tuğrul'u derhal kucağına aldı. Ayşe'ye yol gösterdi, hep beraber dışarı çıktılar...

Şimdi Derya Efendi'nin dudaklarında acı bir gülümseme vardı, bembeyaz sakalında pırıldayan iki damla gözyaşı, içinin acısını anlatır gibi aşağıya doğru kayıyordu.

Bir süre ayağa kalkıp elinde tesbihiyle kıpırdamadan duran, İzzet Çelebi'ye baktı...

- Beni ayağa kaldır Çelebim, misafirimize saygıda kusur etmeyelim.

İzzet Çelebi hiç sesini çıkarmadan Derya Efendi'yi ayağa kaldırmaya çalışırken, Uluğ ile Cuma içeri girdiler.

Cuma, Derya Efendi'ye kılıcını uzatıyordu ki, merdivenleri süratle çıkan ayak sesleri duydular. Bir saniye sonra oda kapısı şiddetle ardına kadar açıldı. Cafer ile Cengiz itilircesine içeri girdikleri anda, üstleri kardan bembeyaz olmuş, dudaklarına kadar sarkan bıyıkları buz tutmuş, on iki kişi etrafı kuşatıverdi. Hepsi kana susamış bir sırtlan gibi soluyordu. Yalnız bir tanesi dışarıda kalmıştı. Kapının ağzında, sırtını yarı çevirmiş duruyordu.

Ocak iyice sönmüştü, kapıdan gelen rüzgâr şamdanlardaki mum alevlerini sallıyor, yere düşen gölgeler birbirlerini eziyordu.

- Hoş geldiniz ağalar, bu kışta çiftliğimizi ziyaretten muradınız ne olsa gerek?

O zaman içlerinden bir tanesi Derya Efendi'ye yaklaştı:

- Sen Derya Efendi olacaksın, dedi.

- Siz de voyvoda mısınız?

- Hayır!.. Voyvoda hazretleri dışarıda durur, sizinle konuşmak istemez; onun yerine ben konuşurum, işimiz aceledir.

- Bizden ne istersiniz? Yorgun görünürsünüz; şöyle sedirlere oturun. Ateş tazeleyelim, çorba getirelim, misafirimizsiniz, saygıda kusur etmeyelim. Voyvoda hazretleri de buyursun...

Adam duraladı, etrafına bakındı, herkesin eli kılıçlarının kabzasında idi.

Cuma dişleriyle bıyıklarını kazıyordu. Uluğ sol yumruğunu sıkmıştı, İzzet Çelebi tesbihini düşürmüş, duasını mırıldanıyordu...

Dışarıda duran voyvoda dedikleri yabancı, boğuk bir sesle:

- İbo, çabuk bitir, dedi.

O zaman İbo, tekrar söze başladı:

- Oturacak zamanımız yoktur...Hesap sormaya geldik!..

- Bizim verilecek hesabımız yoktur oğul!..

- Nasıl yok? Kara Haydar denen namerdin piçi Mehmed'i nereye sakladınız? Derya Efendi birden duraladı, kılıcına büsbütün dayandı... Kısılan soluğuna kuvvet verebilmek için derin derin nefes almaya çalıştı.

- Kara Haydar'ın oğlu buraya gelmedi, hem onu bizden niye istersiniz?

- Sen çiftliğinde eşkıyaları saklamaya alışmışsın!..

- Kara Haydar'ın oğlu eşkıya değildir.

- Hey ihtiyar, bizi mi kandırmaya çalışırsın? Kara Haydar'ın piçi, daha dün gece babasının öldürüldüğü Veli Baba tekkesini adamlarıyla bastı, orada kimi buldu ise, intikam diye hepsinin başını kesti. Elbet onu bize veresin!..

- Ağa, Kaya Haydar oğlu Mehmet burada yoktur. Olsa idi, sözüne inanır, madem adam öldürmüştür bileğinize güvenirseniz gidin alın derdim. Lâkin bu işi o nasıl yapar, daha onsekizinde bile yok!..

- Sana hesap mı vereceğiz? Aç odalarının kapısını, her yeri arayacağız...

- Bunu yapamazsınız Ağa, içerde kadınlar var.

- Biliriz, sen beylik içinde beylik kurarsın, devlete karşı kor, kimseyi çiftliğinden içeri bırakmaz, vergi vermezsin.

- Ağa yanılırsın, ben devletime bunca hizmet ettim, padişahıma karşı gelmedim, vergimi tam ödedim. Burada, ömrümün sonunu, oğlum, gelinim, torunum, dost ve adamcıklarımla geçirmeye çalışırım. İsterseniz kadıya bile giderim. Halimi anlatırım, beratımı alırım. İllâ bu kışta, bu kadar çiftlik halkını ayağa kaldırmayın, kendinize zarar getirmeyin!..

- Kadı hükmünü verdi. Voyvoda hazretleri ruhsatlıdır; o ne derse kanun üzere hareket etmiş olur!.. Kızını kızanını da görmek isteriz!..

- Şer'an böyle bir hüküm caiz değildir! Hem...

Derya Efendi sözünü tamamlayamadı; birden kapının kenarından korkunç ve boğuk bir ses duyuldu.

- İbo, bu bunağı fazla konuşturursun, çekil oradan.

O zaman Cuma yerinden sıçradı, elini kılıcına attı:

- Kulaksız Rüstem, diye bağırdı!..

Fakat geç kalmıştı... Kulaksız Rüstem süratle içeri girdi, elindeki çakmaklı tabancayı havaya kaldırdı...

Uluğ:

- Yapma, diye bağırırken, kof bir ses odayı kapladı...

Sonra Derya Efendi'nin öne doğru eğildiği, göğsünü sağ elindeki kılıcına dayamak istediği ve rüzgârın dalından kopardığı sarı bir yaprak gibi titreyerek yere düştüğü görüldü...

Her şey bir an içinde olmuştu ve yine bir an içinde ortalık karışıvermişti. Artık kılıçlar şakırdıyor, tabancalar patlıyordu.

- Kahpenin enciği, son dakikandır bu!..

Bu ses Cuma'nındı... Gözleri yerinden oynamış, alnı kırışıklarla dolmuş, dudakları çarpılmış, çenesi sağa kaymış, bir panter gibi saldıran Cuma'nın sesi, sanki dışarıda uluyan fırtınayı bile susturmuştu.

Karşısına çıkan bir kişiyi tek bir kılıç darbesiyle yere serdikten sonra, Kulaksız'ın üzerine çullandı, onu dışarıya doğru sürmeye başladı.

Cuma o anda Kulaksız'dan başka hiç kimseyi göremiyordu... Her şey, odada çarpışanlar, aşağıdan yardıma koşan ırgatlar, hepsi silinmiş, sadece karşısında Rüstem kalmıştı...

- Kahpe... Kahpe... Er idiysen ondan ne istedin? Ben vardım ya!..

Kılıcını bir daha salladı, iki demir tekrar birbirine kenetlendi... Kulaksız Rüstem de soludu:

- Seni geberteceğim hergele, diye bağırdı. Konya'da rahattaydım, yolumu kestin. Bağdat'a sığındım, kale burçlarında karşıma dikildin. Ağamın ölümüne sen sebep oldun. Sultan Murad'ı sen peşime saldırttın, başkasının kellesini kesip kendim deyü Âsitane'ye göndermese idim, halim nice oldurdu? Bana dünyayı sen zindan ettin... Ama şimdi itibarım yerinde, Sultan İbrahim affetti, beylerbeyi mansıp verdi... Elimden kurtulamazsın!..

İkisi de geri sıçradılar... Sofanın duvarında yanan şamdanın ölü ışığı altında birbirlerine kinle baktılar... Cuma'nın gözleri kan içindeydi... Rüstem'in ise külâhı başına iyice geçmiş, bıyıkları havaya kalkmış, gırtlak kemiği olduğundan daha fazla fırlamıştı...

Hiç oyalanmadılar. Bu sefer Rüstem saldırdı, Cuma yana sıçradı ve hemen kılıcını olanca şiddetiyle indirdi. Tok bir ses işitildi. Rüstem'in kılıcı ikiye bölündü.

- Azrail'e yalvar kahpe, Azrail'e yalvar!.. Şimdi seni ağız tadıyla altıma alıp, Gebze yolunun, efendimin hesabını soracağım!..

Fakat dediğini yapamadı, Kulaksız Rüstem kılıcının elinde kalan parçasını yüzüne doğru fırlatınca yere eğildi... Başını kaldırdığı zaman Rüstem'i merdivenlerin alt başında gördü:

- Kahpe, nereye gidersin?

Bir tabanca patladı, kendisini duvarın dibine zor attı; sokak kapısının şiddetle kapandığını duydu.

Kaybedecek zamanı yoktu, merdivenlerden aşağıya inmeyi bile düşünmedi, yollunu kesmeye kalkışan birini sol yumruğuyla duvara yapıştırdı. Sonra koştu, bir omuz darbesiyle avluya açılan pencereyi çerçeveleriyle birlikte söktü ve rüzgârın yığdığı karlarla beraber aşağıya atladı...

Rüstem atını çözmüş, bir ayağını üzengiye atmıştı...

- Hesabımız bitmedi kahpe! Dön geri!..

Rüstem atının etrafını dolandı, eyerde asılı kılıcı kaptı:

- Buradayım, diye bağırdı, benim de hesabım bitmedi.

Tekrar karşılaştılar, artık kılıçlar durmadan inip kalkıyordu...

Fırtına da onlarla birlikte haykırıyordu... Yerden kalkan karlar gözlere doluyor, at kişnemeleri, çok yakınlardan gelen kurt ulumaları kulakları tırmalıyordu.

Vahşi, kana susamış iki insan, tabiatın korkunç dekoru içinde zamanı, gölgeleri gibi ayaklarının altında ezerek çarpıyordu...

Evden bir kadın feryadı geldi, fırtına çatılara bir daha yüklendi ve Cuma, göğüs kıllarında donan terleri eritmek istiyormuş gibi bütün hışmıyla ileriye atıldı...

İşte o zaman Rüstem'in sendelediği görüldü, eli donmuş gibi havada kaldı. Gecenin kararttığı karlar üzerine kırmızı benekler damlamaya baladı.

- Hergele!.. Yaktın beni!..

Bir an gölgeler kıpırdamaz oldu ve sonra acı bir kahkaha duyuldu.

Cuma gülüyordu... Kılıcını indirmiş, ayaklarının dibinde serili yatan Rüstem'e bakıyor, sol yumruğunu beline dayamış, katılırcasına gülüyordu...

Uzun süre güldü; kılıcını yere attı, yumruğunu beline dayadı, yine güldü... Terleri çenesinden aşağıya süzülüyordu. Bir an bakışlarını karların emmekte olduğu kırmızı beneklere dikti, burun deliklerini oynattı, sonra birden kahkahasını kesip Rüstem'in üstüne sıçradı... Şimdi tepiniyor, Kulaksız'ın çenesine, göğsüne tekmeler savuruyordu:

- Efendimi öldürürsün ha, Cuma'yı hiçe sayarsın ha. Gebze yolunda beni attan yıkarsın ha, Karanlıkkapı'da düşmanlarla bir olup karşıma çıkarsın ha!.. Namert...

Fakat birden durdu; kulağına bir ses gelmişti... Fırtınanın boğmasına, saklamasına rağmen onun hassas kulakları, nerede ve nasıl olursa olsun bu sesi duyardı...

- Baba!.. Yetiş babacığım!..

Artık durmadı, onu kızı çağırıyordu... İçini titreten, bir gülümsemesiyle kasvetli âlemini aydınlatan, mutluluğu için çırpındığı kızı ondan yardım istiyordu.

- Dayan Zeyneb'im, diye bağırdı, şimdi geldim!..

Yerden bir eline kendi kılıcını, bir eline Rüstem'in kılıcını aldı, ileriye doğru atıldı.

Zeyneb'e ahırların önünde yetişti. Kulaksız'ın adamlarından biri, kızı saçlarından yakalamış sürüklüyordu.

- Ne o ahbap, diye seslendi, yükün ağırsa yardım edeyim!..

Sonra adamın cevap vermesini bile beklemeden onun korkudan açılmış gözlerine kılıcını daldırıverdi...

Eğildi, yerde saçları dağılmış, göğsü açımlı, baygın yatan kızına gülümsemeye çalışarak baktı:

- Zeyneb'im, diye fısıldadı, korkma daha baban ölmedi, seni hiç bu itlere kor mu? Ama sen böyle üşürsün, hava çok soğuk, gel seni içeri götüreyim.

Kendi kılıcını kınına soktu. Rüstem'in kılıcına bir tükürük atıp karşıya fırlattı, sonra kızını kucağına aldı; onu kollarıyla iyice sardı, hiçbir şey olmamış gibi köşke doğru yürüdü.

O kadar sakindi ki, korku içinde kapıdan dışarı fırlayan Kulaksız'ın iki adamını gördüğü halde aldırmadı... Ağır ağır merdivenleri çıktı. Etrafta bir ölüm kokusu vardı, iniltilerden başka bir ses işitilmiyordu.

Odaya girince derhal gerçekle karşı karşıya kaldı... Hemen Zeyneb'i sedirin üstüne bıraktı ve Derya Efendi'nin yanına koştu.

Uluğ babasının önünde diz çökmüştü. İzzet Çelebi elinde Derya Efendi'nin kılıcı olduğu halde ayakta duruyordu. Tuğrul kapının önünde annesiyle birlikte baygın yatıyordu.

Cafer ölmüştü!.. Cengiz kanayan omzunu eliyle tutuyordu... Irgatlardan birisi yerde inliyordu... Geri kalan hepsi, diğer ırgat ve voyvodanın adamları kanlar içinde kıpırdamadan yatıyorlardı.

Cuma, Uluğ'a baktı ve onun çakır gözlerinden aşağıya doğru süzülen iki damla yaşı dudaklarını uzatarak emdi.

- Beyim, beyim!..

Hıçkırık dolu bir ses cevap verdi:

- Cumam!..

O zaman nasıl oldu bilinemez, Derya Efendi kıpırdadı, kupkuru bir ses işitildi!

- İzzet Çelebim, bu yavrucukları sana bıraktım!.. Uluğ!.. Cuma!.. Devlete karşı gelmeyin, hak yemeyin, kalp kırmayın, milletimize hizmet edin, gayri burada durmayın!..

Sonra başı sarktı, gözleri cam gibi parladı ve bir noktaya takıldı kaldı...

Tertemiz geçmişi, hassas kalbiyle insanlığın durmadan kaynayan çıkarlarını ömrü boyunca söndürmeye çalışarak sükûn arayan Derya Efendi, böylece öldü. İzzet Çelebi hemen elini Derya Efendi'nin gözlerine götürdü, sonra yanındakilere baktı:

- Hadi! dedi...

Hiçbir cevap alamayınca:

- Hadi! diye tekrarladı...

Cuma silkindi, İzzet Çelebi'yi süzdü:

- Ne hadisi beybaba?

- Durmayın burada, atlara binip gizlenin başka yerde!..

- Çiftliği kime koyalım hocam, sizleri kime bırakalım?

- Bre kâfir, bre edepsiz, karşıma geçip de bana ne hakla sual sorarsın? Bugünden itibaren fermanlı ilân edilirsiniz, sizi burada rahat mı bırakırlar sanırsınız? Uluğ Bey bu çarpışmada voyvodanın dört adamını yere serdi, iki tanesini de oğlanlar hakladı. Senin dışarıda ettiklerini Allah bilir!... İntikam almazlar mı sanırsın?...

- Ya yine baskın yaparlarsa?

- Küstah oğlan, benim elim armut mu devşirir? Ben de kılıç kullanırım. Irgatlar var, Cengiz var, elbet bir çaresini bulur, kurtuluruz!...

- Ya efendi hazretleri, onu böyle mi bırakalım?

- Ben ne güne dururum? Dinin emrettiğini yerine getirir, efendimi kendi ellerimle gömerim.

Cuma sendeledi; omuzları çöktü, gözleri yarı kapanmış, bambaşka bir âlemin içinde erimiş, kaybolmuş gibi duran Uluğ Beyi kollarından tutarak:

- Hocam, dedi, kusurumu bağışla, biz bir yere gidemeyiz!..

İzzet Çelebi bir an düşündü, sonra gözlerindeki yaşları güçlükle zaptetmeye çalışarak:

- Ya ne yaparsınız? dedi.

- Kalırız; kızlar var, Tuğrul Bey var!

- Bu kışta onları da götürün desem, yollarda donarlar... Ben onları bir yere saklarım, sen de birkaç gün sonra gizlice gelir alırsın...

- Olmaz hocam, bulurlar!

- Ya!.. Efendi hazretlerinin son dileğini böyle mi yerine getirirsin sen?

- Ne dedin?

- Defol karşımdan! Hatır saymaz, efendisinin sözünü dinlemez kâfir!..

O zaman Cuma duraladı, etrafına bakındı, Zeynep doğrulmuş, sarı saçları omuzlarına dökük, göğsünü bir eliyle kapatmaya çalışarak onları seyrediyordu. Ayşe kapının önünde Tuğrul'la birlikte hâlâ baygın yatıyordu. Kolundan tuttuğu Uluğ ise hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi duruyordu.

Oda tamamen soğumuştu; sofadaki kırık pencereden içeriye saldıran rüzgâr, kar parçalarını uçuruyordu. Gece doymak bilmez bir canavar gibi homurdanmakta devam ediyordu...

- Bunlar ne olacak hocam? Hanımı, bey oğlunu kim ayıltacak, bu ölüleri kim kaldıracak?

- Ben!.. Hepsini yapacağım!.. Hemen şimdi... Sen beyi al, git buradan. Hiç olmazsa bir gecelik bir yere saklanın, yarın bir kolaçan edersin, gizlendiğiniz yere bizi de alır götürürsün... Efendi hazretleri de böyle istedi, hadi gidin!..

Cuma, Uluğ'a döndü; onun dizleri hafif burkulmuştu, başı önüne doğru kayıyordu...

- Bey, diye bağırdı, ne oluyorsun?

Uluğ silkindi, hattâ Cuma'nın kollarından kurtuldu:

- Hiç, diye cevap verdi; babam, babamı bir daha göremeyeceğim!.. Yoksa oğlum da mı öldü?

O zaman Zeynep yerinden kalktı. Göğsünü bile kapamaya lüzum görmeden onlara yaklaştı. Mavi gözlerinin altı çürümüş olmasına, sağ şakağından hafif bir kan şeridi yanaklarına doğru süzülmesine rağmen ondokuz yaşının tazeliğini, canlılığını yine de koruyordu. Elini Cuma'nın omzuna koydu:

- Baba, ne olur git... Görmez misin, beyimiz çok perişan, onu hiç olmazsa efendi hazretleri gömülünceye kadar ırakta tut. Korkma, ben de İzzet Çelebi'ye yardım ederim. Ne de olsa ben senin kızınım; bize kolay kolay dokunamazlar... Demincek bey oğluyla gelin hanımı ben kurtardım; odanın kapısını kırdıkları zaman karşılarına çıktım, dakikalarca çarpıştım, Tuğrul Beyle Ayşe Hanımı buraya kaçırttım. Bana güven, ben senin kızınım baba!..

Sonra Cuma'nın omzunu bıraktı, iki elini birden uzattı, gözyaşları arasında Uluğ'u süratle alnından öptü... O anda da solgun yanaklarına hafif bir pembelik yayıldı...

Cuma artık diretemedi:

- Siz bilirsiniz, dedi, efendi hazretlerinin ruhu şad olsun... Yalnız unutmayın, biz uzakta değiliz, kılınıza dokunacak olanın vay haline!..

Gocuklarını giyip, tabancalarını bellerine sokarak dışarı çıktıkları zaman, çiftlik kâhyası ile uzakta oturan ırgatlar meşaleler yakmışlar, köşke doğru geliyorlardı.

Cuma onlara aldırmadı bile, karşıda sahipsiz duran atlardan ikisini çözdü. Uluğ'u kucaklayıp bir tanesine bindirdi, kendisi de bir sıçrayışta diğerinin üzerine atladı.

Bir an, Kulaksız'ı görmek, bir tükürük daha fırlatmak istedi... Boş yere etrafına bakındı!

- Hay namussuzlar, diye fısıldadı, kaçan iki hergele herifin leşini beraber götürmüşler. Keşke yollarını kesip oracıkta kârlarını tamam eyleseydim...

Rüzgâr hâlâ gözlerinin önüne bütün şiddetiyle karları üfürüyordu... Onlar ise gecenin karanlığı içinde bilinmeyen bir yere doğru ilerlemeye başlamışlardı...

Karşı sırtlarda kurtlar uluyordu...

Tepedeki Ev

KAR her tarafı kaplamıştı, ilikleri titreten bir soğuk vardı, güçlükle ilerliyorlardı... Her ikisi de kendi âlemlerine dalmışlar, kendi hayatlarını yaşıyorlar, kendi arzularını dile getiriyorlardı.

Uluğ, sol eline dizginleri almış, sağ elini sağ göğsüne bastırmıştı. Sağ elinin altında, göğsünde bir sıcaklığın aşağıya doğru kaydığını, benliğinden, ruhundan, hayatından birçok şeyleri beraberinde alıp götürdüğünü hissediyordu. Bu yüzden atının üzerinde durmakta güçlük çekiyordu... Artık ona soğuk, yerleri kaplayan kar, ağaçlardan sekerek başıboş dolaşan fırtına, bir şey söylemiyor, bir şey duyurmuyordu...

Uluğ o anda hep geçmişini yaşıyordu...

Çok küçükken babasıyla birlikte, Sultan Murad'ın huzuruna çıkmış, kendisine verilen bir kılıcı almıştı. İşte hâlâ belinde asılı duran, onu Bağdat kalesinde koruyan kılıç, bu kılıçtı. Babası, karşısında daima eğilecek kadar saygı duyduğu babası, onu Isparta'ya çiftliğe getirmiş, oku ve er ol demişti.

Cuma ve İzzet Çelebi bundan sonra Uluğ'un asla ayrılamayacağı, arkadaşı, yoldaşı olmuşlardı.

Babasının arzusu üzerine evlenmiş, bir çocuğu dünyaya gelmişti.

Fakat taptaze bir gençlik önünde akıp giderken, Derya Efendi gibi bir babaya, Cuma ve İzzet Çelebi gibi dostlara sahipken o yine gerektiği kadar mutluluk duymamış, nasıl bu gece sağ tarafında durmamacasına kanayan bir yaranın sızısını hissediyorsa, bütün hayatı boyunca da sol tarafında bir başka acıyı, boşluğa doğru akıp giden buruk bir hissin ezikliğini yaşamıştı.

Karısı güzeldi; fakat ne yazık ki bu güzelliği bir taş bebek ruhsuzluğunun ötesine geçememişti... Bütün varlığını önüne serdiği halde Ayşe'nin, kendisine doğru eğilmesini boş yere beklemişti...

Çakır gözleri, kıvırcık saçları, kıvrık dudaklarıyla, karısına baktığı zamanlar "Ne olur beni görse, sevmek için çırpındığımı anlasa, bu bomboş âlemime bütün varlığıyla giriverse" diye düşünmüştü. Fakat arzularının hiçbiri yerine gelmemişti; Ayşe başka yerlerde, başka diyarlarda dolaşmış, Uluğ'u sadece görmeyen gözlerle süzmüştü...

Şimdi ise her şeyi geride bırakarak ne için ve nereye gittiğini dahi bilmeden, yanında sadık dostu Cuma'yla beraber altındaki at gibi sendeleyerek ilerliyordu...

Bir tepeye doğru çıkıyorlardı. Rüzgâr önlerinde karları harman yapıyor, yüzlerine savuruyordu...

Cuma, atının üzerinde hafifçe doğrulmuştu, etrafa kulak veriyor, matemli beyazlığı gözleriyle delmeye çalışarak birşeyler arıyordu.

Fakat duyduğu gecenin feryadı, gördüğü ise, kar, yine kardı...

Cuma öksürdü, sağ elini bıyıklarına götürdü, sonra:

- Bey, diye fısıldadı, üşür müsün?

Uluğ cevap vermedi, belki de Cuma'nın seslendiğinin bile farkında değildi.

- Bey, hâlâ çiftlik hudutlarından çıkmadık, ağır gideriz; bunlar at değil, merkep!..

Yine Uluğ'un cevap vermediğini görünce sual sormaktan vazgeçti:

- Kör şeytan, diye seslendi, hava da amma azıttı. Böyle ağır aksak yürürsek, birazdan hayvanlar kazık kesilir.

Cuma'nın düşüncesi o anda geçmişi yaşamıyordu. Bütün gayesi bir an evvel çiftlik hudutlarından uzaklaşıp geçici de olsa emin bir yer bulmaktı.

Kafasının içinde birkaç isim de vardı. Bunlar, Derya Efendi'ye sık sık uğrayan, onun sohbetlerinden haz duyan komşu eşraftı.

Onlarla konuşmak, sonra geri dönüp çoluk çocuğu alıp yanlarına getirmek istiyordu. Elbet hava biraz düzelir, kar geçit verirdi. O zaman çok uzaklara gider, izlerini kaybederlerdi. Ama gönlü, durup dururken, dost da olsa bir yabancının başını derde sokmaya da razı olmuyordu. Hem çiftliği kime bırakacaklardı; bu kadar malı mülkü ele teslim etmek doğru muydu?

O eşkıya sahipsiz buluncu çiftliği soyar, ambarlarında bir tek buğday, tavlada bir tek at bırakmazdı.

Şu İzzet Çelebi'nin aklına neden uymuştu acaba? Ne vardı sanki gelirlerse gelsinlerdi, elbette onlara güzelce bir ders verir, geldikleri gibi geri gönderirdi!..

Tekrar etrafına bakındı, tipiden hiçbir yeri görmek kabil değildi.

- Oldu bir kere, diye fısıldadı, yola çıktık, sonumuz hayır ola!..

Sonra gocuğuna iyice büründü, altında ezilmekte olan hayvanını yükten kurtarmak istiyormuşçasına hafifçe doğruldu. O zaman Uluğ'un atının üzerinde büsbütün sallanmakta olduğunu anladı. Süratle kirpiklerinin üzerinde dolanan karları elinin tersiyle sildi:

- Bey, diye seslendi; ne olursun, görmez misin benim de yüreğim kan ağlar? Bilirim efendimizi kaybettik; ama elden ne gelir, alın yazımızmış! Koyverme kendini, ben seni böyle mi yetiştirdim? Hani bana, ben hiçbir şeyden yılmam derdin? Gel hele bey, seninle şöyle bir dertleşelim, görürsün bak işler nasıl düzelir.

Cuma daha fazla konuşamadı; Uluğ'un yanına doğru kaydığını ve hemen aşağıya, kar kümelerinin üzerine düştüğünü gördü. Süratle dizginlerini kastı, bir sıçrayışta yere atladı!..

Dağ tepelerine, bembeyaz olmuş çam ormanlarının ardına, sabahın sönük, kararsız ve hattâ korkak ışıkları yayılmaya başlamıştı. Etrafta tek bir canlı mahlûk görülmüyor, tek bir kıpırdama sezilmiyordu. Uluğ hafifçe yana dönük, karlara gömülmüş yatıyordu.

- Canım beyim benim, hayvan mı ürktü, kederinden mi kendini kaybettin? Söylesene bana, anlatsana Cuma'na!..

Cuma derhal Uluğ'u kucakladı; kollarının arasına aldı. O zaman gocuğu açılan Uluğ'un sağ göğsünde kıpkırmızı bir leke gördü.

- Beyim, iki kelimecik söyle Cuma'na; bana bir şey olmaz, bu yara da geçer deyiver!.. Seni hemen sırtıma alırım, dağ taş demez götürürüm; etrafı yakar yıkar bir cerrah bulurum! Ama yüreğime su serp, biraz kıpırdayıver. Beyciğim!..

Uluğ hiç ses çıkarmıyordu, başı Cuma'nın kolları arasından kaymış, gözleri yarı açılmıştı.

- Bana daha evvel neden haber vermezsin, ben yaralıyım demezsin? Hiç bu karda göğsünden kan sıza sıza yola çıkılır mıydı? Seni hangi kahpe vurdu? Koşanlar mı, yoksa ayaklarımızın altında leşlerini çiğnediğimiz kancıklar mı? Onlara öyle bir iş yapayım ki, dünyaya geldiklerine bin kere pişman olsunlar.

Bastığı yer çıtırdıyordu, tabiat insafsız tokadını indirmekte devam ediyordu ve Cuma'nın gözlerinden kayan iki damla yaş, yanaklarının üzerinde donmuştu... Şimdi fırtına bile önüne kattığı karları uzaklara götürüyordu. Cuma ise Uluğ'un yarasını mendiliyle örtmüş, onu bir tüy hafifliğiyle kucaklayıp bağrına basmış, ayakta duruyordu.

- Kahpeler, elimden kurtulamazsınız... Allah'ıma andım olsun; bir tekiniz sağ kaldıkça bu kılıç kınına girmeyecek!..

Cuma'nın yüzünü karla birlikte rüzgâr yalıyor, fakat gözleri iri birer kor gibi, dökülen karları eritiyordu. Böylece ne kadar kaldı, kendisi de hatırlamıyordu... Sonra yavaşça başını önüne eğdi, kucağındaki emaneti atının üzerine korken, belinden kılıcını çıkardı, kınını dizinin üzerinde ikiye böldü, yumruğunu geldikleri yere doğru uzattı, olanca hıncıyla bağırdı:

- Hayatım, hattâ Zeyneb'in pahasına hiçbir zalimin zulmünü yanına koymayacağım!

Sonra tekrar geriye döndü, ayağını özengiye attı, bir sıçrayışta atın üzerine oturdu ve Uluğ'u büyük bir titizlikle göğsünün üzerine çekti, gocuğunu açtı, onun sarkık başını dudakları titreyerek öptükten sonra gocuğunun içine sakladı.

Hayvanını mahmuzladı, fakat hemen dizginleri kastı; kulağına fırtına bazı yabancı sesler getirmişti. Süratle geri döndü ve sabahın artık rengini belli ettiği karlar üzerinde kendisine doğru birtakım atlıların gelmekte olduğunu gördü.

- Çakal sürüleri, diye fısıldadı, buldular bizi!..

Acele etmeden atından indi, gocuğunu yere yaydı. Uluğ'u üzerine yatırdı, göğsünü iyice örttü, son bir defa daha gözlerini yarı kapayarak onu seyretti ve kınsız kılıcını belinden çıkardı.

- Hey, diye bağırdı, cehennem yolcuları gelin bakalım!

Rüzgâr onun boyun damarları şiş, gözleri yerinden fırlamış, bıyıkları kaskatı olmuş, kin ve acıyla dolu bu haykırışını uzaklara götürürken, gelenlerin birden durdukları görüldü... Sonra çok yakınlardan silâh sesleri gelmeye başladı...

Cuma evvelâ buna bir mâna veremedi; yamaçlardan aşağıya süratle inan başka atlıların gelenlere saldırdığını görünce hayreti büsbütün arttı.

Şimdi gözünün önünde bir savaş başlamıştı. İki taraf sonucu bir an evvel kendi lehlerine çevirmek için çarpışıyor, küfürler duyuluyordu.

Aradan ne kadar zaman geçtiğini Cuma kestiremiyordu. Yalnız seyirci kaldığı çatışma, korkunç ve kıyasıya geçiyordu. Sonunda kendisini kovalayanlar bir hayli ölü verdikten sonra yüz geri ettiler. O zaman ötekiler, Cuma'ya doğru yaklaşmaya başladılar. Yalnız Cuma bir şeye daha dikkat etti; geride, gelenlerin kaçtığı noktada duran bir atlı hayvanının dizginlerini kasmış, sanki hiçbir şey olmamış gibi kendisini seyrediyordu!..

Gelenler, Cuma'nın yanına varınca içlerinden bir tanesi ileri geçti, karşısındakinin söz söylemesine vakit bırakmadan:

- Cuma ağam, gazan mübarek olsun, dedi...

- Eyvallah arkadaş, benden ne istersin?

- Uluğ Bey yaralı mı?

- Görmez misin? Yüreğim kan ağlar...

- Gam çekme, bizim bey selâm eder, biz hayatta oldukça onların kimse kılına bile dokunamaz, der!.. Bir dileğin varsa hemen yerine getireyim!..

Cuma bir an duraladı. Bunlar ne biçim insanlardı? Nerden gelirler, niçin kendisini korumak isterlerdi? Bizim bey dedikleri, ileride, atının üzerinde kendilerini seyreden adam mıydı acaba?

- Arkadaş, diye söylendi, ben sizi tanımam, yardımınızı da istemem. İçim sızlar; Uluğ Beyim ecelle pençeleşir. Varın gidin beyinizin yanına, benim kimseden bir dileğim yoktur.

O zaman atlıların başında bulunan yabancı hafifçe gülümsedi:

- Kusurumuzu bağışla Cuma Ağam, dedi, doğru söylersin, sana kendimizi tanıtmadık; bana Katırcıoğlu derler!.. Hepimiz Kara Haydaroğlu Mehmet Beyliyiz!.. Elbet, hem Kara Haydar'ın, hem de Derya Efendi'nin intikamını bu nâmertlerden alırız. Sen şimdilik Uluğ Beyini hoşça bir yere gizleyip yarasını tımar ettir... Babasına edilen iyilikleri Kara Haydaroğlu unutmadı; bunu size iletmemi söyledi!..

Cuma bir an duraladı; demek ilerde kır atının üzerinde kendilerini seyreden adam, şu anda onyedi yaşından fazla olmayacağını sandığı Kara Haydar'ın oğlu Mehmet'ti. Karşısındaki de adını işittiği namlı vurucu ve binici Katırcıoğlu Mehmet olacaktı. Bunlar ne çabuk da birleşmişler, bir gecede olan bitenlerden haber alacak kadar nasıl uyanık kalmışlardı?.. Kara Haydaroğlu bir an gözlerinin önüne geldi; iri, sarışın, henüz bıyıkları tüylenmiş bir delikanlı olmalıydı!.. Demek Katırcıoğlu gibi birisini de yanında çalıştıracak kadar kuvvetli, azimli, nufuz sahibi olmuştu.

- Sağlıkla kal yiğidim, ihtiyar Cuma'ya tam zamanında yetiştiniz. Varın siz de beyinizin yanına dönün. Bu kışta kıyamette dağ başlarında daha fazla oyalanmak gerekmez. Elbet birgün benim de size bir hizmetim dokunur.

O zaman Katırcıoğlu süratle atından atladı:

- Cuma ağam, ver elini öpeyim; sen yiğit kişisin!.. Biz bileğiyle sözünü bir edenlere hayranızdır. Her ne kadar elimiz kana bulandı, adımız eşkıyalığa çıktı ise de, yine de garibiz. Elini öpmekle şerefin kirlenmez; değil mi

ağam? Sonra şu atımı kabul eyle; sizinkiler zayıftır, soğuğa daha fazla dayanamaz. Ne de olsa benim Külhan eşkıya atıdır; o, bu dağları iyi bilir, bu soğuklara epey göğüs germiştir...

Cuma'nın gözleri sulanmıştı. Şimdi dağ başında rüzgârın etrafı kasıp kavurduğu, soğuğun ilikleri titrettiği bu yerde el öpmenin, at hediye etmenin sırası mıydı? Demek nâmı hâlâ unutulmamıştı, demek bir eşkıya bile büyüğüne saygı gösterecek kadar mertti. Kim bilir şu Katırcıoğlu, kır atının üzerinde dimdik duran şu Kara Haydaroğlu neler duyuyorlar, neler düşünüyorlardı? Onların da içlerinde kocaman bir yara vardı ve bu yara belki de hayat boyunca durmadan kanayacaktı!.. Millet iyi milletti, Türklük henüz kaybolmamıştı. Baştaki namussuzlar ve onların hempaları elbet günün birinde temizlenir, iyi günler yaşardı bu vatandaki insanlar!..

Cuma artık gözlerindeki yaşların kirpiklerinde donmasına aldırmadı:

- Hey Katırcıoğlu, dedi, ağlatırsın beni. Atını aldım kabul ettim. İyice sokul yanıma, seni kucaklayayım.

Katırcıoğlu süratle ilerledi; Cuma'nın eline yapıştı. Cuma da onu hâlâ elinde duran kınsız kılıcını havaya kaldırarak kucakladı...

Fırtına dinmiyordu, dağ yolları günün ışığında bile ıssızdı... Rüzgârın ıslığı, sonları tamamen karanlık bu bir avuç insanı sararken, Cuma bir sıçrayışta Katırcıoğlu'nun Külhanına biniverdi. Sonra kucağına başka bir eşkıyanın büyük bir dikkatle yerden kaldırdığı sevgili Uluğ Beyini aldı:

- Kara Haydaroğlu'na selâm, diye bağırdı. İlerde, hak yolunda bu ihtiyar Cuma'ya ihtiyacınız olursa haber salın; hemen yanınıza gelirim.

Cuma, altındaki atı, Külhan'ı yine bilinmeyen ormanlara doğru sürerken rüzgâr arkasından Katırcıoğlu'nun sesini getiriyordu:

- Cuma ağam, ormanı geç, vâdiyi aş, tepede bir ev bulursun, sığın oraya gayri!.. Gafil olma!..

* * *

Katırcıoğlu'nun dediği çıktı.

Cuma altındaki hayvanın dayanıklılığı ve sürati yüzünden ormanı çabucak geçti, vâdiyi aştı, tepeyi tırmanırken, çitlerle çevrilmiş, kardan bembeyaz olmuş bir eve rastladı.

İçi biraz rahatlar gibi oldu:

- Biraz daha sabret, benim canım beyim, diye söylendi. Bir eve geldik; hırlı da olsa, hırsız da olsa içeri dalıp bir hoşça yaralarını sardırır, iliklerini ısıtırım. Sen aslansın; çabuk taze can bulup hemen kılıç kuşanır, at binersin!..

O zaman Uluğ inledi; bu onun hayatta olduğunu bildiren ilk nefesiydi. Cuma, Külhan'a bir mahmuz daha vurdu, hayvan son bir gayretle tepeyi tırmandı, çite vardı.

Etrafta kimseler yoktu... Kar bütün yolları kapamış, her tarafı kendi rengine boyamıştı. Cuma soğuktan donmak üzere olan sağ eliyle kılıcının kabzasını kavramaya çalıştı:

- Heyt, diye bağırdı, kim var orada?

Onun bu haykırışı bile fırtınanın dinmek bilmez uğultusu arasında eriyiverdi.

Her şey korkunçtu, her şey gelecek bir felâketin baskısından korkmuş gibi sinmiş, kendi içine kapanmıştı. Cuma'nın altındaki hayvan artık ilerlemek istemiyor, bacaklarını kasmış, kulaklarını dikmiş, direniyordu.

Cuma daha fazla oyalanmadı. Beyine bir şey olmaması için yavaşça attan indi, çitin kapısını açtı, hayvanı dizginlerinden çekip onun ayak diremesine rağmen içeri girdi.

Bir an durdu, etrafını tekrar seyretti; kar yığınlarından başka bir şey sezemedi... O zaman hayvanı bir sundurmanın altına götürdü, üstünü örttü, Uluğ'u kucağına aldı.

Rüzgâra sırtını çevirdi, hâlâ tek bir canlının bile bulunduğu hissini vermeyen eve doğru yürümeye başladı.

Yolda hiç ayak izi yoktu, kar kapıyı tamamen örtmüştü... Cuma karlara gömülerek ilerliyordu. Kapının önüne gelince bir daha bağırdı:

- Kim var orada?

Cuma elini bıyıklarına atamıyordu, kılıcını okşayamıyordu, hattâ keçe külâhını arkaya itip "Er isen çık meydana!" diyemiyordu. Sadece gözleri çakmak çakmak olmuştu... O gözler müthiş soğuğa, kirpiklerinin üzerinde donan kor parçalarına rağmen bir kor gibi yanıyordu...

Ah!.. Bu günler elbet geçecek, bey her ne pahasına olursa olsun iyileşecek, Tuğrul'a at bindirip kılıç kuşandıracak, Zeyneb'ini helâl süt emmiş bir bahadır bulup evereceketi!.. Kim bilir, daha iyisi de olurdu; Uluğ Bey kendisinden Zeyneb'ini isteyemez miydi? Öyle ya, kızın gönlü ondaydı; bunu isminin Cuma olduğu kadar biliyordu. Sonra beyin de Zeyneb'e karşı bir meyli olmalıydı; kız güzeldi, söz dinlerdi, elinden her iş gelirdi!.. Evet, en doğrusu kim isterse istesin Zeyneb'i vermez, beyin istemesini beklerdi!.. Ama o bir beydi, Cuma gibi bostancılıktan taşra çıkmış birinin kızını alır mıydı?

Birden kucağındaki emanetin kıpırdar gibi olduğunu hissetti:

- Cuma!..

O zaman silkindi:

- Hay kafan kopsun herif, diye söylendi. Sen utanmaz, sıkılmaz mısın? Kızını, beye mi yamamak istersin? Bunca kişi senden medet umarken, bey kucağında inler, çiftlikte İzzet Çelebi, Zeynep, Tuğrul Bey, Ayşe Hanım yolunu gözlerken, durup da hayal mi kurarsın? Bir daha bunu düşündüğünü görürsem, kafanı kırarım!..

Bir kere daha silkindi... Kendisinin de donmak üzere olduğunu anladı... Alev gibi yanan gözlerinin önünde her şey beyazlıktan uzaklaşıyor, kırmızı, mavi, yeşil renklere bürünüyor, önünde ağaçlıklı bir yol uzanıyordu... Gırtlağını parçalarcasına haykırdı:

- Bey yaralı diyorum size!.. Açın kapıyı!.. Vallah taş taş üzerine komam, ocağınızı başınıza yıkarım!..

Daha fazla bekleyemedi; dizlerini kar yığınlarına dayadı, onları dizkapaklarıyla delmeye çalıştı, sonra doğruldu, çizmeleriyle karşısındaki kümeyi döğmeye başladı:

- Açın kapıyı insafsızlar. Beye bir şey olursa elimden kurtulamazsınız!.. Yedi ceddinizi kuruturum!..

Uluğ Beyin incinmeyeceğini bilse kafasıyla kapının önünü kaplayan kar yığınlarını delecekti. Fakat birden karşısındaki kümenin kıpırdamakta olduğunu gördü. Son bir gayretle Uluğ'u omzuna aldı, belinden sarkan kılıcını çekti... Buz gibi demir, uyuşuk eline yapışırken birtakım sesler işitti... Önünde toprak çöker gibi karlar boşluğa doğru kaydı. O zaman Cuma düşmemek için ayaklarını gerdi.

Kapı açılmıştı... Cuma'nın karşısında eli tüfekli iki kişi duruyordu. Cuma ise sırtında emaneti, sağ elinde kılıcı, ayakları açık, bembeyaz olmuş vücudu, buz tutmuş bıyıkları, bir kor gibi yanan gözleriyle onları süzüyordu.

Cuma ayağını sürüyerek ilerledi; karlar kendisinden evvel kapıdan içeri giriyordu.

- Kimsin, bu havada buralarda ne ararsın?

- Sual sorma bana görmez misin bey yaralı; ona ılık bir köşe gerek!..

- Elinden kılıcını bırak!..

- Hey aslan, uzatma, işim acele, kılıcımı neylersin, sonra eline yapışır! Yol ver bana.

- Burası han değil, adını sanını bilmeyiz, muradını anlamayız; seni içeri nasıl sokayım?

- Şimdi sana öyle bir ad öğretirim ki ölünceye kadar unutamazsın!..

Cuma'nın gözü hiçbir şey görecek halde değildi... Eline yapışmış kılıcını kaldırdı, sağ tarafına hafifçe döndü...

- Kâhya!.. Misafiri niye oyalarsın? Derdi büyük olmalı. Bırak içeri, kapa kapıyı!..

Kâhya tüfeğini yere indirdi:

- Efendiye dua et, dedi, gel benimle.

Cuma hafifçe sendeleyerek yürüdü... Arkasından meşe kapı büyük bir gürültü ile kapanıp kol demirleri inince etrafına bakındı. Taşlığın rutubetli havası bile ona ılık, hattâ sıcak geldi. Buz tutmuş kirpiklerini bir an kırpmaya çalıştı:

- Bize bir oda bulun, niye durursunuz?

O zaman, aynı ses yine duyuldu:

- Merdivenleri çık yiğit, yukarı buyur.

Cuma düşünmedi bile, kaygan ayaklarıyla mermer döşeli zemin üzerinde tok sesler çıkararak yürüdü. Merdivenleri hızla, elinden kılıcını bırakmadan çıktı. Başında takkesi, sırtında hırkasıyla siyah sakallı, oldukça yaşlı bir adamla karşılaştı.

- Yandaki odaya gir yiğit!.. Omzundakini sedire bırak... Hem elindeki kılıca ne lüzum var? Bak ellerin donmuş, ısınmaya çalış... Her şey düzelir!..

Cuma istenileni yaptı, bir tekmede yandaki kapıyı açtı, karşısına gelen sedire Uluğ Beyi yatırdı, önünde diz çöktü.

Oda loştu, perdeler tamamen kapanmıştı; köşede duran ocak kütüklerle doluydu... Yerde halılar vardı.

Cuma hâlâ dışarıda uluyan fırtınanın sesini duyuyor, gözlerinin önünde bitmek bilmeyen beyaz ufuklar uzanıyordu. Beyninin içinde ise bin bir sual, şaha kalkmış gibi birbirini ezerek cevap arıyordu.

- Yiğit, arkadaşın çok mu yaralı?

Odaya merdiven başındaki kara sakallı adam girmişti. Cuma o zaman yaşadığı anın tehlikesini bir kere daha anladı. Bilmediği bir yere, belki de düşmanlarıyla birlik olmuş bir eve sığınmıştı ve kendisi, beyini savunacak pek az kuvvete sahipti.

Derhal ayağa fırladı, bu sefer terlemekte olduğunu hissetti:

- Çok yaralı, diye cevap verdi.

- Neresinden?

- Göğsünden.

- Neyle yaralandı?

- Bilmiyorum. Hem bana neden sual sorarsın? Kâhyana söyle de sıcak su getirsin. Ben elcağızımla beyimin derdine derman olurum.

O zaman siyah sakallı adam gülümsedi:

- Onu bize bırak yiğit, dedi. Sen yandaki odaya geç, üstünü çıkar, sana temiz giyecek verirler... Bir hoşça dinlen; çok harap olmuşsun.

- Ya beyimi kime koyayım?

- Merak etme yiğit, bu evde sana zarar gelmez. Ne olursan ol, konuğumsun, evimden taşra çıkana dek kimse sana elini bile dokunduramaz.

Sonra Cuma'nın cevap vermesine vakit bırakmadan kolunu tuttu; onu kapıya doğru götürdü.

Cuma elindeki kılıcı ile dışarı çıkarken mavi bir tülle yüzünü örtmüş bir kadının içeriye girdiğini gördü...

Çardakdaki Dost

CUMA yine atının üzerindeydi. Bu sefer gittiği yoldan yalnız başına geri dönüyordu. Katırcıoğlu'nun Külhan'ı üstündeki binicinin ustalığını anlamış gibi, soğuğa bakmadan süratle ilerliyordu.

Cuma'nın kara, fırtınaya, buz tutmuş yollara aldırdığı yoktu. Atının üzerine hafifçe eğilmiş, gocuğunun yakasını kaldırmış, kılıcını beline sokmuş, sol eli dizginlerinde, sağ eliyle bıyıklarını burarak yol alıyordu.

Uluğ Beyi odadan çıktıktan sonra bir daha görmemişti. Yandaki odaya geçerken kara sakallı ihtiyara:

- Bak efendi, demişti, ben seni bilmem, burası ne biçim yerdir anlamam... Lâkin ben geri dönerim. İşim aceledir... Beyime hoşça bakınız, yarasını tımar edip hemen iyileştiriniz. Zinhar benden gayrı kim gelirse yüzünü dahi göstermeyesiniz. Buraya kimse uğramadı, kapınızı kimse çalmadı... Kâhyana, uşaklarına dahi böyle tembih edesin... Dediğimi yapmazsan, beyime bir hal olursa, vallah ocağını söndürür, evinde taş taş üstünde bırakmam... Kıyamete dek elimden kurtulamazsın... Bunu böyle bilesin!.. İnşallah yakında geri döner beyciğimi sapasağlam bulur, alır götürürüm. Elini öper, hizmetinde bulunurum.

Sanki o biraz evvel her tarafı soğuktan kaskatı kesilmiş adam değilmiş gibi:

- Kusurumu bağışla efendi, diye ilave etmişti. İçim yanar da böyle konuşurum.

İşte şimdi Cuma çiftliğe gidecekti, oradakileri de emin bir yere saklayıp beyinin yanına dönecekti. Gerisi kolaydı; elbet bir çaresini düşünecek, eski günlere kavuşacaklardı. İşler düzelmese bile, bütün sevdikleri sağ olduktan sonra beraber yatarlar, beraber kalkarlar, dertlenirler, günlerini tamam ederlerdi. Zaten şu dünya denen yeryüzünde, başkaları farklı bir şey mi yapmıştı? Çalışmışlar, didinmişler, bazen inlemişler, bazen gülmüşler, sonra da göçüp gitmişlerdi...

Ama iş bununla da bitmiyordu galiba!.. Yaşamak için mücadele lâzımdı, daha iyiyi yapmak, kendisine olmasa dahi evlâdına iyi günler hazırlamak gerekmez miydi? Eh! Cuma'nın Allah bağışlarsa bir Zeyneb'i vardı!.. Uluğ Beyin de bir Tuğrul'u... Her ne kadar İzzet Çelebi'nin hiç kimsesi yoksa da, herkes İzzet Çelebi değildi ki. O, kuru bir tarla, susuz bir çeşme ise de, Ahmed'in, Mehmed'in bir yığın yavrucakları, toruncukları ne güne duruyordu? İşte bütün bu topraklarda, Ahmet'lerin, Mehmet'lerin yavrucakları, torunları yaşıyordu. Onlar suçsuzdu, bakılmalıydı. Aç kalınca onlara kim ekmek verecek, düşman saldırınca onları yuvalarında kim koruyacaktı? Padişah vardı ya? Sadr-ı âzam, kadı, beylerbeyi ne güne duruyordu?

Cuma o zaman hırsla elini bıyıklarından indirdi:

- Ahmak, diye bağırdı, hangi padişah, hangi kadı? Onlar masal oldu artık!.. Derya Efendi'yi kim öldürttü? Uluğ Beyimi kim yaraladı? Kara Haydar'ı, oğlu Mehmed'i kim celâli yaptı? Beni bu dağ yollarına kim sürükledi? Amberiye diye reâyayı kim falakaya yatırdı? Köylünün oğlancağızını kim öldürttü? Hani padişah, hani sadr-ı

âzam? Onlar saraylarında zevkte, sefada şimdi. Beylerbeyi Mustafa Paşa'nın mansıp alması için verdiği rüşveti avratlarına dağıtırlar. Sen ise bu dağ başlarında devlet diye haykır dur!..

Cuma tekrar elini bıyıklarına attı, başını hafifçe kaldırarak ileriye, daima beyaz, bir kefen gibi beyaz yamaçlara baktı. Gözleri yine korlaşmıştı, burun delikleri kıpırdıyordu ve yine üşüdüğünü hissediyordu...

Birden atının dizginlerini kastı; hayvan soluyarak şaha kalktı... O zaman rüzgâr, ayakları üzerine dikilmiş bir atın sırtında hıçkırarak ağlayan bir yağız adam gördü!..

Evet Cuma ağlıyordu, çakmak çakmak olmuş gözlerindeki koru söndürmek istercesine ağlıyordu!... Rüzgâr, kar, yanaklarına yapışıp kalan su damlacıkları ona artık hiçbir şey söylemiyordu...

Sonra tekrar üşüdüğünü hissetti, atının dizginlerini çevirip geldiği yere baktı:

- Ah bey, diye fısıldadı, seni de yalnız bıraktım. Bir daha görebilecek miyim acaba? Ya o kâhya sana bir oyun oynarsa, ya kara sakallı adam haber verirse, ya yaracığın ağır olur da kurtulamazsan, ben ne yaparım? Benim yerim senin yanındı, çiftliktekiler ne olursa olsun, bana ne gerektir? Hangi akla hizmet edip seni yalnız bıraktım?

Tekrar geri dönmek istedi, hayvanı mahmuzladı, hayvan dayattı; geri gitmemek için direniyordu... Ayrıca bilinmeyen bir ses Cuma'ya: "Çiftliktekilerin de sana ihtiyacı var," diye fısıldıyordu. "Zeynep, Tuğrul, İzzet Çelebi hep yolunu gözlerler... Uluğ Beyin iyi olacak, sen oradakileri kurtar!.." Külhan acı acı kişnedi ve Cuma artık hiçbir şey düşünmeden dolu dizgin atını çiftliğe doğru sürdü... Altından karlar kayıyor, buz tutmuş yollarda hayvan tökezliyor, o yine son süratle ilerliyordu.

* * *

Son tepeyi aşıp da meşeliklere geldiği zaman rüzgâr, Cuma'nın burnuna bir yanık kokusu getirdi... Önce aldırmadı, ağaçların arasından atına zikzaklar çizdirerek aynı süratle ilerledi. Koruluktan çıktığı an rüzgârın karla savurduğu koku, onu büsbütün sardı. O zaman dizginleri kastı ve etrafına bakındı.

Gördüğü manzara korkunçtu... Titrediğini hissetti, atından düşecek gibi oldu!..

Çiftlik yanıyordu!..

Alevler yükseliyor, savrularak yağan karın baskısına bile aldırmadan bir canavar gibi kollarını uzatıyor, öteki binaları sarıyordu...

Çardağa varıp attan atladığı zaman durumun daha korkunç olduğunu gördü. Yerler insan ölüsü ve hayvan leşleriyle doluydu. Etrafta tek bir canlı gözükmüyordu... Büyük çiftlik binası iyice yanmıştı, çökmek üzere idi... Ahırlar, ambarlar yer yer tutuşuyordu. Kâhyanın oturduğu ev çoktan yıkılmıştı... Uzaklarda gözüken ırgat evleri bile yanıyordu...

Yapılacak hiçbir şey kalmamıştı... Sanki burada iki gün evvel, bir aile yaşamamış, sevinçlerini, korkularını paylaşmamışlardı...

Gece yavaş yavaş çöküyordu ve Cuma ışığa tutulmuş bir pervane gibi gözlerini etrafını saran alevlerden bir türlü ayıramıyordu.

- Zeynep!.. Zeynep!..

Hiç kimse cevap vermiyordu... Hiç kimse onu duymuyordu... Yalnız yine karşı tepelerden kurt ulumaları gelmeye başlamıştı... Ne yazık ki şimdi onlara cevap verecek köpekler bile yoktu.

- Zeynep!.. Zeynep!..

Artık duramadı, kılıcını da elinden fırlattı, koşmaya başladı. Yüzünü dağlayan alevlerin arasından, yanık kütüklerin altından boş yere Zeyneb'ini, Tuğrul Beyciğini,

İzzet Çelebi'yi hattâ Ayşe Hanımı aradı... Bir tahta parçasını tekmeliyor, bir taş yığınına omuz veriyor, bir kalası ellerinin yanmasına aldırmadan ileri fırlatıyor, çırpınıyordu!.. Boş... Her şey boştu!.. Bir gerçek varsa, bütün çiftlikle birlikte burada herkes yanmıştı...

İşte şu, kendilerine güzel yemekler pişiren aşçıydı!.. Ya şu?.. Bayram Ağa değil miydi? Mis gibi gül kokularının etrafı yıkadığı yaz gecelerinde koltuğunun altına sıkıştırdığı sazıyla türküler söyleyen Bayram Ağa!.. Ama yüzü öylesine ezilmişti ki, ayağından kolay kolay çıkarmadığı sarı çizmeleri olmasa onu tanımak çok güçtü!.. Ya ötede yüzükoyun yatan? Bu bir kadındı; hem de çırılçıplak!.. Onu soymuşlardı... Kulaklarını, küpelerini almak için yırtmışlar, ensesini delmişlerdi!..

Cuma bir hamlede onu çevirdi. Bayılacak gibi oldu. Hemen diz çöktü:

- Ah yavrum, diye inledi!..

Şimdi alevlerin yüzünü dalga dalga yaptığı kadını daha iyi görüyordu... Kadının bir memesini koparmışlardı, dudakları ezilmiş, dişlerinin arasında kaybolmuştu!.. Çiftliğin bir bahar çiçeği kadar teze, yeni gelini, korucu genç Salih'in karısıydı bu. Evleneli henüz birkaç ay olmuştu. Ekseri günlerini çiftlik binasında Zeynep'le birlikte geçiren bu saf, uysal kıza Cuma az mı takılırdı?.. O da Cuma'ya:

- Cuma Amca, oynama benle, derdi, sonra seni Salih'e söyler, hesabını gördürürüm!..

İşte Salih de ilerde yatıyordu; üzerine bir kütük düşmüş, belini kırmıştı!..

- Yok!.. Zeyneb'im de gitti artık!.. İzzet Çelebim, Tuğrul Beyim!.. Sen niye yaşarsın Cuma? Şu itlerin kârını tamam eyle, sonra yetiş arkalarından!..

Geri döndü... Ağır ağır, boynu eğik, yüzü elleri yanık içinde ilerledi. Kılıcını, bıraktığı yerde güçlükle bulup

beline soktu. Çardağa vardı, atının yanına gitti, aynı sessizlikte atın başına yem torbasını taktı, hayvanın sırtına çuhasını örttü... Atın boynuna yanaklarını dayayarak bir süre gözlerini çardağa dikip öylece kaldı...

Sonra aç, uykusuz ve bir an bile dinlenmemiş olduğunu hatırına getirmeden:

- Derya Efendi, diye fısıldadı, sen gittin, bak işte her şey bitti!..

Evet!.. Derya Efendi vaktiyle bu çardakta otururdu... Çardağın etrafı güllerle kaplıydı. Derya Efendi burasını çok severdi. Ama şimdi güller yerine her tarafını karlar örtmüştü. Çardağın yalnız kapı tarafı açık kalmıştı. Oraya bile kar yığılmıştı.

Cuma hayvandan uzaklaştı; geceyi mutlu günlerin tek hatırası olan bu çardakta geçirecek, sabahleyin kızını, çelebisini, beyciğini arayacak, onlara elcağızıyla bir mezar kazdıktan sonra evvelâ kadıyı basacak, kârını tamamlayacak ve beyini alıp emin bir yere sakladıktan sonra da tekrar it avına çıkacaktı!.. Hepsini Kulaksız gibi yapacaktı... Buralara kim gelmişse teker teker göğüslerini delip çizmeleriyle yüzlerini ezecekti. Daha sonra? Yolculuk vardı, yolculuk!.. Ne de olsa fazla oyalanmamalıydı, gidenlerin arkasından yetişmesi gerekirdi!..

Karları çizmeleriyle açtı, çardaktan içeri girdi...

Hemen duraladı... Elini kılıcına attı:

- Kıpırdarsan deşerim! diye bağırdı...

Kimsenin kıpırdadığı yoktu, yalnız tostoparlak olmuş bir vücut, bir gölge gibi belirsiz, karşısında duruyordu...

- Kimsin, burada ne ararsın?

O zaman titrek, içli, hıçkırık dolu bir ses cevap verdi:

- Cuma!.. Oğlum!.. Nihayet geldin mi?

- İzzet Çelebim!..

Daha fazla sabredemediler... Bir köşeye büzülmüş, ne yapacağını şaşırmış, belki de soğuktan donmak üzere

olan İzzet Çelebi kendinden umulmayan bir çeviklikle ileri atıldı, Cuma'yı kucakladı... Cuma da onu kollarıyla sardı...

Bir süre hıçkıra hıçkıra, doya doya, birbirlerini bırakmadan ağladılar... Sonra İzzet Çelebi, Cuma'nın omzundan başını kaldırdı, dudakları titreyerek:

- Oğlum, diye fısıldadı, Uluğ Bey nerede? Yoksa başına bir felâket mi geldi?

- Hayır beybaba, emin bir yerde sizi bekler!..

- Allah'a çok şükür!.. Halimiz berbat oğul, halimiz berbat! Allah cümlemizin yardımcısı olsun!.. Bak bizi ne hale koydular... Bizi şu kışta, kıyamette evsiz, barksız, kimsesiz ettiler...

Cuma'nın dudaklarında bir soru dolaşıyordu fakat bunu sormaya bir türlü cesaret edemiyordu... Alacağı cevabın korkunçluğu onu yere yıkabilirdi. Zaten şimdiden sol kolunun kalbine doğru uyuşmakta olduğunu hissediyordu. Sadece:

- Beybabam, hocam, diye fısıldadı, sen hayattasın ya, Uluğ Bey emin bir yerde ya!.. Ne yapalım?

İzzet Çelebi artık konuşmuyordu, durmadan titriyor, dudaklarının arasından da bir şeyler mırıldanıyordu... Neden sonra silkindi:

- Cuma oğlum, dedi, hepimizin başı sağ olsun!.. Diz çökelim; yanında durduğumuz şu mezarın başında dua edelim!..

- Hangi mezarın beybaba?

- Derya Efendi'nin mezarı!.. Onu çardağın içine gömdük! Bilirsin, burasını çok severdi; bu havada başka yere de kolay kolay kazma işlemezdi... Ruhuna bir Fatiha okuyalım.

- Okuyalım beybaba ama nasıl diyeyim... Zeynep için de okuyalım. Olmaz mı?

- Zeynep için mi?

- Beli Zeynep için, Tuğrul Beycik için, bütün gelincikler, Bayram ağalar için!..

Sonra Cuma yere diz çöktü... Derya Efendi'nin mezarı, önünde veya arkasında olabilirdi, bunun hiç önemi yoktu. Sadece şu anda Allah'ıyla baş başa kalmak istiyordu...

İzzet Çelebi omzuna dokundu:

- Yana dön oğlu, dedi, biz sadece Derya Efendi için dua edelim! Zeynep'le Tuğrul Beyi de nereden çıkardın? Onlar belki de hayatta!..

- Sahi mi söylersin beybaba?

- Duanı et, gerisin sonra anlatırım.

Cuma'nın gözlerinden yaşlar durmadan akıyor, çenesinden süzülüyordu. Fakat kıpırdayan dudaklarından beliren bir gülümseme yanaklarına yayılıyordu...

Dualarını bitirince Cuma, İzzet Çelebi'ye döndü:

- Hocam, diye inledi, anlat hepsini, Zeyneb'im hayatta demek? Ona kimse dokunmadı mı, gül gibi tenine bir yabancı el değmedi mi? Tuğrul Beyciğe bir şey olmadı mı?

- Hepsini bilmem, hepsi bir rüya gibi geçti, teker teker hatırlayamam. Yalnız siz Uluğ Beyle çıktıktan bir süre sonra başkaları geldi, sizleri aradılar, bulamayınca bizlere dokunmadan arkanızdan gittiler, bir daha geri dönmediler... Biz de sabahleyin Derya Efendi'yi buraya gömdük... Öğleden sonra iki köylü geldi. Yanlarında bir de yedek atları vardı. Beni istediler, kendilerini derhal tanıdım; bunlar yıllar evvel çiftliğe ilk defa gelirken mezarlıkta dayak yemekten kurtardığımız köylülerdi. "Efendi," dediler, "haber aldık; birazdan çiftliği basacaklar, taş taş üzerinde komayıp avrat, çocuk bırakmayacaklar... Çok iyiliklerini gördük, yerimiz geniş olsa hepinizi saklardık lâkin iki gözdür, onun için hiç olmazsa hatunları ver de gizleyelim!.." Hiç konuşmadık. Zeynep'le Tuğrul

Beyi yanlarına kattım. Ayşe Hanımı ararken yeniden gürültüler duydum; bir akbaba sürüsü gibi çiftliği kuşatıverdiler. İçlerinde Ayşe Hanımın babası bile vardı. Bana hiç aldırmadı, kızını buldu, gelenlere baş sallayıp gitti... İşte ne olduysa bundan sonra oldu... Dediklerini yaptılar, beni bir bohça gibi kucaktan kucağa fırlatıp yere yıktılar. Sizi arıyorlardı... Nereye gittiğini, ne yaptığınızı soruyorlardı, durmadan tekmeliyorlardı. Gerisini pek hatırlamıyorum... Yalnız bir aralık Cengiz'in yalın kılıç ırgatlarla birlikte üzerlerine saldırdığını gördüm. Can havliyle ayağa fırladım, fakat başıma bir sopa yiyince merdivenlerden aşağı yuvarlandım. Gözlerimi açtığım zaman her taraf yanıyordu, etrafta kimsecikler yoktu. Sürünerek dışarı çıktım, bu çardağa sığındım!.. İşte hepsi bu kadar oğlum Cuma, hepsi bu kadar...

Cuma'nın dudaklarında donmuş olan gülümsemesi erimişti. Bakışları yine korlaşmış, sol kolundaki uyuşma artmıştı... Yavaş yavaş diz çöktüğü yerden ayağa kalktı, çardağın kapısına doğru yürüdü...

- Nereye gidersin?

- İçim yanar, hocam!.. Kolum uyuşur, ayaklarım donar! Yüreğimde bir alev var!.. Şöyle bir hava alayım, şimdi gelirim.

Cuma, İzzet Çelebi'nin bir şey demesini beklemeden dışarı çıktı...

Kar, alevleri bastırmıştı... Kurt ulumaları fırtınayla birlikte geceyi büsbütün korkunçlaştırıyordu...

Cuma külâhını arkaya itti, gocuğunun yakasını açtı, derin derin nefes aldı. Başını göğe kaldırdı, ağzını kıpırdattı, dudaklarına yapışan karları emmeye başladı. Sonra süratle atının yanına gitti, hayvanın terkisindeki bir torbaya elini attı, bir matara çıkardı, aynı süratle mataranın kapağını açtı ve başına dikti!..

Sol elini atının sağrısına dayamıştı, sağ eliyle mataradakini durmadan içiyordu... Birden omzuna bir el dokundu... Gelen İzzet Çelebi'ydi:

- Ne yaparsın orada?

Cuma elini süratle indirdi ve geri dönüp matarayı arkasına sakladı...

- Ne yaparsın orada, cevap ver bana?
- Hiç beybaba!..
- Elindeki ne?
- Matara!..
- İçindeki ne?
- Şey beybaba!..
- Su mu?
- Değil beybaba!..
- Ya ne?
- Mey!..
- Nereden buldun?
- Katırcıoğlu'nun olsa gerek!.. Hayvan onun, yola çıkarken neler var diye bir yoklayayım dedim, gözüme ilişti!..
- Ver onu bana!..
- Aman hocam; yüreğim yanar, harap olurum... Kusurumu bağışla, bilirim saygısızlık ederim!.. Lâkin dayanamadım; dermanım kalmadı gayri...

İzzet Çelebi, Cuma'nın elini tuttu, kaşlarını çattı, dudaklarını çarpıtarak:

- Utanmaz herif, diye bağırdı, haddini bilmez, büyük nedir tanımaz kâfir! Uzat o matarayı bana...
- Hocam yapma, görmez misin yaralıyım!..
- Hâlâ konuşur!.. Yalnız sen mi yaralısın?.. Ya ben ne olurum? Hiç beni düşünmez misin? Benim de içim yanar!.. Ver onu!..

İzzet Çelebi, Cuma'nın başka bir şey demesine vakit bırakmadan matarayı kaptı:

- Allahım beni affet, diye mırıldandı, günahlarımı bağışla, yanıyorum!..

Sonra Cuma'nın şaşkın bakışları arasında matarayı ağzına götürdü, içindekilerini, çenesinden aşağıya dökülmesine aldırmadan içmeye başladı...

Mavili Kadın

ULUĞ gözlerini yavaşça açtı... Etraf karanlıktı... Arkasındaki bir sehpanın üzerinde tek mumlu bir şamdan yanıyor, ocaktaki kütükler çıtırdıyordu...

Perdeler tamamen kapalıydı, yerdeki halılar ocaktan dökülen ışıkların renkleriyle kıpırdar gibiydi...

Etrafını dinledi... Nerede olduğunu anlamaya çalıştı... Hâfızası durmuş, beyni işlemez olmuştu... O zaman yerinden fırlamak istedi, fakat bütün vücudun saran şiddetli bir acıyla tekrar sırt üstü yattı... İçinin ezikliği kalbinin üzerine baskı yapıyor, artık şekilleri, hattâ ocaktan dökülen ışıkların renklerini bile fark edemiyordu... Etraftaki her şey, tavan, perdeler, halılar dönüyor, bir kuvvet onu yukarıya, yükseklere doğru çekiyordu... Hafifçe inledi ve tekrar doğrulmaya çalıştı... Dudaklarındaki nefes bir buğu gibiydi:

- Kılıcım?!

Bu sırada nereden geldiği belli olmayan bir gölge kıpırdadı, koşarcasına Uluğ'un önünde durdu. Yumuşak bir el Uluğ'un alnında gezindi ve ılık bir nefes:

- Kıpırdamayınız, uyuyunuz, diye fısıldadı.

Uluğ tekrar kendini bıraktı ve derin bir boşluğa yuvarlandı.

Şimdi içinde bulunduğu âlem tamamen renkliydi... Bir karanfil bahçesindeymiş gibi etrafı al aldı... Karşısında Bağdat surları duruyordu. Elinde Dördüncü Murad'ın hediyesi kılıç vardı... Cuma surların üzerinde etrafında vızıldayan kurşunlara aldırmadan dolaşıyordu!..

Derya Efendi, İzzet Çelebi ve Tuğrul yanından geçtiler... Arkalarından koştu, kendisine gülümsüyorlar fakat bir türlü konuşmuyorlardı...

- Durun, diye seslendi, durun; hep beraber Cuma'ya gidelim!..

Fakat onlar gözden kayboldu...

Bu sefer etrafını masmavi bir ışık sardı... Önünde bir menekşe tarlası uzanıyordu.. Tarlanın ortasında bir kız, sarı saçlı, mavi gözlü bir kız menekşe topluyor, topladığı çiçekleri ona doğru uzatıyordu!.. Bu Zeynep'ti, evet yanılmıyordu Zeynep'ti!.. Fakat neden Zeynep de konuşmuyor, gülmüyordu? Uzaktan bir atlı geçiyordu, atlının omzunda bir tüfek vardı ve Zeynep'e ateş ediyordu. Tüfekten hiç ses çıkmıyor, sadece koyu bir duman görünüyordu... Hemen kılıcını çekti, atlının arkasından koştu. Atlı süratli gidiyordu; Uluğ'un ona yetişmesine imkân yoktu... Bir el uzandı, onu durdurdu. Bu yumuşak zambak gibi beyaz bir eldi...

- Dinleniniz, çırpınmayınız, yaralısınız!..

Uluğ anlamaya çalıştı... Gözlerini açtı; karşısında mavi bir tül içinde bir hayal duruyordu!..

Tekrar gözlerini kapadı. Bu seferki dünyası yeşildi... Gaye ve huzurdan sonra inanç âleminin içinde yürüyordu...

Ayaklarının altındaki yemyeşil çimen, karşı sırtlara doğru uzanıyordu. Tepede bir çam ormanı vardı... Ormanın kenarında yeşil bir türbe duruyordu. Türbenin önünce Cuma ve İzzet Çelebi diz çökmüşler dua ediyorlardı.

- Cuma'm! diye seslendi...

Cuma başını çevirdi, gülümsedi ve elini salladı:

- Bey, dedi, Cuma'n yanında, sana kimse dokunamaz, iyi olacaksın.

Yanaklarında bir sıcaklık hissetti, tekrar gözlerini açtı. Önünde biri diz çökmüş ağlıyordu...

- Cuma'm benim!..

- Beyciğim, canım feda sana!..

Cuma'ya bir şeyler söylemek istedi, fakat başaramadı. Sonra kara sakallı bir adam geldi. Cuma'yı omuzlarından tuttu. Cuma elini bıyıklarına attı, dışarı çıktılar.

- Bırakın, diye bağırdı, dokunmayın Cuma'ma!..

Şimdi yine mavi tüllere bürünmüş o hayal önündeydi:

- Yatınız, yatınız!..

Sesi çok ılıktı, bu mavi tüllü hayalin!.. Artık Uluğ bu hayali yakalamak, "Kimsin?" diye sormak istiyordu...

Mavi tüllere bürünmüş hayal Uluğ'a, Cuma kadar yakın geliyordu...

Acıdan kıvrandığı zaman o yanındaydı, hararetten dudaklarının çatladığı an, dudağına su damlatan yine bu hayaldi... Üşüdüğü sırada üzerine battaniye örten, terlediği an bir yabancı adama sırtını kurulaması için tülbent uzatan, maviler diyarının hayaliydi hep!..

Uluğ onu iyice görmek istiyordu... Nasıl yapacaktı bunu? Sabah ışıklarının kalın perdeler arasından zorlukla süzüldüğü saatten, akşamın koyu renklerinin etrafa hâkim olduğu zamana kadar onu hiç göremiyordu... Maviler diyarının hayali, kasvetli bir zamanın ölü renklerini canlandırmak, rüyaları ışıl ışıl yapmak için geliyordu sanki!.. Bir gece Uluğ, aralık gözlerini örten yarı karanlık içinde çırpınırken, halıların üzerinde bir ses duyar gibi oldu... Gelen kendi deyimiyle mavili hayaldi.

Mavili hayal, bir tüy hafifliğiyle Uluğ'un yanında durdu, hafifçe eğildi ve dokunmaktan korkarcasına elini Uluğ'un alnında gezdirdi, sonra biraz daha eğilerek hastanın nefesini dinledi. İşte o zaman Uluğ, bir hayalin yakalanmayacağını bildiği halde elini yavaşça uzattı ve alnında dolaşan parmakları tuttu... Hiçbir güçlükle karşılaşmadı, yalnız kırık ışıkların önüne serdiği mavi tüllerin hafifçe sallandığını görür gibi oldu. Sonra ılık bir ses:

- Kendinizi yormayınız, diye fısıldadı.

Bu ses, biraz evvel sallanan tüller gibi titrekti...

- Kimsiniz, ben neredeyim, ne oldu bana?

Aynı ses, aynı titreklikle cevap verdi:

- Ben ev sahibesiyim, emin bir yerdesiniz, hastasınız.

Daha fazla sormadı, elini o yumuşak parmaklar üzerinde tutamadı ve hattâ hiçbir şey düşünemedi... Kolları kaydı, gözkapaklarına ağır bir cisim asıldı.

Şimdi ayaklarının altında kar yığınları vardı, gözlerinin önünde sahipsiz iki kılıç çarpışıyordu, uzaklardan at kişnemeleri, kurt ulumaları geliyordu.

Birden karşısında Cuma belirdi; gözleri nemliydi, beli hafifçe kamburlaşmıştı, çizmeleriyle karları eşeliyordu:

- Babam nerede Cuma, neden gözükmez?

- O gitti artık, onu aldılar; bir daha gelmez... Boş yere arama bey!..

- Olmaz!..

Yatağından doğrulmuştu, gözleri cam gibi parlıyordu... Odada kimse yoktu, tek mumlu şamdan sönmek üzereydi. Bilmeden, anlamadan tekrar tekrar bağırdı:

- Olmaz!.. Olmaz!..

Dışarıda koşuşmalar duyuldu... Kapı şiddetle açıldı. Önde kara sakallı bir adam, arkada omuzlarına sarkan mavi tülüyle yüzünü bile örtmeyi akıl etmeyen genç bir kadın süratle içeri girdi...

Uluğ son bir gayretle dizlerinin üzerine kalktı, yumruğunu havaya kaldırdı, bir facianın son sahneleri gözlerinin önünde canlanırken yine haykırdı:

- Olmaz!.. Olmaz diyorum size!.. Onu vuran eller yaşayamaz!.. Babamdır benim o!.. Cuma!.. Cuma!..

Elini göğsüne attı, mintanını koparmak için uğraştı, gücü kalmamıştı; başı önüne sarktı, yana doğru kaydı... Kara sakallı adamla genç kadın onu derhal kucakladılar.

Uluğ'un sağ göğsünden sızan kıpkırmızı kanla, gelenlerin elleri boyanıyordu...

Odaya yeniden birtakım adamlar girdi, koşuşmalar, fısıltılar birbirini kovaladı, mumlar yakıldı, ocaktaki ateş tazelendi. Beyaz sargılar açıldı, sıcak sularla Uluğ'un yarası yeniden yıkandı.

Herkes işini bitirip çekildiği zaman dışarıda gün ışıldamış, kalın perdelerden içeri sızmaya başlamıştı...

Şimdi Uluğ'un yatağının yanında genç bir kadın duruyordu... Genç kadının başındaki mavi tül, omuzlarına sarkmıştı, yüzü açıktı...

Her taraf sessizdi, ocaktaki kütükler bile çatırdamıyordu... Yalnız derinden ama çok derinden bir kadının ağlamakta olduğu işitiliyordu...

* * *

Aradan haftalar geçti... Gecelerin korkunçluğu, karın beyazlığı yavaş yavaş azalmaya başladı...

Henüz yollar açılmamış, uzak illerden haberler gelmemişti. Tepedeki evin garip sahipleri, aynı sessizlik içinde, ümit, sevinç ve kederleriyle beraber yaşıyorlardı.

Uluğ o sabah, evvelki günlere nazaran daha sakin uyanmıştı...

Şimdi olayları biraz anlayabiliyordu. Göğsündeki sızının, belindeki ağrının şiddetine rağmen gülümsemek

istiyor, etrafına bakınıyordu. Yorgundu, odanın derin sessizliği onu çok gerilere götürüyordu...

Evet, babası ölmüştü... Cuma'yla beraber kaçarcasına çiftliği bırakmışlardı... Geride hıçkırık, gözyaşları, önlerinde fırtına vardı... Onlar at üstünde başları eğik ilerliyorlardı... Göğsünü bir kılıç delmişti. Çarpışırken buna hiç aldırmamıştı. Ama yolda, kılıç yarasının kalb yarasıyla birlikte sızladığı anda, daha fazla dayanamayacağını anlamıştı... İşte, bundan sonrasını bilmiyordu... Ne olmuştu, burası neresiydi? Cuma nereye gitmişti?... Sadece bir rüya âleminde yaşamıştı.

Yalnız bir şey daha vardı... Ona geceyi özleten, rüyalarını renkli yapan mavi tüllü kadın kimdi? Maviler âleminin kadını, gerçek miydi, yoksa rüyalarının bilinmeyen bir kahramanı mıydı? Ama nasıl olurdu? Onun ılık nefesini hâlâ hissediyordu. Elleri alnında dolaşmamış mıydı? Hem onu tutmuştu da. Gayet iyi hatırlıyordu; bir ses:

- Ben ev sahibesiyim, emin bir yerdesiniz, hastasınız, demişti.

Uluğ bir anda uyuşuk dimağının yorgun köşelerinde canlanan bir ümidin etkisi altında kaldı:

- İyiyim, diye fısıldadı, iyiyim!.. Hemen kalkacağım, Cuma'yı bulacağım ve sonra!..

Sonrasını bilemiyordu, yorulmuştu.

Gözlerini tekrar açtığı zaman karşısında kara sakallı adam duruyordu:

- Bugün sizi iyi gördüm bey, bir arzun var mı?

- Cuma nerede?

- Onu biz de bilmeyiz!..

- Cuma'yı tanımaz mısınız?

- Beli, birkaç kere görüştük... Siz baygın yatarken, kurtların bile sinmek için kovuk aradığı o kışta iki kere geldi; gidinceye kadar da başucunuzdan ayrılmadı... Günler var ki gözükmez...

- Bilirim, yük oldum size... İyiliğinizi unutmayacağım. Herhalde bana siz baktınız. Birkaç güne kadar kalkarım... Öyle sanırım ki, Cuma da gecikmez!.. İsminizi bağışlamaz mısınız bana? Ben neredeyim?

Adam hafifçe başını salladı:

- Bunu şimdi neyleyeceksin bey? dedi. Hele bir iyileş, sonra bol bol konuşup, tanışırız!..

- Benim yüzümden başınızın derde girmesini istemem; Cuma gelmese de ben giderim.

- Bu soğukta, henüz yaranız kapanmadan bir yere çıkamazsın!..

- Ama duramam ben, yapılacak bir yığın işim var. Karım, çocuğum ne oldu? Çiftlik ne âlemde? Hiç bilmem!..

Kara sakallı adam hayretle Uluğ'a baktı, sonra hafifçe gülümseyerek sordu:

- Evli misiniz bey, kaç çocuğunuz var?

- Bir tane, erkek. Ama ben onları görmeliyim, Cuma'yı bulmalıyım!..

Adam başını salladı:

- Yapamazsın, dedi bekleyeceksin, bekleyeceğiz...

Zaten Uluğ yorulmuştu... Vücudu ter içinde kalmıştı... Gözlerini elinde olmadan kapadı... Kara sakallı adam da ayaklarının ucuna basarak dışarı çıktı...

Uluğ bundan sonra kasvetli günler geçirdi... Artık rüyaları renkli değildi; mavi tüllere bürünmüş kadın gelmiyor, alnında biriken terleri kurulamıyordu. Uluğ ise onu her gece bekliyor, arıyor, hattâ özlüyordu...

Gündüzleri sadece hatır sormak için gelen kara sakallı adama bir şey diyemiyor, mavi tüllü kadının rüya mı, gerçek mi olduğunu bir türlü öğrenemiyordu...

Ayrıca günler geçtikçe hastalığının önemini daha fazla anlıyor, yerinden kıpırdayamadığını hissettikçe ümitsizliği, acıları büsbütün artıyordu...

Kara sakallı adam, ne kadar nazik olursa olsun, ona hiçbir şey söylemiyor, hizmetini gören uşak ise konuşmuyordu... Uluğ yalnızdı, bunun acısını her zamandan daha fazla hissediyordu. Ne korkunç, ne aman bilmez bir düşmandı yalnızlık!.. Göğsünü delen bir kılıcın bu kuvvetli bünyede yapamadığını yalnızlık yavaş yavaş yerine getirecek, onu belki de çökertecekti.

Bilinmez neden, karısı aklına geldi... Ayşe'nin şekli gözlerini önünde canlandı. Konuşmuyordu bile; ayakta duruyor, Uluğ'u hiçbir mânâ taşımayan bakışlarıyla süzüyordu...

Uluğ başını ocağa doğru çevirdi ve o anda tekrar anladı ki, karısının hayalinden bile isteyecek hiçbir şeyi yoktu... Peki öyleyse, kara sakallı adama "Karım, çocuğum ne oldu?" diye neden sormuştu? Buna da cevap vermek ihtiyacını duymadı, sadece:

- Oğlum, diye fısıldadı!..

Alnında yine terler birikmişti. Odanın perdeleri yine kapalıydı... Akşam olmuştu... Getirilen çorbayı içmedi, dudakları hararetten çatladığı halde su bile istemedi. Bakışlarını ocağın bazen canlanan, bazen korkmuş gibi sinen alevlerine dikti... Yine upuzun bir gece geçecek, yine karanlık bir âlemin tek başına yolcusu olacaktı...

Saatler ilerledi... Arkasında yanan tek mumlu şamdan söndü... Ocağın alevleri büsbütün sindi...

Uluğ inliyordu!..

Birden kapı açıldı, içeriye bir gölge süzüldü... Bu Uluğ'un günlerce beklediği mavi tüllü kadındı!..

Kadın gayet yavaş yürüyordu, işitilmesini, burada olduğunu kimsenin bilmemesini istediği anlaşılıyordu. Ocağın önünden geçerken kadının yüzü hafifçe aydınlandı... Yüzünü örten mavi tül omuzlarındaydı... Kumral saçları vardı... Bu saçlar tüllerle beraber omuzlarına dökülmüştü... Bal renkli gözleri endişeli, dudakları titrekti.

Kadın, Uluğ'un önüne gelince durdu... Bir an hareketsiz kaldı ve sonra diz çöktü...

Uluğ şimdi inlemiyordu... Hattâ o kadar sessizdi ki, nefes bile aldığı belli olmuyordu... O zaman kadın eğildi. Uluğ'un nefes alıp almadığını anlayabilmek için iyice sokuldu. Elleri titriyordu, hattâ yaptığı işin kendisi tarafından bile görülmesini istemiyormuş gibi kirpikleriyle gözlerini hafifçe örtmüştü.

Kadın, dizlerine dayadığı titrek ellerini güçlükle kaldırdı, heyecanla boğulan nefesini bastırmaya çalıştı ve parmaklarını Uluğ'un alnına değdirdi... Kadının aradığı, öğrenmek istediği bir şey vardı...

Birden Uluğ kıpırdadı. Kadın süratle ayağa kalktı... Fakat Uluğ gözlerini açtı ve halinden umulmayan bir çeviklikle onu bileğinden yakaladı... Sonra yorulmuş gibi ellerini yanına sarkıtıp.

- Kaçırmayın, diye fısıldadı. Sizinle konuşmalıyım. Yüzünüzü görmüyorum, isterseniz daha fazla da örtünebilirsiniz. Fakat cevap veriniz; siz yaralarımı saran, bana şefkatle bakan kadın mısınız?

Odada şimdi yine yabancı bir nefesin bunaltıcı havası dolaşıyordu... Bir de ocağın son ateşi eriyor, baygın ışıklarıyla küllerin arkasında kayboluyordu.

- Ne olur cevap verin, siz gecelerinin birçok saatlerini benim için harcayan o kadın mısınız?

O zaman derinden gelen bir ses odadaki yabancı nefesten ürkmüş gibi güçlükle duyuldu:

- Evet!..

- Bana niçin yardım ettiniz?

- Yaralıydınız!..

- Günlerden beri niçin gözükmediniz?

Kadın cevap vermedi... Uluğ onun titremekte olduğunu, düşmemek için dayanacak bir yer aradığını anlıyordu... Buna rağmen içindeki vahşi bir hırs intikam

alırcasına ona, karşısındakini hırpalamasını emrediyordu. Adeta bağırırcasına tekrar sordu:

- Günlerden beri neden uğramadınız?

Kadın inledi:

- Susunuz, diye yalvardı, susunuz; sesinizi duyabilirler, beni görürler, mahvolurum!..

- Neden?

- Artık etrafınızda olan bitenleri anlayabilecek kadar iyileştiniz. Ben ise bir kadınım; bir yabancı erkeğin yanında nasıl bulunabilirim?

- Öyleyse bu gece neden geldiniz?

- Babam çok kederli olduğunuzu, uşak hiç konuşmadığınızı söyledi. Yemek de yememişsiniz... Durmadan inlediniz... Sağlığınızdan endişe ettim!..

Kadın sustu... Uluğ onun devam etmesini içi burkularak bekledi. Fakat o şimdi hıçkırıyordu. Uluğ:

- Ağlamayınız, diye yalvardı, hata ettim, sizi üzdüm... Ne olur biraz konuşunuz.

Kadın hıçkırıklarını içinde hapsetmeye çalışarak cevap verdi:

- Yanılmışım, her ne olursa olsun bu gece buraya gelmemeliydim!.. Bu davranışımı size bile gerektiği gibi anlatamıyorum.

- Ne olur, her gece gelin!.. Sizi bekliyorum!.. Çok yalnızım!..

- İmkân olsaydı gelirdim, ama ben kadınım!.. Avunmaya çalışınız!.. Eminim, her şey düzelecek; biraz geç de olsa sonunda karınıza, çocuğunuza kavuşacaksınız!.. Sizi sevenler çok, bizim bile anlayamadığımız birileri, sizi bir muhafız gibi koruyorlar!.. Onlar her arzunuzu yerine getirecektir!..

- Kim onlar?

- Bilmiyoruz!.. Yalnız bir tanesini görebildik...

- Cuma mı?

- Evet, iki kere geldi... Yanınızda çok az kaldı... Hep ağladı!..

Kadın sustu, Uluğ tekrar konuşmasını bekledi. Sadece bir hışırtı duydu. O zaman Uluğ dirseklerinin üzerine doğruldu, heyecanla:

- Neredesiniz? diye sordu.

Cevap alamayınca tekrarladı:

- Neredesiniz? Bir kere daha cevap verin; gitmeyin!..

Çok uzaklardan geliyormuş gibi titrek bir ses:

- Allaha ısmarladık, Uluğ Bey, diye fısıldadı!.. Yaptığım bu kötü iş unutunuz ve beni affediniz!..

- Ama böyle gidemezsiniz? Beni yalnız bırakamazsınız! Henüz sizi tanımıyorum, isminizi bile bilmiyorum!..

- Daha evvel de söylemiştim; bu evin sahibinin kızıyım, isminin ise ne önemi var?

- Size mavili kadın diyebilir miyim?

- Siz bilirsiniz!..

- Yarın gece gelecek misiniz?

- Henüz daha iyileşmediniz Uluğ Bey, dinlenmeye ihtiyacınız var, uyuyunuz ve hiçbir şey düşünmeyiniz!..

- Sizi bekleyeceğim, sizinle dertleşeceğim, sizi düşüneceğim!..

- Beklemeyiniz Uluğ Bey, bana suç işletmeyiniz, beni günahkâr kılmayınız...

- Bekleyeceğim!.. Bekleyeceğim!..

Bir ayak halılar üzerinde sendeledi, ocağın son bir gayretle uzanan baygın ışıkları altında bir el kapının tokmağını tuttu ve odadaki yabancı nefes büsbütün gezindi...

Uluğ bundan sonra her gece onu bekledi!.. Gözlerini kapıdan ayırmadan nefesini içinde boğarak bekledi!.. Gün, kalın perdeler arasından güçlükle süzülürken Uluğ'u hâlâ dalgın, dudaklarında acı bir gülümsemeyle oda kapısını seyreder görüyordu.

Uluğ'un mavili kadını gelmiyordu!..

Yarıda Kalan Hikâye

KARLAR erimişti. Uluğ alnını pencereye dayamış, saçaktan akan suları, beyazlığını kaybeden karşı sırtları seyrediyordu...

Cuma ocağın yanına bağdaş kurmuş, Uluğ'a bakıyordu. Yine her ikisinin zihninde, geçmiş, hal, gelecek ayrı ayrı canlanıyordu; düşünceleri bazen bir noktada toplanıyor, bazan da bambaşka yönlere uzanıp gidiyordu...

Odanın içinde ılık bir hava vardı... Dışarının nemliliği içeriye girmemişti. Bir aralık Uluğ alnını pencereden çekti, kollarını göğsünde kavuşturarak Cuma'ya doğru yaklaştı:

- Artık iyice yürüyebiliyorum, dedi!..

Cuma'nın dudaklarında bir gülümseme vardı, beyini iyileşmiş görmenin sevinci içinde acılarını unutmuş gibiydi...

- Yarın yola çıkacağız, kılıcımız kınına girmeyecek, bizi bu hale getirenlerden elbet hesap soracağız!..

Cuma cevap vermiyordu, o zaten andını çoktan içmişti, yalnız şu anda Uluğ'dan daha başka türlü düşünüyordu. Çünkü orta yerde hesabı görülecek pek az insan kalmıştı; onlara da şimdiden el uzatmak, yasalara büsbütün karşı gelmek olacaktı. Buna rağmen beyi diretirse hatı-

rından çıkmaz, gözüne kestirdiği birkaç kişinin daha kârını tamamlayıverirdi... Lâkin bununla iş bitmiyordu ki, reâya perişan ve açtı, sönen ocaklar, yetim yavrular sayılamayacak kadar çoktu... Her giden zalimin yerine bir yenisi geldikten sonra, bu durum düzelmeyecekti... Üstelik de en fazla nefret ettiği bir insanın hayali, bir hortlak gibi sırıtıp duruyordu. Bir anda dudaklarındaki gülümseme kayboldu, hırsla elini bıyıklarına attı:

- O hâlâ sağ! diye bağırdı.

- Kim?

- Kulaksız Rüstem!..

- Nasıl olur, sen öldürmemiş miydin onu?

- İt, yedi canlıymış!.. Karların üzerine leşini sermiştim ama Zeyneb'in yüzünden bırakıp gittim. Sonra da adamları onu tabutunu hazırlamak için götürdü sandımdı!.. Meğerse yanılmışım!..

- Şimdi nerede?

- Belki de Âsitane'nin yolunu tutmuştur.

- Niçin evini basmadın Cuma?

- Geç öğrendim. Sonra istedim ki, herif eli kılıç tutacak kadar iyileşsin. Bir cenazeye saldıracak değildim ya!..

- Bundan sonra onunla ben karşılaşacağım!..

- Yok bey, Rüstem benim adamımdır!.. Herkes kendi hakkına razı olsun!..

İkisi de sustu... Yine düşünceler gerilere gitti, yine bakışları koyu bir üzüntü ve hiddet kapladı...

Aradan ne kadar zaman geçtiğinin farkında olmalarına imkân yoktu. Barınacakları bir evleri bile bulunmayan, hayatlarının bir dakikası bile emniyet altında olmayan, canları pahasına korumaya mecbur bulundukları üç dört kişinin de sorumluluğunu taşıyan bu iki dost, bazen çaresiz kaldıklarını anlıyor, büsbütün acı çekiyorlardı.

Birden Uluğ kapıya doğru yürüdü:

- Gidelim artık buradan, dedi.

Cuma gülümsemeye çalışarak onun omzunu tuttu:

- Yok bey, sen daha at binemezsin!.. Getirdiğim cerrah sözünde durur, kimseye bir şey demezse biraz daha burada kalırsın... Hane halkı iyi çıktı, onlardan kötülük gelmeze benzer... Ben yarın sabah yine yola koyulurum, etrafı bir kolaçan ederim, bizimkilere uğrar, durumlarını öğrenirim, sonra cerrahı görür halini anlatırım, merhemlerini getiririm, yarana tekrar bir hoşça sürerim. Cerrah at binmene destur verirse; bak buna bir şey demem... Unutma ki bey, biz fermanlı ilân edildik... Allah bilir, bundan sonra bütün ömrümüz belki de at sırtında geçer; hele biraz daha kendini topla!..

Sonra Uluğ'un karşısına geçti, iki elini birden omzuna koydu, gözlerini onun nemli gözlerine dikti:

- Gam çekme; bu gece de burada kalırım; yatağımı yatağının yanına sererler, sabaha dek dertleşiriz... Sana, bostancılığımdan kalma bir hikâyem var, hiç söylememiştim, bugün gelirken hatırladım, onu da anlatırım, gülersin... Bilir misin beni Kulaksız'dan gayri biri daha yıkmıştı!.. Ne günlerdi onlar, analar da er yetiştirirdi o zaman bu devlete. Hadi gel otur bey...

Boğazında düğümlenen bir hıçkırığı zaptetmeye çalışarak Uluğ'un yanaklarından öptü. Onu kollarıyla sararak sedire doğru götürdü...

* * *

Odada tek mumlu şamdan yine yanıyordu. Kara sakallı ev sahibinin gönderdiği büyük şamdanı söndürmüşlerdi... Uluğ sedire yatmış, Cuma onun yanındaki yer yatağına uzanmıştı... İkisi de birbirlerine bakmaktan çekiniyormuş gibi başlarını ocağa çevirmişlerdi... Dışarıdan saçaklardan akan suların sesi geliyordu.

Cuma:

- Belki sağdır ama kocamıştır, diye söze başladı... Hocalık yapardı. At binmesini, kılıç kullanmasını, cirit atmasını öğretirdi. Beni gördükçe sırtımı sıvazlar, sakın böbürlenme derdi, zinhar unutmayasın, deveden büyük fil vardır!.. Birgün, Bâb-ı Hümâyûn'un önündeydim...

Cuma durdu, Uluğ'un hiç ses çıkarmadığının yeni farkına varmış gibi:

- Bey, diye seslendi, uyudun mu?

- Hayır Cuma!..

- Ama beni dinlemezsin?

- Cuma, Ayşe'yi kaç kere gördün? Ondan pek söz etmezsin!..

- Ayşe Hanımı mı?

- Beli!..

- Şey... Gördüm işte... Dedim ya, babasının yanındadır... Gizlice konuştuk... Sana çok selâm eder!..

- Doğru söyle Cuma...

Cuma öksürdü... Elini başının altına götürdü:

- Nerede kalmıştık? diye sordu. Ha, bir gün...

- Cuma, bana cevap ver.

- Söyledim ya bey, Ayşe Hanım çok iyidir maşallah, ondan yana dertlenecek bir şey yok!..

- Peki Tuğrul'u niye yanına almaz?

- Beyciğe Zeynep daha iyi bakar... Her ne kadar Ayşe Hanımın babası Hacı Efendi ötekilerden yana gözükürse de, yine de sizin yavrucuğunuz diye beyciğe bir kötülük ederler; Tuğrul Bey gizli kalsın daha iyi!..

Uluğ bir süre düşündü:

- Devam et öyleyse hikâyene, dedi.

- Hikâyeyi birazdan söylerim... Şu İzzet Çelebi olmasa, sana şimdi başka şeyler de anlatırdım. Bir kere beybaba dedik, sözünden kolay kolay çıkamıyorum!.. Sözde ben lâf etmesini bilmezmişim, kalbini kırarmışım, seni görünce o söylermiş...

- Neyi?

Cuma yatağından doğruldu:

- Bey, dedi, İzzet Çelebi ne derse desin, ben şu kadarcığını söyleyeyim ki, Ayşe Hanımdan sana hayır yok artık!..

- Neden?

- Yani, yok işte!.. Hasta filân sanma; sıhhati pek yerindeymiş!..

- Sen görmedin mi?

- Yok!..

- Hani görmüştün?

- İzzet Çelebi tembih etti. Ama neye yarar; bunca olandan sonra bir Ayşe Hanım gitmiş ne çıkar? Bey!.. Ayşe Hanım sana artık nâmahremdir! Babası kadıdan boş kâğıdını almış!.. İşte hepsi bu kadar!..

Cuma rahatlamış gibi sırtüstü yattı... Sonra başını çevirip Uluğ'u süzdü... Onun kıpırdamadan durduğunu görünce:

- İzzet Çelebi hiç istemez ama, dedi, bana sorarsan iyi oldu bu iş; hayır gelmezdi sana ondan.

O zaman Uluğ da Cuma'ya baktı, gülümsemeye çalıştı:

- Evet, diye fısıldadı, iyi oldu!.. Lâkin oğlum anasız kaldı.

- Zeynep ne güne durur? O, Ayşe Hanımdan çok daha fazla beyciğimin anasıdır!..

- Nasıl?

- Şey!.. Çok sever oğlancığı!.. Elinde doğdu!.. Eh bugün yirmisinde, koca kız oldu, hattâ evde kaldı ama yine de sizden kaçmadı. Bunu efendi hazretleri de istemişti, ben de. İzzet Çelebi mırın kırın etti ama insan beyinden kaçar mı dedik... Kız da alıştı, sizi görünce örtünmek hatırına bile gelmedi. Oldu işte... Zarar yok, ne yapalım,

evde kalsın da beyciğini bağrına bassın!.. Her kadın evlenmez ya!.. Öyle değil mi bey?

Uluğ cevap vermedi; o anda içinde gizli bir sevinç vardı.

Cuma ise bu sessizliği hiç istemiyordu; Uluğ'dan bir şeyler bekler gibiydi. Onun konuşmadığını görünce öksürdü:

- Bey, seni bizimkilerin çok göreceği gelmiş... Zeynep, beyi ne vakit göreceğiz, ona ben bakmak isterim, der. Tuğrul Bey de hep seni sayıklar... Gelince anlattığım gibi, o iki köylü olmasa idi, Zeynep'imle beyciği belki de bir daha göremezdik. Evlerini güçlükle buldum. İzzet Çelebi'yi de samanlığa yerleştirdim. Sonra köylü kılığına girip, bir katırın sırtında kasabayı dolaştım. Herkes bizim başka ülkeye kaçtığımızı, İzzet Çelebi, Zeynep ve beyciğin de yanarak öldüğünü sanıyor. Kimse senin yaralandığının bile farkında değil. Eh hani bundan alâsı da olmazdı. Bana da fırsat çıktı; bize baskın yapanları tenhaca yakalayıp biraz hatırlarını soruverdim!.. Kadıyı, anasından doğduğuna bin pişman ettim. Yalnız Cengiz'i kurtaramadım, o hapis yatar... Bu gidişimde, onu da kurtarırım. Bey, beni dinlemez misin?

Uluğ sağına döndü:

- Dinlerim, dedi, ama sen bunları gelince de anlatmıştın!

- Vakit nasıl geçecek bey, canını sıktıysam susarım!..

- Yok, yalnız bu eve cerrahı nasıl getirdin; bunu söylemezsin?

- Bu uzun bir hikâye bey, herifi evinden torba gibi omzuma vurup kaçırdım, sonra gözlerini bağlayıp katır sırında bata çıka buraya kadar sürdüm; çok korktu. Az kaldı soğuktan donuyordu... Dilini keserim dedim; hele birisine bir lâf et, elimden seni hiç kimse kurtaramaz dedim. Herif sözünde durdu galiba... İyi etmişim de

getirmişim; yaran çok derindi, o olmasaydı hâlâ iyileşemezdin...

Cuma susunca, Uluğ'a baktı; o yine konuşmuyor, gözlerini kapamış bambaşka bir âleme dalmış gibi hareketsiz duruyordu. Cuma da artık bir şey söylemeye cesaret edemedi; bu sessizliği, karşısındakinin uyumak isteğine vererek bıyıklarıyla oynamaya başladı. Hiç uykusu yoktu... Esasen bundan sonra ne yapacaklarını bir türlü kestiremiyordu. Hele bir kere yola çıksınlar, hep beraber bir karara varırlardı. İçindeki kin ve üzüntü sönmek bilmiyordu... Cuma intikam diye bağırdıkça, İzzet Çelebi samanların arasında başını kaldırıyor, duasını yarıda bırakıp "şeriat" diye cevap veriyordu!.. Cuma'nın buna da aklı ermiyordu... Hangi yasa, hangi kadı kalmıştı ki başvursunlardı? Hak diye, vicdan diye bir şey bırakmamışlardı.

- Cuma, ben hasta yatarken sen bu evin etrafına gözcü diktin mi?

Cuma silkindi, Uluğ'un uyumayıp kendisine bakmakta olduğunu görünce dudaklarını büktü:

- Yok, dedi, neden sordun bey? O kışta, dağ başlarında kim gözcü durur?

- Öyle dediler.

- Kim söyledi?

- Yaralarıma bakan kadın!..

- Sen onunla konuştun mu?

- Beli!..

Cuma yatağında doğruldu, iki elini yumruk yapıp geriye doğru yaslandı:

- İyi etmedin bey!

- Neden?

- Nedeni var mı? Yabancı bir erkek, evli bir kadınla konuşur mu?

- Evli mi o?

- Beli...

- Nereden biliyorsun?

Cuma bir süre düşündü, cevap vermesini merakla bekleyen Uluğ'a baktı:

- Elbet bilirim, dedi, buranın ne biçim yer olduğunu öğrenmezsem için rahat mı ederdi?

- Bana niye söylemedin?

- Sormadın ki, ben de unuttum!..

- Kimmiş bunlar?

- Baba ile kızı.

- Bunu biliyorum.

- Buraya kış başlangıcında gelmişler... Zaten ben bu evi sonradan hatırladım; bir kere yolum düşmüştü, içinde ırgatlardan gayrı kimse yoktu, sahibi Âsitane'de derlerdi, meğer bunlarmış...

- Kadının kocasını hiç görmedin mi?

- O burada yokmuş; Âsitane'de kalmış, hanımla araları açıkmış, öyle söylerler.

- Boşanmışlar mı?

- Yok! Baba zenginmiş, kadın da çok güzel!.. Herif karısını bir türlü bırakmazmış.

- Adam ne iş yaparmış?

- Vezir-i âzam Salih Paşa'nın mutemediymiş; bu yüzden buraya kadı el atamaz, mütesellimler soymaz!.. Ama Bey, sen niye bu kadar ilgilenirsin?

Uluğ içini çekti:

- Hiç, diye cevap verdi, bizi misafir eden hane halkının kim olduğunu öğrenmeyeyim mi?

- Öğren bey ama elin namahreminden sana ne?

Uluğ cevap vermedi, bakışlarını bir noktaya dikti, Cuma'nın kıpırdamasına, söylenmesine, hikâye anlatmasına aldırmadan hareketsiz kaldı.

- Beni ilk defa yıkan adamın adına Emin Hoca derlerdi... Biraz evvel söylediğim gibi, birgün Bâb-ı Hümâyûn'un önündeydim...

Uluğ hâlâ kıpırdamıyordu. Cuma'yı işitmiyordu. Karşısına şeklini bir türlü çizemediği bir adam dikiliyor, yumruğunu havaya kaldırıp:

- O benim karım!.. diye bağırıyordu.

Sonra bir mavi tül, bu adamın omuzlarına asılı kalmış gibi sallanıyor, zaman zaman karanlıkta kayboluyordu...

Gurbet Yolcuları

O gece, Uluborlu'ya bağlı Dadil köyündeki Er-Tokuş Hanı tenha idi... Yatsı namazından sonra kervansarayın kapıları kapanmış, gözcüler her zaman olduğu gibi bağırmaya başlamışlardı:

- Ey ümmet-i Muhammed, duyduk duymadık demeyin; bâde'l-işâ kapılar seddolmuştur. Sabaha dek dışarı çıkmak yoktur!.. Bunu böyle bilesiz!.. Herkes malından, canından, eninden, donundan emin ola!..

Kandiller çoktan yakılmıştı. Yolcular odalarına çekilmiş, gözcüler kapı diplerine uzanmışlardı. Etrafta taze bir bahar havası vardı.

Zeynep'le Tuğrul bir hücrede, Uluğ, Cuma ve İzzet Çelebi diğer bir hücrede uyuyacaklardı. Cengiz aşağıda hayvanların yanında kalmıştı. Gecenin bu saati, gariplerin, aşk ateşiyle yanan yolcularındı...

Yağmur dinmişti, gökte birkaç yıldız ışıldıyordu. Ay yarım haliyle bile o gece parlaktı... Han avlusuna dökülen kırık ışıklar kıpırdayan gölgeleri büyütüyordu...

"Erenlerin sohbeti ele giresi değil.
İkrar ile gelenler mahrum kalası değil.
İkrar gerek bir ere bakıcak didar göre.

Sarraf gerek cevhere nâdan hilesi değil.
Ümmi Sinan yol ayân olupdur belli beyân,
Dervişlik yolu hemân tac u hırkası değil."

Yandaki hücreden yanık bir ses geliyordu. Her nedense o gece, boynu bükük sazlar han duvarlarında seslerini aksettirmiyordu.

İzzet Çelebi soluna döndü:

- Allah!.. dedi.

Cuma yatağında oturmuştu, külâhını bir kenara koymuş, bıyıklarıyla oynuyordu. Uluğ ise sırtüstü yatıyor, karşısında titreyen kandile gözlerini çevirmiş, hareketsiz duruyordu. Üçü de bilinmeyen bir yolculuğun eşiğinde olduklarını anlıyor, gurbet illerinin karanlık yollarını nasıl aşacaklarını bir türlü kestiremiyorlardı...

Bir aralık İzzet Çelebi öksürdü, sonra duasını bırakıp hiddetle seslendi:

- Bana bak Cuma, o bıyıklarınla ne oynayıp durursun? Dilerim Allah'tan hepsi dökülsün de bıyıksız kalasın!..

Cuma elini aşağıya indirdi, gülümsemeye çalışarak:

- Kusura bakma beybaba, dedi, alıştık bir kere, oraya el atmadan duramıyorum.

- Sen kopası bıyıklarınla vakit geçireceğine, ne yapmamız gerek onu söyle. Bu kervansaraya geldiğimiz iyi mi oldu? Ya bizi bu dört duvar arasında sıkıştırırlarsa halimiz nice olur? Hadi bizi öldü bilirler, seninle Uluğ Bey de başka yere kaçtı sanırlar, ya Cengiz'i ne edelim?

- Cengiz'i hapisten kaçıralı çok oldu. O, günlerce dağlarda dolaştı, biz beyi tepedeki evden alıp buraya gelinceye kadar bir hayli vakit geçti. Ne edelim, çoluk çocuğu yollarda yatıramazdık ya!.. Elbet yarın sabah herkes gibi biz de yola çıkar, nasibimizi başka yerde ararız. Korkma, gece baskına uğrarsak ben seni korurum!

- Ne dedin, sen mi beni korursun? Söylediğini kulağın işitmez mi? Senin kılıcına benim ihtiyacım mı var? Haddini bilmez, lâfını düşünmez kâfir!..

Cuma boynunu sağ omzuna doğru büktü:

- Hocam etme, dedi, kusur ettikse bağışla, büyüğümsün, ne yaparsan eyvallah ama kılıca gelince dur, sen daha onu doğru dürüst tutamazsın!..

- Sus, yezit!.. Kim demiş ben silâh tutamam diye? Yarın sabah yolda sana öyle bir hışt savurayım ki, Kulaksız Rüstem'in ettiği gibi kendini yerde bulasın!..

- Doğru söylersin beybaba, el oğlu bu, yıktı bizi, neylersin?

- Ha şöyle, haddini bil!.. Gel şimdi, helâllaşıp öpüşelim, zira yarın halimiz nice olur bilinmez...

Cuma yatağından kalktı, büyük bir saygıyla İzzet Çelebi'nin elini öptü. İzzet Çelebi de onu kucakladı ve tamamen kırçıllaşmış sakallarını, karşısındakinin yüzünü dağlamasına aldırmadan, Cuma'nın yanaklarından bir süre çekmedi... Birbirlerinden ayrıldıkları zaman ikisinin de gözleri yaşlıydı.

Yandaki hücreden yine ilâhî sesleri geliyor, bir derviş kendi yolunda ilerliyordu.

İzzet Çelebi içini çekti:

- Oğul, dedi, Uluğ Bey gariptir, yüreği hâlâ kan ağlar, onu yormak doğru değildir. Hele sen tedbirini söyle, sonra ben de anlatırım.

- Hocam, çoluk çocukla yolculuk olmaz. Zeynep ve beyciği emin bir yere bırakmak gerek... Yollarda eşkıya dolu, kapılılar bizi görüp tanıyabilirler.. Zeynep'le beycik varken çarpışmak güç olur. Tedbir odur ki, bir an evvel çoluk çocuğu başka bir yere gizleyelim, ondan sonra başımızın çaresine bakalım.

İzzet Çelebi başını salladı:

- Doğru söylersin, hemen onlara bir yer bulmamız gerek, buralardan uzakta emin bir yer bilir misin?

- Yok beybaba, hatırıma hiç gelmez!..

- Benim de gelmez; artık kocadım, kimseyi tanımaz oldum. Ama Allah büyük, elbet onlara iyi bir yer buluruz. Sen yine bizi, buraya gelirken olduğu gibi, dağ yollarından götür!.. Yalnız şunu bilesin ki, böyle ölünceye dek, fermanlı dolaşılmaz!..

- Elden ne gelir hocam?

- Nasıl ne gelir? Hünkârdan affımızı dilemeliyiz. Ne de olsa sultandır, kullarının halinden anlar!..

- Kim anlar beybaba? Sultan İbrahim'in etrafını görecek hali mi kaldı? Başımıza gelen bunca iş hünkâr yüzünden değil mi? Ben daha bir kış gecesi dizlerimde parçaladığım kınına kılıcımı sokmadım.

- Sus, kâfir oğlan, devlete karşı gelme. Elbet hünkâra başvuracağız.. Lâkin sözünü dinletecek bir kimse bulmamız gerek; bizi sadr-ı âzama götürsün, affımızı istesin. Ama neylersin ki Dersaadet'te neler olur, neler biter hiç bilmeyiz. Efendi hazretlerinin dostu olan paşalar, beyler nicedir, haberimiz yok.

Cuma başını kaşıdı; bir süre geriye dönüp konuşulanlara hiç aldırmadan yatağında sessizce yatan Uluğ'u süzdü, sonra dudaklarında toplanan acı bir gülümsemeyi zorlukla silmeye çalışarak:

- Hocam, dedi, aklıma bir şey geldi; sen Âsitane'ye git. Zeynep ile beyciği de al, orada hoşça kal. Biz ise beyle beraber serseri gezip biraz daha hesap görelim, gönül avutalım, sonra tebdil olup yanınıza gelelim... Elbet beyin bir yuvaya ihtiyacı olur, orada onu helâlinden veririz. Ben de başka yerde başımın çaresine bakarım.

İzzet Çelebi sesini çıkarmıyordu, yalnız yine dudakları büzülüyor, gözleri hiddetlendiği zamanlardaki gibi küçülüyordu.

- Nasıl olsa, Dersaadet'te evin, dükkânın var, kıt kanaat geçinirsiniz. Burada ise bir akçemiz bile yok. Kervansaraylar dışında karnımızı ne ile doyururuz?

İzzet Çelebi daha fazla sabredemedi, elini dizine şiddetle vurdu:

- Yeter, diye bağırdı, aklına gelen bu mu? Dersaadet'e bu yollardan sizsiz çocukları ben nasıl götürürüm, orada yalnız nasıl barınırım, seni beyle yalnız nasıl koyarım? Küçücük kafan bunları alır mı?

- Almaz ama başka bir şey de düşünemem.

- Öyleyse beni dinle, Köprülü Paşa'ya gidelim!.. Efendi hazretlerinin eski dostu idi; halimizden anlar, bize yol gösterir, hünkâra ricada bulunur. Reâyayı soyanları, ırz düşmanlarının ettiklerini padişaha duyurur.

- Köprülü Paşa'yı nereden bulmalı? Âsitane'ye mi gitmeli?

- Elbet öğreniriz. Eğer Âsitane'de ise Uluğ Bey yolda Cafer ile çocukların yanında oyalanırken biz ikimiz tebdil olup Köprülü'yü bulur, halimizi anlatırız. Yok, başka bir mansıpta ise daha kolay, hep beraber huzura varırız.

- Hocam, bunun en iyisi, adam toplayıp dağa çıkmaktır. Ondan sonra hiçbir mazlumun ahını yanında komaz, gaddarların hesabını görürüz!..

- Fermanlı ilân edilişin yetmez gibi bir de eşkıya mı olacaksın? Şimdiye dek kim Osmanlıya karşı koymuş da yanına kâr kalmış? Konuşma benimle daha fazla, çek yorganı üstüne... Elbet yarın sabah yola çıkarız.

İzzet Çelebi bundan sonra Cuma'yı dinlemedi; yatağına uzandı, avuçlarını açtı, duasını okumaya başladı...

Bütün han, artık uykudaydı... Gece bütün ağırlığıyla etrafa çökmüştü...Hayat bu ülkeden çekilmiş, kaybolmuş gibiydi.

* * *

Ertesi sabah Er-Tokuş Hanının kapıları açılmış, yolcular yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamışlardı. Didebanlar gidenlerin arkasından sesleniyorlardı:

- Gafil olmayın!..

Cuma, kervansaraydan çıkar çıkmaz dağ yollarına sapmıştı. Şimdi güçlükle ilerliyorlardı. Önde Cuma ile Uluğ vardı. Arkadan İzzet Çelebi, Zeynep ve Tuğrul geliyordu. Cengiz'i geride bırakmışlardı..

Öğleye kadar yürüdüler... Bir ormana gelmişlerdi... Etrafta kimseler yoktu. Dallarda kuşlar ötüyor, yaban çiçekleri yolları süslüyordu.

Uluğ derin derin içini çekti, hiçbir şey yapamamanın aczini duyan insanların üzüntüsü içinde:

- Şurada biraz mola verelim, dedi, çocuklar acıkmış, İzzet Çelebi yorulmuştur.

- İyi olur bey, heybelerde konuğu olduğumuz ev sahibinin koyduğu azıklar durur, köylülerin verdiklerini de bitirmedik. Hem...

Sözünü tamamlayamadı, gözlerini bir noktaya dikti, elini kılıcının kabzasına attı, birini ürkütecekmiş gibi soğuk bir sesle:

- Burada acayip şeyler sezerim, diye fısıldadı, bey sen hele geridekileri oyala, ben etrafı şöyle bir kolaçan edeyim.

Gerçekten Cuma, biraz ilerleyince ağaçların arasında sönmüş bir ocak, yerlere devrilmiş heybeler gördü. Biraz ileride ise birbirinin üzerine yığılmış insan ölüleri yatıyordu.

Bir kadın ağaca çırılçıplak asılmış, memeleri kesilmiş, boynu diş yerleriyle mosmor olmuştu... Kadının topuklarına kadar uzanan kumral saçları vardı, yüzü bir odunla ezilmiş, tanınmaz hale gelmişti

Cuma dişlerini sıktı, atından süratle atlayıp kılıcını sıyırdı.

- Namussuzlar, diye bağırdı, çıkın karşıma!...

Cuma deli gibi olmuştu!.. Kılıcıyla sarmaşıkları parçalıyor, ağaçların arasından bilinmeyen bir düşman arıyordu...

Biraz sonra Uluğ yanına geldi:

- Cuma, ne yaparsın böyle, ne olmuş burada?

- Bey, bir kervanı basmışlar, bir hatunun ırzına geçip bunca malını harap etmişler... Bir tek kul sağ bırakmamışlar...

Uluğ da ağaçta bileklerinden asılı çıplak kadını gördü ve hemen başını çevirdi, sonra midesinin bulandığını, adalelerinin gerilmekte olduğunu fark etti. Kekeleyerek:

- Yakalamalı onları! Dedi...

- Kim bilir, şimdi neredeler?

- Kim bu adamlar?

- Ya eşkıya, ya kapılılardır!.. İkisinin birbirinden ne farkı kaldı?

- Öyleyse sen burada oyalan, ben İzzet Çelebi'ye haber vereyim. Bari bu zavallıları gömelim.

- Bey, Cengiz, Zeynep'le beyciğin yanında kalsın, bir şey duyarsa hemen bize seslensin.

- Beli!..

Biraz sonra İzzet Çelebi de geldi, onun şaşkın ve ürkek bakışları arasında kadını ağaçtan indirip yerde buldukları yırtık bir örtüyle hemen üzerini örttüler.

Sonra atlarının terkisinden çıkardıkları kazmalarıyla toprağı kazmaya başladılar... Ölüleri gömdüler, mezarların üzerini iri dallarla örttüler. İzzet Çelebi:

- Allah taksiratlarını affetsin, diye duasını bitirdiği zaman üçünün de gözleri yaşlıydı...

Orman yavaş yavaş kararıyordu. Akşamın önüne kattığı serin bir rüzgâr yaprakları okşuyordu...

- Gidelim!..

Biraz sonra kafile ormanın başka bir yolundan ilerlemeye başladı... Fakat iki saatten fazla yürüyemediler; karanlık iyice çökmüş, etrafı görmek güçleşmişti... Cuma:

- Bu gece burada konaklayacağız, dedi.

Ormanın kuytu bir yerine gelince durdular, attan indiler, Cengiz'in yedeğinde gelen seyishaneyi çözdüler; birkaç saat evvelki korkunç manzaranın hâlâ etkisi altındaydılar.

Cengiz azıkları dağıttı... Cuma birkaç lokma yedikten sonra:

- Ben biraz ileri gidip etrafı kollayacağım, dedi, Cengiz; bu gece sabaha dek uyumak yok!

- Olur ağam!..

Cuma uzaklaşırken, İzzet Çelebi bir eli sakalında, ağzındaki lokmaları güçlükle çiğnemeye çalışıyordu.

Tuğrul ise titriyordu... Zeynep, onu bir battaniyeye sarmış, kucağına almıştı... Çocuk ürkekti, ufak bir çıtırdı duyunca etrafına bakınıyor, hiç konuşmuyordu. Onda babasının cesur hali yoktu, şahidi olduğu olaylar, ölümler, baskınlar, yangınlar, bir köy evinin tavan arasında geçirdiği korkulu aylar, onu etkisi altında bırakmış, renkli âlemini karartmıştı...

Saatler, ormanın kendine özgü sessizliği içinde ilerliyordu. Arada bir acayip bir kuşun garip haykırışı duyuluyor, yaprakların hışırtısı bu haykırışa cevap veriyordu...

Cuma gözükmüyordu... Cengiz bir ağaca sırtını dayamış, elinde kılıcı, ayakta duruyordu... İzzet Çelebi, battaniyesini tepesine kadar çekmiş kıpırdamadan yatıyordu...

Uluğ ise elleri dizlerinde, başı eğik sadece düşünüyordu.. İçindeki amansız duygunun baskısı onu isyan ettirecek kadar şiddetliydi. Gözlerinin önünde babasının yüzü ile bir kadının hayali vardı.

Mavilere bürünmüş bir kadın ona:

"Bana suç işletmeyiniz, beni günahkâr kılmayınız!.." diye fısıldıyordu...

Onu o geceden sonra bir daha görememişti... Evden ayrılırken bile etrafına boş yere bakınmış, kara sakallı ev sahibine hiçbir şey sormadan sadece:

- Allahaısmarladık, diye fısıldayabilmişti...

Sonra Cuma'yla ilerlerken bilinmeyen bir kuvvetin emriyle başını geriye çevirmiş, kalın perdeler arasından uzanan bir yüzün kendisine bakmakta olduğunu görmüştü. Bu yüz ağlıyor muydu, gülüyor muydu, bakışlarda neler saklıydı bilemiyordu.

- Çok acı, diye fısıldadı, ne yazık ki o evli!..

Artık onu düşünmek istemedi, rahatlamışçasına sırtını arkasındaki ağaca dayadı. Yaprakların arasından gözüken gökte tek bir yıldız parlıyordu. Bu yıldız, ufacık bir boşluktan süzülmüş, önüne dökülmüş gibiydi...

- Beyim hâlâ, uyumadınız mı?

Gelen Zeynep'ti, ayaklarının ucuna basa basa yürümüş, Uluğ'un yanında diz çökmüş, onu seyre çalışıyordu.

- Sen misin Zeynep? Bir derdin mi var?

- Yok beyim, Tuğrul Beyciği uyuttum, kendi battaniyemle de üzerini örttüm, üşümez artık.

- Sen de benim battaniyemi al, yarın sabah erken yola çıkarız.

- Benim de uykum kaçtı. Konuşsak olmaz mı bey?

Uluğ cevap vermedi, sadece biraz kıpırdadı, başını önüne eğdi, yanındakinin varlığından habersizmiş gibi biraz evvel yaşadığı düşüncelerine yeniden gömüldü...

Şimdi sadece Zeyneb'in derin derin nefes alışı, titrediği, hattâ belki de soğuktan olacak, zaman zaman dişlerinin birbirine vurduğu duyuluyordu...

Böylece dakikalar geçti... Nihayet Zeynep yerinden doğruldu, geri dönmek, Tuğrul'un yanına gitmek istedi.

Birden vazgeçti, elini uzattı. Uluğ'un omzunu okşadı, kendisinin bile güç işiteceği bir sesle:

- Beyim, diye fısıldadı, niye benimle konuşmazsın, yoksa dargın mısın? Seni kırdım mı? Aylarca hasretini çektim; iki günden beri yoldayız; hatırımı bile sormazsın?

- Neler söylersin Zeynep? Sana niye kırılayım; görmez misin dertliyim, kimseyle yarenlik etmek istemiyorum.

- Ben kimse miyim beyim? Keşke sen hasta iken yanında olsaydım, yaracıklarını kendi elimle sarsaydım, gece gündüz başucundan ayrılmasaydım.

Uluğ doğruldu, Zeyneb'e doğru döndü; omzundaki elini tuttu:

- Sen benim bacımsın Zeynep, dedi. Ben de hep seni düşündüm!.. Hadi şimdi Tuğrul'un yanına git, bak titriyorsun, sonra hasta olursun; üstünü güzelce ört ve uyu...

Sonra Zeyneb'in elini bir kere daha okşadı ve sırtını ağaca dayayıp kıpırdamadı.

Zeynep geri döndüğü zaman bile titriyordu, dudaklarında "Bacı" diye fısıldayan bir ses, gözlerinde bir nemlilik vardı.

Ertesi gün akşama doğru ormandan çıktılar. Kıvrıla kıvrıla uzanan dağ yollarından ovaya doğru inmeye başladılar...

Bir saat sonra düzlüğe vardıkları zaman etraf yine kararıyordu. Biraz ilerde beyaz badanalı minaresi ve su kenarına sıralanmış kavak ağaçlarıyla bir köy görünüyordu.

Cuma:

- Bu gece burada konaklarız, dedi.

- Tekin yer midir acaba?

- Anlarız hocam, hele siz biraz oyalanın.

Cuma atını mahmuzlayacaktı ki, arkalarından bir ayak sesi işittiler... Hepsi süratle geriye döndü. Cengiz kılıcına sarıldı... Bir ses:

- Yabancı yok erenler! diye seslendi...

Dağdan, sırtına odun yüklemiş bir derviş iniyordu. Beli hafifçe kamburlaşmış, şalvarı yırtılmış, çarıkları delinmişti. Hırkasında sayılamayacak kadar çok yama vardı. Belindeki kuşak, başındaki takke kırmızıydı.

- Eyvallah, erenler himmeti üzerinizde olsun!..

İzzet Çelebi:

- Eyvallah derviş, diye cevap verdi. Âsitane'ye gideriz; yolumuz buralara düştü... Geceyi geçirecek bir yer ararız. Bize yol göster.

- Dergâhımıza buyurun, Can Baba, bir sıcak çorba içmenizi ister!.. Bu gece onun konuğu olursunuz. Buyurun, arkam sıra gelin.

Sonra derviş kendisine cevap vermelerini beklemeden yürümeye başladı... Artık ona daha fazla sual soramadılar... O sırtındaki odunların ağırlığına aldırmadan süratle yürüyor, arkasına bile bakmıyordu...

Bir dere kenarından geçtiler, ekinlerin arasındaki ince bir yoldan ilerlediler, biraz sonra, tahta çitlerle çevrilmiş bir avluya girdiler. Kendilerini avlunun ortasında başını yazma bir yemeniyle örtmüş, elindeki çıranın aleviyle yüzü dalga dalga gözüken yaşlıca bir kadın karşıladı.

- Eyvallah Ana Bacı, erenlerin himmeti üzerinde olsun!..

- Eyvallah Derviş Mehmet, safa geldin!.. Can Baba konuklarını bekler; onlara doğru yolu gösterdin mi?

- Evet Ana Bacı, doğru yoldan geldik!..

Kadın gülümsedi, elindeki çırayı ileriye doğru uzattı:

- Sefa geldiniz, hoş geldiniz; şöyle buyurun, yüklerinizi bırakın, şimdi dervişler onları taşır.

Cuma atından istemeyerek indi, etrafına şüpheyle bakındı. Biraz ilerde bir su akıyordu, şeklini seçemediği birisi odun kırıyor, dergâh kapısının önünde duran bir adam da kollarını birbirine bağlamış, onları seyrediyordu.

Yaşlı kadın başını geriye çevirdi:

- Dervişler, diye seslendi, konuklarımızı ağırlayın, hayvanlara yem verip yükleri kaldırın.

Odun kıran adamla kapıda duran hep bir ağızdan:

- Geldik, Ana Bacı, diye cevap verdiler.

Şimdi herkes atından inmiş, yaşlı kadının ardından gidiyordu.

İçeri girdiler. Yaşlı kadın karşıdaki bir kapıya doğru yürüdü; tam elini tokmağa atacaktı ki, kapı açıldı, eşikte uzun beyaz sakallı, elinde tesbihiyle Can Baba gözüktü.

- Hoş geldiniz, dedi. Yolunuzu gözledik... Daha evvel malûmumuz olmuştu!.. Çekinmeyin, köy emindir, dergâhımız evinizdir!.. Buraya kapılılar uğramaz, kimse size dokunmaz!.. Hatunla çocuğu isterseniz yandaki odada Ana Bacı ağırlasın. Biz de şuracıkta bir çorba içip can sohbeti edelim!..

Yemekten sonra onlara hizmet eden derviş çekildi. Hepsi sedirlere bağdaş kurup oturdular. Can Baba sakalını sıvazladı. Elindeki tesbihi yanına koydu.

İzzet Çelebi:

- Destur verirsen yatsıyı kılıp dinlenelim, dedi. Yarın erkenden yola çıkarız.

- Destur sizin kardeşler, yalnız bu fakiri dinlerseniz gafilce hareket etmeyin. Çoluk, çocuk ile bir kervana karışmadan yolculuk yapılmaz!.. İsterseniz avrat ile oğlan burada kalıp konuğum olsunlar!..

Cuma öksürdü, elini bıyıklarına atarken:

- Baba, dedi, hamdolsun elimiz kılıç tutar; bize kim dokunur ki?

- Yiğit kişisiniz bilirim, lâkin avrat namert karşısında ayak bağıdır... Dünya hali, bu zamanda hiç belli olmaz!.. Muradınızı sormam, yolunuzu erenler seçsin, yalnız isterim ki, rahat iş göresiniz.

İzzet Çelebi lâfa karıştı:

- Baba doğru söyler, dedi, zaten biz de böyle düşünürdük. Lâkin Cuma emin olmak ister; kızı ile beyciğini kolay kolay bırakamaz.

- Sen de kal Çelebi, ister isen uşak da dervişlerle bile yatsın. Bu iki er elbet işlerini yalnız görürler.

- Ben onlarla bile giderim!.. Muradımız Köprülü Paşa'yı bulmaktır.

- Erenlerin himmeti üzerinde olsun, yıllar da geçse biz sizi burada bekleriz.

Duvardaki kandiller bilinmeyen bir yerden gelen bir rüzgârla zaman zaman canlanıyor, kilimlerin üzerine dökülün gölgeler bazen büyüyor, bazen küçülüyordu.

Uluğ konuşmuyordu, Cuma karşısındaki beyaz sakalı göbeğine kadar uzanmış, elleri dizinde, hafif hafif sallanan ihtiyarı süzüyor, İzzet Çelebi ise içi rahatlamış bir insan haliyle sırtını bir yastığa dayamış duasını mırıldanıyordu...

Bir aralık Can Baba başını kaldırdı:

- Derviş Mehmet, diye seslendi, bize bir nefes et de gönlümüz yıkansın!..

Derviş Mehmet kapıda bekliyordu; mürşidinin sözü üzerine hemen seğirtti, bir köşeye bağdaş kurup oturdu; gözleri bir kor gibi parlıyordu:

Muradıma, maksuduma ermezsem,
Hayıf bana, yazık bana, vah bana!..
Kadir Mevlâm, Cemâlini görmezsem,
Hayıf bana, yazık bana, vah bana!

Asi kulum, defterine bak, derse,
Yüzde karaları görür, çok derse,
Yerim, göğüm arasından çık derse,
Hayıf bana, yazık bana, vah bana!..

Can Baba postuna oturmuş, elini göğsüne bastırmış, önüne doğru sallanıyordu...

* * *

Ertesi sabah Uluğ ile Cuma atlarını tırısa kaldırmış ilerliyorlardı...

Bir dönemece gelince Cuma hayvanını kastı, eliyle işaret etti:

- Buradan gideceğiz bey, bir kere dağ yoluna girdik mi, bizi kolay kolay bulamazlar!..

Uluğ gülümsemeye çalıştı, atının başını çevirmeye lüzum görmeden:

- Bilirim, diye cevap verdi lâkin Âsitane'ye gitmeden evvel bir kere baba ocağını görmek isterim. Babamın mezarına varıp toprağına yüz sürmek muradımdır.

Cuma külâhını ensesine doğru itti:

- İyi olur bey, dedi, ama zaman kaybederiz...

- Bir haftamızı alır, sıkı gidersek beş günde yine burada oluruz. Ondan sonra ister isen ılgar ile seğirtip Âsitane'ye varırız. Lâkin acelemiz ne, Âsitane'de Köprülü Paşa'yı bulacağımız bile şüpheli!..

Cuma daha fazla diretmedi, hattâ gülümsedi...

- Bize iş çıktı bey, dedi, belki kahpelerden bir ikisiyle daha karşılaşır, şöyle ufaktan okşayıp tatlı canlarını bir hoş ederiz!..

Sonra aylardan beri ilk defa gülmeye başladı:

- Kulakların çınlasın beybaba! Can Baba'nın sözleri üzerine bizimle gelmekten vazgeçtiği zaman beni bir

kenara çekmiş, deli oğlan demişti, zinhar yollarda oyalanmayın, kimseyle görüşmeyin, kimseyle oynaşmayın. Âsitane'de Köprülü Paşa'yı bulamazsanız yerini öğrenin. Dersaadet'te olup bitenleri anlayın, sonra doğru buraya gelin!.. Gel gör hocam ki, biz nerelere gideriz? Haydi Bey, şu hayvanları dörtnala kaldıralım da biraz uyuşukluktan kurtulalım!..

İkisi de hayvanlarını mahmuzladı. Cuma, canlanmış, âdeta neş'elenmişti... Geçmiş yılların bostancısı başında baratası, Dergâh-ı Âli'ye kelle götürüyormuş gibi atının üzerinde duramıyor:

- Hadi Külhan, diye bağırıyordu, Katırcıoğlu'nun kısrağı olduğunu gösteresin, bey atını bir güzel geçip ona nal toplatasın!.. Yetiş beyim, yetiş!.. Cuma daha ölmedi, onun at üstünde daha nice marifetleri vardır!..

Uluğ da gülüyordu; taze hava, esen rüzgâr geçici de olsa bir amaca doğru gitme zevki, özgürlüğe kavuşma ümidi onu coşturmuştu:

- Sen kocadın artık Cuma; övünme, seni İzzet Çelebi bile bir hışt ile yere serer...

Böylece durmadan ilerlediler, hayvanlarını dinlendirip karınlarını birkaç lokma ekmekle doyurmaya çalıştıkları zaman bile şakalaşmaktan vazgeçmiyorlar, atlarına daha hırsla biniyorlar, yorulmak bilmeden yol alıyorlardı.

Meşeliklere geldikleri zaman dizginleri kastılar... Biraz sonra attan inip hayvanları bir ağaca bağladılar... Şimdi karşılarında bir enkaz haline gelmiş çiftlik binaları duruyordu... Başları önlerine eğik, ayaklarının ucuna basarak ilerlediler...

Cuma Uluğ'un koluna yapıştı:

- Bey, dedi, bilir misin ki burası bizimdir, elimizden kimse alamaz. Bu çiftliğin en büyük sahibi de içeride evlâtlarını hep bekler, sen gamlanma.

Uluğ yumruklarını sıktı:

- Beli Cuma, dedi, günün birinde buraya tekrar geliriz. O zaman ben kendi mülkümde bir uğru gibi değil, babamın mezarı yanında özgür dolaşırım!..

- Sonra, Tuğrul beyciğin yanına nice Tuğrul beycikler katıp eşinle yaşarsın. Allah o günleri de gösterir.

Sadece bakıştılar.

* * *

Dönüşte Uluğ arkasına bir kere daha baktıktan sonra:

- Bizi kimse görmedi, dedi, ister misin bu sefer başka yoldan gidelim ve hattâ tepedeki eve uğrayıp sahiplerine bir kere daha teşekkür edelim!..

Cuma hafifçe yanağını kaşıdı, sonra eğilip Uluğ'a bakmak istedi. O, başını dik tutmuş, hayvanın dizginlerini gevşetmiş, altında rüzgârın harman ettiği kar, tepelerde uluyan kurtlar varmış gibi çekingen ilerliyordu:

- Sen bilin bey, hani derim ki, ev sahiplerini de rahatsız etmeyelim, bizim yüzümüzden başlarına bir hal gelmesin!..

- Kimseye görünmeden gideriz, eve gece varırız, kapıdan hatır sorar, yolumuza devam ederiz.

Tırısa kalktılar... Bu sefer ikisi de düşünceliydi, birbirleriyle konuşmuyorlardı. Çiğnedikleri bu topraktan onlar aylarca evvel büyük bir felâketin acılarını taşıyarak geçmişlerdi...

Bir aralık Cuma atının dizginlerini kastı:

- Birileri geliyor bey, dedi, sen sağa sap, ilerde buluşuruz. Eğer tanıdıksa ben biraz oynaşırım!..

Cuma hemen külâhını kaşlarının önüne eğdi, omuzlarını kasıp hayvanın üzerinde heybetli vücudunu ufaltmaya çalıştı.

Köşeyi üç atlı döndü... Cuma'nın önüne gelince içlerinden bir tanesi:

- Uğurlar ola ahbap! dedi...
- Uğurlar ola!..
- Nereye böyle?..
- Gidiyoruz işte!..
- Yol ne tarafa?
- Bilir miyim ben, bir garip kişiyim; diyar diyar gezerim!..
- Bizimle alay mı edersin?
- Çok sual sorarsın, var işine git!..
- Hele bak, in attan aşağı. Düş önümüze!..

O zaman Cuma daha fazla dayanamadı, akşamın gölgelediği yüzünü kaldırdı, atının üzerinde dikildi, külâhını geriye itti:

- Yakılın kahpe encikleri, diye bağırdı, kanınıza mı susadınız?

Atlılar kılıçlarına yapıştılar, fakat hemen oldukları yerde kaldılar... En öndeki:

- Cuma Ağa! diye bağırdı...
- Cuma ya, öldü mü sandınız? Size şimdi öyle bir ders vereyim ki, adımı her an anasınız!..

Cuma'nın artık konuşmaya ihtiyacı kalmadı; atlılar hayret edilecek bir şey yaptılar, kılıçlarını bile çekmeye akıl edemeden hayvanlarını süratle mahmuzladılar, bayırdan aşağı kaçmaya başladılar.

Cuma elini beline koydu, arkalarından katıla katıla gülmeye başladı... Bu gülüş, kin, nefret, biraz da merhamet taşıyordu...

Kendini ilerde bekleyen Uluğ'un yanına vardığı zaman:

- Adımız unutulmamış bey, dedi, kahpe dölleri birazdan adam toplayıp peşimize düşerler!.. Her ne ise, biz işimize bakalım!..

Üç gün dağda gizlendiler... Aşağıda bir yığın atlı kendilerini arıyordu... Onlar bir kayanın ardından cellâtlarını seyrediyorlar, acı acı gülüyorlardı.

Üçüncü gün akşamı tekrar yola çıktılar, ertesi gece tepedeki eve vardılar. Cuma:

- Ben gelmeyeyim, dedi, sen bir hatır sor, ben burada hayvanları bekler, etrafı kollarım.

Ev karanlıktı... Aşağı katın pencerelerinin birinden cılız bir ışık geliyordu... Evin arkasında uzanan tarlalar karanlığa gömülmüştü...

Uluğ çekingen adımlarla ilerledi. Neden bilinmez; şakakları terliyor, kalbinin çarpıntısı doğru dürüst yürümesine bile engel oluyordu.

Birden bir köpek havlaması işitti, birisi ona doğru yaklaşıyordu. Hemen durdu, geleni bekledi:

- Kimsin?
- Yabancı değil! Sen kimsin?
- Bu çiftliğin adamı.
- Efendini görmek isterim.
- İsmini bağışlar mısın?
- Beni tanırsın, evinize yaralı gelmiştim, bana bakmıştınız.

Irgat rahat bir nefes aldı:

- Beli, dedi, bildim!.. Efendiyi ne yapacaksın?
- Yolum düştü, bir hatır soracaktım!..
- Efendi gitti...
- Nereye?
- Âsitane'ye!..
- Yalnız mı?
- Yok, hanım kızını da aldı, dört adamıyla gitti...
- Ne vakit?
- Sizi yolcu ettiğimiz gün, Âsitane'den ulak geldi, ertesi sabah ılgar ile yola çıktılar...

Uluğ çizmesinin ucu ile toprağı eşeledi... Bir kerpetenle etlerini sıkıştırıyorlarmış gibi dayanılmaz bir acı duydu... Şakaklarındaki ter, sert bir rüzgâr esmişçesine kurumuş ve belki de donmuştu...

Geri döndü; ırgatın şaşkın bakışları arasında sendeleyerek Cuma'nın yanına vardı... Hiç sesini çıkartmadan atına bindi, sadece:

- Gidelim! dedi...

- Ne oldu bey?

- Yoklar!..

- Neredelermiş?

- Âsitane'ye gitmişler!..

- Olur ya, ne çıkar bundan?

- Ne mi çıkar? Hâlâ anlamaz mısın? Ormanda gördüğümüz beş erkek cesediydi değil mi, ayrıca ağaca asılmış bir de kadın vardı, değil mi?

- Beli!..

- Bizim arkamızdan yola çıkmışlar... Ilgar ile gitmişler... Altı kişilermiş!.. Yolda bizi geçebilirler!.. Ya öldürülenler onlarsa? Kıyamete kadar yanarım Cuma!..

Cuma külâhını yakaladı, hızla dizine vurdu:

- Bak hele, bir de başımıza bu mu gelecekti? Sen kıyamete kadar yanarsın da sana Cuma'n seyirci mi kalır? Hiç mi bizi düşünmezsin?

- Âsitane'de Köprülü Paşa'dan evvel onları arayacağım... Paşa kapısından elbet yerlerini öğreniriz... Eğer başlarına bir hal geldi ise benden hayır bekleme; geride kalanlara sen hoşça bak Cuma!..

- Yani ne olursun bey?

- Bilemem!..

- Ya biz ne oluruz? Sensiz geridekilerden bana ne? Seni bırakır mıyım sanırsın? Âsitane'ye gitmişler işte!.. Ne çıkar bundan?

Uluğ onu artık dinlemiyordu, dolu dizgin, yüzüne çarpan ağaç dallarına aldırmadan ilerliyor, Cuma da elindeki külâhını dişlerinin arasına almış, arkasından geliyordu...

Celâliler!..

YIL 1648, ay Şubattı... Etraf büyük bir kar tabakasıyla örtülüydü... Fırtına önüne kattığı karları savururken doğudan, Erzurum'dan kopan bir insan seli batıya, Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi İstanbul'a doğru, karşısına çıkan her şeyi çiğneyip ezerek, yıkıp devirerek akıyordu...

İntizamsız, gözü dönmüş onbinin üstünde bir âsi grubu, padişaha başkaldıran Defterdarzade Mehmet Paşa'nın etrafında toplanmış, sözde hak ve adalet istiyordu. Aslında olay, Vezir-i âzam Salih Paşa'nın 16 Eylül 1647 tarihinde idamıyla başlamıştı.. Erzurum valiliğine Salih Paşa'nın aracılığıyla getirilen Defterdarzade Mehmet Paşa, koruyucusunun ölümünü duyunca kuşkulanmış, yerine başkasının geleceğini, yeni Vezir-i âzam Ahmet Paşa'nın hışmına uğrayacağını öğrenince isyan etmişti...

Defterdarzade Mehmet Paşa o zamanki her vezir gibi başından korkuyordu. Başını vermemek için baş almaya karar vermiş, onbinlerin felâketini de hazırlayarak askerleriyle birlikte İstanbul'a doğru yürümeye başlamıştı...

Uluğ, İzzet Çelebi ve Cuma o gece fırtına ve karın insafsız kamçısından geçici dahi olsa, kurtulabilmek için Kızılırmak yakınlarında Çorum'a bağlı, Karakeçeli karye-

sinin bir evine sığınmışlardı. Ev sahibi yaşlı, güler yüzlü bir köylüydü:

- Hane halkı yandaki gözde yatarlar, siz buyurun; sıcak bir aşımızı yer, dinlenirsiniz, demişti...

Üçü de ocağın çok ötesinde bir sedire oturmuşlardı. Ev sahibi karşılarında, ellerini göğsünde bağlamış, ayakta duruyordu. Her ne kadar gülümsüyorsa da çekingen bir hali vardı; dışarıdaki tipinin yolları kapadığı, sadece kurt ve köpek ulumalarının duyulduğu böyle bir gecede bile birilerini ve daha fenası bir felâketi bekler gibiydi. Nitekim:

- Beyzadelerim, dedi, siz yiğit kişilere benzersiniz, bu kışta kıyamette buralarda nişlersiniz, yoksa siz de paşalı mısınız?

- Hangi paşalı?

- Defterdarzade Mehmet Paşalı!

- Niye sorarsın?

- Paşa askerleriyle buraya gelir derler, bunca sarıca ve sekbanlarıyla, kış demez tipi demez, hiçbir yerde oturak etmez, serseri dolaşır derler!.. Köyümüzde misafir kalın!.. Lâkin ırzımıza dokunmayın... Neyimiz varsa sizlerin olsun; yeter ki namusumuz elden gitmesin!..

İzzet Çelebi öksürdü.. Uluğ ise Cuma'nın gözlerini açıp karşısındakini süzmekte olduğunu görünce:

- Niye böyle durursun Cuma? dedi. Görmez misin bu, ihtiyar senden çekinir, seni Defterdarzade'nin sarıca haşaratından sanır?... Yok baba, biz sandığın gibi değiliz, biz üç garip kişiyiz, ne yaptığımızı kendimiz de bilmeyiz. Bizden sana zarar gelmez.

Köylü derin bir nefes aldı, hemen dizlerinin üzerine oturdu, beyaz sakalının kapladığı yanakları titrerken:

- Ölünceye dek konuğum olun, dedi, sizi Allah gönderdi!.. Hanemi koruyun... Babadan kalma üç gaddarem

ile bir gümüş peştaktım var; hemen size onları getireyim, hediyem olsun, lûtfen kabul buyurun!..

Bu sefer İzzet Çelebi başını salladı:

- Hadi baba, dedi, var işine git, çoluğunun çocuğunun yanında geceni rahatça geçir, biz de şuracıkta sabahı edelim, sabah ola hayır ola!..

İzzet Çelebi sözünü henüz bitirmişti ki, dışarıdan süratle gelen nal sesleri duyuldu, birbirlerinin yüzüne baktılar... Ev sahibi titreyerek pencereye doğru yürüdü... İzzet Çelebi, Cuma'nın elini tuttu:

- Cuma oğlum bu işe ne dersin? Basıldık mı? Sen yiğit kişisin, kılıcın hakkı için söyle, buradan da kurtulur muyuz?

Cuma soğukkanlılıkla ayağa kalktı:

- Bey, diye seslendi, ne yapsak gerek?

- Saldırırlarsa vururuz!..

- Belâ dediğin budur işte; biz sakınırız, o arkamızdan yetişir... Ne yapalım kaderde varmış, böylece birkaç kişi daha terletiveririz!..

Daha fazla beklemediler; avluda atlar kişnedi, bir ses fırtınayla beraber odaya kadar girdi!..

- Bre ev sahibi!..

İhtiyar köylü büsbütün titremeye başladı:

- Hanem yıkılacak, namusum gidecek!.. İşte paşalılar bizim köye de geldiler. Ben ne yapsam gerek? Yandaki gözde duran oğlancıklarıma mı seslensem, avratları damdan mı kaçırsam?

Uluğ köylünün yanına iyice sokuldu:

- Baba, dedi, hemen git, kaç oğlun varsa yanına alıp bize yaptığın gibi kapıyı aç, ne de olsa misafir gelmiştir. Usluca otururlarsa kim ne der? Yok ırzına, malına dokunurlarsa elbet buna göz yummayız. O zaman onlara bizim de söyleyecek iki çift lâfımız olur.

- Bre ev sahibi, kandasın?

İzzet Çelebi köylünün omuzundan tuttu:

- Bey doğru söyler, dedi, hadi git kapıyı aç, şimdiden döğüşmeye ne lüzum var? Değil mi oğlum Cuma?

Köylü duvarlara tutuna tutuna dışarı çıktı...

Şimdi üçü de silâhlarını çekmişler, bekliyorlardı... Bir aralık Cuma, İzzet Çelebi'ye yan gözle baktı, dudaklarını hafifçe sağa doğru yayarak gülümsedi:

- Ne o beybaba, sen de mi döğüşürsün?

- Nasip olursa!..

- Elin kılıç tutar mı?

- Oğlum Cuma, dokunma şimdi bana! Elbet bu belâyı atlatalım, kılıcın nasıl tutulduğunu gösteririm ben sana!..

Tahta merdivenlerden ayak sesleri gelmeye başladı... Üçü de ayrı ayrı yana çekildiler... İzzet Çelebi ağzından eksik etmediği duasını iyice belli eder bir şekilde mırıldanırken kapı açıldı:

- Selâmünaleyküm!..

Üçü birden yerlerinden sıçradı ve üçü birden bağırdı:

- Vay!.. Evliya Çelebi!..

- Bre şahbazlarım!.. Bre yiğitlerim... Gözlerim neler görür?... Ulu Tanrım, bana bu günleri de gösterdi!.. Hamdolsun!.. Siz bu kışta kıyamette buralarda nişlersiniz?

- Ya sen ne ararsın Evliya Çelebi?

- Başımdan neler geçti, bilemezsiniz!.. Durun hele birazdan halimi size anlatır, sizinkileri de dinlerim. Şimdi şu oğlancıkları bir hale yola koyayım.

Evliya Çelebi arkasında yalın kılıç duran adamlarına döndü:

- Bana bakın oğlancıklar, dedi. Siz sofada oturun, zinhar ateşe sokulmayın. Sakının çapkınlar, hane halkına bir zararınız dokunmaya; sonra derinizi yüzer tulum diye satarım!.. Kapıyı da kollayın; bunca haşarat buraya dol-

maya... Gelen olursa, içeride Evliya Çelebi var, dersiniz, savun gitsinler...

Adamları dışarı çıkarken, Evliya Çelebi kendisini seyreden üç eski dostuna doğru yaklaştı. Soğuktan buz kesilmiş ellerini uzattı, onları doya doya kucakladı, yanaklarından öptü...

Yine gözlerinde o kendine has zekânın izleri vardı, dudaklarındaki tatlı gülümseme hiç eksik değildi...

Dördü de bağdaş kurup oturdular. İhtiyar ev sahibiyle oğlu, Evliya Çelebi'nin önüne bir sini ve leğen ile ibrik getirdi.

Evliya Çelebi elini göğsüne bastırıp:

- Elhamdülillâh, dedi!..

Fakat gülümsemesi dudaklarında donup kalıverdi!..

Şimdi dışarıdan feryatlar, küfürler, tipinin karları savuran korkunç homurtusu arasından imdat arayan inlemeler geliyordu...

Cuma:

- Ne oluyor? diye haykırdı.

Evliya Çelebi, sakalını sıvazladı, başını önüne eğdi:

- Sarıca haşaratı, dedi!.. Defterdarzade Mehmet Paşa efendimiz bunları yanına toplar, işte böyle bunca ümmet-i Muhammed'in kanına girer. Nereye gittik ise yapmadıkları kötülük, söndürmedikleri ocak bırakmadılar!..

- Sen de mi Defterdarzade Mehmet Paşalısın Evliya Çelebi?..

- Beli!..

- Ne dursun, buna neden ses çıkarmazsın, yoksa Paşa mı ister?

- Yok şahbazlarım, Mehmet Paşa efendimiz bu yağmaya asla razı değildir!.. Lâkin elden ne gelir? Söz dinletemez; bir kere askerin gözü döndü.

Şimdi dışarıdan feryat ve inlemelerle beraber, acayip bir uğultu da işitiliyordu...

Süratle kapı açıldı, ev sahibi köylünün ikinci oğlu içeri girdi:

- Yangın, diye bağırdı!..

- Nerede?..

- Karşıda, bütün köy yanıyor!..

Cuma bıyıklarına asıldı, oradan bir tutam kıl koparduktan sonra süratle ayağa fırladı...

Cuma'yı yerinde tutmaya imkân yoktu, yalın kılıç gocuğunu bile giymeye lüzum görmeden merdivenlerden aşağıya koşarak indi!..

Uluğ ona avlunun ortasında yetişti, arkalarından Evliya Çelebi eteklerini toplayarak yanlarına geldi.

- Bırakın şahbazlarım, zinhar bu haşarata el sürmeyin, it sürüsü gibidir; birini haklarsınız beşi karşınıza dikilir. Sonra beni kıyamete dek yakarsınız.

Manzara çok korkunçtu; karşı sıradaki evler, köyün arkasındaki samanlık yer yer yanıyordu. Tipi alevleri önüne katmış etrafa savuruyordu... Yandaki evin avlusuna yarı çıplak bir kadın fırlamıştı, arkasından koşan bir delikanlıyı iki sekban yatağanlarının tersiyle yere serip başını kara gömdükten sonra saçlarından sürükleye sürükleye kadını içeri sokuyorlardı... Gözleri kan çanağına dönmüş dört adam, biri kapıyı tekmeliyor, biri tipiye aldırmadan dama çıkmış elindeki kazmayla çatıyı deliyordu...

İki kişi önlerinden koşarak geçti, biri Evliya Çelebi'yi fark edip geri döndü:

- Keyif tamam Çelebi, diye bağırdı, bu hane de senin kısmetin, sen de zevkine bakasın... Biz şarabı höpürdettik, bir evin hesabını gördük, şimdi başka bir yerde de kasık mancası ararız.

- Utanmaz mısınız?

- Öyle olur Evliya Çelebi, üç aydır kar demez, kış demez, diyar diyar gezeriz; erkekliğimiz ne güne durur, elbet avrat isteriz!..

Birden Cuma'nın ileri doğru fırladığı, adamın süratle gırtlağına yapıştığı görüldü:

Evliya Çelebi

- Yapman yiğitler, diye seğirtti, Cuma, şahbazım bir gafil kişidir, ne söylediğini bilmez!..

Fakat Evliya Çelebi engelleyemedi, Cuma doğrulduğu zaman hâlâ parmakları bir boğazı sıkıyormuş gibi kıvrık ve gergindi... Bu sırada hemen yanlarında tok bir ses duyuldu; Cuma'nın gırtlağını ezdiği adamın geri dönen arkadaşı, Uluğ'un bir kılıç darbesiyle yere yuvarlanmıştı...

İşte bundan sonra olanları Evliya Çelebi bile gerektiği gibi izleyemedi.

Cuma göğsünü açmış:

- Kahpeler! diye bağırıyordu...

Uluğ:

- Vur Cuma! diye haykırıyordu...

Alevler yüzlerini dağlarken kundaktaki bir çocuğu ateşe atan bir sarıcayı Cuma kucakladığı gibi yangının ortasına fırlatıverdi. Uluğ karların üzerinde sallanan bir beşiğin süratle yanından geçip bir diğer sarıcanın başını bir binek taşına vura vura parçaladı...

Her ikisi de artık ne yaptıklarının farkında değillerdi. Tipi etrafı kasıp kavuruyor, yangın uzandığı yeri dağlıyordu. Feryatlar zaman zaman alçalıyor, zaman zaman kulakları tırmalarcasına yükseliyordu...

Bir aralık Cuma ile Uluğ yan yana geldiler, yüzlerine vuran bir kızıllığın altında bakışlar birbirini buldu... Her ikisinin de gözleri cam gibiydi, dudakları kurumuş, büzülmüştü...

- Beyim!..

- Cumam!..
- Vuralım!..
- Vuralım..

Birbirlerinin ellerini sıktılar, etraflarına baktılar... Çok uzaklardan gelen bir kurt uluması, onlara insan olduklarını hatırlatır gibiydi. Bir de karşılarında İzzet Çelebi duruyordu. Mestleri karlara gömülmüş, başı bembeyaz olmuş, elleri beline dayalı İzzet Çelebi onları süzüyordu:

- Yeter ettikleriniz, daha mı av ararsınız? Hadi benden çekinmez, Allah'tan da mı korkmazsınız? Ne durur, ne oyalanırsınız? Hemen içeri girin, bu ihtiyarı öksüz bırakmak mıdır muradınız? Peşinizden koşarım, soğuktan donarım, hadi derim size!..

- Bey baba, hocam!.. İçime kor düştü, yüreğim yanar; benim de kızım var. Zeyneb'im var!.. Bir dergâhta aylardan beri yolumuzu gözler!.. Bizi gurbete kimler saldı? Beyimin yüreğine ateşi kimler düşürdü? Bu zalimlerden çektiğimiz yetmez mi, Zeyneb'imin başına böyle bir hal gelmesini ister miyim?

- Yürü derim sana, bunları içerde söylersin!.. Zeyneb'in sırası mı şimdi? Gel benimle; Allahına dua et...

Bir çocuk feryadı duyuldu, yerdeki beşikte bir yavru ağlıyordu...

Cuma ne yaptığının farkına varmadan çocuğu bağrına bastı... O zaman çitin arkasına sinmiş çırılçıplak bir kadın örtünmeye lüzum hissetmeden Cuma'nın üzerine atıldı:

- Bırakın evlâdımı, dokunmayın ona!..

Uluğ korkunç bir rüyadan uyanıyormuş gibi silkindi kadını tuttu:

- Bacım donacaksın, dedi, gel bizimle; evlâdına bir şey olmaz!..

Cuma mosmor kesilen çocuğun yanaklarına kupkuru dudaklarını değdirirken:

- Evet hocam, diye fısıldadı, doğru söylersin!.. Hadi eve gidelim!..

Uluğ kadını kucağına aldı, süratle karşıya geçtiler... Evliya Çelebi şaşkın şaşkın onlara bakıyordu, fakat dudaklarında mutluluk taşıyan bir gülümseme, gönlünde tazelenmiş bir iman vardı.

Onlar içeri girince Evliya Çelebi silkindi, kendisi gibi şaşkın, olan biteni merakla seyreden adamlarını görünce bağırdı:

- Ne durursunuz çapkınlar?.. Tiz bu leşleri ileri sürün, bir harabeye atın, ayak izlerini silin... İkiniz kapı dibinde haşaratı, biriniz iyice sarınıp damda yangını gözlesin...

* * *

Vakit gece yarısının ötesinde yürüyordu. Dışarıda feryatlar kesilmiş, tipi dinmiş, kar yangını bastırmaya başlamıştı...

Dördü de ocak başındaydı, ihtiyar ev sahibi kapı dibinde uyukluyordu.

Cuma ile Uluğ başlarını önüne eğmiş, büzülmüşler, âdeta ufalmışlardı. Hâlâ üşüyorlarmış gibi arada bir titredikleri görülüyordu. İzzet Çelebi ise olduğu yerde sallanıyordu. Evliya Çelebi bir aralık başını kaldırdı:

- Evet şahbazlarım, dedi, şimdi size halimi anlatayım. Cennetmekân Murad-ı Râbi'in ölümünden sonra sipahilik ile dergâh-ı âlînden taşra çıktım. Ondan sonra peder-i azizimin izn-i şeriflerini alarak diyar diyar dolaştım. Ketenci Ömer Paşa efendimiz ile Trabzon'a gittim. Gürcistan, Mekrilistan ve Abaza illerini gezdim. Hüseyin Paşa kethüdası Veli Ağa kadırgası ile Azak'a geçtim. Bilâhare Serdar Hüseyin Paşa'dan izin alıp Kırım Hanı ile Kırım diyarına uğradım. Girit'te küffâra karşı aslanlar gibi döğüşen asker-i islâm ile beraberdim. Netice-i kelâm altı

sene, Gâvuristan, Tataristan demeyip gezdim. Sonunda Defterdarzade Mehmet Paşa efendimize kapılanıp müezzinbaşı ve müsahibi oldum. Mehmet Paşa efendimiz hakîrin valideleriyle akraba idiler. Onun ile Erzurum'a geldim. Paşa efendimiz tam bir sere Erzurum'da hoşça valilik etti, lâkin felek yâr olmadı. Mehmet Paşa efendimizi Sadr-ı âzam Salih Paşa göndermişti. Salih Paşa'nın öldürülmesinden sonra işler değişti. Mustafa Paşa, sadr-ı âzam oldu. Halbuki Salih Paşa boş yere öldürülmüştü. Sultan İbrahim, Davutpaşa semtinde bir hocaya yürek sıkıntısı ve sevda-yı illeti def için okunmaya giderken yoluna bir karpuz arabası çıkmış, bunun üzerine sadr-ı âzamı ikindi divanında iken yanına çağırıp "Ben arabaları yasak etmemiş miydim?" diyerek zavallıyı imam evinde kuyu ipi ile boğdurtmuş idi... Şimdi de Ahmet Paşa, padişaha üçyüz bin kuruş rüşvet verip sadarete oturdu. Akabinde de bizim paşaya Kars Valiliği geldi.

Paşa başından korkup Kars'a gitmedi, bunca sekban ve sarıca haşaratını etrafına toplayıp Âsitane'ye doğru yola koyuldu. Kış demedik, kar demedik, Erzincan, Niksar, Lâdik, Merzifon, Çorum beldelerini geçip üç ayda bu menzile vardık. Lâkin yolda asker, nereye uğradık ise orayı buradan beter etti...

Bazen biz gelmeden evvel köyün cümle ahalisi firar e dip etrafta hiç kimse kalmaz idi. At ve hayvanlar açlıktan helâk mertebesine gelirler idi. Sabahın erken saatlerinde borular çalınıp "Göçtür" denince, önüne gelen borazanlara saldırıp gitmez idi. Haznedar Ali Ağa, Ali Kethüda akçe dağıtıp bargâhları develere güç ile yükletirler idi... İşte şahbazlarım benim hikâyem bu kadar...

Cuma ile Uluğ hâlâ belleri kambur, başları önlerine eğik oturuyorlardı. Yalnız İzzet Çelebi bir kulağı dışarıda olmakla beraber Evliya Çelebi'yi merakla dinliyordu. Nitekim:

- Hoş söylersin Evliya Çelebi, dedi, yalnız Varvar Ali Paşa da celâli olmuş, Karaman'da işittik, onun da hikâyesini bilir misin?

- Beli Çelebim.

- Anlatmak kabil midir?

- Neden olmasın Çelebim? Bu da garip bir hikâyedir. Sabaha dek vaktimiz var, zaten bundan sonra uyumak mümkün mü?

Evliya Çelebi hafifçe başını etrafta gezdirdi, sadece kendisini İzzet Çelebi'nin dinlemekte olduğunu görünce sesini daha da yavaşlatarak Varvar Ali Paşa'nın nasıl padişaha isyan ettiğini anlattı:

- Bilir misin, sarayın sefahatine para yetişmez, bu yüzden mirliva, mirimiranlara dahi el atıp haraç almak isterler. Nitekim Varvar Ali Paşa efendimizden de otuzbin kuruş istediler. Sivas valisi idi, eyaletin bütün hasılatı bile bu parayı karşılamazdı. Bunu hesap ettiren paşa, parayı almak için Sivas'a gelen Sadr-ı âzam Ahmet Paşa'nın habercisine: "Ben bu kadar parayı nereden verem?" diye sual etti, "Yol keserek halkın malını mı alam?" Bu yetmezmiş gibi, arkasından Âsitane-i saadetten ulaklar gelip İpşir Paşa'nın emaneten Sivas'ta bulunan güzelliği dillere destan karısını Sultan İbrahim için Varvar Ali Paşa efendimizden istediler. Paşa efendimiz, doğru, mert, sözüne sadık bir kişidir. Zinhar İpşir Paşa'nın ehlini teslim etmeyip gelen tatarı sopa ile huzurundan kovup "Ben bir müslimin nikâhlısını nasıl başkasına teslim edem, Sultan ile dahi olsa başkasının avradına nasıl zina yaptıram?" diye bağırdı.

İşte o günden bu yana Varvar Ali Paşa efendimiz de celâli olup, İpşir Paşa ehlini Tokat kalesine kilitleyip bu kadar sekban ve sarıca ile muhafaza ettirip günden ve gölgeden sakladı. Sonra Tokat, Amasya demeyip bunca sekban ve sarıca haşaratı ile serseri gezer oldu. Şer ile

dâvası vardır. Defterdarzade Mehmet Paşa efendimize, "Padişah devlet işlerine mukayyet değildir. Umur-ı saltanat kadınlar elinde kalmıştır; reâya perişan, memleket haraptır, bey, beylerbeyi ve ümera az zamanda azlolunurlar, bu hale nihayet verilmesini padişaha bildirelim, üç sene tamam olmayınca kimse yerinden oynatılmasın. Benimle bile hemen bir mahalde buluşup ayak sürüyerek Âsitane üzerine yürüyelim. Cinci Hoca'yı, Çelebi Kethüdayı, Bektaş Ağa'yı ve diğer kafadarlarını isteyelim." diye mektup yazdı. Şimdi Varvar Ali Paşa, İpşir Paşa ile de yakında birleşeceğini umar, bizim paşamız ise ulaklarıyla haber gönderip kendisini beklemesini, Âsitane'ye yürümeye karar vermiş iken cüstün eşi, gafilin başı misali, tedbirde kusur etmemesini Varvar Ali Paşa'ya bildirir. İşte canım İzzet Çelebiciğim, bu minval üzre bu kışta kıyamette, dağda bayırda sürünüp dururuz. Paşalar ne kadar ahlâk sahibi ise de etrafındakiler o kadar halka zulmeder; aman diyeni komazlar... Âkıbetimiz hayır olur inşallah!..

Evliya Çelebi yorulmuştu; elleriyle dizlerini uğuşturdu, bir kere daha etrafına bakındı.

Şimdi dışarıda derin bir sessizlik vardı, akşamki tipi bilinmeyen bir kuvvetten korkmuş gibi başka bir yere sinmiş, feryatlar kaybolmuştu... Yalnız uzaktan uzağa köpeklerin uluması işitiliyor, odadaki kütükler durmadan çıtırdıyordu...

Herkeste, düşman baskınına uğramış bir memleket halkının derin acısı vardı...

İzzet Çelebi hafifçe başını kaldırıp elinin tersiyle gözlerindeki yaşı sildi, bir süreden beri bıyıklarıyla oynamakta olan Cuma'ya baktı:

- Dışarıda ses seda kesildi, dedi, acaba yangın söndü mü? Neredeyse sabah olur... Bizim oğlanların yaptıklarını o zalimler yanlarına kor mu?

Evliya Çelebi öksürdü:

- Bilinmez, canımdan aziz İzzet Çelebim, dedi, taifeleri işin farkında iseler elbet kafadarlarının intikamını almak isterler. Adamlarımın ağızları sıkıdır ama iyice sabah olmadan bu karyeden uzaklaşsanız yerinde olur. İçlerinden biri tanır ise, etrafınıza leş kargası gibi üşüşüp, sizleri pare pare ederler!.. Ne olur, siz de bana halinizi buracıkta anlatın, sonra borular "göç" demeden birbirimizle helâlaşalım, yollarımıza koyulalım. İster iseniz birler, üçler, yediler, kırklar, yüzler, binler, binbirler, ruh-i şerîfler için bir Yâsin-i şerîf tilâvet edip ruh-i mübarekleri ne hibe eyleyelim!..

İzzet Çelebi'nin endişesi gittikçe arttığından, artık yerinde duramaz olmuştu. İçinin sıkıntısını ve hattâ yorgunluğunu unutmuştu:

- Oğlum Cuma, diye seslendi, sen hazırlana dur, ben Evliya Çelebi'ye kısaca hikâyemizi söyleyeyim, hemen yola çıkalım!.. Tedbirde kusur etmeyelim.

Cuma dudak büktü:

- Hocam, tedbir dediğin nedir ki, bunca aydır dağ taş demez Köprülü Paşa'yı ararız. Çıkası bir can için bu kadar azap değer mi? Elbet burada kalır, halim nice olursa ona katlanırım. Bunca derdi görmektense er meydanında, at üzerinde şakalaşır, nasibimiz ne ise ona boyun eğeriz!.. Bir yere gitmem!..

İzzet Çelebi sarardı, farkında olmadan elini yüzünde dolaştırdı, Cuma'nın bir kor gibi yanan gözlerinde bakışlarını gezdirerek:

- Hiç mi bizi düşünmezsin? diye sordu.

- Sizi mi?

- Beli; beni, yanında duran beyini, Can Baba dergâhında yolunu gözleyen Zeyneb'ini!..

Cuma sarsıldı... Sağ elini bir balyoz gibi kilimlerin üzerine indirdi. Sonra omuzları çökük bir halde yavaşça ayağa kalktı:

- Beybaba, diye fısıldadı, yine beni can evimden vurursun. Bu sefer de senin dediğin olsun!.. İstersen hemen yola çıkalım!..

İzzet Çelebi gülümsedi... Cuma yanından geçerken eliyle çizmelerini okşadı, sonra Evliya Çelebi'ye dönerek:

- Bizim de halimiz perişan Çelebim, dedi, efendi hazretlerini öldürdüler, çiftliğimizi başımıza yaktılar, Uluğ Beyi ölüm döşeklerine serdiler. Sonunda kaçıp Er-Tokuş hanından iki konak ötede Cana Baba dergâhına sığındık... Ben orada kalıp bu oğlanları Köprülü Paşa'yı bulmak, halimizi anlatmak için Âsitane'ye saldım... Yollarda oyalanmışlar, aylarca Dersaadet'te kalıp Uluğ Bey yaralıyken kendisine bakan bir hane halkı ile başımıza bu halleri getiren Kulaksız Rüstem'i aramışlar. Hiçbirini bulamamışlar. Yalnız Köprülü Paşa'nın, padişah tarafından yedinci hasekisine paşmaklık olarak verilen Şam'a mütesellim olarak gönderildiğini öğrenmişler... Döndükleri zaman çok kızdım ama elden ne gelir?.. Bu sefer onları yalnız komadım; hep beraber Şam'a gittik. Lakin talih burada da yâr olmadı; Köprülü'yü bulamadık. Karaman Beylerbeyliği ile gitti dediler. Karaman'a varınca padişah emriyle Varvar Ali Paşa'ya karşı komak için yola çıktığını öğrendik. İşte böylece bir türlü Köprülü Paşa'yı ele geçiremeyip serseri dolaşır olduk. Ne de olsa ben kocadım! Bizim oğlanların gidişine ayak uyduramadım, yollarda kaldık!..

İzzet Çelebi sustu... Bu kışta, şu ocak başında dertleşmek, yârenlik etmek dururken geçmişi yaşamak onu büsbütün üzüyordu... Başını hafifçe salladı:

- Allah encâmımızı hayır etsin, âmin! dedi...

Biraz sonra avluda atlarına binerken Evliya Çelebi:

- Gafil mebaş, diyordu, bu haşarattan uzak durun!.. Şimdilik Köprülü Mehmet Paşa'ya sokulmayın; paşalar paşalarla çarpışır, bütün millet yakında birbirini kırar... Siz karşıdan seyirci kalın, bu hakiri dahi gönülden çıkarmayın!.. Hayır olur inşallah!.. Hakkınızı helâl edin şahbazlarım!..

Dışarıda kar etrafı tamamen kaplamıştı.. Günün ilk ışıkları ürkek ve çekingen tepelerin ardına gizlenmişti. Üç atlı üç dost, nereye gittiklerini, ne yapacaklarını bilmeden kaderlerini önlerine sermiş, ilerliyordu...

Vezirler ve Eşkiyalar

İZZET ÇELEBİ atının dizginlerini kastı, hayale dalmış, ayrı ayrı düşüncelerin etkisi altında konuşmadan önünde ilerleyen Uluğ ile Cuma'ya seslendi:

- Yoruldum gayrı, şuradan şuraya bir adım bile atmam!.. Hey size söylerim!.. Cuma!.. İhtiyarlıktan habersiz, halden anlamaz yezit...

Uluğ ile Cuma durdular... Cuma gülümsemeye çalışarak:

- Ne söylersin beybaba? diye sordu. Daha yeni yola çıktık; hele öğleye dek yol alsak gerektir.

- Cuma oğlum, beni söyletmen, şuracıkta biraz oyalansak yeridir. At üzerinde duramam, bende takat kalmadı, günlerden beri hiç rahatım yoktu, dün gece sabaha dek gözümü kırpmadım... Gel sözümü dinle, yoksa haddini bildiririm!..

Sona Cuma'nın cevap vermesini beklemeden atından indi, dizginleri kolunun altına sıkıştırıp yakındaki bir ağacın dibine çöktü...

Cuma ile Uluğ yanına geldikleri zaman İzzet Çelebi gözlerini kapamış yaz sıcağının bunaltıcı havasına dayanamıyormuş gibi derin derin nefes alıyordu...

Karşılarında Afyonkarahisarı'na bağlı Sandıklı ovası uzanıyordu... Çok uzaklarda gözüken dağlar, güneşin sıcağından erimişçesine bir buhar tabakasına gömülmüştü.

Etrafta kimseler yoktu... Kavruk otlar ezilmiş, tarla kuşları kanat çırpmaz olmuştu...

Cuma, İzzet Çelebi'ye doğru eğildi:

- Beybaba ne oldun, bu sıcakta, bu bodur ağaç dibinden dinleneceğini mi sanırsın? Hele bir gayret et, karşıdaki koruluğa bir sığınalım, akşama kadar orada sohbet ederiz. Zaten şunun şurasında Can Baba dergâhına kaç günlük yolumuz kaldı?

İzzet Çelebi gözlerini güçlükle açtı, bir körük gibi inip kalkan göğsünü durdurmaya çalışarak:

- Gayri benden hayır kalmadı, diye fısıldadı, varın siz işinize bakın; beni kendi halime koyun!..

İzzet Çelebi karşısında duran Uluğ ile Cuma'ya bir kere daha baktıktan sonra başını hafifçe omzuna doğru eğdi ve gözlerini kapattı.

Uluğ hemen diz çöktü, İzzet Çelebi'nin sarkan başını göğsüne dayadı:

- Hoca ne olursun?

İzzet Çelebi'den gelen yegâne cevap, o kupkuru dudaklarından dökülen şu fısıltıydı:

- Allah!

- Hocam yapma, hocam bizi perişan ve öksüz bırakma, bir kusur ettik, seni yorduk; ama oldu bir kere!... Hoca ayağını öpeyim, bir defa daha bak bize, yüreğimize su serpilsin!.. Sonrası kolay beybabam!... Biraz doğrul ne olur; istersen Cuma'nı ayaklarının altına al, ez o kâfirin başını!.. Ne edersen et ama bizi öksüz koma...

Sıcak, Sandıklı ovasına büsbütün çökmüştü, dibine sığındıkları ağacın kavruk yaprakları artık ufacık bir gölge bile vermiyordu... Bir kanadını kaybetmiş gibi gövde-

sini yana yatıran büyük bir kuş tepelerinde uçuyordu... Çok uzaklardan ama çok uzaklardan bir kervanın çıngırak sesleri geliyor, üzerinde oturdukları otların arasından anlaşılmaz bir hışırtı duyuluyordu...

Uluğ gözleri nemli, İzzet Çelebi'yi sakalından öptü, sesinin titrekliğine aldırmadan:

- Hocam, diye fısıldadı, Cuma doğru söyler; bizi sen nasıl öksüz korsun? Biz sensiz ne ederiz? Aylardan beri peşin sıra gelir, kış demez, Celâli gözetmez, diyar diyar dolaşırız!.. Hocacığım hemen bir doğrul, şöyle bir gülümse, karşıdaki koruluğa girivereliml Bak görürsün; bir şeyciğin kalmaz!..

İzzet Çelebi artık hiç ses çıkartmıyordu... Sadece dudakları güç fark edilen bir şekilde kıpırdıyor, göğsü inip kalkıyordu... O zaman Uluğ ile Cuma bakıştılar. Cuma sıkıca tuttuğu İzzet Çelebi'nin ellerini bıraktı:

- Bey, diye fısıldadı, dudaklarına birkaç damla su akıtıp başını ıslak bezle saralım, sonra hocamızı bir hoşça taşıyıp koruluğa götürelim.

Cuma hemen atının terkisinden matarasını aldı... Güneşte tamamen ısınmış su, İzzet Çelebi'nin dudaklarından sakalına doğru akmaya başladı. Sonra Cuma mintanına elini attı, süratle oradan büyük bir parça kopardı. Matarada kalan son su ile bu bez parçasını ıslattı, İzzet Çelebi'nin alnına doladı...

- Gidelim bey!..

- Gidelim Cuma!..

Uluğ bir sevgili taşıyormuş gibi İzzet Çelebi'yi göğsüne bastırdı... Cuma üç hayvanı yedeğinde götürürken Uluğ hocasını sarsmamak için kavruk otlara bile çekinerek basıyordu.

Üçünün de kılığı perişandı!.. Çizmeleri delinmiş, mintanları parçalanmıştı... Üstleri toz toprak içindeydi. Külâhları aşınmış, renk değiştirmişti. İzzet Çelebi'nin,

Uluğ'un omzuna dayanan başından, arkaya doğru kayan sarığının tülbendi gri bir renk almıştı.

Cuma İzzet Çelebi'nin perişan halini gördükçe kendini tutamayıp titrek bir sesle söyleniyordu:

- Beybabam, hocam; bak gör ki ne iyi günler geçiririz.. Hele bir Can Baba dergâhına gidelim, çoluk çocuğu alıp Âsitane'nin yolunu tutalım, için açılır, gönlün ferahlar. Ama o zaman da Cuma'n surat asar, neydi bize çektirdiklerin diye!...

Böylece bir saatten fazla yol yürüdüler, koruluğa geldikleri zaman Cuma öne geçti... Ağaçların hışırtısı, gölgelerin yarattığı hafif serinlik onlara bir an yalnızlıklarını unutturdu...

Tepelerinde kuşlar cıvıldıyordu ve İzzet Çelebi derinden derine inliyordu...

Cuma birden durdu:

- Bey, diye fısıldadı, yakınlarda yabancı bir ses işitirim.

Sonra bir tavşanın önlerinden kaçtığını görünce gülümsedi:

- Gayri bizde yürek kalmamış, dedi, esen yelden bile korkar olmuşuz...

Etrafını bir kere daha dinledikten sonra Uluğ'a tekrar seslendi:

- Bey!.. Daha ileri gitmeyelim, bir su sesi gelir. Buralarda bir pınar olsa gerek... Ben hayvanları bağlıyorum.

Uluğ, İzzet Çelebi'yi büyük bir dikkatle yere bıraktı, sonra yanına geçip üzerine doğru eğildi. Onun sapsarı, tamamen buruşuk ellerini ellerinin arasına aldı, öpmeye başladı!.. Bu kupkuru elde Uluğ bir baba şefkatinin izlerini arıyor, bir sevgilinin ilgisini görmek istiyordu...

Uluğ yapayalnızdı... Hayat boyunca da bu yalnızlığı duymuş, inlemişti... Onu babasının ölümünden sonra biraz serinleten Cuma ile İzzet Çelebi olmuştu... Şimdi

birini daha kaybederek yaralarına bir yara daha mı katacaktı? Aylardan beri dolaşmışlar, çırpınmışlardı; ne faydasını görmüşlerdi? İzzet Çelebi'yi kaybetmek için mi bunca eziyet çekmişlerdi?

Köprülü Mehmet Paşa, padişahın emriyle Varvar Ali Paşa'ya karşı çıkmış, Kurşunlu'da yenilmiş, malı mülkü yağma edilmişti. Bu suretle Köprülü'ye bir türlü sokulamamışlar, ondan yardım isteyememişlerdi. İzzet Çelebi olmasa Varvar Ali Paşa'nın ordusuna gizlice girecek, Köprülü Mehmet Paşa'yı kaçırmaya çalışacaklardı. İşte İzzet Çelebi'nin diretmesi üzerine bunu da yapamamışlar, gecelerini bazen bir kovukta soğuktan donmamak için birbirlerine sokularak, bazen bir köy evinin ocağı başında geçirmişlerdi. Günlerce bir somunla açlıklarını bastırmışlardı. Defterdarın askerlerine görünmemek için dağ yollarında yürümüşlerdi.. Sonunda Köprülü'yü kaçırmak için başka çareler araştırırlarken, Varvar Ali Paşa'nın karşısına Çerkeş'te, kendisiyle birleşeceğini söyleyen İpşir Paşa çıkmış ve hile ile Varvar ordusunu dağıttığı gibi, Varvar'ın başını kestirip İstanbul'a göndermişti. Onlar uzaktan bu çarpışmaya şahit olmuşlardı... Varvar ordusu dağıldığı sırada İzzet Çelebi yüzünü eliyle kapamış:

- Allahım sana sığındık! diye yalvarmıştı... Ne günlere kaldık; bu Varvar ki, İpşir'in güzel hatununu padişaha vermediği için âsi olmuştu. Şimdi ise bu topal İpşir, borcunu ne güzel yerine getirir!

Bu ibret verici, o nisbette tüyler ürpertici manzara karşısında Uluğ ile Cuma üzüntülerinden başlarını eğmişler, hayvanlarının dizginlerini çevirip geri dönmüşlerdi.

Evliya Çelebi'yi de bir daha görmemişlerdi. Varvar'ın ölümünden sonra Defterdar Mehmet Paşa askerlerini

dağıtmış, bir yere gizlenmiş. Şimdi Evliya kim bilir nerelerdeydi?

Yine günleri dağ başlarında ormanlarda geçmiş, sonunda İpşir tarafından serbest bırakılan Köprülü Mehmet Paşa'ya bir yol dönemecinde rastlamışlardı.

Köprülü onları tanımış, karısının memleketi olan Köprülü kariyesine gitmekte olduğunu söyleyerek bir süre yanından ayırmamıştı. Yenildiği için padişahın hışmından ancak bu kasabaya sığınmakla kurtulabileceğini anlatan Köprülü, İstanbul'a gitmelerini, eski dostu Mimarbaşı Kasım Ağa'yı görmelerini, ona her türlü şekliyle güvenebileceklerini, Kasım Ağa'dan kendisi hakkında zaman zaman bilgi alabileceklerini, afları cihetine gidilmesi çarelerini dönüşünde Âsitane'de beraber düşüneceklerini sözlerine eklemişti.

Köprülü Mehmet Paşa, ayrıca onlara Mimarbaşı Kasım Ağa'ya verilmek üzere bir mektup yazdırtmıştı. Sonra kucaklaşıp helâlaşmışlar ve ayrılmışlardı.

Yine bilinmeyen, yine kırık ümitlere uzanan, özlenen huzur ve mutluluğu hayâl âleminde dahi bulamadıkları hayatları başlıyordu. Şimdilik yapılacak hiçbir şey yoktu... Bekleyecekler, sabredecekler, iyi günlerin hasretiyle yaşayacaklardı...

Zeynep ile Tuğrul'u almak için ağır ağır Can Baba dergâhına dönerlerken yolda, Sadr-ı âzam Ahmet Paşa'nın yeniçeriler tarafından parça parça edildiği, Sofu Koca Mehmet Paşa'nın sadr-ı âzam olduğu ve arkasından Sultan İbrahim'in öldürüldüğü haberini almışlardı. Şimdi taht, yedi yaşında çocuk padişah Dördüncü Mehmed'indi!..

Uluğ bir taraftan bunları düşünürken, bir taraftan da gözlerinin önüne tepedeki bir evin loş odasında, gecenin ürkek sessizliği içinde yanına sokulan mavi tüllere bürünmüş bir kadının hayali geliyordu. Bu hayal bir türlü

konuşmuyordu!.. Sadece elini uzatıp alnını okşuyordu. Onu çok seviyordu!.. Bunu; aylar geçtikçe daha iyi hissetmiş, duygularını artık kendisine, sadece kendisine söylemek zorunda kalmıştı!.. Rüyalarında o, dudaklarının ucunda o, yanında o, ıssız dağ yollarında bile o vardı!.. Bu duyguyu şimdiye kadar hiç tatmamıştı, böyle bir hissin var olacağını da bugüne kadar sanmamıştı. Fakat gerçekti; doğru dürüst yüzünü bile görmediği, ismini bilmediği o kadın, onu acıyla mutluluğun birleştiği garip bir his girdabına sürüklemişti...

Mavili kadın!.. Mavili kadının hayatta olduğunu bir anlasa belki biraz rahatlayacak, olayları daha sakin karşılamaya çalışacaktı... Zaten bunun için İstanbul'a dönmeye razı olmuş, hattâ sevinmişti...

- Beyim!.. Su buz gibi!.. Hele sen şöyle dur; ben hocamızın dudaklarını bir güzel ıslatayım, bileklerini ovayım. Bir şeyciği kalmaz; güneş çarpmıştır onu!..

Uluğ silkindi... Şimdi karşısında bir gerçek vardı. Halbuki o demincekten beri hayalle uğraşmıştı, İzzet Çelebi yardım beklerden mavili kadının peşinden koşmuştu... Yanına çekilirken:

- Sen namerdin birisin Uluğ! diye fısıldadı...

- Ne dedin bey?

- Kendime söyledim Cuma, ben makbul adam değilim!.. Yüz verme bana!..

- Bey neler söylersin? Yapma Allahını seversen!.. Sen makbul olmazsan, bu topraklarda kime adam deriz? Bilirim derdimiz büyüktür; ama sana söz verdim, hemen hocamızı iyileştiririm; üzüntüden kurtulursun!..

Ormanda kuşlar ötüyordu... İlerde akan suyun sesi şimdi daha iyi işitiliyordu... Cuma hem İzzet Çelebi'yi okşuyor, hem de onun alnını, dudaklarını ıslatıyordu... İzzet Çelebi ise derin derin nefes alıyor, dilini dudaklarında dolaştırıyordu!..

Böylece akşamı buldular... İzzet Çelebi bazen üşüdü, bazen şiddetli bir ateşle sayıkladı... Gözlerini açıyor, etrafında olup bitenleri anlamaya çalışıyor, birkaç cümle söylüyor, sonra yine bir uykuya gömülüyordu...

Güneş koruluğun yapraklarını okşamaktan vazgeçip uzaklara çekilmeye başladığı bir sırada Cuma güçlükle çiğnediği lokmaları birden yuttu. Elindeki kupkuru somunu süratle yere koydu:

- Bey, duymaz mısın, ilerden gürültüler gelir...

Uluğ gözlerini yarı kapamış, yine kendi âlemine gömülmüştü... Koruluğun serinliği onun gergin sinirlerini uyuşturmuştu. Bir şey yapamamanın aczi, bütün gücünü kaybettirmişti... Bekliyordu; ne olacağını, nasıl hareket edilmesi gerektiğini düşünmeden bekliyordu.

- Bey sana söylerim; ilerden gürültüler gelir!..

- Gelsinler, dost iseler başımızın üzerinde yerleri var, düşman iseler yine de fark etmez, bize iyilikleri dokunur; doya doya çarpışır, bizim kendimize edemediğimizi onlar ederler, biz de kurtuluruz!..

Cuma ensesine doğru kaymış olan külâhını kaşlarının üzerine indirdi, hırsından çakmak çakmak olmuş gözlerini Uluğ'dan ayırmadan:

- Anlayamadım bey, diye sordu, neler söylersin?

- Anla Cuma, gayri yeter bu çektiklerimiz! Her şey bitsin isterim, ne olursa olsun dinlenelim artık!..

- Ölümü mü özlersin?..

- Beli!..

Cuma ayağa fırladı, gözlerini tabanları patlamış çizmelerine dikti; oradaki tozları yeni görüyormuş gibi hayretle baktı. Sonra bir elini kılıcına atarken öteki elini bıyıklarına götürdü:

- Yaktın beni bey, keşke dövsen yahut bir hançer ile yüreğimi parçalasaydın da bu sözleri söylemeseydin. Ama dur, acele etme, şu hocayı bir selâmete çıkarayım,

ona rahat bir yatak bulayım, ondan sonra ister isen beraber çıkarız yolculuğa!..

Cuma'nın dudakları titriyordu, dizleri çökecekmiş gibi burkulmuştu, omuzları düşük, beli kamburdu... Yavaşça geri döndü, önüne çıkan ince bir dalı bıyıklarından indirdiği eliyle geriye itti ve bir ağacın arkasında kayboldu.

Uluğ ise elini kılıcına bile atmamıştı. Yalnız hafifçe İzzet Çelebi'ye dönmüş, onun yanına sarkan elini tutmuştu. Koruluğun dışından Sandıklı ovası tarafından gelen gürültüler şimdi belli bir şekil almıştı... Uzaktan uzağa at kişnemeleri duyuluyor, kılıç şakırtıları işitiliyordu...

Biraz ilerde yemlenen üç at, hele Katırcıoğlu'nun Külhan'ı kulaklarını dikmiş, bilinmeyen bir tehlikeyi bekler gibi başlarını uzatmıştı. Dakikalar ormanın loşluğu içinde uzarken bir çıtırdı duyuldu. Uluğ istemeyerek elini kılıcına attı, sonra karşısında Cuma'yı görünce:

- Hayrola? diye sordu.

- Bilinmez bey, etraf askerlerle dolu; kimin adamlarıdır anlayamadım... Ovada konaklarlar; çadır kurar, ateş yakarlar... Su için buraya gelirlerse, düz ovada keklik misâli avlanırız. İzzet Çelebi olmasa, bundan sonra aldırmam ama dedim ya onu selâmete çıkarmak boynumuzun borcu. Ben hayvanları alayım, sen hocamızı kucakla, uzaklarda kuytu bir köşe bulup sinelim...

Gece ormana tamamen çökmüştü, güçlükle ilerlediler, sarmaşıkların birbirine dolandığı, ağaç dallarının yere eğildiği bir köşeye geldiler... Atlarına yem torbalarını takmışlar, eğerlerini çıkarmadan hemen yanlarındaki bir ağaca bağlamışlardı. İzzet Çelebi'nin üstünü bir battaniye ile örttükten sonra yan yana oturdular, sırtlarını bir ağaca dayadılar.

Cuma'nın sağ eli kılıcındaydı; başını Uluğ'a çevirmişti. Uluğ ise ağzına ince bir dal parçası almış, çiğniyordu...

Tabiat o gece coşmuştu... Hafif hafif esen rüzgâr, yarışırcasına öten böcekler, yaprakların hışırtısı birbirine karışıyordu.

- Bey, seninle şöyle doya doya bir konuşsak yeridir!..

- Ne konuşacağız, Cuma?..

- Bey, sen beni vurdun!.. Ben hiç böyle yıkılmamıştım!.. Hani seni yaralı olarak götürdüğüm, Zeyneb'imi öldü sandığım zaman bile böylesine çökmemiştim. Şimdi karşıma bir çocuk çıksa, bir kılıç darbesiyle beni yere yıkıverir, gücüm kalmadı gayri!..

- Değer mi Cuma?

- Bey, derdini saklama Cuma'ndan!.. Neden gam çekersin, aylardan beri ne düşünürsün? Bir gün bile yüzüme bakıp gülümsemezsin!.. Ben sana ne ettim?

Uluğ içini çekti, karanlığa rağmen sanki bakışlarındaki anlamı Cuma fark edecekmiş gibi başını yana çevirdi, alnına düşen bir yaprağı parmaklarının arasında ezerken:

- İzzet Çelebi'nin at sırtında hırpalanmayacağını bilsem, dedi, hemen şimdi yollanalım derdim. Gece vakti kimseye görünmeden uzaklaşırdık!..

- Olmaz bey, daha biz koruluktan çıkmadan, İzzet Çelebi'ye bir hal oluverir. Hem nal seslerinden de anlaşılır; böyle bir gecede insan öksürse, bir konak öteden duyulur!.. Aklıma ne gelir, bilir misin bey? Tepedeki evden ayrıldıktan sonra sen bir türlü iflâh olmadın!..

- Beli Cuma!..

- Ne dedin bey?..

- Gerçek konuşursun, ben beni bitirdim!.. İşte hepsi bu; anladın mı şimdi?..

Cuma süratle dizlerinin üzerinde doğruldu, Uluğ'un ellerini tuttu, boğazında düğümlenen bir hıçkırığı güçlükle zaptetmeye çalışarak:

- Bey, diye titrek bir sesle fısıldadı, olmaz bu!.. Yapma!.. Sonu yok ki bunun!..

- Severim onu Cuma!.. Onsuz bir dakikam ayrı geçmez!.. At sırtında giderken, otururken, düşümde hep o var!.. Öğrendin mi şimdi?

- Bey, ben bunu anlardım ama ses etmezdim!.. Hele Âsitane'de benden kaçıp boş yere dolaştıktan sonra geri dönmeye karar verince gelip geçti derdim... Ya şimdi Zeynep ne yapar; hiç düşündün mü?..

- Zeynep mi? Bundan ona ne?

- Şey!.. Öyle ya, Zeyneb'e ne? Lâf gelişi söyledim!.. Ne de olsa senin kederini öğrenirse üzülür de!..

Uluğ içini çekti, çökercesine yerine oturan Cuma'nın omzuna elini koydu, bu sefer çekinmeden onun gözlerini aradı. Karanlığa rağmen biraz evvel bir kor gibi yanan o gözlerdeki ateş şimdi sönmüş, kaybolmuştu!..

- Cuma, seni de dertlendiririm ama sen istedin. Bilirim halime acırsın... Oldu bir kere; ne yaptımsa vazgeçemedim!.. Onun hayatta olduğunu bir öğrensem, bu kadar gam çekmem. Ya ormanda parçalanan kadın o ise, ya ben bunu günün birinde öğrenirsem; gayri yaşayamam!.. Hem de ellerimizle gömmüştük onu!..

Cuma artık konuşmuyordu, daha doğrusu konuşamıyordu... Omuzlarına ağır bir yük binmiş gibi kollarını yana sarkıtmış, kıpırdamadan duruyordu...

Uluğ, onun cevap vermediğini anlayınca yavaşça ellerini omuzlarından çekti, tekrar sırtını ağaca dayadı... O zaman Cuma kıpırdadı, kolunu kaldırdı, yumruklarını sıktı:

- Olmaz, diye bağırdı, olmaz!..

- Ne olmaz Cuma?..

- Sen, ne idüğü bilinmeyen bir avrada gönül kaptıramazsın!.. Sen onu bir daha arayamazsın!.. Gayri rızam yoktur!.. Âlemin namahremine sen nasıl olur da el uzatır, sevdalanırsın; yakışır mı sana?

- Yarama tuz ekersin Cuma, bunların hepsini bilirim, kendimi bir türlü affedemem, yine de elimden bir şey gelmez!...

- Kim bilir sana ne cilveler yapmıştır! Öldüyse iyi oldu; bir namus temizlendi!..

- Cuma neler söylersin? Nasıl olur da uğrunda kan ağladığım kadınıma dil uzatırsın?

- Kadınına mı?

- Beli!..

- Kadınına ha!.. Dil değil, daha kötüsünü bile yaparım. Bilseydim onun ocağını kuruturdum...

- Yeter!.. Ağzını bir daha açarsan beni artık yanında göremezsin!..

Bu sefer ikisi de konuşmadı... Şimdi tekrar orman dile gelmişti. Tepelerinde acayip sesli bir kuş ötüyor, orman hayvanları cam gibi gözlerini parıldatarak sarmaşıkların arasından kayboluyor, otların hışırtısı uzaktan akan bir su sesine karışıyordu...

Bir aralık İzzet Çelebi inledi... Uluğ biraz daha kendini yasladığı ağacın gövdesine bıraktı. O zaman Cuma kıpırdadı. Ellerini yere dayadı, başını çevirmeden:

- Bey, dedi, bir daha ağzına böyle lâf alma!.. Daha Cuma'n sapasağlam durur yanında!.. Ben buradayken sana gam gerekir mi? Hele sabret, İzzet Çelebi iyileşsin, Allahın izniyle Âsitane'ye bir varalım; görürsün bu kurt bostancı ne işler yapar? Şeytanın bile bilmediği deliklere girer çıkar, yine de o hatun kişinin izini bulurum. O zaman ona derim ki: "Gel bakalım, hatun kişi, sen beyimin kalbini çalmışsın, olur mu ya, hele sizi helâlinden everelim de mürüvvetinizi görelim!" Ama kocası varmış, ne

gam, boşattırıveririz!.. Üzme canını beyim, sevdiceğin elbet hayattadır.

Cuma yutkundu... Gözlerinden süzülen yaşları, karanlığın gizlediğine emin olduktan sonra:

- Hey kör olası şeytan, diye söylendi, bu gıcık da boğazıma nereden geldi, üşüttüm mü yoksa? Demek isterim ki bey, bu işi bana bırak, seni elcağızımla gerdeğe sokarım!.. Yalnız, bir süre bu haberi Zeynep duymasın!.. Sakın aklına başka bir şey gelmesin; hani Tuğrul Beyciği çok sever de, ondan ayrılmak güç olur!.. Hoş biz yine yanındayız ama ne de olsa yabancı bir kadındır, bakarsın Zeyneb'i istemeyiverir!..

O zaman Uluğ süratle doğruldu, Cuma'yı kendine çekti, yanaklarından öpmeye başladı:

- Cuma'm benim!.. Ne iyi adamsın sen!.. Ama ben kötüyüm!.. Gönlünü bilirim, ben de isterim ama yapamam, elden bir şey gelmiyor!..

- Konuşma bey, söyleme bunu, oldu bir kere, yine gamlanırsın, ne yapalım kaderimiz böyleymiş!..

Ne yazık ki aylardan beri acıyla kıvranan bu iki insanın derinlere gizlenmiş duyguları uzun süre dile gelemedi; birden ormanın dışından tüfek sesleri işitilmeye başladı... Feryatlar, at kişnemeleri, küfürler olanca şiddetiyle dalga dalga önlerine serildi...

İkisi de ayağa fırladılar, kılıçlarına yapıştılar. İzzet Çelebi:

- Cuma, diye inledi, neredeyiz, neredeyiz?

- Buradayız beybaba, iyi yerdeyiz, endişe etme!..

- Yakaladılar mı bizi, oğlum?

- Hayır hocam, sen hastasın, sakın kıpırdama, şimdi ben ne olup bittiğini anlarım...

Zaten İzzet Çelebi'nin kıpırdayacak hali yoktu; başı tekrar yana kaydı, gözleri kapandı.

Cuma, Uluğ'un omzuna elini koydu:

- Bey, sen burada bekle, ben bir dolaşayım. Geç kalırsam, İzzet Çelebi'yi daha uzaklara taşı!..

Sonra Uluğ'un cevap vermesini beklemeden elinde kılıç, ağaçların arasından kayboldu...

Şimdi silâh sesleri, küfür ve feryatlar daha iyi işitiliyor, hafif bir kızıllık ormanın karanlığını delerek Uluğ'un önüne kadar dökülüyordu...

Bir saat süreyle feryat ve silâh sesleri birbirlerini kovaladı... Uluğ ayakta, büyük bir soğukkanlılıkla bu gürültüleri dinledi...

Sabahın kırçıl renkleri ormana döküldüğü halde Cuma'nın bir türlü gelmediğini görünce İzzet Çelebi'ye baktı.

İzzet Çelebi hafifçe doğrulmuştu; sağ elini oynatıyor, ne olup bittiğini anlamaya çalışıyordu. Uluğ yanına diz çöktü:

- Hocam, diye fısıldadı, sen burada kal, ben Cuma'ya bir bakayım, çok gecikti!.. Şimdi döner, seni sırtıma alır, daha ilerilere gideriz... Biraz sabret...

Uluğ sözünü tamamlayamadı, kendisine doğru bir ayak sesinin yaklaşmakta olduğunu duydu. Derhal hastanın yanından uzaklaştı, sol eline tabancasını, sağ eline kılıcını aldı. Bir ağacın gövdesini kendisine siper ederek bekledi... Gelen Cuma'ydı... Bir ağaç dalını göğsüyle kırarak Uluğ'un yanına sokulduğu zaman Cuma, hayretini gizlemeye lüzum görmedi:

- Bey, ovada, burnumuzun dibinde savaşırlar... Akşam Sandıklı'ya konaklayanları başkaları gafil yakalayıp bastırır. Çadırları yangına verdiler. Kim kiminle vuruşur belli olmaz... Yanlarına sokuldum ama yine de anlayamadım. Galiba beni gördüler... Tiz durma, İzzet Çelebi'yi kucaklayıp dediğim gibi uzaklara git, gelen olursa ben buracıkta oyalarım!..

- Faydası yok Cuma, birbirimizden ayrılmayalım, beraber kalalım!..

Cuma itiraz edecekti ki, dalların çıtırdadığını, bazı ayak seslerinin kendilerine doru yaklaştığını duydu. Hemen sol eline tabancasını aldı:

- Kimdir o? diye bağırdı:

Derinden gelen bir ses cevap verdi:

- Kıpırdama, canın tatlı ise silâhlarını indir!..

Uluğ ile Cuma bakıştılar... Âdeta gülüyorlardı. Dudaklarındaki bu gülümseme sanki gözlerine de sıçramıştı.

Cuma başını salladı:

- Bey, diye fısıldadı, nasıl olsa canımız sıkılırdı; şunlarla oyalansak yeridir... Bileğimize kan gelir, kılıcımızın pası silinir...

- Öyle olur Cuma, sen ağaca yaslan, ben geriyi gözlerim!...

Şimdi birbirlerini iyice görebiliyorlardı... Güneş yaprakların arasından süzülmüş, kırık ışıklarıyla önlerine dökülmüştü...

- Sonra söylerim, oyalanma, tatlı canını hoş tutmak dilersen silâhını bırak; düş önüme!..

- Şakayı seversin ağa!.. Canım tatlıdır ama silâhım elime yapıştı, bırakamam; sen gel de alıver!..

- Alay mı edersin?

- Yok canım, gerçek söylerim. Çık meydana; boyunu görür, tanışırız!..

Bir hışırtı duyuldu... Sol taraflarından bir kuş kanatlarını süratle çırparak havalandı. Sonra bir silâh patladı. Etrafa yanık bir barut kokusu yayılırken Cuma bağırdı:

- Elin titrer aslanım!.. Bak sana şimdi, tabanca nasıl atılırmış öğretivereyim!..

Cuma elini havaya kaldırıp tabancasının tetiğini çektiği anda karşıdan bir feryat duyuldu. O zaman Cuma'nın ayağına bir el yapıştı:

- Oğlum Cuma, al bu tüfeği, ver tabancanı bana, onu şimdi doldururum!..

- Beybabam, sen misin? Niye yerinden kıpırdarsın? Görmez misin ki, birazcık şakalaşırız.

- Oğlum Cuma, konuşma, ver tabancayı bana, al şu tüfeği. Korkma, İzzet Çelebin bile sizinledir!.. Ben daha ölmedim!..

O zaman Cuma dayanamadı, tabancayı verip tüfeği alırken:

- Heyt, diye bağırdı, leş kargaları sizi, savulun!.. Vallah birinizi sağ komam, anadan doğduğunuza bin pişman ederim!..

Artık karşı taraf cevap vermiyordu. Şimdi tabancalar, tüfekler patlıyor, barut kokuları ormanı kaplıyordu...

Uluğ tetiği çekiyor, Cuma'ya bakıyor, Cuma bir nâra fırlatıyor, Uluğ'u süzüyordu... İzzet Çelebi ise yerlerde sürünerek boşalan tabanca ve tüfekleri, bitik ve perişan haline aldırmadan doldurmaya çalışıyordu... Üçü de âdeta neşelenmişler, gamlarını unutmuşlar, sonlarını hatırlarına getirmez olmuşlardı.

- Dayan beybabam, iyi doldur beybabam, bir de sen yapıştır beybabam!.. Hele bir sokulsunlar; kılıcının hakkını şunlara göster beybabam!...

Oh ne tatlıydı şu hayat!.. Barut kokusu insana âdeta can veriyordu. İliklere kan doluyor, kötü düşünceler kayboluveriyordu. Buna rağmen sarıldıklarını, dal kırılmalarından gelenlerin bir hayli fazla olduğunu anlıyorlardı.

- Ne oluyor burada? İndirin silâhları, dokunmayın onlara!.. Yeğen Hüseyin, yardımcıları geri çevir!..

Hemen karşı taraftan ateş kesildi... Uluğ ile Cuma havada kalan silâhlarını indirdiler. İzzet Çelebi soluyarak

sırtüstü yattı... Birden ortaya çıkan bu adamın maksadını araştırmaya çalışırlarken aynı sesi tekrar duydular:

- Cuma Ağam, affet bu gafillerin suçunu!... Göster yüzünü, kucaklaşıp helâlaşalım!.. Yanındakiler Uluğ Beyle İzzet Çelebi mi?

- Kimsin sen?

- Bana Kara Haydaroğlu Mehmet derler, yoksa beni unuttun mu?..

- Neler söylersin, bizi gafil mi avlarsın?

- İşte buradayım, gör de inan!..

Dallar kıpırdadı, otlar ağır bir yükün altında kalmış gibi ezildi ve Cuma karşısında Kara Haydaroğlu Mehmed'i görüverdi!..

Kara Haydaroğlu gayet uzun boyluydu, insanı bir anda saran çakır gözleri vardı, buğday benizli, kıvrık dudaklıydı... Bıyıkları henüz terlemişti. Sol elini kuşağına sokmuş, bir kartal pençesi gibi açık sağ elini öne doğru uzatmıştı...

Cuma silâhını bıraktı, yolunu kesen dala bir yumruk vurdu, koşarak Kara Haydaroğlu'nu kucakladı. Cuma bu namdar eşkıyadan biraz daha uzun boyluydu. Onun kavruk rengi, Kara Haydaroğulu'nun beyaz teniyle zıt düşüyordu.

- Cuma Ağam, sen hoş gelmişsin!.. Hani bey, hani Çelebi?

- Buradalar. Yalnız İzzet Çelebi hastadır!..

Kara Haydaroğlu, Cuma'dan ayrıldı, süratle Uluğ Bey'in yanına vardı:

- Ver elini öpeyim kurtarıcımın oğlu, dedi, senin baban olmasa idi, Kara Haydaroğlu şimdi kim bilir hangi toprağın altında yatardı!.. Babamı da, baban kurtardı, beni de... Cuma Ağa'yla o akşam dal kılıç olup beni gelenlere teslim etmediniz, yatağınızı, aşınızı esirgemedi-

niz... Bu duruma benim yüzümden düştünüz... Size ne yapsam, nasıl bir hizmette bulunsam?

Uluğ, elini öpmek isteyen Kara Haydaroğlu'nu kucakladı, sonra ikisi birden yere eğildi, hâlâ soluyan İzzet Çelebi'nin ellerini tuttular, sevgiyle bu kupkuru elleri öpmeye başladılar. İzzet Çelebi'nin gözlerinden yaşlar akıyor, sakallarına doğru süzülüyordu:

- Oğlum Cuma, kurtulduk değil mi?
- Beli beybaba, öyle oldu!..
- Bu oğlan kim?
- Kara Haydar'ın oğlu Mehmet!..
- Burada ne arar?
- Onu ben de bilmem, sen meraklanma beybaba!..

Kara Haydaroğlu gülümsedi, yere bağdaş kurup oturduktan sonra:

- Dostlar, dedi, vaktimiz dardır, meydanda eşkıyalık olmaz, bir an evvel işimi tamam edip dağlara çekilsem yeridir. Belki bilirsiniz, ben yoldan çıktım, kervan çevirir, köy basar oldum... Adımı bu civarda duymayan kalmadı!.. Artık canımı düşünürüm. Neylersin, bir kere hünkâra baş kaldırdık, yasaları çiğnedik... Şimdi üzerimize asker gönderirler. Dün Anadolu Beylerbeyi Küçük Çavuş Ahmet Paşa ile çarpıştım. Yedi yüz iş bilir adamımla yan verip kaçar göründüm. Paşa zinhar beni takibe mecali olmayıp bu ovaya konakladı... Gece bir hoşça bastım, çadırlarını yakıp gaflet uykusunda olanları kılıçtan geçirdim. Şimdi Katırcıoğlu kaçanları kovalar... İşte böyle oldu beylerim, baş vermemek için baş alırız. Lâkin siz burada ne ararsınız, orman içre ne yaparsınız? Adamlarım görmüşler, paşalıdır diye kuşatmışlar. Amma iyi döğüşürsünüz; bizimkilerden birkaçının canı yanmış, yerde kıvranıp dururlar... Yeğen Hüseyin, Cuma Ağa'yı sesinden tanıyıp bana haber vermese idi, kıyamete dek yanardım!..

Cuma, Uluğ ve hattâ İzzet Çelebi, Kara Haydaroğlu Mehmed'i hayretle dinliyordu!..

İzzet Çelebi:

- Allah, diye fısıldadı, encâmımızı hayır eyle!..

- Öyle olur Çelebi, biz de istemedik ama girdik bu yola bir kere!.. Şimdi bırakmaya kalkışsam bile bunca yoldaşımı ne yaparım, zaten onlar beni salıvermezler!.. Ne çıkar, bugün geldik, yarın gideriz. Bir can değil mi, elbet hesabını Allah'a veririz!..

Sonra sıkılmış gibi Kara Haydaroğlu ayağa kalktı... Sol elini yine kuşağına soktu, etrafını sönük bakışlarla seyretti. Demincekki neşesi tamamen kaybolmuş, omuzları çökmüş gibiydi... Genç, körpe vücuduyla ayakta sallanıyordu.

- Vurduk işte, vurduk, daha kim bilir kimleri vururuz, bizi de kimler vurur!.. Şimden sonra bize bir yere kapanıp oturmak haramdır!..

Birden silkindi, omuzları dikleşti, kaşları çatıldı, hattâ elleri hiddetinden titremeye başladı:

- Bana niye öyle bakarsınız? Vezirler, kadılar, hattâ hünkâr hak yemiz mi? Varvar Ali Paşa'yı kim öldürdü? İpşir, Varvar'ın üzerine neden gitti? Köprülü niçin zincire vuruldu, şimdi sürgünde ne yapar? Defterdarzade neden isyan edip sonra saklandı? Etleri At Meydanı'nda lime lime doğranan Ahmet Paşa bunca rüşveti neden aldı, akçesiz neden iş yapmaz idi? Bunların hepsini bilirim ben, dört bucaktan adamlarım haber getirir!.. Onların yaptıklarıyla benimkinin arasında ne fark görürsünüz? Kimisi beline, kimisi eline, kimisi diline çalışır!.. Kimin gözyaşına baktılar, bu devleti kim düşündü, ocağınızı söndürüp sizi neden serseri ettiler? İflâh etmez gayri!.. İşte hepsi bu kadar... Ben de vururum, kellem koltukta dövüşürüm...

Kara Haydaroğlu yutkundu, süratle geri döndü, başını çevirip karşısındakilere bir kere daha baktı, onların kıpırdamadan kendisini seyrettiklerini görünce gülümsemeye çalıştı. Sonra gitmekten vazgeçerek:

- Bre Yeğen Hüseyin, Kara Memo, diye bağırdı, gelin buraya!..

Birden koşuşmalar duyuldu, dallar çatırdadı, tepeden tırnağa kadar silâhlı, kapkara yüzlü iki kişi göründü:

- Buyur beyim!..
- Küçük Çavuş Paşa kandadır?..
- Bilirsiniz yakalandı, ilerde emrinizi beklerler!..
- Getirin buraya!..
- Emrin baş üstüne beyim!..

İki adam süratle geri döndüler, yollarını kesen dallara aldırmadan gözden kayboldular...

Şimdi ormanda derin bir sessizlik vardı... Yalnız Cuma ile Uluğ ayağa kalkmışlar, eli tabancasında, başını yana çevirip duran Kara Haydaroğlu'nu seyrediyorlardı. Nedense, Cuma'nın biraz evvel dövüşürken yerine gelen neşesi yine kaybolmuştu, elleri bıyıklarındaydı.

Biraz sonra dallar yine çıtırdadı. Yeğen Hüseyin ile Kara Memo, üzerinde bir entari ve bir de dondan başka hiçbir şey bulunmayan bir adam getirdiler. Bu, Anadolu Beylerbeyi Küçük Çavuş Ahmet Paşa'ydı.

Ahmet Paşa'nın ayakları çıplaktı, başında takkesi bile yoktu. Saçsız başı hafifçe parlıyor, uzun sakalı kendisiyle beraber titriyordu. Beli kamburlaşmış, gözlerinin feri kaçmıştı...

Başını önüne eğmiş, ne yapacağını şaşırmış bir vaziyette taş ve çalılarla çizilip kanayan ayaklarına bakıyordu...

Hepsi onun bu perişan halini gördüler, daha fazla seyretmemek için başlarını çevirdiler. O zaman Kara Haydaroğlu dudaklarını büzdü:

- Şuna bakın, bu adam iki tuğlu bir Osmanlı paşasıdır!.. Utanmadan benim gibi bir eşkıyaya yenilmiş, can derdine düşmüş, karşımda merhamet dilenir olmuştur. Hey Cuma Ağa, beni öyle hor görme, bu adamdan bu devlete ne fayda gelir? Er olsa idi benim gibi baldırı çıplağa yenilir miydi?

Sonra yere bir tükürük fırlattı, gözleri çatık kaşlarının altında hırsından çakmak çakmak olurken:

- Bak a, paşa, diye bağırdı, sende utanma, sıkılma yok mu? Irz-ı devlet var; sen nasıl olur da yenemeyeceğin düşmana, ayrıca benim gibi bir eşkıya parçasına karşı çıkar, Devletin sancağını, diktiğin tuğların şerefini lekelersin?

Ahmet Paşa cevap vermeye çalıştı, güçlükle anlaşılan bir sesle:

- Affet yiğit, diye fısıldadı, bir hata ettim, kıyma bana!..

O zaman Haydaroğlu, çizmesiyle yere şiddetle vurdu; yakaladığı bir dal parçasını parmakları arasında ezdi.

- Defol, diye haykırdı!.. Paşa seni azat ettim!.. Zinhar bir daha devletin sancağı ve kullanamayacağın asker ile üzerime gelme!.. Götür bunu Kara Memo; bu hal ile bir katıra bindirip yanına da iki huddamını sal, dilediği yere gitsin!..

Kara Memo, Küçük Çavuş Paşa'yı kolundan tutup sürüklerken Kara Haydaroğlu, diğer eşkıyaya döndü:

- Yeğen Hüseyin, görmez misin, kurtarıcının oğlu karşında durur, Cuma Ağan sana bakar, ellerini öp, dualarını al!..

Yeğen Hüseyin el öpmeye çalışırken, Kara Haydaroğlu anlatmaya başladı:

- Bu yiğit sizi çok sever, çiftliğinizin basıldığını bana o haber verdi, fırtınalı sabahta arkanızdan gelen soysuzları bastığımızda Katırcıoğlu'yla yanınıza o geldi... Uluğ

Bey'in yaralı yattığı tepedeki evin önünde, o soğuğa aldırmayıp aylarca gözcülük etti... Can Baba dergâhına sizden önce varıp yerinizi hazırladı... Âsitane'ye dek sizinle geldi!.. Ancak siz dergâhtan Şam'a doğru yol alırken peşinizi bıraktı... Yine de yerinde duramaz, canı sıkıldıkça, dağ bayır demez, Can Baba dergâhına bir uğrar, Zeynep Hatun ile küçük beyin halini öğrenir, yolunuzu gözler.

O zaman Cuma dayanamadı; elini öpen Yeğen Hüseyin'in bileklerine yapıştı:

- Gördün mü onları? diye sesi titreyerek sordu. Zeyneb'im ne yapar, beyciğim nasıldır?

- Hasretinizden yürekleri dağlanır!..

- Konuştun mu onlarla yiğit?

- Bir kere, perde gerisinden, Can Baba istedi, Derviş Mehmet'le bile idik, yalan ettim, sizden selâm götürdüm!..

- Ya sen bu iyiliği neden yaptın?

- Konuşturma beni ağam! Bir kere Kara Haydaroğlu ister!.. Sonra ben de dilerim!..

- Niçin?

- Ben er kişiye hayranım ağa!.. Küçücüktüm, bir akşam üzeri babamı yakalayıp mezarlığa götürdüler, resm-i kısmet diye dövmeye başladılar, onu öldüreceklerdi; ben mezar taşlarının arkasından seyrederdim. Sen geldin ağam; kılıcına sarıldın, babamı kurtardınız!..

- Sonra?

- Hepsi bu ağam, babam Zeynep Hatun ile Tuğrul Beyi gizlemiş; yanılıp da bunu yapmasa idi bu sefer voyvoda yerine evini başına ben yıkardım... Ama neden konuşturursun beni, bir şey etmedik ki, anlatalım!..

Garip bir gün başlamıştı... Geçmiş, hâl hattâ gelecek bile aynı zaman içine girmiş, hep beraber yaşanır olmuştu...

İzzet Çelebi bile oturmuştu, uyuşuk beynine rağmen bir şeyler anlamaya çalışıyor, bir tesbihin tanelerini andıran yaşantılarını birbirine dizmeye uğraşıyordu...

Bu sırada Uluğ Bey'in Yeğen Hüseyin'in kolunu tuttuğu görüldü; boğuk bir sesle:

- Yiğit, dedi, ben de sana bir şey sormak isterim!..

- Buyur bey.

- Biz, Can Baba dergâhına gelirken bir akşam üstü orman içinde ağaca asılmış bir hatun ile birkaç ölü gördük!.. Bunlar bana bakan evin insanlarıdır diye içimiz parçalanır; acaba yanılır mıyız?

- Beli bey, onlar başkaları idi, o ev halkı bir gün sonra oradan geçtiler, burunları bile kanamadan Âsitane'nin yolunu tuttular!.. İzinli olsaydım Âsitane'de yanınıza sokulur, hizmette kusur eylemezdim ama bizim bey zinhar görünme demişti.

Uluğ gülümsedi, Cuma ile göz göze geldiler... Cuma başını önüne eğdi, her nedense Uluğ'a daha fazla bakmak istemiyordu. Fakat bu davranışından çabuk sıyrıldı, beyinin kulağına fısıldadı:

- Âsitane'de arar, işleri yoluna koruz bey?

İşte tam bu sırada Katırcıoğlu göründü; üstü başı toz toprak içindeydi. Kanlı kılıcını bile kınına sokmaya lüzum görmemişti... Ormandakilerin kim olduğunu daha evvel haber almış olmalı ki, hiç hayret etmeden İzzet Çelebi'yi, Uluğ Bey'i, Cuma'yı ayrı ayrı kucakladı, yerleri eşeleyen emektar atı Külhan'a bir göz attı... Sonra Kara Haydaroğlu'nun karşısında durdu, asabî ve tok bir sesle sordu:

- Bre Mehmet Bey, Küçük Çavuş Paşa'yı ne yaptın?

- Bir katıra bindirip azat ettim, neden sorarsın?

- Bre Kara Haydaroğlu, bu yaptığın işi beğenir misin? Senle ben onun eline düşseydik, halimiz nice olurdu? Bu can tenden uçar, başlarımız Sandıklı ovasında yuvarla-

nırdı!.. Şimdi yeniden asker toplayıp üzerimize yürüse yeridir. Hele dur, senin tamamlayamadığın işi ben sonuna erdireyim!..

Sonra karşısındakinin cevap vermesini beklemeden hiddetle uzaklaştı.

Bir an Kara Haydaroğlu, arkasından gidip onun yolunu çevirmek istedi, nedense bu arzusundan vazgeçerek geri döndü; sadece:

- Küçük Çavuş'a ölüm gerekmiş, dedi, Katırcıoğlu da doğru söyler!.. Bu cenk Katırcıoğlu'nun da hakkıdır, varsın o katil olsun!..

O zaman İzzet Çelebi inledi, tekrar sırt üstü yattı:

- Beni götürün buradan, diye fısıldadı, Allahu ekber, Allahu ekber!..

Hepsinin zihni yine karışmıştı. Yeğen Hüseyin bile ne yapacağını şaşırmış gibi beyine bakıyordu...

Kara Haydaroğlu sol elini tekrar kuşağına soktu, bıyıklarını buran Cuma'nın gözlerinin içine bakarak:

- Beli, dedi, yol göründü hepimize!.. Size bir hediye vermek isterim, lâkin bilirim eşkıya malıdır diye almak istemezsiniz... Yalnız şu gerdanlığı kabul edin, ana yadigârıdır, helâlindendir. Çiftliğimiz yanarken elime geçmiş, saklamıştım; bana fazla gelir, kıymetini bilmem!.. Gelin öpüşelim ağalarım... Hakkınızı helâl edin!.. Bugün varız, yarın yokuz!..

Orman iyice aydınlanmıştı, kuşlar sabah türkülerini söylüyorlardı. Zaman, geçmişi ve hali bırakmış, geleceğin yolunu çiziyordu!..

Dilekler ve Duygular

1648 yılı Kasım ayının onikinci günü idi!.. Uluğ ile Cuma, başları önlerine eğik, düşünceleri bir noktaya toplanmış, kısa adımlarla yürüyorlardı. Kıyafet değiştirmişlerdi; başlarında bir yedekçi takkesi vardı, çuha dolama giymişler, eteklerini bellerine sokmuşlardı, hattâ Cuma bıyıklarını bile kısaltmıştı... İkisinin de bellerine dolanmış kuşaklarının arasından kılıçları gözüküyordu.

Cuma düşüncelerinin etkisinden sıyrılmak için ellerini bıyıklarına attı:

- Bey, dedi, İzzet Çelebi bizi ne hallere soktu, bir yanaşmadan farkımız kalmadı!.. Sanki bunları giyecek ne vardı, karşımıza bir bildik çıksa bizi bu kılıkla da tanır!.. Ne edelim ki, hocaya meram anlatmak kabil olmadı... Bir kere beybaba dedik. O da bize her dilediğini yaptırır.

Uluğ hafifçe Cuma'ya baktı... Onun ne söylemek istediğini pek âlâ anlıyordu, fakat cevap vermedi. Akıp giden günlerin boşluğu içinde bir çiviye asılıp kalmış sönük bir kandil gibiydiler, uzun uzun konuşmak neye yarardı?..

- Yine de her şey bitmedi bey, böyle kaç yıl serseri dolaşırız bilinmez ama sonunda elbet her işi hallederiz... Şu kılıcımın keskinliği kadar buna imanım var!..

Gün yeni doğmuştu. Sahile gelince Üsküdar'a giden bir kayığa bindiler.

Sandaldaki yolcular bile neşesizdi. Herkes susuyor, bir huzursuzluğun, bir endişenin baskısı altında bir tek kelime konuşmuyordu.

Üsküdar'a gelince ilk önce kayıktan ikisi indi... Bu sefer hızlı hızlı yürümeye başladılar... Onlarla beraber diğerleri de adımlarını sıklaştırdı.

Karacaahmet, Sultan Tekkesi ve Miskinler Tekkesi civarından gelen halk, kayıkla geçenlerle birleşince büsbütün çoğaldı. İleride Şam Valiliğine atanan Murtaza Paşa'nın otağı görünüyordu. Murtaza Paşa tuğlarını dikmiş, sefer hazırlığı görüyor, saraydan yeni taşra çıkmış olduğundan idaresini üzerine alacağı vilâyete bir an evvel varabilmek için ağa ve müteferrikalarını durmadan sağa sola koşturuyordu.

Güneş, Üsküdar ovasına yüzünü göstermeğe başladığı sırada Murtaza Paşa karargâhı civarına ve bilhassa karargâhın karşısına isabet eden Ağa Tekkesi yakınlarına yığılan halk sabırsızlanmaya başladı. Mırıltılar fısıltıya, fısıltılar karşılıklı konuşmaya çevrildi.

O sabah İstanbul, Üsküdar'a toplanmış gibiydi!.. Kalabalığın arasında her çeşit insan vardı...

İstanbul Çelebisi denilen zarif, hayır sahibi, halim selim kimselerden, çarşı esnafı ve hattâ hamal sınıfına kadar herkes oraya gelmişti... Kılıkları da çeşit çeşit ve renk renkti.

Gözleri sürmeli, başı misvaklı, elindeki mercan tesbihi durmadan çeken Kadızade tarikatına mensup abus çehreli adamların yanında, ökçesiz narin pabuçlar giymiş çelebiler garip görünüyordu.

İncecik bacaklarını saklamaya bile lüzum görmeden tütün kesesi belinde, ellerindeki lüleleri ciğerlerine kadar çekerek içen tiryakiler, sümüklerini akıtarak bir sadaka

koparmak için oradan oraya koşuşan dilenciler, paçası bağsız donlu, ayağında takunya, elinde asasıyla dolaşan derviş özentileri birbirlerine karışmış gibiydi...

Çizmeliler, yarım pabuçlular, başı sarıklı, sırtı cübbeliler, samur kürklüler de vardı. Çok yaşlılar, gözlerini hafifçe kapatıp, sakallarını sıvazlayarak sabırsızlanmadan etraflarına bakınıyorlardı...

Nihayet kalabalığın arasından birisi bağırdı:

- Yazıktır ağalar, yazıktır!..

Bu sesten cesaret alınmış gibi konuşmalar çoğaldı:

- Mert adamdı!

- Analar bunun gibi kaç tane doğurur?..

- Eşkıya idi ama sözünden dönmezdi!..

- Devletin böylelerine ihtiyacı vardır!

- Girid'e göndermeli!..

- Bey yapmalı!..

- Girit'te Deli Hüseyin Paşa eli kılıç tutan böyle yiğitler bekler.

- Girit'te düşmanı başka kim haklar?

- Donanma, Çanakkale'den dışarı çıkamaz, erzak gitmez, sahil beylerinden gayri kimse Cezire'ye uğrayamaz... Ne güne dururlar?..

- Hasan Ağa öne düşsün, sadr-ı âzam affetsin, hemen Girid'e varıp bey olsa yeridir.

Uluğ ile Cuma, arkalarından gelen bu sesleri duyuyorlardı... Hattâ bir aralık durup dalgalanan kalabalığı seyrettiler, sonra tekrar başlarını öne eğip Murtaza Paşa karargâhına girdiler...

Bir asker onların bu pejmürde kılığını görünce, karşılarına dikildi:

- Dur, burada ne ararsınız?

Cuma öne geçti:

- Evliya Çelebi'yi isteriz aslanım, diye cevap verdi.

- Çelebi'yle ne alışverişiniz var?

- Kendisine bir arzuhal gerek!

- Haymesi Ağa Tekkesinin karşısında. Oraya varın!..

Evliya Çelebi'yi bir köşeye çekilmiş, dışarıdan gelen gürültünün farkında değilmiş gibi Kur'an okurken buldular.

Evliya Çelebi onları görünce Kur'an'ını üç kere başına götürüp öptü, ayağa kalktı:

- Vay şahbazlarım, siz safa gelmişsiniz. Bu hakîr-i pür taksire ne şeref!.. Şöyle buyurun!.. Zinhar fakirhanemde endişeniz olmasın!..

Sonra adamlarına bağırdı:

- Bre oğlanlar, aptal aptal ne bakınırsınız? Taşra çıkın, bizi yalnız koyun!.. Kimseye bir şey söyleyeyim demeyin; derinizi yüzer, tulumunuzu doldururum!..

Adamları gülümseyerek dışarı çıkınca Evliya Çelebi içini çekti:

- İşte böyle şahbazlarım, yine bize yol göründü. Halbuki, şu birkaç aydır, Âsitane'de buluşup dertleşiyorduk. Lâkin Defterdarzade Mehmet Paşa efendimizin askerlerini dağıtıp emin adamlarının yanına saklanmasından bu yana, seyahat yüzü görmedim. Pederimin vefatı ise beni harap etti. Şimdi Murtaza Paşa efendimize kapılanıp Şam'a giderim. Kısmet; ne denir yiğitlerim!.. Bilirim, benim ömrüm seyahatte geçecek, gayrı bir daha buluşamazsak hakkınızı helâl edin!..

Uluğ, Evliya Çelebi'nin elini tuttu:

- Doğru söylersin Evliyam, dedi, kısmetin önüne geçilmiyor. Biz de buraya seninle helâllaşmaya geldik. Bize hakkın çok geçti; iyiliğini unutmayız.

- A yiğitlerim, size ben ne yaptım, bu kadar zamandır fermanlı dolaşır, serseri gezersiniz de bir faydam mı dokundu? Sadr-ı âzamlar, vezirler tanırım ama hiçbirine affınız için şefaat etmelerini bile söylemeye cesaretim olmadı!..

- Zarar yok Çelebi, biz bu hayata eninde sonunda alışırız. Elbet günün birinde kurtuluş yolunu bulur, bu vatana nice hizmetler ederiz... Yeter ki, kalb kırmayalım, sevgiden uzak olmayalım!..

Üçü de başlarını önlerine eğdi, Evliya Çelebi, elinin tersiyle gözlerini kuruladı.

Bir süre kendilerini saran bu ılık havayı sessizce ciğerlerine doldurdular. Sonra Cuma:

- Evliya Çelebim, dedi, senden biz bir şey daha isteriz!..

- Buyurun yiğitlerim!..

- Biz yalnız gitsek komazlar, halbuki sen Hasan Ağa'yı tanırsın; mümkün müdür ki Kara Haydaroğlu'yla bir konuşsak, hatırını sorsak? Eşkıyadır ama bize ettiği hizmeti unutmak kabil değildir! Kara Haydaroğlu'na bir faydamız dokunmadığından, dövünüp dururuz!..

Evliya Çelebi doğruldu, hattâ dizlerinin üzerine oturup birkaç kere sallandı:

- Beli, dedi, benim de yüreğim dağlanır, doğru söylersiniz, bu fakir dahi vaktiyle Kara Haydaroğlu'nun nice iyiliğini görüp, birçok zaman birlikte yemek yemiştir. N'ola, şimdi Hasan Ağa'ya varıp iznini alır, Kara Haydaroğlu'yla konuşup avutmaya çalışırız.

Üçü birden ayağa kalktılar; tam dışarı çıkacakları sırada Evliya Çelebi, Uluğ ile Cuma'nın kollarından tuttu:

- Yiğitlerim, dedi, Kara Haydaroğlu'nun yaralı olduğunu, nasıl yakalandığını bilir misiniz?

- Dünden beri şehir çalkalanır, halk akın akın Üsküdar'a geçip Kara Haydaroğlu'nu görmek için Ağa Tekkesinin önünde toplanır... Bilgimiz söylenenlerin ötesine geçmez!

- Ben size kısaca hikâye edeyim ki, ona göre konuşun.

- İyi olur Çelebi!..

- Hünkârımızın fermanı üzerine Abaza Hasan Ağa, Kara Haydaroğlu'nu Isparta'da gafil yakalayıp bunca askeriyle bulunduğu kariyeyi kuşattı. Kara Haydaroğlu atına süvar olup iki yüzü aşkın adamlarıyla Hasan Ağa'nın askerini yarıp aman vermeden kılıçtan geçirdi, üç saat durmamacasına cenk etti. Sonunda, felek yâr olmayıp yorgunluktan çatlayan atını değiştirirken Hasan Ağa'nın attığı bir kurşunla oyluğundan yaralandı. Bundan sonra Kara Haydaroğlu savaş yerinde tutunamayıp bir köy evine saklandı... İki gün sonra evi bastıklarında Kara Haydaroğlu yattığı yerden yedi kişi daha şehit edip neticede zor ile yakalandı. İşte dün iki beygire bağlanmış bir tahta üzerinde Kara Haydaroğlu'nu buraya getirdiler, karşıdaki Ağa Tekkesine hapseylediler. Bu hikâyeyi, Hasan Ağa, Murtaza Paşa efendimize anlatırken duydum! Sonra Kara Hasan Ağa'yla Kara Haydaroğlu'nun yanına vardım. Beni görünce iki gözü iki çeşme ağladı. Öpüştük, koklaştık. Hasan Ağa, sadr-ı âzamdan af dilemek şartıyla, Kara Haydaroğlu'nun Girit adasında savaşan Deli Hüseyin Paşa'ya gönderileceğini söyledi, ben de yalvardım ama sözüme aldırmadı, razı olmadı!.. Yaralarını temizlemek için cerrah odaya girdiğinde ben yanından ayrıldım. Birazdan bu namdar şakiyi Sadr-ı âzam Mevlevî Mehmet Paşa efendimize götürürler. Muradım şudur ki, Kara Haydaroğlu'nu kandırasınız, belki sizin hatırınızı kırmayıp, vezirden af diler; Girid'e gider bey olur!.. İşitirsiniz, halk da böyle ister!.. Eşkıyadır, çok can yakmıştır ama mert bir delikanlıdır!.. Bu devletin, böyle yiğitlere ihtiyacı vardır; analar artık kolay kolay er doğurmaz oldu!.. Onu da, babasını da zorla şaki yapmışlardır vesselâm!..

* * *

Evliya Çelebi'yle Uluğ ve Cuma odaya girdikleri zaman Kara Haydaroğlu bir sedirin üzerinde oturuyordu. Yüzü sapsarıydı, sarı bıyıkları dudaklarına yapışmış gibiydi... Başında sarı ipekten yapılmış bir sarık vardı, sırtına ise yeşil bir kürk giymişti... Başını önüne eğmiş, yastıklarla beslenmiş baldırına bakıyor, ellerini oynatıyordu...

Evliya Çelebi gülümsemeye çalışarak sedire yaklaştı:

- Nasılsın beyim? dedi...

Kara Haydaroğlu başını yavaşça kaldırarak:

- Bre Evliya Çelebim, yine sen mi geldin? diye sordu. Hoş geldin, safa geldin!.. Hele şöyle yanıma otur!..

Sonra birden sustu. Evliya Çelebi'nin arkasında yedekçi kılığıyla duran iki kişiyi dikkatle süzdü, karşısındakileri tanımaya çalıştı. Birden hafif nemli gözlerinde bir ışık parladı, ağzını kıpırdattı, ellerini ileri doğru uzattı:

- Ne görürüm, diye bağırdı, benim eski dostlarım, siz burada nişlersiniz?

Uluğ ile Cuma heyecana kapılmışlardı; onun bir çocuk gibi bu saf hali üzüntülerini büsbütün artırmıştı. Uluğ güçlükle:

- Seni görmeye geldik Mehmet Bey, dedi. Burada olduğunu dün gece öğrendik, elbet bize söyleyeceğin bir şeyler vardır, muradını öğrenelim diye düşündük!..

Kara Haydaroğlu çökük omuzlarını dikleştirdi, hafifçe göğsünü şişirdi:

- Hele siz de yanıma oturun, dedi, birazdan beni sadrı âzama götürürler, o zamana dek birkaç lâf atarız!..

Sonra onları teker teker öptü, hattâ bir sevgili hasreti giderir gibi göğsüne bastı, gözyaşları arasında uzun uzun kucakladı.

Şimdi odada derin bir sessizlik vardı... Bir süre birbirlerine çekinerek bakındılar; söylenecek bir lâf bulamıyorlardı, ne yapacaklarını şaşırmışlardı...

Nihayet Evliya Çelebi:

- Beyim, dedi, bu yiğitler seni çok severler, yaptığın iyiliklerini unutmazlar.

- Ben onlara ne yapmışım ki, keşke hizmetim dokunsaydı!.. Ama neylersin eşkıyadan insanoğluna ne hayır gelir? Dün cenk meydanındaydık, bugün siyaset meydanına çıktık, sonumuzu şimdiden görürüz. Ama siz niye zahmet edip kendinizi tehlikeye sokarsınız?

O zaman Cuma elini bıyıklarına götürdü:

- Niye böyle acayip konuşursun Kara Haydaroğlu, bizden sana ne? Sen kendine bak, hem sonun niye gelmiş? Duymaz mısın ki, dışarıda halk bağırışır, ölümüne bir türlü rıza göstermez!.. Gel, bizim hatırımız için, vezirin huzuruna çıktığında boyun kırıp affını dile!... Elbet seni Girid'e Deli Hüseyin Paşa'nın yanına gönderip, saâdetlû padişahın izniyle bey yaparlar!..

Kara Haydaroğlu'nun birden dudakları büzüldü; gözlerindeki nemlilik bir anda kurudu:

- Bu lâfları bana sen mi söylersin Cuma Ağam? Ya siz niye sadr-ı âzamın huzuruna varıp boyun kırmaz, yalvarmazsınız da serseri gezersiniz? Dün gece Evliya Çelebi'ye de söyledim, akıbet ölüm olduktan sonra sızlanmak bize yaraşır mı? Ben, çıkası bir can için kula minnet mi ederim? Sen de yapmazsın, Uluğ Bey de yapmaz. Kul karşısında boyun eğmeyiz biz Cuma Ağam!..

Cuma, başına birdenbire ağır bir cisim düşmüş gibi sendeledi, bıyıklarını hırsla yolarken Uluğ'a baktı, onun sapsarı olduğunu görünce kendini toparlamaya çalıştı:

- Söyleyecek lâf bırakmadın bana oğlum, öyle bir yerimden vurdun ki, İzzet Çelebi'yi de dinlemem bundan sonra!.. Var sen dilediğin gibi yap!.. Biz karındaşların, hep seninle bileyiz, duamız üzerindedir, kalbini kırdıksa bağışla!..

- Benim işim Allah'a kalmış, onunla hesaplaşsam yeridir! Katırcıoğlu'nu, Akyakalı'yı, Kara Memo'yu ve diğer arkadaşlarımı sığındığım köy evinden bunun için saldım; varın dedim, kendinize başka bir bey bulun, kalçam tutmaz, yerimden kıpırdayamam, beni Allah'ımla yalnız koyun!.. Onlar gittiler; kim bilir şimdi hangi dağda kuzu çevirir, yol gözlerler? Yalnız Yeğen Hüseyin'i bilmem; bir kılıç ile yaralanmış idi, eğer sağsa bir gün ona haber iletin, hakkını helâl etsin!.. Gelin, Evliya Çelebim, Uluğ Beyim, Cuma Ağam kucaklayın beni, gayri hakkınızı siz dahi helâl edin!..

Üçü birden sarıldılar, hüngür hüngür ağlamaya başladılar!.. Evet bir eşkıya için gözyaşı döküyorlardı!..

* * *

Halk yine meydana üşüşmüş, onun ipte sallanan cesedini seyrediyordu... Kimisi ağlıyor, kimisi de "İyi oldu!.." diye söyleniyordu... Kara Haydaroğlu'nu Parmakkapı'da idam etmişlerdi.

Cuma ile Uluğ midelerinin bulandığını, başlarının döndüğünü hissediyorlar, avunacak ve derin derin düşünecek bir yer arıyorlardı...

Parmakkapı'dan başları önlerine eğik, gözyaşlarını güçlükle tutarak geçtiler... Uluğ:

- Cuma, diye seslendi, bir yerde dinlenmek isterim, gayri gezinmeyelim.

- Beli bey. Akşama çok vakit var, asıl görülecek işimiz karanlık bastıktan sonra!.. İster misin, Fatih Camiine gidip bir vaaz dinleyelim?

Uluğ başını salladı. Yine düşüncelerinin ağır baskısı altında yürümeye başladılar.

Fatih Camiine geldikleri zaman içerisini çok kalabalık buldular. Hemen gerilerde bir yere bağdaş kurup oturdu-

lar. Birisi minbere vura vura bir şeyler söylüyor, kendisini bazen homurdanarak, bazen "Allah!" diye bağırarak dinleyenlere tükürüklerini saçmaktan çekinmiyordu.

Arka sıralara oturmuş bir kısım halk ise kürsüdeki bu hocayı hayret ve nefretle seyrediyordu.

- Ey din kardeşlerim!.. Bilir misiniz ki İslâmiyet elden gider... Ümmet-i Muhammet bir kısım zındığın oyuncağı olur. Bugün çektiklerimiz şer'-i şerîfe mugayir hareketten ileri gelir!.. Büyük efendimiz Kadızade hazretlerinin gösterdiği doğru yoldan gitmeyen kâfirler gün geçtikçe çoğalır!.. Riyaziyat hâlâ tahsil olunur, dergâhlarda devran ve semâ yapılır, ezanla mevlût makamla okunur, sigara ve kahve içilip zevk ve safa edilir. Hiç kimse sigara ve kahvenin haram olduğuna aldırmaz!.. Peygamber efendimiz zamanından sonra zuhur eden bid'atlar tatbik olunur, kabirler ziyaret edilip ölülerimizin ruhları rahatsız edilir...

Ey cemaat!.. Sorarım size, Peygamber Efendimiz zamanında usûl olmayan, kullanılmayan şeyleri yapmak, kullanmak kimin haddine? Bu kâfirleri tepelemek caiz değil midir?

Önde oturanlar hep birden yumruklarını kaldırdılar, iğrenç ve yavan bir sesle:

- Caizdir! diye bağırdılar...

Kürsüdeki hoca bu haykırışın cazibesine kapılmış gibi olduğu yerde birkaç kere sallandı, bir kere daha yumruğunu dizine indirdi:

- Dinleyin kardeşlerim; küstahın biri büyük vaizimiz Türk Ahmed'e cesaret edip şu suali sordu: "Peygamber zamanında çakşır ve don yoktu, demek ki bunları giymek haramdır; çakşır ile donu da kaldırmak gerekmez mi?" Bakınız kardeşlerim, Türk Ahmet kardeşimiz bu yezide ne güzel cevap verdi: "Elbette çakşır ve don bid'attır.

Bunların da men'i caizdir. Futa ve peştemal kuşanmak şer'an uygundur!.."

Yine camide bir gürültü koptu, ciğerlerini sonuna kadar şişirerek bağırdılar:

- Don ve çakşır giymeyip futa ve peştamal kuşanalım!..

Cuma, günün olaylarını unutmuş gibi bu sözleri hayretle dinliyordu. Bir camiden ziyade, bir fitne yuvasına benzeyen bu yerde daha fazla susamayacağını anlayınca Uluğ'a döndü:

- Bey, dedi, ne söyler bu adam?

- Yanlış yere geldik Cuma, hele biraz sabredelim, bakalım sonu ne olur?

- İzzet Çelebi'nin kulakları çınlasın, bu heriflere kalsa bizim beybaba, değil çakşır, ayağına don bile giyemez!.. Bey, ben kızmaya başladım!..

Bu söz üzerine önlerinde oturan kara cübbeli birisi başını çevirdi, kinle Cuma'ya baktı, ağzının içinden bir şeyler mırıldanıp elini hiddetle salladı!..

- Ne o ahbap, bir derdin mi var?

Kara cübbeli adam tam Cuma'ya cevap verecekti ki, kürsüdeki vaizin sesi tekrar duyuldu, o zaman başını çevirip hocayı dinlemeye başladı.

- Evet kardeşlerim, asla unutmayınız ki son sözüm şudur: Peygamber efendimiz zamanında olmayan kaşığı dahi kullanmayacağız; taamı ellerimizle yeriz, eller bulaşmakla ne lâzım gelir? Kaşıkçı esnafı da misvak ve tesbih yapıp onunla geçinir!.. Kardeşlerim, bıyıklarınızı ufaltınız, zinhar ipekli kullanmayınız!.. Ey Kadızadeler, ey fakılar birleşiniz!.. İlim deyu karşımıza dikilen o mollaları deviriniz, akidemize uymayan hocaları, şeyhülislâmları hattâ vezirleri bir gün dahi yerlerinde tutmayınız!.. Bunları yaparsanız cennetin yolu sizindir!.. Pîrimiz

Kadızade Mehmet Efendi ile halifesi Üstüvanî Mehmet Efendi'nin ruh-ı şerifleri bizimle biledir!..

Hocanın vaazı bitmişti, sıra etek öpmeye gelmişti!.. Camideki halkın bir kısmı arka arkaya dizilmişler, büyük bir sabırsızlık içinde sıralarını bekliyorlardı.

Cuma da ayağa kalkmıştı, yanında duran Uluğ'a yüksek sesle:

- Bey, dedi, ben bu herifi döverim!..

- Bunu beraber yapalım Cuma!..

- Sen elini kirletme, bir kenara çekilip gör bak işin sonu nice olur?

- Burada olmaz, dışarıda tenha bir yerde sıkıştırırsın!..

- Neye yarar, avlunun ortasında, herkesin içinde onu birkaç kere suya götürüp getirmedikten sonra, elimi kirletmeye değer mi?

Bir kısım halk hocanın elini hasretle öperken bir kısmı ise Kur'an dinlemek için bir kenara çekilmişti. Bazıları da pabuçlarını koltuklarının altına sıkıştırmış camiden süratle uzaklaşıyorlardı...

İçlerinde hislerini belli etmemeye çalışanlar olduğu gibi mırıltı halinde söylenenler de vardı:

- Böyle bir camide bu adamı konuşturmak doğru mudur? Kani asesbaşı, kani karakullukçular? Bu herifi neden yakalayıp götürmezler, Tomruklar, Babacafer zindanları ne güne durur?

- Yerin dibine batsınlar. Lâkin bu Kadızadelere zinhar dokunmaya gelmez, bunlar sadr-ı âzam devirirler, fitne sokup ağaları birbirlerine düşürürler!..

- Şerlerine lânet!..

- Bunlar öyle hâin, öyle iğrençtirler ki, zâhit ve âbid görünüp yemedikleri herze kalmaz!.. Yetiştirdikleri oğlanların uçkurlarında ipek var deyu yanlarına sokmazlar, sonra ipekli uçkuru çıkartınca onlarla vuslat olmaktan zinhar çekinmezler!..

Cuma, cami merdivenlerinden iç avluya doğru inerken gülümsüyordu; biraz sonra yapmayı düşündüğü işin zevkine şimdiden varmış gibi etrafına dudaklarını kıvırarak bakıyordu... Uluğ'u gerilerde bırakmıştı... Biraz sonra hoca hayranlarıyla dışarı çıkacak, oda hafifçe omuzuna vurup:

- Gel bakalım, diyecekti, çıkar cübbeni de altında donun var mı yok mu bir görelim!..

Sonra herifi yakasından tuttuğu gibi silkeleyecek, kavuğunu boynuna dolayıp merkep leşi gibi dış avluya doğru sürükleyecekti... Hani şöyle kaba etine birkaç tekme, yanağına da hafiften birkaç tokat indirdi mi keyfi yerine gelecekti!..

Fakat umduğu gibi çıkmadı; canimin kapısı birdenbire kalabalıklaştı; camide önünde oturan kara cübbeli adam Cuma'yı göstererek:

- İşte bu, diye bağırdı, hocamıza küfretti, vurun!..

Yumruklar sıkıldı, küfürler son cemaat yerinden avluya doğru taştı, pabuçlarını bile giymeye lüzum görmeyen bir güruh, Cuma'ya saldırdı:

- Vurun!..
- Dinsizi öldürün!..
- Kâfiri paralayın!..

Cuma önce ellerini bıyıklarına attı, sonra dişlerini sıktı, göğsünü hafifçe içeri çekerken burnunun dibine kadar sokulan Kadızadeli'ye olunca şiddetiyle bir yumruk indirdi!.. Adamın iki kere topuklarının üzerinde döndüğü, sonra bir kütük gibi arkasındakilerin üzerine yığıldığı görüldü...

- Vay kahpenin dölleri, yıkılın karşımdan; dişleriniz ağzınıza fazla mı gelir?

Yere yıkılan adamın perişan halini görünce kalabalıkta bir duraklama oldu, o zaman Cuma etrafına bakındı. Uluğ'u aradı, fakat Uluğ görünürlerde yoktu!.. Kalabalı-

ğın duraklaması devam ediyordu, kara cübbeli adamın yeniden bağırdığı işitildi:

- Ne durursunuz, vurun zındığa!..

Küfürler tekrar başladı, insandan meydana gelmiş bir duvar Cuma'ya doğru yürüdü:

- Savulun itler, Cuma'yı kocadı mı sandınız?

İki kişiyi belinden yakalayıp fırlattı, süratle geriye dönüp arkasına sokulan birini baş aşağı etti!.. Yumruk, tekme savuruyor, ayağının altında kalanları çiğniyordu... Fakat ne yapsa boşunaydı; kalabalık o kadar fazlaydı ki neticede kıskıvrak yakalanacak, bu azgın Kadızadelerin elinde paramparça edilecekti!..

Belinin ortasına bir taş yiyince kılıcına sarıldı, topuklarının üzerinde süratle döndü, kalabalık korkuyla geriledi...

O zaman Cuma başka bir şey daha gördü; yaşlıca, sakalı ağarmış, külâhını kaşlarının üzerine kadar indirmiş birisi önüne geleni ensesinden tutup kenara fırlatıyor, Cuma'ya doğru yaklaşıyordu...

Adam Cuma'ya sokulunca:

- Cuma Ağa kolay gele, dedi, sana nasihat kâr etmez mi? Neden hâlâ deveden büyük fil olduğunu unutursun?.. Senin nene gerekti bu kadar çakalla uğraşmak?.. Âhir ömrümde bana da it avına çıkmak düştü!.. Haydi çaresiz beraber hu diyelim!..

Adam da kılıcını çekmişti; Cuma'nın şaşkınlığına aldırmadan sırtını ona çevirmiş, karşısındakilerle şakalaşır gibi kılıç sallıyordu:

Cuma birden kendini tutamayıp bağırdı:

- Hay Emin Hoca!.. Hay teneşire gelesi!.. Beni Bâb-ı Hümâyun önünde göğüsleyip yere çökerten kâfir!.. Sen daha ölmedin mi?

Adam bir kahkaha attı:

- Ölmedim, yağlıkçılık yaparım, kılıcı çoktan bıraktım ama seni tanıyınca bu ahmağın hesabını sonra görürüm, hele şimdi çakalları bir ürküteyim dedim!..

- Öyle olur, Bâb-ı Hümâyûn'un duvarlarına yapışan sırtım hâlâ sızlar!.. O zaman Derya Efendi'yle yola çıkardım da seni arayıp bıyıklarınla yerleri süpürtememiştim. Eh şu iş bitsin de asıl ben senin hesabını göreyim!..

Bu sefer ikisi birden bağırdı:

- Kaçılın çakallar!..

Kadızadeler bir kere daha geriliediler fakat hiçbiri kaçmıyor, ellerine geçirdikleri taş ve ayakkabıları fırlatıyorlardı.

Bu sırada gerilerden bir feryat duyuldu:

- Yetişin kardeşlerim, hocamızı öldürüyorlar... Katili tutun!..

Kalabalık birden dağıldı, sesin geldiği tarafa doğru koşmaya başladılar!..

Biraz ileride, merdivenlerin dibinde kürsüde vaaz veren hoca kıvranıyor, morarmış gözü, çarpılmış ağzı, hattâ yarısı koparılmış bıyıklarıyla inliyordu. Onunla beraber üç kişi de merdivenlere yüzü koyun uzanmış, ezilmiş burunlarını tutuyorlardı!..

Cuma ile Emin Hoca kılıçlarını indirip ne oluyor diye etraflarına bakınırlarken Uluğ yanlarına sokuldu. Elini Cuma'nın omzuna koyup:

- Hadi, dedi, burada yapılacak işimiz kalmadı, gidelim!..

Cuma hemen kılıcını kınına soktu, hiç ses çıkarmadan, hattâ arkalarına bile bakmadan yürüdüler...

Cami avlusundan küfürler, feryatlar işitiliyor fakat hiç kimse peşlerinden gelmeye cesaret edemiyordu!..

Bir hayli yol aldıktan sonra durdular...

Cuma:

- Bey, dedi, herifi bari iyice ezdin mi?

- Beli, ağzını öyle çarpıttım ki, bir daha konuşamaz!..

- Bey, bu herifin dediği olursa ben peştemalla mı dolaşırım? O zaman hamamda ne giyilir?

Uluğ güldü:

-Allah korusun, dedi, sen şimdi bir çeşmenin başına geçip elini yüzünü yıka... Üstün başın parçalanmış, yanağın kanar.

- Bu kadarcık olur, düğünden gelmiyoruz ya, kavga ettik!.. Lâkin şu Emin Hoca olmasa idi halim bitikti; beni fena sıkıştırmışlardı... Şimdi cerrahlara bir hayli iş çıktı!.. Ha, bey, az daha unuturdum; sen Emin Hoca'yı tanımazsın değil mi?

- Tanımam!..

- Hani sana bir gece, tepedeki evde, hasta yatarken bir hikâye anlatmaya kalkmıştım da yarıda kalmıştı... Beni Kulaksız'dan gayri bir kişi daha yıkmıştı demiştim!.. İşte bu herif o!.. Sırası geldi, şimdi onu Kulaksız Rüstem'e ettiğimden bin beter edem de aklını başına devşirsin!..

Sonra kendisini zevkle seyreden, geçmişin namdar silâh hocası Emin Hoca'ya döndü:

- Bu kadar korkuttum ya yeter, dedi, ver elini öpem hocam; kılıcının, bileğinin, yüreğinin hakkını veren er kişiye yenilmek de şereftir!..

Hemen kucaklaştılar... Ayrılırken Emin Hoca:

- Yolunuz düşerse, dedi, çarşıya uğrayıverin, kime sorsanız dükkânımı gösterir!..

Emin Hoca hafifçe kamburlaşmış sırtı ve yorgun adımlarıyla köşeyi dönerken Cuma söylendi:

- Esnaf olmuş ama hâlâ başından külâhını, belinden kılıcını çıkaramamış!..

* * *

O günün gecesiydi... Etraf tamamen kararmış, evlerde ışıklar çoktan yanmıştı...

Cuma ile Uluğ yatsı namazını Süleymaniye Camiinde kıldıktan sonra ağır ağır karanlık yollarda yürümeye başladılar... Konuşmuyorlardı, önlerinde ilerleyen birkaç kişinin uzaklaşmasını bekliyormuş gibi adımlarını gayet yavaş atıyorlardı... Biraz sonra etrafta kimsenin kalmadığına emin olunca geri döndüler, yandaki bir sokağa saptılar, büyük bir konağın bahçe kapısının önünde durdular... Cuma bir kere daha etrafına bakındıktan sonra kapının tokmağını hafifçe üç kere vurdu.

İkisi de sırtlarını duvara dayamış, ellerini kılıçlarının kabzasına atmışlardı... Bir süre böylece sessiz durdular... Neden sonra kapının küçük penceresi aralandı, bir fener sokağa çizgi halinde bir ışık bıraktı.

- Kimsin?

- Yabancı değiliz, ağalıyız!..

Küçük pencere kapandı... Kol demirinin tok gürültüsü duyuldu. Cuma ile Uluğ aralanan kapıdan içeri girdiler... Kol demiri tekrar yerine kondu ve eli fenerli adam hiç sesini çıkarmadan yürümeye başladı...

Konağın selâmlık kısmına gelince onlara yol gösteren adam bir oda kapısının önünde durdu, kapıyı örten perdeyi aralayıp içeri girdi. Biraz sonra dışarı çıkarak Cuma ile Uluğ'u çağırdı.

Oda büyüktü... Etrafta kıymetli halılarla kaplı sedirler vardı... Perdeler iyice örtülmüş, şamdanlar yakılmıştı...

Karşıda uzun kavuğu, beyaz sakalı, tüyleri aşınmış kürküyle yaşlı bir adam oturuyordu. Yanda başka bir adam aynı sedire bağdaş kurmuş gelenlere bakıyordu...

Cuma ile Uluğ içeri girince ilerlediler, beyaz sakallı adamın uzanan elini hürmetle öptüler... Sonra:

- Safa geldin paşa baba, dediler...

- Safa bulduk, büyük dostumun evlâtları!..

Beyaz sakallı, uzun kavuklu adam onlara gülümseyerek baktı. Uluğ ile Cuma karşıdaki sedire oturunca bir

süre sustular, esasen kimsenin konuşmaya takatı yokmuş gibi herkes zamanın akışına kendisini bırakmıştı. Ancak, uşaklar şerbet bardaklarını topladıktan sonra paşa diye hitap ettikleri beyaz sakallı adam:

- Beli, dedi, söze başlamak bana düştü... Demek siz Âsitane'ye gelip yazdığım mektup üzere derhal Kasım Ağa'yı buldunuz, kendisiyle dost oldunuz.. Bu beni sevindirdi.. Kasım Ağa bu konakta oturmanızı istemiş, neden kabul etmezsiniz?

Uluğ hafifçe öksürdü, Cuma'ya baktı, sonra cevap verdi:

- Paşa baba, ağa hazretlerine eziyet etmekten çekindik... Kalabalığız, dost var, düşman var, bu heriflerin mimar başının evinde işi nedir diyenler olur. Onun için yan yana iki ev tuttuk. Birine İzzet Çelebi ile Zeynep ve oğlum Tuğrul yerleşti, diğerinde de Cuma ile ben otururum; mahallede kimse bizim birbirimizi tanıdığımızı bilmez... Geceleri bahçe duvarından atlar, görüşürüz... Emektar adamımız, İzzet Çelebi'nin yanındadır, onlara hizmet eder!..

- Ya ne ile geçinirsiniz? Kasım Ağa'nın verdiği akçeyi de kabul etmemişsiniz?

- Paşa babamız, paramız vardır. Her ne kadar babamın Âsitane'deki mülkü yağmalanıp elden çıkmışsa da İzzet Çelebi'nin iki dükkânı ile bir evi var, bunca yıldır onların gelirine el süren olmadı... Çelebi'nin ahret kardeşi Fatih Camii eski müezzini Mustafa Efendi'de dururdu... Bizim için tasa etme devletlû paşa, paradan yana sıkıntımız yoktur!.. Biz senin yolunu gözler, emirlerini beklerdik.

Şimdiye kadar lâfa karışmayan ev sahibi, padişahın mimarbaşısı Kasım Ağa, kırçıl gür sakalını eliyle sıvazladıktan sonra:

- Paşa kardeş, dedi, bunlar bir acayip kişilerdir; kimseden bir şey istemezler, dertlerini söylemezler... Arada

bir gizlice konağıma gelirler, sizden sual ederler, devletin halinden bahseder, benim yüreğimi gama salıp sessizce giderler... Geçenlerde mektubunuz üzerine Köprülü Paşa gizlice Köprü kariyesinden evime misafir gelir, sizi de ister dediğimde dünya kadar sevindiler... Bu geceyi hepimiz iple çeker olduk...

- Ağa kardeş, bu dünyada insan dost bulamaz oldu; sizleri karşımda görünce sevincimden sözlerimi şaşırırım, ne diyeceğimi bilemem... Nasıl sen benim eski dostum, sır ortağımsan bu oğlanların babası nur içinde yatsın Derya Efendi de öyle idi... Devleti için çalışmış, bir gün dahi harama el uzatmamış er oğlu er idi... İyiliklerini çok gördüm; ölünceye dek unutamam. İsterim ki, oğullarına bir hizmetim dokunsun; lâkin ben de düştüm, elimden bir şey gelmez!.. Muradım şudur ki, sen sarayda güvendiğin Enderun ağalarından biri vasıtasıyla padişahımızdan aflarını istersen, fermanlı olmaktan kurtulup yine çiftliklerine çekilirler, yaşayıp giderler! Asla suçları yoktur.

Mimarbaşı Kasım Ağa öksürdü, ellerini dizlerinin üzerine koyup yavaşça kıpırdadı:

- Emrin başım üstüne paşa kardeşim, ben de bunu kendilerine söyledim, lâkin sizden haber gelmedikçe istemediler. Köprülü Paşa daha iyi düşünür, onu bekleyelim dediler.. Şimdi ben bu işi hallederim; bilirsiniz, Şeyhülislâm Bahâî Efendi ahbabımdır, onunla konuşur, Allah'ın izniyle bir hal çaresi buluruz...

Kasım Ağa henüz sözünü bitirmişti ki, Cuma'nın boğuk sesi duyuldu:

- Paşa baba, kusurumu affet; iznini almadan lâfa karıştım, lâkin yerimde duramaz oldum!.. Derya Efendi hazretlerinin oğlu deyü bana da hitap edersiniz, mümkün müdür ki ben onun oğlu olam, ben buna lâyık mıyım?

Köprülü Mehmet Paşa hafifçe başını salladı, sonra Cuma'nın daha fazla konuşmasına meydan vermemek için:

- Yanılırsın Cuma, dedi, bu lâfı sana ben söylemem; Derya Efendi der... Bağdat önlerinde bir gece asker metrislerde yatar iken yanıma gelmiş,. Bir hayli dertleşmiştik; bir aralık senin lâfın açılmıştı; Cuma er kişidir demişti, Uluğ'un silâh hocasıdır; ama onu bir evlâdım kadar severim, o da benim küçük oğlum oldu gayri!..

Cuma süratle elini bıyıklarına attı, parmaklarının üzerine düşen bir damla gözyaşını belli etmemek için başını çevirdi... O anda Cuma küçülmüş, sararmıştı!...

Sanki odada Derya Efendi vardı; aralarında dolaşıyor, kolsuz sol omzunu tutuyor:

- Ne dursunuz, diye soruyordu, sizi ne gün için yetiştirdim? Bu devletin halini görmez misiniz? Bir çare düşünmez misiniz?

Herkes susuyordu... Sanki Derya Efendi'yi dinliyor, onun titrek yürüyüşünü, kamburlaşmış sırtını seyrediyorlardı!..

Nihayet Köprülü Mehmet Paşa silkindi, ihtiyar vücudunun taşıyamayacağı bir yük altındaymış gibi doğrulmaya çalıştı:

- Beli ağa kardeş, dedi, doğru düşünürsün; Bahâî Efendi'yi gör, onun da fikrini al, şu oğlanları affettirmenin çaresini bul.

O zaman Uluğ yutkundu:

- Benim kusurumu bağışla paşa baba, dedi, biz gayri af istemeyiz!.. Neye yarar, affolunup çiftliğimize çekilsek bile biz orada rahat yaşamadıktan, devlet kan ağladıktan sonra?

Köprülü Mehmet Paşa hayretle Uluğ'a ve sonra Cuma'ya baktı... Şimdi Cuma geçmişin etkisinden tamamen sıyrılmış, yine irileşmiş, heybetlileşmişti:

- Beli, paşa baba, bey doğru söyler!.. Çiftlikte yine peşimizi bırakmazlar, voyvodası, naibi gelir, istemesek de tekrar elimiz kana boyanır!.. Hem, bir eşkıya canı için dahi kimseye yalvarmazken biz hayrını göremeyeceğimiz bir toprak parçası yüzünden neden ele yüz suyu dökelim?... Elbet gün gelir, Derya Efendi'nin emanetini bileğimizin kuvvetiyle alırız!..

- Sahi mi söylersiniz?

- Beli devletlû paşa!..

- Ya ne yapmak istersiniz?

- Destur verirsen paşam; senin ile bu devlet için çalışmaktır muradımız!.. Sen ne düşünürsün, bu Devlet nasıl kurtulur?

Köprülü içini çekti, sonra yaşlı halinden umulmayan bir şiddetle yumruğunu dizine vurdu:

- Oğlanlar, dedi, Derya Efendi'nin oğlu olmasanız sizinle başka türlü konuşsam yeri idi... Lâkin kararınızı gözlerinizden okurum, dediğiniz gibi olsun!.. Şimdi beni dinleyin; İpşir, Varvar'ı bozduğu zaman bir kere daha anladım ki, zor ile başa geçip devleti hoşça idare etmek mümkün değildir... Bu yol ile sadarete gelinse bile vaktiyle seninle beraber olanlar seni rahat komazlar!.. Düşmanın çoğalıp, dostun da düşman olur, seni biz vezir yaptık, hani bize mansıp derler!.. Hep böyle olmuş, nice başlar bu yolda gitmiş, nice ocaklar sönmüştür... Bundan sonra da böyle olur. Halbuki devlet hizmet bekler, reâya aç ve yoksuldur. Devlete isyan edenin, yol kesenin haddi hesabı yoktur. Hazinede bir akçe bile bulunmaz. Rüşvetsiz kimse yerinden kıpırdamaz. Padişah çocuktur; saray kadınların, ağaların elindedir. Girit'teki asker kan ağlar, yardım mümkün değildir. Düşman kapımıza dayanmış, kovmaya kimsenin kudreti yoktur. Devleti idare edecek, ehil, namuslu kişiler bir kenara çekilmiş, beceriksizler, hırsızlar meydanda dolaşır olmuştur. Daha saymakla

bitmez yiğitler!.. Hepsini bilirsiniz, sizin de yüreğiniz kan ağlar!..

- Biliriz paşa baba, çare nedir?

- Ben Âsitane'ye hem sizin, hem kendim, hem de devlet için bir tedbir düşünmek üzere gizlice geldim, yarın sabah Köprü'ye dönerim!.. Kasım Ağa kardeşimle, siz gelmeden önce bir hayli dertleştik... Karar verdik ki, bir ehlini bulup rıza ile sadarete oturtalım, yaraya merhem olsun; biz dahi onun etrafında toplanıp bir hoşça hizmet edelim!.. Lâkin Kasım Ağa sadarete sen geç der!.. Yaşım ileridir, ömrüm bu kadar işi yapmaya yetmez!.. Bu yüzden bir yarar vezir bulup, onunla çalışalım!..

Köprülü Mehmet Paşa susunca, demincekten beri başı önüne eğik, konuşulanları dinleyen Mimarbaşı Kasım Ağa dizleri uyuşmuş gibi yerinden kıpırdadı, sonra bakışlarını ihtiyar paşaya çevirdi:

- Paşa kardeşim!.. Yiğitler!.. Ben bu devletin ekmeğini yedim, vaktiyle bir hayli zahmet çektim ise de şimdi rahat yaşarım, kendimden yana hiç sıkıntım yoktur. Lâkin benim de sizler gibi yüreğim yaralıdır... Belki de ömrümün sonuna geldim; isterim ki gözlerimi kapatmadan önce işler yoluna girsin, herkes rahat yaşasın, Sultan Murat devrinde olduğu gibi dağlarda bile çekinmeden dolaşılsın!.. Bunun için yapmayacağım gayret yoktur... Malımı, mülkümü, hattâ canımı bile ortaya koydum... Gayri, Köprülü Paşa kardeşimden başka kimseye emniyetim yoktur. O istemese de daha da ileri gidip, namerde bile boyun eğerek Köprülü Paşa'nın sadr-ı âzam olması için uğraşacağım... Ondan sonra ölsem dahi ne gam? Masumun yüzü gülsün de bin Kasım feda olsun!.. Benimle beraber misiniz yiğitler?..

Cuma ile Uluğ ayağa fırladılar:

- Beraberiz ağa!..

- Belki yıllar sürer, belki benim ömrüm yetmez. O zaman siz, kaldığım yerden yürür müsünüz?

- Beli!..

- Çarpışmak gerekirse yanımda olur musunuz?

- Beli!..

- Böyle evsiz barksız, serseri gezer misiniz?

Cuma dayanamadı:

- Ağa, dedi, bize sual sorma, seninle beraberiz, paşa babamız için çalışırız!.. Biz, adama don yerine peştemal kuşatan yobazların, ırz namus demeyip ev basan Kulaksız Rüstemlerin, beşikteki yavrucuğu kar üstüne fırlatıp kasık mancası diye bağıran haşaratın, yasaları ayak altına alıp bir kese akçe için güçsüzleri inin inim inleten kadıların, vezirlerin, serhat boylarında yüzgeri eden tabansızların, züyuf akçayı yutturmak için çarşı esnafını sopa ile döven madrabazların, adam kayıranların hesabı görülmedikçe rahat mı ederiz sanırsınız?.. Yarından tezi yok yapacağını yap, gayri bizi düşünme!..

O zaman Kasım Ağa da ayağa kalktı, damarları fırlamış ellerini uzattı, göğsündeki hıçkırığı güçlükle zaptetmeye çalışarak:

- Yiğitler, diye bağırdı, uzatın alınlarınızı, oradan öpsem yeridir!..

Emin Hoca'nın Marifetleri

YİNE akşam olmuştu... Evlerde mumlar yanmış, sokaklar karanlığa bürünmüştü... Odada Cuma ile Uluğ yalnızdı, ikisi de konuşmuyordu... Biraz evvel Zeyneb'in getirdiği yemek tepsisi olduğu gibi duruyordu.

Uluğ ayağa kalktı, kollarını kavuşturdu, sonra Cuma'nın kıpırdadığını yeni fark etmiş gibi:

- Vakit gelmedi mi? diye sordu.

Cuma hafifçe parmaklarını oynattı, dudaklarında toplanan acı gülümsemeyi belli etmemek için başını yana çevirdi:

- Yok bey, dedi, biraz daha dayanmak gerek.

- Sen evi gördün mü?

- Beli!..

- Arkadaşın kimseye bir şey söylemez ya?

- O benim eski kapı yoldaşımdır, elbet ağzını sıkı tutar. Sen gam çekme bey; Cuma her ne çare gerekse onu yapar... Sevdiceğini bu gece görürsün!..

Uluğ avucunu duvara dayadı, bakışlarını Cuma'dan saklamak için başını önüne eğdi!.. Ağlıyor muydu, yoksa yıllardan beri içinde birikmiş duyguların etkisi altında titriyor muydu; bunu o anda anlamanın imkânı yoktu... Yalnız sararmış yüzü, çökük omuzlarıyla hastalıktan yeni

kalkmış bir insanı andırıyordu. Cuma ise Uluğ'u seyrediyor, beyninin içine bir balyoz gibi inen çeşitli düşüncelerin baskısından kurtulmak için arada bir başını sallıyordu...

Beyi hasta idi; bir sevda onu bir fırtına gibi önüne katmış, sarsıyor, inletiyordu... Bundan bir yıl evvel Sandıklı ovasından Can Baba dergâhına dönerlerken, Cuma, Uluğ ve İzzet Çelebi'yi yalnız komuş, bir bahane bulup tepedeki eve kadar uzanıvermişti. Gördüğü manzara Derya Efendi'nin çiftliği kadar korkunçtu; orası da yıkılmış, yakılmış, bir harabeye çevrilmişti... O zaman anlamıştı ki, eski Sadr-ı âzam Salih Paşa'nın ölümünden sonra onun adamlarının en ufak tanıdıklarına varıncaya kadar bütün mülkleri yağma edilmiş, sahip değiştirmişti... Mavili kadının kocası, Salih Paşa'nın adamı olduğu için kayınbabasının çiftliği de böylece yağmalanmıştı. Bunu Uluğ Bey'e anlatmak, Cuma için çok güç olmuştu. İstanbul'da ise aramadığı yer kalmamıştı... Paşa konaklarını kollamış, mahalle mahalle dolaşmıştı. Adamın ismini bilse, belki işler daha kolay olurdu; ne yazık ki vaktinde bunu öğrenmeye hiç ihtiyaç duymamıştı... Şimdi ise işler büsbütün zorlaşıyor, güvenilecek Salih Paşalı kimseyi de bulamadığı için Uluğ'a verdiği sözü bir türlü yerine getiremiyordu...

Nihayet birgün, bir kahvehanede yalnız otururken bir tanıdık yüze rastladı; bu, eski zülüflü bostancılardan Tatar İlyas'tı. Cuma ona Salih Paşalılardan sağ kalmış kimseyi tanıyıp tanımadığını sordu; aldığı cevap Cuma'yı sevincinden yerinden sıçrattı. Tatar İlyas, Salih Paşa boğdurulunca kadar kapısında çalışmıştı... O zaman Cuma ona, kayınbabasının İsparta civarında çiftliği olan paşanın mutemet adamlarından birini bilip bilmediğini sormuştu... İlyas hemen hatırlamış; adamın şimdi sürgünde olduğunu, karısının ise babasıyla beraber Edirnekapısı'nda

oturduğunu, hattâ kimseleri kalmadığı için arada bir kendisinin yahut bazı günler karısının, onlara hizmette bulunduğunu söylemişti. İşte o gün gidip kadının oturduğu evi görmüşler ve sonra Cuma:

- Bak a, Tatar, demişti, beni mi sevirsin, yoksa Salih Paşalı o adamı mı? Eğer beni seversen, bir gönül yanar; onu söndürmek gerek, er sözü ver, beyime yardım et!.. Meraklanma, harama el sürülmez!..

Böylece Cuma ile Tatar İlyas karşılıklı anlaşmışlar, çareler aramışlar, plân kurup tedbir almışlardır. Ancak her işi hazırladıktan sonra Cuma, Uluğ Bey'e haber vermiş, gizlice eve gireceklerini söylemişti...

Bundan sonrası Uluğ Bey'e kalıyordu, canı nasıl isterse öyle yapacaktı. Cuma hiç ses çıkarmayacak, sadece beyini bekleyecekti... Biliyordu, bu yaptığı iş doğru değildi!.. Ama bir kere söz vermişti, geri dönemezdi. Beyi isterse kadını da kaçırır, bir çaresini bulup kocasından boşatır, everiverirdi. Sonra? İşte burasını kendisi de gerektiği gibi bilemiyordu!.. Geriye sadece Kulaksız Rüstem kalıyordu, eğer sağ ise onu bulur, cehenneme yolcu eder; bu iş de bitince Zeyneb'i alıp başka bir yere giderdi!..

Zeyneb'i!.. Kızı!.. Evlâdı!.. Ne kahpe dünyalara kalmıştı? Felek de hiç mi dost olmayacaktı? Sanki Uluğ evli bir kadından başkasını sevemez miydi? Hadi sevdi; vazgeçemez miydi? Hiç de mi etrafını görmezdi? Ama gönül demişlerdi bunun adına; ferman dinlemiyordu!.. Uzağa ne gidiyordu; vaktiyle kendisi de Zeyneb'in anasına yakasını kaptırmamış mıydı? Kimseye bir şey söylemiyordu ama kör olasıyı hatırladıkça içi titremiyor muydu? Zeynep bazen anasından söz edecek olsa somurtup bir kenara çekilmiyor muydu?

- Bey, niye oturmazsın? Gece vakti serseri dolaşılmaz, daha vakit de gelmedi ki yola çıkalım! Onun için dilersen

sen yandaki eve geç, bir hoşça dinlen!.. Ben burada oyalanıp İzzet Çelebi'nin namazını bekleyeyim; benimle konuşmak istermiş... Bakalım ne der?

Uluğ yavaşça başını kaldırdı, bir şeyler söylemek istedi!.. Fakat içindeki taşan, dalgalanan, beynini hamur gibi yapan, kalbini insafsızca buran bir hissin baskısı altında düşüncelerini bile söylemek gücünü gösteremedi, sadece:

- Olur, dedi...

Sonra geri döndü, kapıya doğru yürüdü. O sırada Zeynep içeri girdi... Başında ince, açık renkli bir örtü vardı, örtünün altından çıkan sarı saçları omuzlarına dökülmüştü... Yüzü açıktı, mavi gözleri hafifçe gölgelenmiş, gözlerinin kenarında birkaç ince çizgi belirmişti. Yirmibir yaşın canlılığı, neşesi ondan uçup gitmiş gibiydi... Buna rağmen yine de güzeldi. Uzun boylu, beyaz tenliydi... Dudakları ufak, burnu kıvrıktı...

Zeynep, Uluğ'un sapsarı bir yüzle kapıya doğru geldiğini görünce olduğu yerde durdu... Bir an ona derin derin baktı. Sonra farkında olmadan boynunu eğdi, dudaklarını büzdü:

- Beyim, diye fısıldadı, hasta mısın?

Uluğ silkindi, Zeyneb'i yeni görüyormuş gibi bulanık bakışlarını onun üzerinde gezdirdi:

- Hayır Zeynep, neden sordun?

- Beyim, yüzünüz sapsarı, omuzlarınız çökmüş, çok zayıfladınız!.. Hem benimle de hiç konuşmazsınız... Sizi kırdım mı?...

- Bunu hep söylersin Zeynep, beni neden kırasın? Biraz başka şeylere üzülürüm de.

Zeynep iyice sokulmuştu... Uluğ'a hayranlıkla bakıyor, göğsü anlaşılmaz bir hissin etkisi altında inip kalkıyordu!.. Birden kendisi de farkında olmadan Uluğ'un elini tuttu:

- Sen hastalanma, ne olur, beyim! diye fısıldadı...

Uluğ titredi!.. Hafifçe yana çekildi, sonra Zeyneb'in başka bir şey söylemesine vakit bırakmadın:

- Ben gidiyorum, dedi, birazdan Cuma ile yola çıkarız!..

Zeynep, Uluğ'un elini tutan elini bıraktı, dizlerinde bir dermansızlık, başında bir uğultu hissetti, düşmemek için dayanacak bir yer aradı!.. Uluğ ise onun bu halinden habersizmiş gibi süratle dışarı çıktı...

Zeynep bu sırada Cuma'yı yanında gördü... Babası onu kolundan tutmuş, sedire doğru götürüyordu... Gülümsemeye çalıştı, hattâ Cuma'nın kollarının arasından sıyrılmak istedi. Fakat başaramadı, boğazının tıkandığını, nefes alırken güçlük çekmekte olduğunu anladı... Birden elleriyle yüzünü kapattı, başını babasının göğsüne dayadı, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı!..

Böylece dakikalar geçti... Zeyneb'in boşalan gözyaşları dindiği zaman Cuma, onu sedire oturttu, kendisi de karşısına diz çöktü:

- Kız, diye fısıldadı, ne oldu sana, neden ağlarsın?

Zeynep başını kaldırdı, göz çukurlarında donup kalmış birer dalma gözyaşını parmaklarıyla kurulamaya çalıştı:

- Hiç baba, ağlarım işte!.. Ama sen de ağlarsın?..

- Ben mi ağlarım? Bunu da nerden çıkarırsın?

- Gözlerin yaşlı baba!..

- Benim mi? Ha, dumandan oldu!..

- Hangi dumandan baba?

- Bana ahret suali mi sorarsın? Dumandan gözlerim sulandı işte!.. Şamdanın dumanından!.. Hem sen benim sualime neden cevap vermezsin, ne oldu sana? Cuma'nın kızı ağlar mı?

- Ağlar baba, dayanamam gayri!.. Bizim sonumuz ne olur diye düşünürüm!..

- Ağlaman bu yüzden midir?

- Beli!..

Zeynep başını önüne eğdi, sonra birden ayağa kalktı:

- Hiç yemek yememişsiniz, diye fısıldadı, kendinize neden bakmazsınız baba? Bey de zayıflar; içime dokunur!.. Onun bir derdi mi var?

- Kimin?

- Beyin!..

- Şey!.. Ne derdi olacak? Yani!.. Olanlara üzülür... Bir beyzade, benimle sabahtan akşama dek kürek çekip nafaka derdine düşer de üzülmez mi?

- Ya bu gece nereye gidersiniz?

- Nereye mi gideriz? Sana ne, sen erkek işine ne karışırsın?..

Zeynep eğildi, yerde duran siniyi kaldırmak istedi, sonra kendinde bu kuvveti göremeyince dizlerinin üstüne çöktü.

- Kız, ne olursun?

- Başım döner!..

- Neden döner?..

- Söyletme beni baba, derdim büyüktür! Gayri ben yaşamak istemiyorum.

- Ne dedin?

Şimdi Cuma, Zeyneb'i omuzlarından yakalamış, sarsıyor, boğuk, hattâ korkunç bir sesle bağırıyordu:

- Ne dedin, sen yaşamak istemezsin, bey yaşamak istemez?.. Ya ben ne yapayım bu dünyada? Zeynep, yavrum, doğru söylemedin değil mi?..

Cuma ufalmış, âdeta bir çocuk gibi küçülmüştü... Zeyneb'in hemen yanına diz çökmüş, onun başını kaldırmış, gözlerinin içine bakmaya çalışıyordu:

- Derdin büyüktür bilirim Zeyneb'im, ama elden ne gelir; sabır gerek!.. Hem sen yalnız kendini mi dertli sanırsın? Herkes neler çeker, bilir misin? Anlat üzüntü-

nü bana, elbet bu tilki bostancı her işin uhdesinden gelir!...

Zeynep artık konuşmadı... Babasının ellerini yakaladı, o nasırlaşmış, bir pençe gibi iri, yer yer damarları fırlamış ellere soluk dudaklarını değdirdi, doyamadan öptü.

Sonra başını kaldırdı, taş gibi hareketsiz duran babasına baktı, yanağındaki gamzeleri büsbütün çukurlaştırarak:

- Babam!.. diye fısıldadı.

- Baban mı?

- Babam!..

- Baban ya!.. Yavrum!.. Haydi iyiyim de bana!..

- İyiyim baba!..

- Yaşayacağım!.. Seninle beraber olacağım!.. Tuğrul Beyciğimi büyüteceğim!.. Hiç kimseyle evlenmeyeceğim!.. Ama sen yarın buradan beyimle ayrılıp bekâr odasına taşınacaksın, sizi bir daha nasıl görürüm?

Cuma derin bir nefes aldı; kalın dudaklarını Zeyneb'in alnına değdirdi ve onun söylediklerini biraz değiştirerek tekrarladı:

- Seninle bile olacağım!.. Tuğrul Beyciği büyüteceğiz!.. Başkasıyla evlenmeyeceksin!.. Bekâr odasına taşınsak bile yine geleceğiz!.. Haydi şimdi git... Tuğrul Beyciği uyut, sen de yat, bir hoşça dinlen... Baban seninledir!..

Zeynep koşarak dışarı çıkarken Cuma hâlâ dizlerinin üzerinde duruyor, kapıya bakıyordu... Yine sağ eli bıyıklarındaydı, yumruğu bir balyoz gibi dizine inip kalkıyordu...

İzzet Çelebi odaya girdiği zaman Cuma'yı aynı vaziyette buldu:

- Ne o, Hint horozları gibi niye dövünürsün?

Cuma silkindi, âdeta güçlükle ayağa kalktı:

- Sen mi geldin beybaba? Ben de seni beklerdim. Namazın bitti ise, de diyeceğini de ben gideyim. Bey bekler, onunla dışarıda bu gece küçük bir işimiz var!..

- Yine nereye gidersiniz?

- Dolaşırız, canımız sıkılır!..

İzzet Çelebi hiddetle Cuma'ya baktı, tamamen kamburlaşmış sırtını dik tutmaya çalışarak elindeki tesbihi süratle çekmeye başladı:

- Yalan söylersin hınzır oğlan, siz bir fırıldak döndürür, benden saklarsınız!.. Siz adam olmaz mısınız? Sizin yüzünüzden ne rahatım kalır ne huzurum!..

Cuma ürkek bir medrese talebesi gibi başını önüne eğdi, bıyıklarıyla hafifçe oynarken:

- Sana ne yaptık beybaba? diye sordu.

- Çek elini o kopası bıyıklarından, yarından tezi yok onları usturaya vurayım da, sen de kurtul, ben de kurtulayım. Bir de utanmadan sana ne ettik diye bana sual sorar... Daha ne yaparsınız? Affınızı istemeyip bunca emeklerimizi boşa çıkartan, bizleri sürüm sürüm süründüren kim? Gece yarılarına kadar Kasım Ağa konağında oturup, bu ev halkını hatırına bile getirmeyen kim? Sabahtan akşama dek Âsitane sokaklarını arşınlayan kim? Daha sayayım mı?

- Sayma beybaba, ne diyeceksen de, ben gideyim; vakit geçer!..

- Sözümü kesme, beyi sen baştan çıkarırsın; her iş tamammış gibi bir de şimdi kayık alıp çifte kürek Haliç'te para ile karşıdan karşıya adam taşır oldunuz... Biz burada dört kişi tanınırız diye korkudan bir gün dahi sokağa çıkmaya asla cesaret edemezken siz, çekinmeden bunca insanla her gün yüz yüze gelirsiniz!..

- Ne yaparsın hocam, bu dibi delinesi mide boş durmuyor ki, elbet onu doldurmak gerek.

- Ya benim gelirim ne olur?

- Yetişmez!..

- Bir dükkânımı satarım.

- Hazıra dağ dayanmaz!..

İzzet Çelebi öfke ile elindeki tesbihi parmaklarına doladı:

- Karşılık verme bana, diye bağırdı. Cahil, küstah!.. Alimallah şimdi seni ayağımın altına alır pastırmanı çıkarırım; elimden kimse kurtaramaz!..

- Yaparsın beybaba!..

- Yaparım ya, senden mi korkarım sanırsın a edepsiz!.. Yarın cehennem olup gidersin, bir daha kim bilir bizim yüzümüzü ne vakit görürsün?

- Bunda benim suçum ne hocam, mahalleli istemez; iki bekâr yedekçinin yalnız başlarına bir evde işi ne der? İmam taşının, bekârlar odasına sığının diye haber gönderir. Elbette oyalanmaya gelmez, iş kadıya varırsa aslımız astarımız meydana çıkıverir!.. Hem zaten âdet de böyledir, taşradan gelmiş bekârlar, bekârhanelerde barınır!..

- Kimin kabahati bu?

- Kimsenin!..

- Hep senin yüzünden; af yoluna gitse idin bugün böyle mi olurduk? Ne açlıktan kadit olur, ne de bekârlar hanında sürünürdünüz!..

- Başa gelen çekilir hocam, iş buna kalsın!..

- Daha beter ol derim ama bey de senin yanında; ona beddua etmeye dilim varmaz!..

- Beybaba lâfı uzatırsın, kurbanın olam, söyle muradını, bey bekler, işimiz aceledir!..

İzzet Çelebi hiddetle Cuma'yı bir kere daha süzdü:

- Öyle olsun, dedi, şimdi beni iyi dinle; seni belki aylar ayı bir daha göremem... Her ne kadar yakanı elimden kurtaramazsan da zamanında haber salamam, şimdiden şunu kafana sok ki, ben Zeyneb'i everirim!..

Cuma birden dikildi, boynunu uzattı, İzzet Çelebi'yi yeni görüyormuş gibi dikkatle süzdü:

- Anlamadım beybaba, Zeyneb'i ne yaparsın sen?

- Everirim!..

- Kiminle?

- Fatih Camii eski müezzinlerinden ahret kardeşim Mustafa Efendi'nin oğlu ile!..

- Bu da nereden çıktı?

- Kızı beğenirler!..

- Mustafa Efendi'nin oğlu mu, nerede görmüş?

- A kafası kopası, Mustafa Efendi'nin oğlu Zeyneb'i nerede görür? Buna ben izin verir miyim sanırsın? Ahret kardeşim, bu eve beni ziyarete geldikçe, kendisine Zeyneb'i meth eder durur idim... Geçenlerde oğlu için isteyiverdi, eğer biz razı olur isek, hanımını görücü gönderecek...

- Benim asla rızam yoktur!..

- Neye?

- Zeyneb'in evlenmesine!..

- Ya!.. Kızını hiç düşünmez misin? Zeyneb'in karta kaçtığını, evde kaldığını fark etmez misin?

- Olsun!..

- Sen ne biçim babasın? Sende zerre kadar insaf yok mu? Ben bunu, Zeyneb'e çıtlattım, utancından yanakcağızları al al oldu; babamla Uluğ Bey kabul ederse bir şey demem dedi!..

- Ya! Zeynep böyle mi dedi?

- Beli!..

- Ben kızımı evermem!..

- Son sözün bu mu?

- Bu!..

- Ya ben everirsem ne yaparsın?

- Elbet benim dediğim olur, ben babası değil miyim?

- Babası mı? Sen Zeyneb'e bugüne dek ne babalık ettin ki? İsminden gayri senin neyin baba? Ben de onun babasıyım, ona bunca emeğim geçti, mürüvvetini görmek isterim!.. Kızcağızın gün be gün solup gitmesine asla gönlüm razı değildir... Bunu böyle bilesin, zinhar karşıma geçip ayak diremeyesin!..

- Beybaba, boş konuşursun, ben sağ oldukça Zeyneb'e rızamın dışında kimse elini dahi dokunamaz, sen de bunu böyle bilesin!..

Birden İzzet Çelebi, parmaklarının arasında dolanıp kalmış olan tesbihini yere fırlattı:

- Ne, diye bağırdı, bana karşı mı gelirsin? Yat yere hınzır, şimdi ayaklarımın altında seni bir güzel çiğneyeyim de kemiklerin birbirine geçsin; İzzet Çelebi'ye pay vermenin ne demek olduğunu anlayasın...

Sonra Cuma'nın başka bir şey söylemesine vakit bırakmadan üzerine doğru yürüdü... Cuma ona gülümseyerek baktı... Gözlerini yarı kapadı, o heybetli vücudu tekrar ufalırken yere diz çöktü, sırtını İzzet Çelebi'ye çevirdi:

- Vur beybabam, çiğne beni hocam, diye inledi. Dilersen bir taş alıp, bu kopası kafamı ez!.. Ne edersen et, ben daha fazlasını hak ettim. Vurduğun eller dert görmesin!.. Sen benim babamsın; vur hocam, vur!..

İzzet Çelebi elini yüzüne götürdü... Beynine birden doluveren bir hissin baskısından kurtulmak için başını oynatmaya çalıştı... Sırtındaki kambur şimdi ona ayakta duramayacak kadar ağır geliyordu. Düşercesine Cuma'nın yanına çöktü, süratle sağ elini onun omuzuna attı... Bir şeyler söylemek istedi, başaramadı... Neden sonra:

- Cuma, oğlum, diye fısıldadı, ağlar mısın?

- Beli, beybaba!..

- Odaya girdiğimde de ağlar mıydın?

- Öyle olduydu beybaba!..

- Niyetin, Zeyneb'in beyle başgöz olması mıdır?
- Doğru söylersin beybaba...
- Zeynep de bunu mu gözler?
- Hem de nasıl hocam!
- Beyin gözü başkasında mı?
- Bir şey söyleyemem beybabam!..

İzzet Çelebi daha fazla soramadı... Hüngür hüngür ağlayarak Cuma'yı öpmeye başladı:

- Durma, git, diye inliyordu; ben Zeynepcağızımıza bir baba, bir ana, bir dede gibi bakarım!.. Kimselerle de evermem! Ondan yana hiç tasan olmasın!.. Siz dışarıda bir süre avunun, arada bir Cengiz'i salar sizden haber alırım. Yalnız bilin ki, bu kocamış İzzet'in gönlü de gözü de sizinledir... Gece gündüz, sizin için, Zeynepciğim için dua ederim. Allah kerimdir!..

* * *

Sokaklar çok karanlıktı... Bütün içyapısı ve sosyal yaşantısıyla, temeli çökmek üzere olan bir bina gibi çatırdayan Osmanlı İmparatorluğu'nun başşehri İstanbul, o gece de yatsı namazından sonra uykuya yatmıştı...

Kafeslerden güçlükle süzülen ışıklar sönmüş, yolları arada sırada aydınlatan el fenerleri görünmez olmuştu.. Yalnız bazı ağa ve paşa konaklarından saz sesleri geliyor, mahalle aralarında başıboş dolaşan köpeklerin havlamaları işitiliyordu.

Uluğ önden gidiyordu. Cuma onu biraz geriden izliyordu. Karanlık ikisinin de yüzünü gizliyor, ne düşündüklerini, ne hissettiklerini belli etmiyordu. Bir aralık Uluğ durdu:

- Cuma, diye seslendi, geride kalırsın, isteksiz görünürsün. Ben gideceğimiz yeri iyice bilmem. Tatar İlyas

dediğin adam bizi beklemekten usanıp vazgeçse ne yaparız?

Cuma içini çekti... Uluğ'a iyice sokuldu, onun sesindeki titrekliği duymak istemiyormuş gibi kulağını eliyle kapadı. Bir süre Uluğ'a cevap vermedi, sonra zor işitilen bir sesle:

- Zaten geldik, dedi, şuradaki sübyan mektebini geçip sebilin önünden kıvrıldık mı birkaç adımlık yer kalır. Ev, Beylerbeyi çeşmesinin yanında, Tatar bizi bahçe kapısında bekler.

O zaman Uluğ, Cuma'nın elini aradı, onun kendisinden uzaklaşıp yürümeye başladığını anlayınca, hemen arkasından yetişti:

- Dur Cuma, seninle konuşsam yeridir...

- Konuşmayalım bey, sesimizi işiten olur. Hele şu işimizi bitirelim, sonra karşılıklı sohbet ederiz.

- Neye yarar, iş işten geçmeden sana diyeceklerim var.

- Nedir o bey?

- Kötü bir şey yaparız!..

- Gönül ferman dinlemez, bey.

- Cesaretim kalmadı...

- Dönelim mi dersin?

- Onu demem ama...

- Söyle bey, istersen ben gideyim, hatunu bir hoşça örtüp Tatar İlyas'ın evine taşıyayım. Sonra bir çaresini bulup kocasından boşatır, seninle başgöz ederim!.. Lâkin, helâlin olmadıkça el sürdürtmem!.. Daha sonra ondan bıkarsan, sana başka birini de alıveririm.

- Cuma, ben zor ile kadın kaçırılmasını ister miyim sanırsın? Bunu yaparsak Kel İlyas Paşa'dan, Defterdarzade'nin haşaratından ne farkımız kalır?

- Bunu ben de bilirim, hatunu zorla kaçırmak hatırımdan geçmez!.. Ona, bey seni ister seni başka yere götürüp kocandan boşatır beye veririm derim...

- Gelir mi?
- Neden gelmezmiş, sana gönlünü kaptırdıktan sonra?
- Bunu bilmeyiz Cuma!..
- Ne!.. Hatun seni sevmez mi?
- Onunla konuşmadım!..

Cuma şiddetle ayağını yere vurdu... Gecenin sessizliği içinde etrafa yayılan gürültüye aldırmadan:

- Hay gözü kör olası şeytan, diye söylendi. Bey bunu daha evvel niye söylemezsin? Sen ona yanar tutuşursun da hatunun bundan haberi mi olmaz? Ya şimdi, evine niye gireriz, muradın nedir?
- Onunla konuşmak dilerim, bir kere yüzünü görmek isterim!..
- Yüzünü de mi görmedin bey?
- Öyle oldu!..

Cuma öksürdü... Sonra dakikaların eriyip kaybolmakta olduğuna aldırmadan elini Uluğ'un omzuna çekinerek dokundurdu:

- Bey, dağ başında yalnız kalmış öksüz bir çocuk gibi titrersin! On yedi yaşında bir oğlanken Bağdat surlarına gözünü kırpmadan dalan sen, gönül oyununa hiç gelemezsin! Hele yürü, hatun kişiye ne dilersen onu söyle... Bilirim, kötü iş yapamazsın ama biraz da içini serin tut. Biz darda kalır, sevdiceğin meram dinlemezse hemen seslen, Cuma'n yanında oluverir... Elbet bizim de ona diyeceğimiz bir çift lâfımız bulunur... Hem hiç meraklanma, kadının kara sakallı babası bu gece evde yok. Üsküdar'da bir ahbabının yanına misafirliğe gitti... Bu kurt bostancı hepsini düşündü!...

Sonra beyin hâlâ ses çıkarmadığını görünce koluna girdi:

- Yeter nazlandığın gayri, hem konuşmak diledin, hem de susarsın... Bir hu de bitiversin bu iş... Bir de

bakarsın hatun kişinin yüzü de sözü de gönlündeki gibi olmayıverir; hem sen kurtulursun, hem...

Cuma sözünün sonunu tamamlamadı, lâfın nereye varacağını birden anlamış olmalı ki, Uluğ'u âdeta çekercesine yürütmeye başladı...

Hafif meyilli bir yokuştan aşağıya iniyorlardı... Yol kıvrık ve yer yer çukurlarla doluydu... Bir kedi sürünürcesine önlerinden geçti, bir baykuş acı acı öttü...

Böylece bir süre ilerlediler... Bir çeşmenin güçlükle seçilen yalağının önüne gelince büsbütün yavaşladılar...

Cuma bir an etrafını dinledi, sonra:

- İlyas; diye seslendi, neredesin?

- Buradayım ağa, çabuk girin!..

Çeşmenin hemen yanındaki yarı açık duran bir bahçe kapısından içeriye girdiler... Bahçe biraz aydınlıktı... Buna rağmen daha çekingen ilerliyorlar, gürültü etmemek için ayaklarının ucuna basıyorlardı...

Evin bahçeye açılan kapısının önüne gelince İlyas onları durdurdu, kendisinin bile güç işiteceği bir sesle fısıldadı:

- İşte burası, hanım şu ışık yanan odadadır... Ben aşağı taşlığa bir şamdan koydum, dilersen eline al, dilersen yalnız yürü, merdivenler biraz gıcırdar, dikkat et!.. Hoş gürültü de yapsan ne gam, ben bu gece sözüm ona evi beklerim!..

Uluğ tereddüt etti. Cuma, Uluğ'un sırtına hafifçe dokundu:

- Durma bey, vakit dardır; şöyle derinden bir nefes alıp dal içeri... Biz seni buracıkta gözleriz...

O zaman Uluğ çekingen, hattâ titrek adımlarla içeri girdi... Önünde Malta taşlarıyla kaplı bir taşlık vardı... Tatar İlyas'ın söylediği şamdan, çıkrıklı bir kuyunun kapağı üzerinde duruyordu... Uluğ'un gölgesi kendinden biraz geride, duvarda yürüyordu...

Uluğ şamdanı almak için elini uzattı, o anda parmaklarının titremekte olduğunu anladı; bir an derin bir nefes aldı, sonra geri dönüp karşısında duran merdivene doğru yürüdü. Şimdi gölgesi önüne düşmüş, ona yol gösteriyordu...

Bir solukta birinci kata çıktı... Sofa büyükçeydi... Yandaki bir odanın kapısının altından cansız bir ışık süzülüyordu... Uluğ tahtaların çatırdamasına aldırmadan bu odaya doğru yürüdü... Elini kapının tokmağına değdirdi... Birden durdu; yine cesareti kırılmıştı... Geri dönmek, dışarıda bekleyen Cuma'ya aldırmadan sokağa fırlamak istedi!.. Buna rağmen yerinden kıpırdayamadı... Ayakları tahtalara yapışmış, eli tokmağın üzerinde donmuştu sanki!...

Neden sonra, kalbinin süratle atmakta olduğunu hissetti; tekrar derin bir nefes aldı:

- Suç işlersin Uluğ, diye söylendi, geri dön, bu kadarla bitsin bu iş. Zaten ayakta duracak, lâf edecek dermanın mı var?

Bunu da yapamadı, içindeki dayanılmaz arzunun emrine boyun eğdi, yavaşça kapının tokmağını çevirdi...

Şimdi sevdiği, senelerden beri uğrunda inlediği kadınla karşı karşıyaydı!.. Onu görüyordu... Kıpırdanışı, boynunu eğişi, ellerini oynatışı, dudaklarını büzüşü, hattâ yarı gölgeli gözlerinin nemliliği bir anda beyninin içine doluverdi...

Bu kadın her şeyiyle güzeldi. Kumral saçları yine omuzlarına dökülmüştü. Göğsü yarı açılmış, solgun yanakları yanında duran şamdanın titrek ışıklarıyla gölgelenmişti...

Uluğ, bu odadan başka bir yerde, yüzlerce kadın arasında sevdiceğini görse yine tanıyacağına, onu eliyle tutup "sensin" diyeceğine emindi.

Genç kadın bir anda Uluğ'u karşısında görünce hafif bir çığlık kopardı, sonra sedirden yere düşmemek için arkasındaki yastıklara dayandı. Elindeki yün yumağı tığlarıyla beraber düştü... Yün yumağı yuvarlanarak Uluğ' un ayaklarının dibinde durdu... Ve dakikalar derin bir sessizliğin içinde birbirinin üzerine devrildi... Bakışlardan taşan, örtülemeyen şiddetli bir arzu onları adım adım birbirine yaklaştırıyor, göğüslerin süratle inip kalkışı, bu arzunun bir an evvel yerine gelmesini istiyordu sanki.

Nitekim Uluğ elini uzattı, genç kadının yarı açık göğsüne, kıpırdayan dudaklarına doğru eğildi!..

- Kadınım!..

- Uluğ Beyim!..

Fakat nasıl oldu bilinmez, birden dışarıdan, pencerenin hemen önünden bir kuşun acı acı öttüğü duyuldu... Sanki bu kuşun feryadında bir ikaz, hatta bir ayıplama gizliydi.

Uluğ bir an durdu, ihtirastan titreyen elleri ağır geliyormuş gibi yanına düştü... Genç kadın ise anlaşılmaz bir hissin etkisi altında sedirin üzerinde duran mavi tülünü kaptı, başını, hattâ göğsünü örttü.

Odaya şimdi yine dakikalar hâkimdi... Bu dakikalar o kadar insafsız ve ağırdı ki, Uluğ dayanamayacağını, altında ezileceğini anladı... Başı önüne düştü, diz kapakları burkuldu, sadece:

- Affedin, diye fısıldadı, ben böyle bir iş yapmamalıydım!..

Genç kadın, sağ elini göğsüne bastırmış, sol eli dizlerinde, boynunu hafifçe bükmüş, Uluğ'u seyrediyordu... Kirpiklerinin yarı kapadığı gözlerinde, için için yanan bir ateşin izleri vardı... Bir süre Uluğ'a cevap vermedi. Karşısındaki erkeğin perişan kılığını fark etmeden, bakışlarını onun gözlerinde, dudaklarında, göğsünde gezdirdi!..

- Af dilemeyiniz, ben de istedim!..

Uluğ gülümsemeye çalıştı, şakaklarından sızan terlerin yanaklarından süzülmesine aldırmadın.

- Ben bir hırsızım, diye söylendi.

- Niçin?

- Başkasının sahip olduğu bir hazineyi çalmaya çalıştım!..

- Hayır, bunca yıl sizi hasretle anan, özleyen ve hattâ bekleyen bu kadın, kendisini artık başkasına ait sanmıyor!...

- Beni teselli etmeyin, perişan halime bakıp merhamet duymayın!.. Daha şimdi, saçınızı, göğsünüzü benden gizlemediniz mi, o anın heyecanından sıyrılınca derhal başkasına ait olduğunuzu anlayıp örtünmediniz mi?

Şimdi genç kadının gözlerine için için yanan ateş sönmüş, onun yerine göz çukurlarında parlak, saf iki damla yaş belirmişti...

- Evet! Beni nasıl buldunuz, buraya nasıl ve ne maksatla geldiniz bilemem, Tatar İlyas Ağa'nın haberi olmadan bu odaya giremeyeceğinize göre, belki onunla anlaştınız. Bunlar beni hiç ilgilendirmez!.. Yalnız anladığım bir şey varsa, yıllardan beri özlediğim ve hattâ umduğum mutluluğumuzu bir sözünüzle yok ettiniz!..

O zaman Uluğ yere, genç kadının hemen önüne diz çöktü:

- Beni mi özlediniz? Beraber mutlu olabileceğimizi mi düşündünüz?

- Evet!..

- Ama benden kaçmıştınız?

- O zaman duygularımı henüz ölçememiştim... Günaha girmekten korkmuş, babamdan, etrafımdakilerden çekinmiştim!..

- Şimdi?

Genç kadın süratle elleriyle yüzünü kapadı, hıçkırıklarını zaptetmeye çalışarak:

- Daha fazla sormayınız, diye inledi, ne isterseniz yapmaya hazırım!.. Bir âna bir ömür feda ederim!.. Anladınız mı?

Başını örttüğü tül kaymış, yine saçları meydana çıkmış, yine göğsü açılmıştı!..

Uluğ kanının çekildiğini, gözlerinin karardığını hissediyordu... Ilık, tatlı bir koku her tarafını sarıyor, onu tarif edilmez bir hazzın içinde eritiyordu. Bu saçlar, bu dudaklar, bu göğüs ne kadar güzeldi!..

Uluğ orada, o göğüslerde erimek, kaybolmak istiyordu. Hemen ellerini uzattı, genç kadını omuzlarından tuttu, durmamacasına kıpırdayan dudaklarını onun dudaklarına yaklaştırdı:

- Rüyam benim!.. Kadınım!.. Sultanım!.. Seni çok seviyorum!..

O zaman genç kadın, omuzlarını bir pençe gibi kavrayan bir çift elin baskısı altında kendisini bir an, sevdiği erkeğe bırakmak istedi... Fakat sonra silkindi, bilekleriyle göğsünü kapadı, başına yana çevirdi...

Bu sefer Uluğ durdu... Ağır bir darbe yemiş gibi parmaklarını gevşetti, tekrar olduğu yere çöktü:

- Evet, anlıyorum, siz ne olursa olsun başkasına aitsiniz!.. Fakat ben yine de mutluyum; sizin tarafınızdan özlenmiş olmanın sevincini hayat boyunca yaşayacağım!.. Kocanız nasıl bir insandır, sürgünde ne dereceye kadar sizi anar, bilemem. Fakat ne olursa olsun, yine de ondan bir şey çalmayacağım, siz de bu hırsızlığa yardım etmeyeceksiniz!..

Sonra genç kadının cevap vermesini beklemeden onun sağ elini kendine doğru çekti, avucuna dudaklarını değdirdi; öptü, doyamadan, kanamadan öptü!..

Başını kaldırdığı zaman genç kadının göz çukurlarında biriken iki parlak damlanın yanaklarına doğru süzüldüğünü gördü...

- Uluğ Bey, benim de sizden bir ricam var; ne olur beni yanlış anlamayınız, bir erkeğin doğru dürüst niyetini bile bilmeden ona duygularını hemen söyleyen evli bir kadının hislerine saygı besleyiniz. Ve bir de...

- Bir de?

- Bana bir kere daha kadınım, deyiniz!..

Uluğ bu sefer kadının göğsündeki diğer elini de tuttu. Mavi bir tülün altında, hafif bir ışığın gölgelediği o göğüsten bakışlarını kaçırmadan, ciğerleri parçalanırcasına haykırdı:

- Kadınım!..

Genç kadın süratle ellerini çekti, kendisini yüzükoyun sedirin üzerine fırlattı:

- Gidiniz, hemen gidiniz, daha fazla dayanamayacağım...

Uluğ taşlığa indiği zaman, kadının hıçkırıklarını hâlâ duyar gibiydi... Eğer Cuma yanına sokulup elini omuzuna koymasa, bu hıçkırıkların etkisi altında olduğu yere yıkılacak ve belki de avazı çıktığı kadar bağıracaktı!..

- Ne oldu bey?..

- Hiç!..

- Nasıl hiç? Hatun kişi ne der?

- Bir şey demez!..

- Seni istemedi mi yoksa?

- Bana sual sorma Cuma!..

- Öyle ya, hoş gör bey... Hadi şimdi gidelim, sokakta açılırsın... Evde de bir güzel uyku çektin mi, sabaha bir şeyciğin kalmaz!.. İstersen yarın bekârhaneye taşındıktan sonra kayığa yolcu almaz, şöyle baş başa Boğaz'a doğru bir uzanıveririz!.. Sen yatarsın, ben kürek çekerim... Deniz havası iyi gelir!..

Sonra Uluğ'un bir şey demesini beklemeden koluna girdi, onu bahçeye çıkardı. Kendilerini hayretle seyreden Tatar İlyas'ı unutmuş gibi bahçe kapısına doğru yürüdüler... Tam kapının önüne gelmişlerdi ki, ağaçların arasından bir gölge fırladı ve kılıcın sivri ucu Cuma'nın göğsüne dayandı!..

- Bre daltabanlar, bre mal, mülk, ırz düşmanları, düşün önüme. Ne çaldınız, dökün ortaya!..

İşte bu fazlaydı, çarkı kırılası felek hiç mi peşlerini bırakmayacaktı? Eh, kendi düşen ağlamazdı!.. Şu herif kim olursa olsun, felekten alamadığı intikamı ondan çıkarmalıydı!..

Cuma birden Uluğ'a bir omuz vurdu, onu bu suretle yana doğru uzaklaştırırken kendisi de bilinmeyen adamın asla ummadığı bir çeviklikle sola sıçradı, kılıcını çekti... Adamın parlayan kılıcı boşa giderken Cuma'nınki onun omzunu sıyırdı ve sonra iki kılıç tok bir ses çıkararak çarpıştı... Kılıçlar çok kısa aralıklarla birbirini buluyor, karanlığa rağmen hafif pırıltıları bir çizgi gibi uzanıyordu...

Şimdi Tatar İlyas da Uluğ'un yanına gelmiş, konuşmadan çarpışan bu iki kişiyi seyretmeye çalışıyordu...

Cuma daha ilk anda karşısındakinin usta bir silâhşör olduğunu anlamıştı... Yoksa onun böyle kıyasıya hamlelerine benim diyen babayiğit dayanamazdı. Buna rağmen adam yavaş yavaş geriliyor, vakit geçtikçe hamle ve hattâ karşı koyma yeteneğini kaybediyordu!..

Cuma, adamı duvarın dibine kadar sürdü, sonra, artık zaptedemediği hıncını ve hattâ zaferinin müjdesini dile getirmek için bağırdı:

- Daltaban ha, ahret yolculuğuna hazır ol aslanım, duanı et! Sen Cuma'yı ne sandın?

O zaman adam iyice duraladı, soluğunu güçlükle zaptetmeye çalışarak:

- Ne dedin, diye sordu, gözü çıkası Cuma, karşımdaki sen misin?

- Beğenmedin mi?

- Ayakların kırılsın Cuma, beni tanımadın mı? Ben Emin!.. Emin Hoca!...

Cuma birden kılıcını indirdi, sol elini bıyıklarına atarken:

- Emin Hoca ha! dedi... Boyun devrilsin Emin Hoca, teneşire gelesin Emin Hoca, sürüm sürüm sürünesin Emin Hoca, cellât elinde cehennemi boylayasın Emin Hoca!... Seninle göbeğimiz beraber mi kesildi, bana ettiklerin nedir?

- Ne etmişim?

- Daha ne yapacaksın, gece vakti karşıma çıkar, yolumu kesersin?

- Ya sen burada ne ararsın?

- Sana ne gerek?

- Burası benim kiracımın evi!..

- Kiracının mı?

- Beli! Karşıdaki evde de ben otururum. Sizi pencereden, buraya girerken gördüm, hırsız sandım, açık kalan bahçe kapısından yavaşça içeri sızıp biraz bekledikten sonra önünüze çıktım, var mı bir diyeceğin?

- Yok!.. Yok ama ya geçenlerde Fatih Camii'nin avlusunda işime ne karıştın?

- Paralanırdın a gafil, eski bir dosta yardım ettim, fena mı?

- İyi!.. İyi ama, sen hep bana takılırsın, eskiden beri yolumu kesip, deveden büyük fil vardır dersin!..

- Yalan mı söylerim, senin kulağını bükerim; gözünü açıp salt kuvvetine esir olmanı istemem, yanlış mı?

- Doğru!... Doğru ama ya beni Bâb-ı Hümâyûn önünde gafil bir zamanımı gözleyip duvarın dibine neden yıktın?

- Deveden büyük fil olduğunu iyice öğrenesin diye. Haksız mıyım?... Yine adam olmayıp Gebze yolunda Kulaksız'a yenildin!..

- Haklısın!... Haklısın ama a Emin Hoca, sen hiçbir gün yanlış iş yapmaz mısın? Bütün marifetlerin keramet üzere midir? Hele dur, birgün dükkânına bir uğrayayım, o yağlıklarının kâffesini başından aşağı geçirip, yağlıkçılığın ne demek olduğunu sana iyice göstereyim... O zaman sıkılmadan, karşıma geçip Kulaksız'ın lâfını etmenin ne demek olduğunu anlayasın!..

Emin Hoca bir taraftan kanayan omuzunu eliyle bastırıp, bir taraftan katıla katıla gülerken Cuma geri döndü, Uluğ'un yanına sokuldu:

- Bey, diye fısıldadı, iyi oldu, şu kocamış Emin'le biraz şakalaştık, içimiz açıldı!.. Hadi gidelim, inşallah yarın bir kayık sefası yapar, bütün gamımızı denize bırakırız.

Sonra Uluğ'un koluna girdi, yanaklarını yanaklarına değdirerek onu sokağa çıkardı!..

Yeğen Hüseyin, Sen misin?

ARADAN kasvet dolu iki yıl geçti... Yazı, kışı ve baharıyla aylar birbirlerinin üzerine devrildi...

Bu iki yıl içinde sadr-ı âzamlar öldürüldü, yeniçeri ocağı fitne ve çıkar yuvası olarak durmadan kaynadı. Olaylar o kadar birbirinin içine girdi, felâket ve ıstıraplar o kadar derin ve korkunç oldu ki, dudaklarda gülümseme, gözlerde fer kalmadı... Bazen yeniçeri ağaları devrin idaresini ellerine aldılar, bazen saray ağaları onları bastırıp padişaha bile hükmeder oldular... Hepsinin birleştiği tek bir gaye vardı; menfaat!..

Padişah Dördüncü Mehmet henüz çocuktu... Büyük annesi Kösem Sultan, sarayda tek başına hüküm sürebilmek için elinden gelen her şeyi yapıyor, rüşvet verip rüşvet alıyor, en yüksek mevkilere en ehliyetsiz kimseleri koyuyordu.

Padişahın annesi Turhan Sultan ise memleketin bu ıstırabını yakından izleyen, hattâ üzülen bir insan olarak Kösem Sultan'a karşı koyma çarelerini araştırıyordu...

Girit'te senelerden beri çarpışan Osmanlı Ordusu aç ve perişan günler geçirdi, aylarca en ufak bir yardım görmeden düşmana göğüs gerdi.

Venedik donanması Çanakkale'yi kuşattı, Osmanlı donanmasının Boğaz'dan dışarı çıkma gücü hemen hemen kalmadı...

Hazine tamamen boşaldı, devletin borçları, altından kalkılamayacak kadar fazlalaştı.

Her türlü idare yeniçeri ağalarının eline geçip, karşı koyacak hiç kimse bulunmayınca yeniçeri ocaklarındaki mevcudu, olduğundan çok daha fazla göstererek ulûfelerin geri kalan kısmını da ağalar ceplerine attılar. Ayrıca ayarı bozuk para bastırıp, bunları tam ayar para gibi esnafa zorla kabul ettirmeye başladılar... Sonunda buna dayanamayan esnaf ayaklandı.

Nihayet torunu Dördüncü Mehmed'i zehirlemek isteyen Kösem Sultan, padişahın annesi Turhan Sultan'ın adamları tarafından öldürüldü...

Kasım Ağa ise bundan yıllarca evvel bir gece vakti konağında verdiği sözü hiçbir zaman unutmadı... O zaman da söylediği gibi gayesine erişebilme pahasına her şeye katlanmaya razı idi. Bu sebepten kul kethüdasıyla ahbap oldu, Şeyhülislâm Bahâî Efendi ile dostluğu daha fazla derinleştirdi. Valide Sultan Kethüdası Aslan Ağa'nın ölümü üzerine valide kethüdalığı için çareler aradı.

Sonunda Darüssaade Ağası Sarı Süleyman Ağa'nın delâletiyle valide kethüdası oldu.

Cuma ile Uluğ bu süre içinde Kasım Ağa'yı hiç yalnız bırakmadılar; bazı geceler konakta buluşup kendi dertlerinden bahsetmeden, Köprülü için çareler aradılar. Köprülü Mehmet Paşa ise bir aralık Anadolu Eyaletine atandıysa da bir yıl sonra yine Köprü kasabasına çekilmek zorunda kalmış, Kasım Ağa ile oradan haberleşmeye başlamıştı. Yalnız Kasım Ağa bir kere fırsat kaçırmıştı. Vezir-i âzam Siyavuş Paşa'nın azlolacağı sırada Turhan Sultan, Kasım Ağa'yı çağırtıp sadr-ı âzam yapmak istediği Gürcü Mehmet Paşa hakkında fikrini sormuştu.

Kasım Ağa hiç çekinmeden, Gürcü Mehmet Paşa'nın beceriksizliğini anlatmış:

"- Vallahi Sultanım," demişti, "azlini düşündüğünüz Siyavuş Paşa ondan bin kere daha ehildir; Gürcü Mehmet Paşa, haris, elinden hiçbir iş gelmeyen, bunamış bir kişidir!.. İllâ Siyavuş Paşa'nın azli icap ederse başka birisini bulmak gerektir."

Bu sözlerden sonra Kasım Ağa, Turhan Sultan'ın "Sence uygun kimdir?" demesini beklemişti... İşte o zaman sultana devlet işlerinin uhdesinden gelecek bir kimse tanıdığını söyleyecek, Köprülü Mehmet Paşa'yı tavsiye edecekti. Ne yazık ki, umduğu gibi çıkmamıştı... Valide Sultan, Kasım Ağa'nın Gürcü Mehmet Paşa hakkındaki görüşüne rağmen ona başka bir sual sormamış:

"- Şimdilik Gürcü'yü sadr-ı âzam yapalım, uhdesinden gelemezse değiştiririz" demişti!..

Yine aradan aylar geçmiş, Gürcü Mehmet Paşa'nın aczi gün geçtikçe daha iyi anlaşılmıştı... Gürcü Mehmet Paşa'nın başlıca işi, kendisine rakip zannettiklerini, aleyhine bulunanları ve bunların adamlarını öldürmek veya sürgüne göndermekten ibaretti. Hazinede yine para yoktu, memleketin asayişi tam mânasıyla bozuktu... Halktan zorla para alınıp askerlerin maaşı güçlüklü veriliyordu...

Artık daha fazla dayanamayan Kasım Ağa birgün Valide Sultan'ın huzuruna çıkmış:

"- Sultanım," demişti, "görüyorsunuz, Gürcü iş yapamaz bir bunaktır. Hüsrev Paşa hazinedarlığından yetişme Köprülü Mehmet Paşa adında bir kulunuz vardır, sadr-ı âzamlığın uhdesinden gelmeye kadirdir... Mührü ona verip devleti bir hoşça idare ettiriniz. Zinhar başkaları, bunca haşaratın korkusuz gezindiği bu zamanda, bu işin altından kalkamaz..."

Turhan Sultan bir hayli düşünmüş, sonra başını sallayarak:

"- Doğru söylersin ama" demişti, "henüz halk arasında nâm ve şânı işitilmemiş, ne yapacağı bilinmez bir kişiye mühür nasıl verilir?"

"- Sultanım, onun dahi kolayı var. Evvelâ Köprülü Paşa'yı kubbe veziri yapın, fikirlerini öğrenin, makbul ise hizmete koşup mühr-i hümâyûnu teslim edin."

Bu söz üzerine Turhan Sultan durumu oğluna anlatmış, padişah da kızlarağasını çağırıp:

- Bak ağa, demişti, Köprülü derler bir paşa var imiş, onu kubbe veziri yaptım. Sadr-ı âzama haber ver, Köprülü Paşa hemen işe başlasın!..

Fakat Darüssaade Ağası Sarı Süleyman, neticenin neye varacağını, Köprülü'nün kubbealtı vezirliğinden sonra Sadr-ı âzamlığa getirileceğini, kesesinin bundan sonra dolmayacağını anlamış. Gürcü Mehmet Paşa'ya tedbirli olmasını, bu işleri kendi eliyle valide kethüdalığına getirdiği Mimarbaşı Kasım Ağa'nın karıştırdığını söylemişti...

Nitekim, Köprülü Mehmet Paşa ancak bir defa kubbe altındaki vezirler toplantısında bulunabilmiş ve sonra Köstendil Sancağı kendisine arpalık olarak verilmiş ve hemen İstanbul'dan dışarıya sürülmüştü...

* * *

1652 yılı ocak ayı idi... Hava soğuk, gök bulutluydu... Denizden esen rüzgâr Haliç sahillerini yalayarak geçiyordu.

Cuma, elindeki bir çanakla kayığın içindeki suları dökerken bir taraftan da bütün bu geçmişi düşünüyor, hiçbir şey yapamamış olmanın çaresizliğiyle çırpınıyordu...

Zamanın akışı, olayların ağır baskısı onları âdeta değiştirmiş, olduklarından daha yaşlı bir hale getirmişti...

Cuma, su çanağını kayığın basamak tahtasının yanına bıraktı, sabahın alaca karanlığında soğuk havayı ciğerlerine birkaç kere çekti, sonra sağ elini dizine koyarken:

- Bey, dedi, sen de derin derin düşünürsün; bu dünya, bu kadar gama değmez!.. Hani kendini yorgun hissedersen, şöyle bir serserice dolaş, ben yalnız da müşteri taşırım!..

Uluğ cevap vermedi; canının çok sıkıldığı hemen anlaşılıyordu.

- Bey, niye böyle durursun? Elden ne gelir? Mimar Kasım Ağa tedbirsizlik edip nice yıllık emeğimizi boşa çıkarttı. Köprülü veziri sürdüler. Elbet yılmaz, yine uğraşır günün birinde Köprülü Mehmet Paşa'nın sadr-ı âzam olduğunu görürüz. Bunun ötesinde değişmiş bir şey yok ki!..

Uluğ hâlâ susuyordu... Cuma da konuşmaktan yorulmuş gibi başını iskeleye çevirdi, diğer kayıkçıları seyre çalıştı. Güneş bir türlü bulutları delip yüzünü göstermek istemiyordu... Sahilde kayıkçılar, halat çeken yanaşmalar ve börek satan satıcılardan başka kimse yoktu.

Uzaktan bir yolcu gözüktü, sonra karşıya geçmekten vazgeçmiş gibi geri dönüp henüz kapalı duran dükkânların arasında kayboldu. Haliç'te birkaç yelkenli kendilerine sığınacak bir yuva ararcasına ilerliyor, karşıdan Galata semti, taştan yapılmış evleriyle başka bir ülkeymiş gibi görünüyordu...

- Bey, garibime gider, susma Allahını seversen, de bir şeyler!..

- Ne söyleyeyim Cuma? Görürsün, burada müşteri bekleriz... Birkaç günden beri İzzet Çelebi'den haber alamayız!.. Vezirin sürgününden bu yana ne Kasım Ağa'dan, ne Emin Hoca'dan, ne de Tatar İlyas'tan ses çıkar... Memleket kan ağlar; ne konuşayım?

- Bey, sen başka şeyler de düşünürsün; Cuma'nın gözünden kaçar mı sanırsın? O hatun kişinin kocası sürgünden geri döndüğünden bu yana hiç konuşmaz oldun... Halbuki sen istedin...

- Yine mi yaramı deşersin Cuma?

- Deşsem ne çıkar, derdini kendine saklarsın daha iyi mi olur? Dökül önüme, anlat duygularını, hiçbir şey yapmasak bile dinlemesini de mi bilemeyiz? İsteyecek başka bir şey bulamamış gibi Mimar Kasım Ağa'ya dil döküp Salih Paşalı o adamı affettirdin de ne oldu? Sevdiceğin büsbütün elinden gitti.

- Ne olur konuşma, Cuma!..

- Hadi iyilik ettin diyelim, bir garibi gurbet illerinden kurtardın. O zaman da bu kadar üzülmemen gerekti.

- Cuma, o evli bir kadın.

- Bilirim!..

- O başkasına ait.

- Bilirim!..

- Ben ona yaklaşamam, ona dokunamam, onu göremem!..

- Neden?

- Ben hırsız mıyım, ben dilenci miyim?

- Öyleyse unut bey!..

- İşte bunu da yapamam. Bir tek dakikam onsuz geçmez! Onu görmeden edemem!..

- Bu muydu tasan? Hatun kişi seni sevdikten sonra Tatar İlyas'a söyler, yine bir gece karşılıklı oturup konuşur, gönül ferahlatırsın!..

- Sonunu hiç düşünmez misin? Onu bir daha görürsem gayri geri dönemem, kurtaramam kendimi. Halbuki sahibi ben değilim onun!.. En aşağı on sene geri kaldım. Evvelâ onu ben görmeliydim, yabancı eller ona dokunmadan, başka gözler onu seyretmeden o benim eşim olmalıydı.

- Feleğin cilvesi bey, niceleri istemiş; bu dünyada kaç kişi muradına ermiş?

Uluğ, Cuma'ya hayretle, hattâ biraz da kırgın baktı... Sonra üşüdüğünün yeni farkına varmış gibi göğsünü kapattı:

- Yazık, diye söylendi, sen bile beni anlamazsın!..

- Ben mi seni anlamam bey? Yoksa sözlerime mi alındın? Diyecek başka lâf bulamam da böyle konuşurum!..

- İşte bunun için büsbütün ümidim kesilsin, bir daha evine gitmek isteğine kapılmayayım diye kocasını getirttim! Şimdi rahatım; kavuşma ümidim hiç kalmadı.

Cuma sırtını kamburlaştırarak Uluğ'un yanına oturdu:

- Bey, dedi, buraya dek doğru söylersin ama bundan sonrasını saklarsın!.. Kendini aldatsan bile beni kandıramazsın. Sen şimdi hiç rahat değilsin!..

- Neden Cuma?..

- Geceleri düşünürsün!.. Karanlık çöküp kandiller yanınca sevdiceğinle kocasının baş başa oturup konuşuşları hatırına gelir... Yalan mı söylerim bey? Ama sabreyle, hele biraz daha vakit geçsin, görürsün, karşında ne diller döker, seni öyle bir güldürürüm ki, zaman zaman için sızlasa da hoşça vakit geçirirsin!.. Sonrasını da Allah bilir!..

Cuma yine Uluğ'un konuşmadığını görünce birkaç kere öksürdü. Sonra sözüne devam etti:

- Bey, sen bu eski bostancıyı yabana atma, ben de gönül çektim; kâfir karıyı, Zeyneb'in anasını kızıp boşadıktan sonra az mı dövündüm? Bir Allah bilir, şimdi de sen öğren; kapısına varıp "Gel geri" dememek için önüme çıkana kılıç çekip oynaştım, cirit meydanlarında sabahtan akşama dek at üzerinden inmeyip nice yiğitleri tepe aşağı ettim. Hele hınzır karının başkasıyla evleneceği haberi

kulağıma gelince yerimde duramaz oldum. Şimdi ise onu...

Cuma sözünü tamamlayamadı, birden yabancı bir ses duydu: Biraz ötede, iskelenin üzerinde iki yeniçeri neferiyle sahilde bir yeniçeri çorbacısı duruyordu. Börklerini başlarına iyice yerleştirmişler, enli palalarını kuşaklarından dışarıya çıkarmışlardı.

- Hey suda boğulasılar, orada ne oynaşıp durursunuz? Hadi, yapışın küreklere, çorbacı Galata'ya geçmek ister...

Yeniçeri subayının burnu yok denecek kadar ezikti, ağzı çarpık, bir gözü kapalıydı, boynu sağ omzuna doğru eğik duruyordu...

Cuma, birden silkindi, soğuğa rağmen terlemekte olduğunu anladı, elleri titredi!.. Sonra birden dudaklarına bir gülümseme yayıldı, bakışlarını yeniçeri subayından ayırmadan:

- Bey, diye boğuk bir sesle fısıldadı, eceli gelen köpek işte böyle yapar; sen sâkin dur, ben şuracıkta bu işi tamam eyleyeyim!..

- Cuma, neler söylersin, bu yeniçerilere niye böyle dik dik bakarsın? Sert konuştularsa ne çıkar, onların âdetidir; taht verip vezir kellesi toplandıkça kendilerine karşı koyacak kimse yok sanırlar... Varsın öyle bilsinler, kavganın sırası değil şimdi!..

Cuma'nın Uluğ'a cevap vermesine vakit kalmadı, birden yeniçeri çorbacısının korkunç bir sesle bağırdığı duyuldu:

- Yakalayın şu hergeleyi!.. Ona Cuma derler, fermanlıdır! Isparta'da devlete karşı koymuş, kadıyı basmış, şeriati hiçe sayıp bunca kişinin intikam diye kanına girmiş, hapishaneden adam kaçırmış, beylerbeyini bile korkudan aylarca yatağında rahat koymamış bir melûndur!.. Durmayın, yakalayın!..

İşte o anda ortalık birdenbire karıştı. Yeniçerilerin palalarını sıyırıp kayığa hücum etmeye vakitleri kalmadan Cuma'nın bir ok gibi yerinden fırladığı, birer yumrukta iki kişiyi iskelenin üzerinden denize yuvarladıktan sonra kılıcını bile çekmeye lüzum görmeden çorbacının karşısına dikildiği görüldü:

- Vay Kulaksız!.. Vay kahbe dölü, yine mi karşıma çıktın? Şimdi de çorbacı mı oldun? Yüzünün, gözünün haline bakmaz da adam mı yakalamaya kalkarsın? Seni ne kadar unutmak istersem isteyeyim sen yine de bir akrep gibi beni sokmaya mı çalışırsın? Haydi çek kılıcını! İğrenç yüzüne bakmaya daha fazla tahammülüm yoktur!..

Kulaksız Rüstem yerinden kıpırdamıyordu, korkunç yüzü sapsarı olmuş, çarpık ağzı büsbütün yana kaçmıştı!.. Açıkta kalan bir gözü bile yarı kapanmış, dizleri hafifçe burkulmuştu...

Şimdi güneş bulutların arasından sıyrılmış, titrek ışıklarını Haliç'in yarı taşlık, yarı çamurlu bu sahiline sermeye çalışıyor, rüzgâr önüne kattığı dalgaları taşların üzerine yığıyordu!..

Sahildeki bütün kayıkçılar kayıklarından çıkmışlar, hayret ve korkuyla ne olacağı bilinmeyen bu kavganın sonunu bekliyorlardı!..

Birden tok bir demir sesi işitildi, birbirini izleyen küfürler duyuldu... Cuma, başını çevirmeden:

- Bey, diye seslendi, hergeleler sudan mı çıktı? Sırtımdan mı vurmak isterler? Eh sen onlarla bir hoşça oyalan, ben de bu tabansızın hesabını göreyim!..

Cuma, Uluğ'un iki yeniçeriyi kılıçla sahile doğru sürdüğünü gözleriyle görüyormuş gibi emin olarak tekrar Rüstem'e seslendi:

- Hadi derim sana, kalleşçe adam vurmasını bilirsin de, mertçe dövüşmek neden istemezsin?

O zaman Kulaksız Rüstem'in çarpık dudakları kıpırdadı, boğuk, güçlükle işitilen bir ses duyuldu:

- Artık seninle çarpışamam ben!.. Dilediğini yap!..

- Ya senin bu iğrenç suratına nasıl dayanayım?

- Yüzümü sen bu hale getirdin!.. Göğsümü delip beni yere serdikten sonra vücudumu taşla mı ezdin, bilmem!.. Belimi bile doğru dürüst kıpırdatamaz oldum. Hadi durma yap yapacağını, yoksa sağ kalırsam bir daha elimden kurtulamazsın, leşini köpeklere yediririm!..

Cuma'nın zihni birden karıştı, hafızası çok gerilere, yıllar öncesine kadar uzandı!.. Bir kış gecesi, kar ve fırtına insafsızca pençesini bir çiftliğin ılık bir evine doğru uzatır, etrafta kurt ve çakallar ulurken, sevgili efendisini, devrin insan adamını kaybetmişti. Şimdi karşısında titreyen bu adam, Derya Efendi'yi bir kurşunla kahpece öldürmüştü... Evin içinde feryatlar, inlemeler devam ederken Cuma ne yaptığının pek farkına varmadan kendisini pencereden avluya fırlatmış, kaçmakta olan Rüstem'i yere serdikten sonra üzerinde tepinmişti. Zeyneb'in, sevgili kızının feryadı olmasa Rüstem şimdi karşısına tekrar çıkamayacak, bu korkak, bu perişan haliyle gözükmeyecek, hayalindeki düşmanını böylesine âciz duruma sokmayacaktı.

Cuma silkindi, geçmişin acı anılarından kurtulmak için yumruklarını şiddetle sıktı. Sonra karşısında duran adama bir kere daha dikkatle baktı... O şimdi dizlerinin üzerinde güçlükle duruyor, gören tek gözünü de kapatmış, sonunu bekliyordu!..

O zaman Cuma başını hafifçe yana çevirdi. Artık Kulaksız Rüstem'e karşı hiçbir kini kalmamıştı; ona acıyor, merhamet duyuyordu... Elini değdirecek olsa midesinin bulanacağından, üzerine sıçrayacak pisliği günlerce temizleyemeyeceğinden emindi!..

Tam geri dönecekti ki, iki yeniçerinin palalarını bırakıp kaçmakta olduklarını, Uluğ'un ise elinde kılıcıyla yanına sokulduğunu gördü:

- Bey, dedi, bu adam kim, bilir misin?

- Kulaksız olsa gerek!..

- Beli!.. Lâkin benimle dövüşmek istemez!.. Ona ne yapsam acaba?

- Bırak gitsin, Cuma!..

- Hani ben de böyle düşünürdüm ama bir kere de sana danışmak istedim. Senin de onunla görülecek hesabın vardı!..

- Böyle âciz biriyle nasıl hesap görülür?.. Bir yılan gibi, geriden tekrar bizi soksa da, salıver!..

İkisi de sustu!.. Karşılarındaki düşmanın geri dönmesini, hattâ koşarcasına uzaklaşmasını beklediler... Fakat o yerinden kıpırdamadı, bir süre ayakta sallandıktan sonra iki dizinin üzerine çöktü:

- Öldürün beni, diye inledi, beni bu hale soktuktan sonra öldürün!.. Pişman olursunuz, sizin izinizi bir kere bulduktan sonra nereye saklansanız yakalatırım!.. Öldürün beni!..

O zaman bir ses duyuldu, yanlarına kadar sokulan bir yabancı, hırsla Kulaksız Rüstem'i omuzlarından yakalarken:

- Bu kahpe doğru söyler Cuma Ağam, dedi, onun yeri bundan sonra cehennemdir!.. İzin ver de şunun sonunu ben tamam eyleyelim!..

Cuma ile Uluğ hayretle baktılar. Bir an karşılarına geçip kendilerine gülümseyen yabancıyı tanımaya çalıştılar, sonra Cuma:

- Yeğen Hüseyin, sen misin? diye haykırdı. Burada ne ararsın?..

Yeğen Hüseyin gülümsemesini bırakmadan saygıyla başını önüne eğdi:

- Affet beni ağam, dedi, aylardan beri Âsitane'deyim, izinizi kollar, yerinizi ararım!.. Beyim Kara Haydaroğlu' nun ölümünden sonra, bir daha iflâh bulmam, garip garip dolaşırım!.. İki hafta evvel size rastladım, halinizi gördüm, gözlerime inanamadım; lâkin yanınıza sokulmaya cesaret de edemedim... Benim gibi bir eşkıyanın sizlerin yanında ne işi vardı? Bu sabah da siz kayıkta su boşaltırken uzaktan seyrettim. Geri dönüp giderken yolda bu kahpeyle karşılaştım, tanımakta güçlük çektim... Çünkü voyvoda iken bir kerecik görmüştüm... Ama aklım başıma gelince peşlerine takıldım. Eğer destur verirseniz şunun işini ben bitireyim. Bitireyim ki, bir daha kimseyi sokmasın!..

Cuma ile Uluğ bakıştılar, sonra Yeğen Hüseyin'e hiç cevap vermeden sırtlarını çevirdiler.

O zaman Kara Haydaroğlu'nun eski arkadaşı, Isparta köylerinin birinde yaşayan fakir bir köylünün oğlu, Kulaksız'ın omuzunu daha fazla sıktı ve onu, debelenmesine aldırmadan sahile doğru sürüklemeye başladı...

Birkaç adım sonra Rüstem süratle ayağa fırladı. Yeğen Hüseyin'in elinden kurtuldu, belini güçlükle doğrultmaya çalışırken palasına yapıştı, fakat onu çekmeye fırsat bulamadı, bu eski eşkıyanın olanca şiddetiyle indirdiği bir yumrukla yüzükoyun sahile yuvarlandı. Yeğen Hüseyin arkasından koştu, Rüstem'in sudan başını çıkarmasına vakit bırakmadan belinin ortasına bir tekme indirdi ve nasırlaşmış elini ensesine bastırdı... Şimdi bir savaş başlamıştı... Kulaksız başını sudan çıkarmak için tepiniyor, pek fazla kıpırdayamadığından belini doğrultmaya, üzerine abanan Yeğen Hüseyin'i yana fırlatmaya çalışıyordu. Fakat bir türlü başaramıyordu. Yeğen Hüseyin ise, dişleri sıkılmış, boyun damarları gerilmiş, pazıları şişmiş olduğu halde olanca kuvvetiyle altındakini kinle, vahşice bastırıyor, eziyordu...

Sahilin çamurlu sularında hava kararcıkları gittikçe fazlalaşırken rüzgârın önüne kattığı dalgalar bazan Kulaksız'ın üzerinden aşıyor, yeğen Hüseyin'i bile ıslatıyordu. Nihayet Rüstem'in direnişi azaldı, ciğerlerindeki soluk gittikçe zayıfladı... O zaman Yeğen Hüseyin ellerini bıraktı, başı çamurlu sulara gömülü adama bir süre baktı; onun artık kıpırdamadığını görünce bacaklarından tutup ileriye fırlattı.

Şimdi Kulaksız'ın başı Cuma'nın kayığına çarpıyor, tek gözü yerinden fırlamışçasına açık duruyordu...

Yeğen Hüseyin geri döndüğü zaman Cuma ile Uluğ'u oldukları yerde buldu.

- Bitti, diye fısıldadı, bu dünyada artık kötülük yapamaz!.. Ağam, yoksa bir suç mu işledim?

Cuma cevap vermedi, sadece Yeğen Hüseyin'e gülümsemeye çalıştı:

- Gidelim bey, gayrı burada bir daha kürek çekemeyiz, geceleri de bekârhanede yatamayız. Birazdan, kaçan o iki yeniçeri, ocaklıları toplayıp buraya getirir. Ne yapalım, kaderde büsbütün işsiz ve barksız kalmak da varmış!.. Allah elbet karnımızı doyuracak bir lokma verir bize; değil mi bey?

Cuma, Uluğ'un hâlâ sustuğunu görünce onun koluna girdi; ağır adımlarla yürümeye başladılar... Etraf kalabalıktı... Karşıya geçmek için kayığa binmeye gelen halk, gidecekleri yeri unutmuş gibi onları seyre dalmıştı... Kimse konuşmuyor, kayıkçılar nereden geldiklerini bir türlü anlayamadıkları gedik arkadaşlarına bir şey diyemiyorlardı!.. Ama yine de herkes sevinçliydi; onları saygıyla seyrediyorlardı:

- Cuma Ağa!.. Cuma Ağa!..

Cuma ile Uluğ hemen durdular, başlarını kendilerini çağıran bu sesin geldiği tarafa çevirdiler. Merakları, hattâ biraz da hiddetleri hemen geçti!.. Kendilerine nefes nefe-

se seslenen, Mimarbaşı Kasım Ağa'nın inanılır adamlarından biriydi. Adam yanlarına sokulunca bir an soluğunu aldı, soğuğa rağmen şakaklarından süzülen terlere aldırmadan:

- Felâket beyim, bu sabah saraydan geldiler, ellerinde ferman da vardı. Kasım Ağa'yı yakalayıp, onun Valide Sultanı göreceğim demesine aldırmadan, ellerini bağladılar, kethüdalıktan azledildiğini söyleyip, Yedikule'de hapsetmek üzere götürdüler!... Bu gece orada öldürürler...

Cuma da adamın bileğini yakaladı:

- Sus, diye hiddetle söylendi, Kasım Ağa'yı kimse öldüremez. Biz ne güne dururuz? Hele sen düş önümüze, tenhaca bir yere gidip olanı biteni bir daha anlat, elbet bir çaresini buluruz.

Sonra geri döndü, daha fazla konuşmadan süratle uzaklaştılar... Bir hayli yürüdükten sonra bir köşe başında durdular. Cuma etrafına bakındı, kimsenin peşlerinden gelmediğine inandıktan sonra elini bıyıklarına atarken sordu:

- Gelenler kimdi, bilir misin?

- Zannıma göre Darüssaade Ağası Sarı Süleyman Ağa'nın adamları idi.

- Turhan Sultan, kethüdasının yakalanmasına nasıl aldırmaz? Hadi Köprülü Veziri sürerler ama Kasım Ağa'nın hapsi için padişahtan nasıl ferman alırlar?

- Cuma Ağam bilirsin, Kasım Ağa tedbirsizlik etti, Köprülü'nün kubbealtı veziri oluşundaki sebebi gizleyemedi. Sadr-ı âzam, Köprülü günün birinde geri döner, yerine geçer diye tedbir düşünür oldu. Sarı Süleyman Ağa dahi, Köprülü vezir-i âzam olursa, kesesini doldu-ramayacağını bildiğinden Gürcü ile birlik olup Köprülü'yü koruyan Kasım Ağa'yı devirmenin çaresini aradı.

Cuma sabırsızlandı:

- Lâfı uzatırsın, sen soruma cevap ver, Valide Sultan sağ oldukça Ağa'ya nasıl dokunurlar?

- Valide Sultan'ı kandırdılar!..

- Nasıl?

- Gelen adamlardan biri ağzından kaçırdı; Valide Sultan'a Kasım Ağa, Köprülü'yü vezir-i âzam eyledikten sonra padişahı devirip saraya hükmeylemek ister demişler...

Cuma'nın gözleri bir anda çakmak çakmak oldu:

- Vay kahpe dölleri! diye bağırdı...

Sonra elini bıyıklarından indirip yumruklarını sıktı, Yeğen Hüseyin'e döndü:

- Hüseyin, dedi, durma, çarşıya gidip yağlıkçı Emin Hoca'yı bul, Tatar İlyas'ı da yanına alıp Yedikule kapısında bizi beklesin, sen bile onlarla olasın!.. Cellât kılıklı kimi görürseniz yolunu kesip hatırını bir hoşça edesiniz!.. Sen de ağa; Kasım Ağa'nın konağına dönüp, güvendiğin birkaç kişiyi yanına kat, Yedikule'de yolumuzu gözle. Biz bey ile buralarda biraz iş görüp oraya er geç varırız!.. Bakalım akıbet nice olur? Hadin, durman!..

İki adam süratle uzaklaşırken Cuma seslendi:

- Yeğen Hüseyin!..

- Buyur ağam!..

- Sana bir şey sorsam yeridir.

- De ağam!..

- Kulaksız'ı deryaya mı attın?

- Beli ağam!..

- Börkü başından çıkmış mıydı?

- Daha sahildeyken başından fırlamıştı!..

- Kulaklarını gördün mü?..

- Görmedim ağam!..

- Yani kulağı olup olmadığını bilmez misin?

- Farkında değilim ağam!..

- Hadi git, bundan sonra birinin külâhını başından alınca kulağına bakmayı unutma emi?

- Olur ağam!..

Yeğen Hüseyin, şaşkın şaşkın koşarak yoluna devam ederken Cuma, Uluğ'a döndü:

- Bey, dedi, şu herif geberdi gitti, hâlâ kulağı var mı yok mu anlayamadık... Kursağımızda kaldı, acaba ona neden Kulaksız demişlerdi? Her ne ise biz şimdi işimize bakalım; bir yerde konuşup, tedbir ne gerekse onu yerine getirelim.

İkisi de kol kola girdiler, yavaş yavaş yürümeye başladılar... Bakışları dalgındı fakat dudaklarında hafif bir gülümseme vardı!..

Turhan Sultan

CUMA, Bâb-ı Hümâyûn'un önüne gelince Uluğ'un kolundan çıktı:

- Bey, diye fısıldadı, burada da sakın Bağdat'ta olduğu gibi peşim sıra gelme... Orası harp meydanıydı; elhak doğru yapmış, kuvvet ve cesaretini göstermiştin. Lâkin bu iş iki kişiye göre değil. Ben elbet eski kapı yoldaşlarımdan birini bulur, Valide Sultan'ın huzuruna çıkarım. Şayet başıma bir hal gelir, iki saate dek geri dönmezsem, sen kaldığımız yerden başlar, Yedikule'yi mi basarsın, yoksa başka çare mi düşünürsün, ergeç Kasım Ağa'yı kurtarırsın...

Sonra Uluğ'un söz söylemesine vakit bırakmadan kapıya doğru yürümek istedi, fakat birden durdu!.. Kapının önünde ellerinde kılıçlarıyla iki asker dimdik nöbet bekliyordu. Nöbetçilerin biraz ilerisinde de mızraklara geçirilmiş dört kesik baş görünüyordu.... Birden zihni karıştı, düşünceleri çok gerilere, bu ocağa girip çıktığı günlere doğru kaydı... O zamanlar onu gerek dış ocaklarda gerekse Enderûn-ı Hümâyûn'da tanımayan yoktu... Herkes onu görünce "Cuma Ağa!.." diye seslenir, karşısında sevgi, biraz da korku ile eğilirler, sonra da arkasından gıpta ile bakarlardı.

Şimdi ise bu perişan kılığıyla onu kim tanıyacaktı? Zaten kimsenin tanımasını, kendisinden çekinmesini de istemiyordu...

Hayal kurmanın sırası değildi, övünülecek hiçbir özelliği de yoktu, bu yüzden geçmişin yükünü beyninden atabilmek için silkindi, başını salladı.

Artık durmadı, hattâ Uluğ'un arkasından seslenmesine bile aldırmadı, nöbetçilerin yanına sokuldu:

- Nereye gidersin?

- Bugün günlerden salı değil mi ağam?

- Beli!..

- Divan-ı Hümâyûn, her salı toplanır değil mi ağam?

- Beli, ne ağzı kalabalık adamsın, bunları ne maksatla sorarsın?

- Bir ârizam var da, sadr-ı âzam efendimize sunmak isterim...

- Yazını göster...

- Yok!..

- Sen benimle alay mı edersin? Yazılı değil ise ârıza vermek nasıl mümkün olur?

- Okuma yazma bilmem ağam, divanın önünde iyiliksever bir kul bulur isem ona yazdırıp sunarım.

- Adın ne senin? Kayıkçı makulesinin de ârızası mı olurmuş? Kâhyan niye gelmez? Bas geri!..

Cuma duraladı, hani başka zaman olsa, bu adama öyle bir geri bastırırdı ki, anasından doğduğuna bin pişman ederdi. Lâkin ders vermenin hiç sırası değildi, hem ömrü boyunca herkese hocalık mı yapacaktı? Hafifçe boynunu büktü:

- Ağam, kusurumu affeyle, ben bir cahil kişiyim, yol bilmem, iz bilmem, ömrüm kürek çekmekle geçti... Âsitane'de, demincek konuştuğum kürekdaşımdan gayri kimseyi tanımam... Bir de Veli Ağa derler, vaktiyle bos-

tancılık yapmış, bir hemşerim var idi, onu da senelerden beri görmem, bu diyarda pek öksüz kalmışım...

- Hangi Veli Ağa?

- Bilmem ki... Sultan Murat zamanında bostancı idi.

- Kastamonulu Veli Ağa mı?

- Beli...

- O şimdi Enderun'da, hasodalı oldu, hatırı sayılır bir zülüflü ağadır!..

Cuma az kaldı sevincinden nöbetçinin boynuna sarılacaktı... Gözlerindeki parıltıyı belli etmemek için başını önüne eğdi, sesine titreklik vermeye çalışarak:

- Anlamam ki ağam, dedi, iyi olmuştur herhalde... Ne çıkar, bana destur ver, uygun görürsen arizamı Veli Ağa'ya yazdırayım...

Nöbetçi bir an düşündü, elindeki kılıcı birkaç kere çizmesine vurduktan sonra:

- Geç garip, dedi, zinhar fazla oyalanma.

- Başım üstüne ağam...

Cuma daha fazla durmadı, süratli adımlarla derhal Bâb-ı Hümâyûn'dan içeri girdi...

Şimdi sarayın birinci avlusundaydı.

Solunda silâh deposu olarak kullanılan Aya İrini kilisesi, onun biraz ilerisinde ise odun deposu ile zülüflü baltacılar koğuşu vardı... Cuma bunlara bakmadı bile, soğuğa rağmen göğsünü kapatmayı dahi hatırına getirmeden adımlarını büsbütün sıklaştırdı. Yalnız, sarayın ikinci kapısı olan Bâbüsselâm'a yaklaşırken sağ tarafındaki Cellât Çeşmesi önünde biraz duraladı... Sonra orasını daha fazla görmemek için koşarcasına yürümesine devam etti. Adeta seyrettiği manzaradan midesi bulanmıştı... Cellât Çeşmesi'nin biraz önünde ibret taşında gövdesinden yeni ayrılmış kesik bir baş duruyordu; başın her tarafı kan içindeydi, yalnız gözleri açıktı, o gözlerde kin, nefret ve hattâ intikam taşıyan bir ifade vardı!..

Çeşmenin önünde ise iki cellât eğilmişler, musluktan akan suda ellerindeki kanlı satır ve usturalarını yıkıyorlardı...

- Sen ihtiyarlamışsın Cuma, vaktiyle bu kesik başları çok gördün. O zaman bu çeşmenin önünden gülerek geçerdin; şimdi niye başın döner?

Cuma kendi kendisiyle konuşmasına daha fazla devam edemedi; karşısında Bâbüsselâm'ın bekçilerini görünce durdu...

Tekrar etrafına bakındı... Kapının yanında, hattâ geride ağaçların altında yeniçeriler vardı. Hepsi de merasim elbiselerini giymiş, silâhlarını parlatmışlardı...

Cuma sırtını kamburlaştırdı, karşısına dikilen bir kapıcıya bakmaya cesaret edemiyormuş gibi:

- Selâmün aleyküm ağam, dedi.

- Aleyküm selâm. Ne istersin?

- Sadr-ı âzam efendimize bir arizam vardır... Ondan evvel Enderunlu Veli Ağa'yı da görmek dilerim.

- Sen Veli Ağa'yı nerden tanırsın?

- Hemşerimdir.... Senelerdir yüzünü görmemişim, hem hasret gideririm, hem köyünden haber getiririm...

- Ya belindeki kılıç ile hünkâr sarayına nasıl girersin? Kürekçi makulesi de kılıç mı taşırmış?

- Kullanmasını bilmem ağam, vaktiyle, Âsitane'de herkes taşır dedilerdi de alışkanlıkla belimde tutar oldum.

- Çıkar onu!..

Sonra Cuma'nın başka bir lâf söylemesine vakit bırakmadan elini Cuma'nın kılıcına attı, iğrenircesine kabzasından tutup bir kenara fırlatıverdi.

Cuma âdeta şaşırmıştı, bir savaş meydanında hasmı tarafından kılıcı elinden alınmış gibi üzülmüş, yenik olduğunu sanmıştı...

Bâbüsselâm kapıcısı onun bu halini görünce:

- Ne düşünürsün aptal aptal, diye sordu. Hadi gel arkam sıra, seni Kapıcıbaşı Ağa'ya götürem de müşkülünü o halletsin!.. Kazık kadar boyun var; ciğerin on para etmez, bunca yıl kavaklar gibi sade boy atmışsın... Veli Ağa seni ne yapsın? Durma, gel peşimden!..

Sonra geri döndü, Cuma'nın hiçbir davranışıyla ilgilenmeden yürümeye başladı...

Cuma ise bir anda beyninin içine dolan hiddeti sadece yutkunarak gidermeye çalıştı. Yapacağı işin önemi olmasa, şu herifin sırtına öyle bir yumruk atardı ki, belkemiği ortadan ikiye bölünmezse bileklerini keserdi... Ne yapsın ki, Kasım Ağa zindanda ecelle pençeleşirdi, evde de Zeyneb'i babacığından haber beklerdi...

Hani işler de sarpa sarmıyor değildi. Şimdi kılıcını almışlardı, biraz sonra Dergâh-ı Âli kapıcıbaşı ağa da "Tıkın bu iti..." dedi mi, Kasım Ağa'dan evvel öteki dünyayı kendisi boylayıverirdi... Ama bu iş yine de öyle kolay kolay olmazdı, elbette bir çaresini bulur, kapı aralığında mı olur, ikinci avluda mı olur birkaç kişinin şöyle nazik bedenini hoşça tımar ederdi...

- Yürüsene be gafil!..

- Geliyorum ağam...

İki kanadı da açık kapıdan içeri girdiler. İçerisi loştu, karşılarında bir kapı daha vardı, o da açıktı ve oradan sarayın ikinci avlusu görülüyordu. Bu iki kapı arasındaki aralığın her iki yanında merdivenler vardı; buralardan kapıcıbaşı ağanın odasına, Kanunî Sultan Süleyman yapısı kulelere ve diğer odalara çıkılıyordu... Kapıcı bu aralıkta oyalanmadı... Hemen sarayın ikinci avlusuna geçti. Saçakların altında duran kapıcıbaşı ağanın önünde saygıyla eğildi:

- Ağam, bir garip adam getirdim, ne dediği, ne istediği anlaşılmaz. Halinden şüphe ederim, hem divana arıza vermek hem de Veli Ağa'yı görmek diler!..

Kapıcıbaşı ağanın, başında uzun kavuğu, sırtında kalın kürkü, elinde asası vardı. Önünde eğilen kapıcının arkasında duran Cuma'ya baktı. Cuma yine ayaklarını çarpıtmış, sırtını kamburlaştırmıştı!.. Tanınmamak için yüzünü buruşturuyor, gözlerini süzüyordu. Kapıcıbaşı sol elini hafifçe kaldırdı:

- Gel buraya, dedi, ne istersin?

- Efendim, Veli Ağa'yı görmek muradımdır... Sonra bir arizam var; divana sunmak dilerim.

- Veli Ağa'yı neylersin, arizan neye dairdir?

- Veli Ağa'ya köyünden haber getirdim, arizam da...

Cuma sözünü tamamlayamadı, kapıcıbaşı yanına iyice sokulmuştu; Cuma'yı dikkatle süzüyor, onun bu perişan halinin ve kamburlaşmış sırtının altından başka bir insan bulmaya çalışıyordu. Birden elindeki asayı şiddetle yere vurdu:

- Senin adın ne?

O zaman Cuma başını kaldırdı, sırtını düzeltti, takkesini geriye doğru iterken:

- Tanıdın ağa, dedi, ne sorarsın?

- Cuma?... Sen yıllar önce fermanlı olmamış mıydın? Çekinmeden Âsitane'de dolaşır Saray-ı Hümâyûn'a mı girersin?

- Ali Ağa, fazla sual sorma bana!.. Vaktiyle sen benim yanıma gelmiştin, bir hayli emeğim geçmişti. Eh nasipmiş, kapıcılar ocağına geçmişsin, başkapıcı ağası olmuşsun! İyi mansıptır, Allah mübarek eylesin. Şimdi ise beni tanıyınca hiç sevinmişe benzemezsin, yoksa zamanında seni okşadıklarım hatırına geldi de acısını mı çıkarmak istersin?

Cuma âdeta ferahlamıştı. Böyle, bir hırsız gibi yalan söyleyerek, âdeta büzülüp ezilerek saraya girmek hiç hoşuna gitmemişti. İşte şimdi, şu Ali Ağa'nın yüzünden rahata kavuşmuştu, onu alnından öpse yeriydi.

Cuma karşısındakinin gözlerini hayretle açmış, ne yapacağını kestiremeyen bir insanın endişesi içinde durduğunu görünce:

- Ali Ağa, dedi, düşünme, işim aceledir, ya destur ver Veli Ağa'yla görüşeyim, ya emret bir fermanlıyı yakalasınlar... Hem öyle ne korkarsın kılıcımı bile aldılar.

O zaman başkapı ağası, asasını tekrar yere vurdu, kendilerini merakla seyreden kapıcıya seslendi:

- Ağa, bu adamı Veli Ağa'ya götür!..

Kapıcının şaşkınlığı büsbütün arttı:

- Ağa hazretleri, diye kekeledi, bu adam ocaklarda enderûnda lâfi hâlâ edilen Cuma Ağa mı?

- Beli!..

- Ağam, kusurumu affeyle, buna itimad caiz değildir; buraya bir maksat üzere gelmiştir. Vallah-i âzim Enderûn'un altını üstüne getirip, hoşça canımızın cellât elinde uçmasına sebep olur!..

- Sen dediğimi yap!..

- Ağa hazretleri, bu adam bir yumrukta bir boğayı öldürür derler, bunca yıldır saray-ı hümâyûna böylesi gelmemiş derler... Bir kocamışın peşine takılıp taşra çıkmasa imiş şimdi paşa olurmuş; eskiler anlatır. Üstelik de fermanlı imiş. Gel etme ağam, hazır yanında kılıcı da yok iken, şuracakta on, onbeş kişi ile zaptedip, hesabını görelim; padişah fermanı da yerine gelsin...

Ali Ağa bir an düşündü, asasına yaslandı, yanından geçen birkaç yeniçeri ile Divan-ı Hümâyûn çavuşlarına baktı, sonra elini beline dayamış, kendisini dudak bükerek seyreden Cuma'yı görünce kapı ağasına:

- Sen emrim üzre hareket eyle, dedi, lâkin yanından ayrılma, Veli Ağa'yla konuşurken bile orada ol, sonra yine buraya getir... Zinhar kimseye bir şey söyleme!..

Kapıcı fazla diretemedi, Cuma'dan biraz uzaklaştıktan sonra:

- Peşim sıra gel, dedi...

Şimdi sarayın ikinci avlusunda ilerliyorlardı... Solda Divan-ı Hümâyûn'un süslü yapısı görülüyor, sağda mutfaklarda heyecanlı bir çalışma seziliyordu.

Cuma artık tamamen dik yürüyordu... Yanından geçen yeniçeri çorbacılarının, zülüflü baltacıların yan gözle bakışlarına aldırmadan ilerliyordu. Selâm taşlarının önüne gelince ikisi de durdu, yüzlerini tamamen sarayın üçüncü kapısı olan Bâbüssaade'ye çevirip padişaha saygı maksadıyla eğilerek bu kapıyı selâmladılar...

Sonra yine yürümeye başladılar, kapıya iyice yaklaşınca durdular. Bâbüssaade'nin dış kısmında mermer sütunlara dayanan bir revak göze çarpıyordu...

Cuma burasını da gayet iyi bilirdi... Vaktiyle bu kapının önünde nice padişahlar tahta oturmuş, nice zorbalar kelle istemek için her iki kapıyı geçip bu üçüncü kapıda padişahı karşılarına, ayak divanına çağırmışlardı. Hattâ Sultan Murad bile hareminden çıkıp bu üçüncü kapının önünde âsilere meram anlatmaya çalışmıştı.

Cuma'yı getiren kapıcı, kendilerine bakan Bâbüssaade kapıcılarından bir ak hadım ağaya sokuldu:

- Ağa, bu adam Veli Ağa'yı görmek ister, bizim başkapı ağası beni yanına kattı, acep destur var mı?

Ak ağa, Cuma'yı başından ayağına kadar süzdü, sonra incecik sesiyle:

- Veli Ağa'yı neylermiş? diye sordu. Divan günü ziyaret mi olurmuş? Hem bir yedekçinin, bir enderûn ağasıyla ne işi varmış?

- Hemşerisiymiş!..

Ağ ağa tereddüt etti, sonra yanlarından kubbealtına doğru yürüyen Bâbüssaade ağasını görünce yerlere kadar eğildi:

- Bâbüssaade ağası, üstüne kontoş kürk giymişti, başında kavuğu vardı, şalvarı kırmızı renkli idi, ayağında

kırmızı sahtiyandan bir yemeni gözüküyordu. Belindeki kemer sırmalı, hançeri altın kabzalı idi...

Cuma'yı dudaklarını bükerek hattâ iğrenerek süzdü:

- Bu kavağı kovun, gitsin, dedi...

O zaman Cuma dişlerini gıcırdattı... Hani artık sabrı tükeniyordu, karşısındaki tavaşi, kadın sesiyle kendisine kavak dedikten sonra susmanın da mânası kalmıyordu... Ah, halbuki, onun ağzını ne güzel çarpıtırdı. Belki iyilik de yapmış olurdu. Kim bilir, herifin ağzı çarpılıp dişleri önüne dökülünce sesi de kalınlaşır, erkekleşiverirdi. Fakat düşündüğünü yapamadı, sadece sırıttı, hattâ elini bile bıyıklarına atmadan durdu.

Ak ağa, âmirinin karşısında iki kere başını eğdi:

- Emrin baş üstüne ağa hazretleri, dedi, lâkin başkapı ağası, bu ağayı göndermiş, o bile destur istermiş!..

Bâbüssaade ağası uzaklaşırken akağa, Cuma'ya döndü:

- Adın ne senin?

- Benim mi?

- Ya kimin a mankafa, Veli Ağa'yla senden gayri kim görüşecek?

- Benim adım şey, Cuma!..

- Ne biçim ad o?..

- Veli Ağa hazretleri bilir, hatırlamazsa, Sultan Murat ı Rabi'nin ölüm gecesi Demirkapı'da yanındaymış deyiver ağam. Onunla o gece kayıkla Âsitane'ye gelmiştik...

Akağa başını salladı, sonra Cuma ile Bâbüsselâm kapısını yalnız bırakıp içeri girdi.

Cuma'nın yanındaki ağa onu hayretle, hattâ şüpheyle seyrediyordu. Bu namdar eski bostancı, ufak bir lâfa dahi dayanamayıp sırasında saray âdetlerini hiçe sayarak hasmını alaşağı eden adam, nasıl oluyor da böyle sıkıntılara katlanabiliyordu?

Demek seneler onu da ürkek yapmış, herhalde para istemek gayesiyle geldiği bu kapıdan boş dönmemek için her şeye katlanır olmuştu. Belki de vaktiyle edindiği şöhret sahte, kuru lâftan ibaretti.

Hani ağasından çekinmese:

- Tutun şunu, bu fermanlı Cuma'dır diyecekti!..

O zaman itibarı artar, terfi de ederdi. Sanki niye yapmıyordu? Başkapı ağasının Cuma'yı bile bile içeri soktuğunu söylerse, Ali Ağa'nın da hesabını görürler, kendisi de kazandığı akçe ve edindiği mansıp ile keyif sürerdi. Etrafına bakındı; yeniçeriler, divan çavuşları, kapı ağaları hattâ Enderûn ve hareme odun taşıyan zülüflü baltacılar önünden geçiyorlardı. İşte tam sırası idi, yakında güçlü kuvvetli beş on kişi varken, bağırmalıydı:

- Hey ağalar, bu adam...

Fakat sözünü tamamlayamadı, çenesine inen bir yumruk onu topuklarının üzerinde iki kere döndürdü, sonra yüzükoyun yere yıkılıverdi...

Şimdi Cuma, kapıağasının üzerine eğilmiş, kollarından tutmuş sarsıyor, sarsarken de çelik gibi parmaklarını ağanın etine batırıyordu! Adamın ağzından kan fışkırıyor, yana sarkan çenesinden dışarı fırlayan dili bir et parçası halinde uzanıyordu...

Bu sırada bir el Cuma'nın omzuna yapıştı, gür bir ses:

- Ne oldu ona? diye bağırdı.

Cuma doğruldu, karşısında kendisi kadar iri bir yeniçeri çorbacısı görünce hafifçe boynunu büktü:

- Bilmem ağam, dedi, galiba illetliymiş, durup dururken haykırdı, sonra yıkıldı, tutayım dedim, yetişemedim...

- Sen devirdin onu...

- Ben mi ağam, bunu nasıl yapabilirim?

- Ya niye üstüne sıçradın?

- Dedim ya ağam, düşmesin diye koştum, geç kalmışım...

- Şunun ağzına baksana, ne hale gelmiş?

- Çenesini taşa çarptı!...

Ah, çenesi çarpılacak birisi daha vardı karşısında... Asıl kavak bu herifti işte, üstelik bir de kendisine durmadan yalan söylettiriyordu.

- Bilir misin, seni şimdi dut silker gibi sarsar, ayağımın altına alırım... İt, doğruyu söyle bana; sen burada ne ararsın?

Etraflarına bir yığın insan toplanmıştı... Birkaçı kapı ağasını ellerinden, ayaklarından tutmuş götürüyor, birkaçı da Cuma'nın koluna yapışmış, kıpırdamasına engel oluyordu...

- Götürün bu hergeleyi, kapı ardında bir araba sopa çekip dilini çözün!..

Birden kalabalık içinde bir dalgalanma oldu. Cuma şiddetle silkindi, birkaç kişiyi etrafa savururken, yeniçeri çorbacısına doğru hışımla ilerledi. Eh olan olmuştu, şuracıkta öteki dünyaya göç etmeden evvel şu herife itin, hergelenin ne demek olduğunu iyice öğretecekti. Bir kere gırtlağına yapıştı mı, elinden hiç kimse kurtaramazdı. Azrail'e beraber teslim olurlardı.

- Durun hele! Ne oluyor orada? Burası yeniçeri ocağı değil, hünkâr sarayıdır!.. Savulun!..

Herkes durdu, Cuma bileğine yapışan son yeniçeriyi de fırlattığı sırada eski kapı yoldaşı Veli'yi gördü... Bir an gözleri birbirini buldu, oradan karşılıklı sevgi taşıyan iki ışık süzülüp kucaklaştı...

- Neden hırpalarsınız bu adamı?

Yeniçeri çorbacısı, Veli Ağa'ya hafifçe dudak bükerek baktı:

- Ağa, dedi, bu yedekçi bir haltlar eder, yalan söyler, haddini bildirelim dedik.

- Ne yapmış?

- İyice görmedim ama yanında duran orta kapıdan bir ağayı yere yıkan bu olsa gerek.

- Siz hele işinize bakın, bu adam bana gelmiştir, eğer dediğin gibi ise, Dârüssaade ağası hazretlerine bildirip bir hoşça cezasını verdiririz.

Sonra kimsenin başka bir şey söylemesine vakit bırakmadan Cuma'ya döndü:

- Düş önüme yedekçi, dedi, bilmez misin ki burası padişah sarayıdır, karşı koymak ne haddine! Hele getirdiğin haber hünkârımızın işine yaramasın, elimden kurtulamazsın!..

Veli Ağa yürümeye başladı. Bâbüssaade'den içeri girerken:

- Lala destur, diye bir ak hadım ağasına seslendi.

- Buyur Veli Ağa...

- Bize kapı arasında bir yer göster de şu garibin diyeceği varmış, hoşça dinleyelim...

- Şöyle geç ağa, soldaki büyük kapıdan gir, orası tenhadır, dilediğin gibi konuş.

Veli Ağa teşekkür maksadıyla başını salladı. Sonra hafifçe geriye dönerek Cuma'ya seslendi:

- Gel!..

Cuma bir an duraladı. Yine diğerlerinde olduğu gibi iki kapıdan meydana gelen Bâbüssaade'nin tam ortasındaydı, karşısında ikinci bir kapı daha vardı, bu kapının biraz ötesinde ise hünkârın elçileri kabul ettiği Arz Odası görülüyordu. Ondan sonra sarayın üçüncü avlusu başlıyordu. Hiçbir kimse, enderûnda çalışanlar dışında, hattâ sadr-ı âzam da olsa hünkârdan izin almadan buradan içeri giremezdi. Enderûn ağalarının koğuşları, camileri, padişahın kasr ve harem daireleriyle üçüncü, dördüncü hattâ beşinci avlular ve aşağıya uzanan hasbahçe padişahın emrinde, tamamen ona aitti.

Bâbüssaade'nin iki kapısı arasındaki boşluğun soluna düşen ve kapı muhafızlarının koğuşuna açılan küçük kapıdan Veli Ağa henüz girmişti ki, Cuma arkasından yetişti. Hemen etraflarına bakındılar, kimsenin bulunmadığını anlayınca derhal kucaklaştılar:

- Cuma... Cuma Ağam... Sen kandesin? Buralarda nidersin? Nedir bu hâlin, neden bugüne dek Veli'ni aramazsın?

Cuma gülümsedi. Bu eski kapı yoldaşının kendisine gösterdiği ılık ilgi onu fazlasıyla sevindirdi. Nedendir bilinmez, sesine bir titreklik, bakışlarına bir nemlilik geldi:

- Veli, dedi, vaktimiz dardır, hiç oyalanmaya gelmez. Senden bir şey isterim.

- Cuma'm, hele dur, evvelâ bana halini anlat. Yıllardan beri neylersin, neden fermanlı oldun? Kara Haydaroğlu'yla beraber çalışırmışsın. Eşkıya olmuşsun. Doğru mu?

Cuma tekrar gülümsedi, elini Veli'nin omzuna attı, sonra karşısındakinin sözünü keserek:

- Veli, dedi, bunların hepsi yalan, sana uygun bir zamanda başımdan neler geçti ise bir bir sıralarım, şimdi sen beni dinle...

- Paran mı yok, evin mi yok, affın için çare mi ararsın? Benim kesem senindir ağam, hiç çekinme.

- Bunların bir tekini istemem senden.

- Ya ne istersin Cuma'm?

- Beni Valide Sultan ile görüştür.

- Neler söylersin Cuma?

- Beni Valide Sultan ile konuştur derim!..

- Bu nasıl olur? Turhan Sultan ile neden konuşmak istersin?

Cuma bir süre düşündü. Veli'yi yeni görüyormuş gibi başından aşağıya kadar süzdü, sonra hafifçe ağzını çarpıtarak sordu:

- Hiç haram yedin mi?

Veli birden irkildi, hayretle gözlerini açtı. O da Cuma'ya, göğsü, bağrı açık, pejmürde kılıklı Cuma'ya üzüntüyle baktı:

- Bu suali bana mı sorarsın Cuma?

- Evet!..

- Neden? Yoksa Veli Ağa harama el mi sürer derler?

- Harama dokunmadınsa, hâlâ başından korkmaz, bu devleti seversen beni Valide Sultan ile görüştürürsün!.. Yok, yapamam dersen hadi sana güle güle, git rahatına bak...

- Cuma garip konuşursun, Valide Sultan'a ben nasıl haber salarım, ona ne derim, seni hareme nasıl sokarım? Bir padişah anasına söz geçirmek benim haddim midir? Hiç bunları düşündün mü?

- Valide Sultan'a, Mimarbaşı Kasım Ağa'dan birisi haber getirmiş, bazı devlet sırlarını da bilirmiş, arz etmek istermiş, diye haber salarsın, gerisi Sultan'ın yapacağı iştir.

- Cuma, hele bunu hiç uygun görmem; sarayda Kasım Ağa'nın lâfını ettirmez oldular. Sadr-ı âzamın telhisi olsa gerek, belki de yakında başını keserler. Kızlarağası Süleyman Ağa, Kasım Ağa'nın baş düşmanıdır. Benim kudretim bunlara yetişmez, her ne kadar padişahımın tüfekçibaşısı isem de ben haddimi bilirim...

- Yoksa sen de mi Süleyman Ağalısın? Bunca mazlumun gözyaşlarına bakmayıp keseni taşırmakla mı uğraşırsın?..

- Cuma, kalbimi kırarsın.

- Öyle ise, o kopası başını ne düşünürsün? Ha bugün gitmiş, ha yarın; bir işe yaramadıktan sonra farkı mı var?

Dediğimi yap, sözüne güvendiğin bir hadım arap ile Valide Sultan'a haber sal, ben Ayasofya'nın son cemaat yerinde yatsıya dek senden cevap beklerim. İllâ, ben Valide Sultan ile görüşmeden evvel cellâd Yedikule'nin semtine uğramaya; bunun de tedbirini al... Aksi olursa vallah, Enderûn Ağalığına, Tüfekçibaşılığına bakmaz, Ezrail'den evvel senin işini ben tamam eylerim... İşte son sözüm budur. Ben şimdi giderim. Divanın dağılmasından evvel o başkapı ağası olacak Ali Ağa ile de birkaç lâf etsem yeridir.

- Ali Ağa seni tanıdı mı Cuma?

- Beli!..

- Ona pek itimat câiz değildir...

- Bilirim ama elden ne gelir? Şayet başıma bir hal gelir, saraydan sağ çıkmaz isem, peşimi kolla, Bâb-ı Hümâyûn önünde yolumu gözleyen Uluğ Bey'e haber sal, kaldığım yerden başlasın, Valide Sultan ile o görüşsün...

Sonra Veli'nin başka bir söz söylemesine vakit bırakmadan geri döndü, kapıyı açtı, âdeta koşarcasına dışarı çıktı...

İkinci avludan geçerken biraz yavaşlayıp etrafına hafifçe bakındı... Bâbüssaade'nin önündeki kalabalık dağılmış, âdeta kaybolmuş gibiydi... Hattâ Divan toplantılarında âdet olduğu üzere sarayda bulunan yeniçeriler, kubbealtının önünde birikmişlerdi.

Derinden derine bir uğultu işitiliyordu... Cuma buna aldırmadı bile... Yalnız biraz evvel karşısına dikilip, "Götürün bu hergeleyi, kapı ardında bir araba sopa çekin, dilini çözün" diyen yeniçeri çorbacısını araştırdı. Onu da göremeyince:

- Eh, bugün kısmet değilmiş, diye söylendi, elbet günün birinde kapı ardında bir araba sopanın nasıl çekildiğini ben sana öğretirim...

Sonra tekrar sık adımlarla yürümeye başladı... Bâbüsselâm'ın önüne gelince Ali Ağa'nın kendisini beklemekte olduğunu anladı... Hiç çekinmeden yanına sokuldu:

- Döndüm, dedi, de diyeceğini, yakalat beni...

Ali Ağa asasına yaslandı, Cuma'yı yeni görüyormuş gibi hayretle süzdü:

- Hiç değişmemişsin Cuma? Yine göğsün kabarık, yine başın dik... Var işine git, ilk defa görevimi yapmayıp seni koyvereceğim!.. Bir dakika bile burada durman caiz değildir...

- Ne olmuş?

- Bu sabah, yeniçeri çorbacısı Kulaksız Rüstem Ağa'yı deryada kim boğdu? İki yeniçeriyi üstlerini başlarını delik deşik edip kim kovaladı?

- Bunları nereden bilirsin?

- Rüstem Ağa ölmeden evvel seni tanımış, ismini haykırıp fermanlı olduğunu söylemiş... Kaçan yeniçeriler, ocaklarından imdat alıp bütün kayıkçı esnafından seni ve yanındaki yoldaşını araştırırlar. Bir kısmı da şimdi kubbealtına gelip, sadr-ı âzamdan başını isteyip homurdanırlar... Ya sen burada elini kolunu sallayıp nice dolaşırsın?

Cuma güldü, hattâ başını kubbealtına hafifçe çevirerek oradaki kalabalığa nefretle baktı:

- Uluyup dursun itler, dedi. Kulaksız gibilerini başlarına geçiren bu ocaklıların keselerini doldurmaktan, halkı soymaktan başka ne marifetleri kaldı?

- Yeniçeri makulesine kızarsın anlarım, ya yanındaki adamımdan ne istersin? Niye ağzını çarpıtır, dişlerini dökersin?

- Biraz daha gafil davransa idim, ismimi söyleyip senin de, benim de, hattâ Veli'nin de başımızı derde sokacaktı... Şimdi artık ölünceye dek konuşamaz...

- Ya kollarındaki delikler nasıl oldu?

- Ayılınca konuşamadığını anlayıp adımı yazmaya kalksa idi, halimiz nice olurdu? Parmaklarımı batırdım, damarlarını kestim keratanın; hiç gem çekme, eli bir daha zor kalem tutar.

Başkapı ağası yutkundu, elindeki asayı bütün kuvvetiyle kavradı, sonra Cuma'ya bakmaya cesaret edemiyormuş gibi başını çevirdi:

- Git, dedi, vaktiyle beni bir hayli hırpaladın ama adam da ettin; sana fenalık etmeye elim varmıyor, karşında kapıcıbaşılığımı unutur oluyorum... Git Allahını seversen; belki daha fazla sabredemeyip bir kötülük yapmaya kalkarım, ne de olsa eloğluyum; kendime dahi güvenim yok!..

Cuma bir an durdu, elini şakağına koyarak Ali Ağa'yı seyretti:

- Borçlarımız çoğaldı, diye fısıldadı, Tanrım bunları ödemeyi nasip etsin!.

Cuma dışarı çıkıp fırlatıldığı yerden kılıcını aldı, koşarak saraydan uzaklaştı...

* * *

Gece karanlıktı... Cuma önünde giden harem ağasını, beynine hücum eden kötü düşünceleri kovmaya çalışarak izliyordu.

Harem ağası, onu yatsı namazından biraz evvel Ayasofya Camiinde bulmuş, peşi sıra gelmesini söylemişti.

Cuma yanında oturan Uluğ'a hiç ses çıkarmadan arabın ardından yola koyulmuştu. Buna rağmen Uluğ'un, peşini bırakmadığını seziyordu... Bazen tamamen karamsar oluyor, bazen de ümitleniyordu:

- Eh, diyordu, Uluğ Bey Yedikule'ye kadar gidip geldi; bizimkiler hiçbir cellâda rastlamamışlar; demek işler yolunda...

Harem ağası hafif bir yokuştan aşağı doğru indi, sarayın şehir tarafını kaplayan kalın duvarlar boyunca yürüdü, sonra padişahların kılıç kuşanmak için Eyüp Sultan'a giderken çıktıkları ikinci derece kapılardan biri olan Şal Kapısı önünde durdu, yumruğunu iki kere kapının demirine vurdu. İçeriden hafif bir gıcırtı duyuldu, kapı açıldı.

- Bre oğlan, uzat başını.

- Ne oluyor ağa?..

- Uzat başını, sual etmek ne haddine? Gözlerin bağlasam yeridir... Onlar fal taşı gibi açıkken padişahımızın haremine nasıl girersin? Zinhar içeride sesini çıkarma, ayaklarının ucuna basıp, gürültü etme!..

Harem ağası, Cuma'nın cevap vermesine vakit bırakmadan koynundan siyah bir bez çıkardı:

- Eğil, dedi, bu boyu nerede büyüttün, görmez misin yetişemem?

İçeriden başka bir harem ağası daha geldi, ikisi birden çömelen Cuma'nın gözlerine siyah bezi sıkıca bağladılar... Sonra kollarına girip kapıdan geçirdiler. Cuma artık konuşmuyordu, hattâ buraya niçin geldiğini dahi bir an unutur gibi olmuştu...

Kapı hafifçe kapanırken üçüncü bir ses:

- Kılıcını da alın, diye fısıldadı:

Bir el uzandı, Cuma'nın belindeki kılıcı çekip çıkardı...

O zaman Cuma:

- Tamam, diye söylendi, işin bitti oğlum Cuma... Kendi ayakcağızınla kafese girdin, âkıbetin hayır olur inşallah!..

Şimdi Cuma'nın bütün âlemi kapkaranlıktı... Gözlerinin önüne dikilen simsiyah bir duvar, düşüncelerini bile koyulaştırıyordu!..

İki harem ağası kollarına girmiş, Cuma'yı asla bilmediği birtakım koridorlardan geçiriyorlardı. Bir köşeyi döndüler, bir duvarın dibinden sürünürcesine geçtiler...

Biraz sonra durdular, harem ağalarından biri:

- Ayağını kaldır, dedi, önünde kapı eşiği var...

Cuma ayağını kaldırdı; o zaman onu bir odaya soktular.

- Elini arkaya götür.

- Ne olacak ağa?..

- Sultanın huzurunda ellerin serbest mi duracak? Ya yüzündeki örtüyü çekip de bir halt eylersen, sonra halimiz nice olur?

Cuma buna da katlandı, ellerini arkasına uzattı, kalın bir iple bileklerinin bağlandığını anladı...

Şimdi odada hiç kimse konuşmuyordu... Cuma ne yapacağını bilmeyen bir insanın endişesi içinde kıpırdanıyordu, hayatında hiç bu kadar sıkıntıya düştüğünü hatırlamıyordu. Hiddetinden bıyıklarını yolmak istiyordu... Ne yazık ki, bu arzusunu bile yerine getirecek kudreti yoktu:

- Canım İzzet Çelebim, diye düşündü, sen bile halimi görsen acırdın; kızmayı bir tarafa koyup, benim namı hesabıma bıyıklarımı burardın...

Birden Cuma'nın burnuna hoş bir koku geldi. Bir an İzzet Çelebi'yi unutup başını hafifçe kokunun geldiği tarafa çevirdi. Bu sırada yanındaki harem ağası:

- Diz çök, dedi, saadetlû sultanımız teşrif buyurdular...

Cuma'nın kulağını, bir ipek eteğin yerlere sürünmesinden meydana gelen tatlı bir ses okşadı... Derhal diz çöktü, hattâ başını da önüne eğdi...

Oda yine derin bir sessizliğe gömülmüştü... Hâlâ etrafa yayılan o tatlı koku olmasa, o etek hışırtısının hoş sesi kulaklarında yankılanmasa Cuma, kendisini diri diri

mezara gömülmüş sanacaktı... Şu anda gözlerinin açık olmasını ne kadar istiyordu. Çocuk Padişah Dördüncü Mehmed'in annesi Turhan Sultan'ı yakından görüp tanımak, doğrusu iyi bir şey olacaktı... Onun güzelliğini, halk arasında dolaşan söylenti doğru ise, seyredip birazcık gönlünü aydınlatacaktı...

- Kimsiniz? Buraya ne maksatla geldiniz?

Cuma ayıldı. İşte Sultan karşısında olmalıydı. Ters bir lâf ettiği takdirde, ellerinde kılıçlarıyla tepesinde duran harem ağalarının kendisini delik deşik edeceklerinden emindi...

Sesine tatlılık, hattâ utangaç bir ifade vermeye çalışarak:

- Sultanım, dedi, sizinle yalnız kalmak isterim; ağaların dahi söyleyeceğimden haberleri olmasını uygun bulmam...

- Muradın nedir yabancı?

- Devletimizi tehlikede görürüm; bazı sırlarım vardır. Endişe buyurulmasın, gözlerim kapalı, ellerim bağlı, istersem bile kimseye kötülük edemem...

Odayı bir anda yine sessizlik kapladı. Herkes konuşmaya, hattâ nefes dahi almaya cesaret edemiyormuş gibi sadece odaya dolan baygın havayı kokluyordu...

Birden yumuşak bir elin birbirine çarptığı işitildi; sonra aynı ince ve endişeli ses:

- Halvet! dedi...

Bir kıpırdanma doyuldu, birtakım ayak sesleri gittikçe uzaklaştı ve bir kapı yavaşça kapandı...

- Evvelâ adını söyle, kendini tanıt yabancı. Yedekçi misin, yoksa bu kılığın tebdil mi?

- Adım, Cuma, fermanlıyım...

- Hangi Cuma?...

- Eski bir bostancı... Bir kocamış adamın çiftliğinde sessizce yaşar iken, Sultan İbrahim zamanında, evimizi

bastılar, karşı koyduk diye bizi fermanlı ilân edip bunca yıl serseri dolaşır ettiler...

- Seni şimdi tanırım. Veli Ağa, ismini bilmediğini söylemişti ama yalan etmiş... Sen bugün de Kulaksız Rüstem Ağa'yı suda boğup yeniçerilik namusunu bir paralık eylemişsin... Yeniçeri kelleni ister... Yoksa bunun için mi huzuruma çıktın?

- Hâşâ Sultanım... Kulaksız bana çok etti, onu kendi elimle boğsa idim ne lâzım gelirdi? Ama bu işi benim yerime başkası yaptı... Yalnız şunu biliniz ki, huzurunuza gelişim asla kendim için değildir...

- Ya kimin için çalışırsın?..

- Mimarbaşı Kasım Ağa'dan söz etmek isterim...

- Kasım Ağa mı?..

- Beli, sultanım...

- O bir haindir; Köprülü gibi birini sadarete geçirip aslanımı avucunun içine alarak Osmanlı'yı tahtından düşürmek ister...

Cuma yutkundu. İşte şimdi konuşmanın en önemli noktasına gelmişti. Ya Turhan Sultan'ı kandıracak yahut Kasım Ağa ile birlikte kellesi gidecekti... Hani şu kopası kelle üzerinde pek fazla durmuyordu, nasıl olsa günün birinde el oğlu dokunamasa bile Azrail öteki dünyaya taşıyıverecekti... Yalnız böyle vakitsiz göç olursa Zeyneb'i ne yapardı, beyi nasıl yaşardı? Zeyneb'ini, terü taze gelinlik elbiseleri içinde kına gecesinde yahut beyinin koluna girmiş gerdeğe giderken görmek hakkı değil miydi?

Birden boğazına bir gıcık geldi, titrediğini, hattâ gözlerinin sulandığını hissetti... Ah Ulu Tanrım, bari bu kadarcık mutluluğu ona gösterseydi!.. Ama ne yazık ki, beyinin gönlünde hâlâ o kadın, bir padişah misâli taht kurup oturuyordu...

- Yabancı!.. Neden susarsın? Yoksa buraya geldiğine pişman mı oldun? Cellâd elinde can vermek istemezsen hilâf lâf etmeden gerçeği söyle...

Cuma silkindi... Zeyneb'in gözyaşlarıyla kederli yüzünü hayalinden çıkarmaya çalışarak:

- Hiçbir şeyden korkmam sultanım, dedi, yalan kelâm da eylemem... Maksadım doğruyu söyleyip haddim olmayarak size ve devletime hizmet etmektir...

- Öyleyse çabuk ol...

- Sultanım, Kasım Ağa boş yere zindanda çürür!.. Padişahımızı, sizi ve devleti düşünür; asla kötü niyeti yoktur. Kesesinden gayri bir şey akıl etmeyen namertlerin iftirası uğruna sadık bir adamınızı hizmetinizden uzaklaştırmak uygun mudur? Bana kızmayın devletlû sultanım, ben belki sözümü bilmem, haddimi aşar, ileri geri konuşurum ama doğruyu derim.

- Sana nasıl inanayım fermanlı? Benim de gönlüm Kasım'ın zarar görmesini istemez. Lâkin Sarı Süleyman Ağa bile Kasım'ın ihanetinden bahseder.

- Yalandır sultanım!.. Gerçekten vaktiyle Kızlarağası Süleyman Ağa'nın devlete hizmeti dokunmuş. Bugün için asla itimat caiz değildir... Sadr-ı âzam ile birlik olup etraflarında namuslu adam bırakmazlar!..

- Neden?

- Bunu ben söylemeyeyim sultanım!.. Araştırın, Veli Ağa'ya sorun, hattâ başkapı ağası Ali Ağa'yı sigaya çekin, Süleyman Ağalı olmayan inandığınız kimselerle meşveret edin, haddim değildir ama göreceksiniz ki, bu devlete Kasım Ağa gibiler gerektir ve Köprülü Paşa'dan gayrisi de sadarete lâyık değildir!.. Sultanım!.. Devlet çöker!.. Hırsızlık, riya, iftira almış yürümüştür!.. Senelerden beri rüşvetsiz iş yapılmaz olmuştur. Sadr-ı âzamından beylerbeyine kadar hiç kimse, halkı, devleti düşünmez.. Padişahımız henüz küçüktür, asla yalnız başına bir iş yapma-

ya kaadir değildir. Sizden gayri, namuslu, işbilir adam seçip devleti hoşça idare ettirecek kimse kalmamıştır. Halk sizi sever, namınız iyiye çıkmıştır, şefkatli ve merhametli olduğunuz hepimizce bilinir. Bir arap ile bir bunağın sözüne kapılıp etrafınızda kalan birkaç namuslu kişinin kanına girer iseniz, siz dahi bu devlete tutunamazsınız!.. Elbet bilirsiniz ki...

- Dur, bundan fazla konuşmana müsaadem yoktur... Dediklerini yeniden bir bir araştırırım, iftiranın aslı yok ise, aslanıma rica eder, Kasım Ağa'yı şimdilik sürgüne gönderirim... Sonra bir kolayını bulup yine Âsitane'ye getiririm... Yok, hilâf çıkar ise seni de, Kasım Ağa'yı da, Veli Ağa'yı da sağ komam!..

Şimdi Turhan Sultan'ın sesi gayet dik ve hırçın çıkıyordu... O yumuşak, endişeli ses kaybolmuş, yerine kızgın, âdeta erkekleşmiş bir ses gelmişti.

Cuma ileri gittiğini anladı, buna rağmen memnundu; içini dökmüş, biraz ferahlamıştı. Ah gözleri bağlı olmayıp da karşısındaki kadının gözlerinin içine baka baka konuşsa ne iyi olurdu:

- Beni zaten rahat komazlar sultanım. Bu dediklerimi Süleyman Ağa'ya ilettikleri gün, âkıbetim fermanlıdan beter olur...

- Ya biz burada niceyiz yabancı? Buraya dek fermanlı olduğunu bile saklamadan bir başkası için gelişinin mükâfatını görmez misin sanırsın? Sözlerin doğru çıkarsa, padişahımızın ekmeği sana helâl olsun. İnşallah seni af ile akranından üstün mertebelere yükseltiriz. Lâkin bunların yerine gelmesi yakın zamanda mümkün değildir. Yeniçeri, ağalarının ölümüne sebep olan birinin affına asla müsaade etmez... Git saklan, emrimi bekle...

Cuma gülümsedi, hattâ yavaşça başını salladı:

- Haşmetlûm, dedi, bu fakir kulun gayri bu hayata alıştı!.. Hak yolundan dönmedikçe, diler iseniz hizmeti-

nizde bulunur, uğrunuzda canımı veririm, yoksa bana mansıp ne gerek? Affım ise elbet günün birinde yasa üzere olur!...

- Ne garip adamsın sen? Senin bu dünyada kendin için hiç mi dileğin yoktur?

- Vardır sultanım... Eğer destur verirseniz günün birinde, muradımı dile getiririm...

Yine sustular... Cuma artık bu odadan kaçmak, kim bilir nasıl perişan bir halde dışarıda dolaşan Uluğ'un yanına gitmek, onu meraktan kurtarmak istiyordu...

Gayesine ermişti, Kasım Ağa'nın kurtulacağına inanıyordu... Aksi çıkarsa, elbet işi başka yola döker, sonuna kadar çırpışırdı!.. Bu dünyada kaç kişi umduğunu bulmuştu ki?...

Başını iyice kaldırdı, gözlerini örten karanlık duvarı delmek istercesine gözbebeklerini oynattı.

Bu arada karşısındaki divandan bir atlas yastığın hışırtısı duyuldu, ince bir vücut yerinden kıpırdadı, aşka susamış bir nefes dolaştı ve Turhan Sultan'ın sesi tekrar işitildi:

- Şimdi de, haber yolladığın üzere bildiğin devlet sırlarını söyle...

- Böyle bir devlet sırrı yoktur sultanım!..

- Veli Ağa'nın ilettiği, biraz evvel senin, ağaların yanında söyleyemem dediğin ne idi?

- Başka türlü dese idim, beni huzurunuza nasıl kabul eder, Sarı Süleyman Ağa'nın vaktinden evvel tedbir almasının önüne nasıl geçerdiniz?

- Ya?..

Cuma bekledi... Turhan Sultan'ın "Öyle ise Kasım Ağa için söylediklerin de yalandır... Tıkın içeri şu yedekçi bozmasını..." demesini bekledi. Fakat karşıdan hiçbir ses gelmedi. Yalnız havada yine hoş bir koku dalgalandı ve bir ılık vücudun kendisinden yavaş yavaş uzaklaşmak-

ta olduğunu anladı... Neden sonra ilk andaki gibi ince ve endişeli bir ses çok uzaklardan duyuldu:

- Cuma Ağa, seni pek beğendim; her ne ise muradın bir haber ilet, yahut sen gel; onu hemen yerine getiririm... Gerisini de sen düşün... İstersen bu saraya...

Sultan sözünü tamamlamak istemedi. Sadece ellerini çırptı, seslendi:

- Götürün bu adamı, saraydan dışarı çıkarıp salıverin. Zinhar peşine kimse takılmasın... Veli Ağa'ya da haber iletin emrimi beklesin...

Odada birtakım ayak sesleri duyuldu, iki el Cuma'nın kollarına yapıştı. Cuma duvarlara sürünürcesine geri dönerken hâlâ o endişeli sesi unutamamıştı.

Son Ümit

İZZET ÇELEBİ yattığı yerden hafifçe doğruldu, karşısında diz çökmüş olan Cuma'ya:

- Hele beni şu sedire oturt da seninle öyle konuşayım, dedi.

Cuma eğildi, İzzet Çelebi'yi kucakladığı gibi oturttu, arkasını yastıklarla besledi.

İzzet Çelebi çökmüş, ihtiyarlamıştı. Sakalı tamamen ağarmış, saçları dökülmüştü. Siyah takkesi artık çıplak başına büyük geliyor, kulaklarını bile örtüyordu. Bir süre derin derin nefes aldı, gözlerini kırpıştırdı:

- Yaşın kaç?

- Ne yapacaksın hocam?

- Söyle, kaç yaşına geldin?

- Kırk dokuz olmalı, beybabam...

- Ya benimki?

- Allah artırsın, yetmiş beşinde varsın hocam.

- Kâfi, gerisini ben söyleyeyim, Uluğ Bey otuz beşinde, Zeynep yirmi yediyi bitirmek üzere, Tuğrul da on beşinin içinde..

- Olur ya hocam!.. Ne çıkar bundan?

İzzet Çelebi kurumuş ellerini dizine vurdu, hafifçe yerinde sallandı:

- Allah bir insana akıl vermedikten sonra kul ne yapsa faydasız, dedi. Şuna bak, utanmaz, sıkılmaz herif!.. Geçmiş karşıma hâlâ ne çıkar bundan diyor. A cahil, a mankafa, geberip gideceğiz, yine de sürünmekten kurtulamayacağız. Bu güne kadar ne yaptın, teker teker anlat bana?

- Hepsini bilirsin hocam, sırası geldikçe söylemişimdir.

- Elinden hiçbir iş gelmez; kendini de, beyini de, Zeyneb'i de, hattâ Tuğrul'u bile sefaletten sefalete sürükleyip perişan eyledin...

- Ben mi hocam?..

- Ya kim? Âsitane'ye gelişten bu yana sekiz yıldan beri, işler ha bugün, ha yarın düzelir diye gözünün içine bakarak bu hanede ömrümü çürüttüm. Zeynep, babası olacak senin gibi heriften haber bekleye bekleye kocadı, evde kaldı... Tuğrul kazık kadar adam oldu ama bir çocuktan daha ürkek, ne eli kılıç tutar, ne yüreği konuşur... Beye gelince, öyle acayip kişi oldu ki, semtimize bile uğramaz. Kim bilir kime yanıp tutuşur?... Ey söyle bana, bu işin sonu neye varır?

Cuma gülümsemeye çalıştı; İzzet Çelebi'nin sakalını okşadı:

- İyi olur hocam, dedi.

- El sürme bana mekrûh herif... Abdestini, namazını şaşırmış, içtiği şaraptan kanı sulanmış, Rum dilberleriyle oynaşmaktan gözleri dönmüş zındık. Vallah senin getirdiğin paraları almak caiz değil ama dört nüfusu ne ile beslerim, hele dükkânım ile evim yandıktan sonra...

- O paraları yalnız ben kazanmam ki, beyin de hissesi var...

- Size Emin Hoca mı iş bulur?

- Beli, Âsitane'nin çelebi oğullarına at binip kılıç kullanmasını öğretiriz... Güç iş bu!.. Oğlancıklar henüz bir merkebe bile binemezlerken küheylân atın sırtında nasıl

dururlar? Hele doğru dürüst süpürge sopası tutamaz iken, kılıç kabzasını nasıl kavrarlar?.. Neylersin ki, ekmek parası, katlanırız hocam!..

- Katlanırsınız ya!.. Geceleri Galata'da Barba Yani'nin meyhanesinde kafayı çekip karı oynatmaya gelince ses etmezsin!..

- Beybaba, kulun kölen olam; çatma bana... Nereye gidelim? Nerede yatalım? Yeniçeri taifesi arkamızdan kol gezer, hâlâ fermanlı dolaşırız, sığınacak yerimiz mi kaldı? Bostancıyken tanıdığım meyhanecinin hanesine kapağı attık. Eh vaktiyle ona birkaç ufak tefek hizmetimiz de dokunmuştu!.. Günün birinde, kefere öteki dünyaya göç etti. Karısı dul kaldı, kızı yetim!.. Hani bir göz odalarına yerleşip, yaralarına merhem olduksa günaha mı girdik? Başka ne yapardık ki?..

- Kimin kabahatı?

- Kimin?..

- Yine senin... Eline kaç kere fırsat geçti, niye affını istemedin, neden kabadayılık gösterip kendini düşünmedin, bizleri perişan eyledin? Bak bu haneye bile gece vakti bir hırsız gibi girer, hırsız gibi çıkarsın...

- Hocacığım, bunca millet kan ağlarken biz sefa sürmüşüz niye yarar? Fermanlı olmaktan kurtulsaydık, çiftliğin bize hayrı mı olurdu? Yine bize iftira edip, padişah fermanını geri aldırırlar, eskisinden beter hale düşürürlerdi. Hem kula kul olmak iş midir, bileğimizin hakkı ile işimizi görmedikten sonra?...

İzzet Çelebi öksürdü... Cuma'ya dert anlatamamaktan dolayı yorgunluğunu gözlerini kapayarak gidermeye çalıştı. Yine derin derin nefes aldı, sonra boğazında düğümlenen bir gıcığı zaptetmeye çalışarak:

- Boşuna uğraşırsın, oğlum Cuma, dedi...

- Bilinmez hocam...

- Nasıl bilinmez? Bu devleti düzeltecek bir siz mi kaldınız? Saraya girip Turhan Sultan ile görüştüğünüzden bu yana dört yıldan fazla zaman geçti, seni saraydan bir daha arayan oldu mu? Affın haberi geldi mi? Kasım Ağa zindandan kurtulup Kıbrıs'a sürgün gitti, oradan da Âsitane'ye döndü de ne oldu? Sadr-ı âzamlar geldi, sadr-ı âzamlar göçtü, isyanlar çıktı!.. Kösem Sultan öldürüldükten sonra şımaran saray ağaları Atmeydanı'nda çınar ağacına asıldı, yine de Köprülü vezir-i âzam olamadı. Zavallı ihtiyar değil sadaret, doğru dürüst bir mansıba bile sahip çıkamadı, ömrünü her gittiği yerden azledilip Köprü kariyesine sığınmakla geçirdi... Bak şimdi de Boynu Eğri Mehmet Paşa mührü aldı; nerede ise Halep'ten gelip sadaret makamına oturur!.. Daha Boynu Eğri'nin gelmesini beklemeden saray ağalarını çınara asan, padişahı zorla sefere çıkarmaya çalışan sipahi ağaları sarayda boğduruldu! Boş yere gayrettir oğlum Cuma, Köprülü'ye sadaret vermezler... Verseler de, kendisine bile hayrı dokunmaz!..

Bu sefer Cuma elini bıyıklarına attı, onları yavaş yavaş burarken:

- Gam çekme beybaba, dedi, eninde sonunda bu iş olacak...

- Nasıl olacak?..

- Belki de bir güne kalmaz Âsitane'ye gelirler...

- Kim?..

- Vezir-i âzam Boynu Eğri Mehmet Paşa ile Köprülü Mehmet Paşa!..

- Nereden bilirsin?

- Yeğen Hüseyin haber getirdi... Onu Köprülü'nün gözcüsü eyledik. Köprülü Paşa'yı, Köprü kariyesinden aldırıp Eskişehir'de Halep'ten gelen Sadr-ı âzam Boynu Eğri Mehmet Paşa ile buluşturduk. Sözde bir eyalet beylerbeyliğine atanması ricasıyla Âsitane'ye beraber gelme-

lerini sağladık!.. Yeğen Hüseyin onları yalnız koyup ılgarla yola çıktı, haberi bize iletti!..

- Ya bundan sonra Köprülü'yü bir eyalete gönderip rahata mı kavuşursunuz?

- Hâşâ!.. Vaktiyle Kasım Ağa'nın ettiği hatayı bir daha kim tekrarlar? Köprülü sadr-ı âzam olmadan, Âsitane' den bir yere gidemez.

- Nasıl?...

- Hile yaparız! Boynu Eğri gibi ne dediği artık anlaşılmaz birinin sadr-ı âzamlığından hayır mı gelir? Elbet bu sefer bir çaresini bulup ya kelleyi verir ya Köprülü'yü başa geçirip devleti kurtarırız!.. İşte hepsi bu kadar beybaba... Şimdi bana destur ver, elcağızını öpüp hayır duanı alıp beyin yanına varayım! Biraz da onu oyalasam yeridir... Bu yakınlarda hali hiç hoşuma gitmez...

- Galata'ya mı geçersin?

- Beli!..

- Ne ile?..

- At ile!..

- At ile derya aşılır mı?

- Bize kayığa binmek haram!.. Haliç'i dolaşırız, Tatar İlyas bir yangın yerinde hayvanları bekler.

- O da mı sizinle?...

- Beli!..

- Daha kim var?...

- Veli Ağa, Emin Hoca, hattâ Reisülküttâb Sâmizade Mehmet Efendi, daha birçokları!.. En başta da Kasım Ağa... Hocam bize dua et, kurbanın olayım söylediklerim de sende kalsın.

İzzet Çelebi birden dikildi, titrek ellerini sakalına götürdü, gözleri buğulanırken:

- Hadi git, dedi, cinlerim tepeme çıkıp, seni ayağımın altına almadan defol karşımdan, sen beni çenesi düşmüş koca karı mı sandın?...

Cuma ayağa kalktı, İzzet Çelebi'nin hâlâ sakalında duran titrek elini tuttu, içine çekerek derin derin öpüp başına koydu.

- Allahaısmarladık canım hocam, dedi.

O zaman İzzet Çelebi başını önüne eğdi, dudaklarını güçlükle kıpırdatarak:

- Oğlum Cuma, diye fısıldadı, kendinizi iyi koruyun, gayrı bizi düşünmeyin, ne yapalım biz sizi yine bekleriz!.. Daha İzzet Çelebi ölmedi!..

Cuma odadan çıkınca Zeynep'le karşılaştı... Zeyneb'in elinde bir şamdan vardı, rengi sararmış, saçları beyazlaşmış gibiydi. Babasına şefkatle, hatta biraz da endişeyle baktı!..

Cuma hemen kollarını uzattı, kızını süratle bağrına bastı, sonra çenesinden tutup başını yukarıya kaldırdı, onun yer yer çizgilerle çevrilmiş mavi gözlerine içinden bir şeylerin eridiğini hissederek baktı:

- Zeyneb'im, diye fısıldadı, vakit geldi, ben giderim.. Gayri bir daha sefere seninle doya doya konuşurum...

Zeynep elindeki şamdanı süratle yere koydu, sonra babasının göğsüne başını dayayıp:

- Gitme, ne olur baba! diye yalvardı... Tuğrul Beyciği şimdi uyuttum, daha seninle bir kelimecik bile konuşmadım.

- Ne? Beyciği hâlâ sen mi uyutursun?

- Beli?..

- Zinhar!.. Hele dur, inşallah yakında işlerim biter, ondan sonra ona öyle bir göğüs vurayım ki, bey oğlu olduğuna bin pişman olsun... Onu sabahtan akşama dek at üstünde koşturup günde on kere salladığım ciritle yer öptüreyim. Anlar o zaman bıyıkları terlediği halde avrat ninnisiyle uyumanın ne demek olduğunu...

- Yapma baba, o benim beyimin emanetidir... Tuğrul Beyciğe dokunmana rızam yoktur...

Cuma kızına bir kere daha baktı; onu yanakları hafifçe kızarmış, başını önüne eğmiş görünce gülümsemeye çalıştı:

- Az kaldı unuturdum, diye fısıldadı, Uluğ Bey'in selâmı var, seni çok göreceği gelmiş, en kısa zamanda uğrar Zeynepciğimle bol bol konuşurum diyor...

- Sahi mi baba?

- Sen Cuma'nın yalan söylediğini ne zaman gördün?

- Beyimin sıhhati nasıl baba? Bir kederi yok ya?...

- Aslan gibi maşallah, hiçbir düşüncesi de yok. Yalnız... Şey... Nasıl söyleyeyim? Arada bir senin lâfın açıldıkça önüne bakıp, Zeynep çok iyi kızdır der!..

Zeynep birden babasının boynuna sarıldı, gözlerinin buğulanmasına, sesinin titremesine aldırmadan:

- Teşekkür ederim baba, diye bağırdı, hemen beyimin yanına git, yalnız kalmasın... Ne olur ona iyi bak, benden de çok çok selâm ilet... Olur mu baba?

- Olur kızım!...

* * *

Barba Yani'nin meyhanesine Cuma süratle girdi... Meyhane o gece tenhaydı... Karşıda bir peykenin üzerinde Uluğ oturmuş, Barba Yani'nin birkaç seneden beri yetim kalmış onaltı yaşındaki kızı Elenika'nın uzattığı şarap tasını tutuyordu...

Cuma, gülümseyerek yanlarına sokuldu:

- Kolay gele bey, dedi, hani şu fındıkçının doldurduğu mey de ne güzel içilir.

Elenika Cuma'yı görünce başını iki yanına salladı, taşkın göğüslerini oynattı:

- Ah, dedi, ne güzel söylersin koca bebeğim, lâkin bu oğlan bir türlü elimden şarap içmek istemez.

Cuma Uluğ'un yanına oturdu, şarap tasını onun elinden aldı, bir yudumda içiverdi, sonra:

- Kız fındıkçı, dedi, annen nerede?

- Evde, odanızı düzeltir, gece baskını olmadan çabuk gelsinler diye tembih etti.

- Ya sen ne yaparsın?

- Bu oğlanı, çakırımı gözlerim.

- Başka işin yok mu?

- Var ama çakırımı yalnız kime koyayım?

- Hadi git eve, birazdan biz de düşeriz. Görmez misin karşıdaki sarhoşlar aç kurt gibi seni süzerler... Nasıl olsa çıraklar dükkânı kapatır.

Elenika geri döndü, kalçalarını iki tarafına oynata oynata meyhanenin arka kapısından dışarı çıktı...

O zaman Uluğ sırtını duvara dayadı, karşısında duran tahtadan oyulmuş çarmıha gerili küçük İsa heykeline gözlerini dikerek:

- İçim beni kemirir, Cuma, dedi.

- Bilirim bey, gözümden kaçmaz... Ama birazdan açılırsın; Tatar İlyas bu gece bizimle kalır, hayvanları bağlayıp doğru eve gidecek; yârenlik edersin, dilersen sevdiğinden lâf açıp durumunu öğrenirsin...

- Ne çıkar bundan Cuma? Ben artık kuru lâfla mı avunur oldum?

- Öyleyse bey, şu fındıkçı Elenika'yla oynaş. Sana şarkı söyler, karşında göbek atar, ne bileyim ben bir süre oyalanırsın işte...

- Yapamam Cuma... Böyle şeylerle avunmak istemem.

Cuma külâhını arkaya itti, elini bıyıklarına attı. Uluğ'a üzülerek uzun uzun baktı:

- Bu böyle devam etmez bey. Sonunu iyi görmem. Hemen bir çare bulmak gerek.

- Ne düşünürüm bilir misin Cuma? İsterim ki, ona bir hediye alayım yahut bir hizmetim dokunsun. Sonra...

- Sonra?...

- Onu bir daha görmek ümidi olmayan, havasını asla teneffüs edemeyeceğim bir diyara gidip, sabahtan akşama kadar ırgat gibi çalışayım. Belki biraz serinlerim...

- Ya bizi kime korsun, ya buradaki işlerimizle sensiz ben nasıl başa çıkarım?

- İşte ben de bunun için yerimden kıpırdayamam. Sen her işin uhdesinden bensiz de gelirsin, bunu düşünmem de, sizi bırakamam. Sonra birazcık bu devlete benim de hizmetim dokunsun isterim...

Cuma bir an düşündü, külâhını bu sefer alnına itti, kaşlarını çatıp çarmıha gerili İsa heykelinde Uluğ gibi bakışlarını gezdirdi. Birden gözlerinde bir ışık parladı.

- Kolayı var bey! dedi...

- Nasıl?...

- Sen gitmeden de olur bu iş, onları göndeririz!..

- Ne ile?

- Kocasına iyi bir iş bulup başka illere yolcu ederiz, yeniden servete kavuşup refah içinde yaşarlar... Hem bizim onlara borcumuz var; kar kış demeyip, kim olduğunu bilmeden sana baktılar, aradan bunca zaman geçti, kocasını Âsitane'ye getirmekten gayri ne iyiliğimiz dokundu?

Uluğ gülümsedi, hattâ Cuma'nın elini tuttu:

- Doğru söylersin ama, dedi, bunu yapmaya gücümüz yeter mi? Bunca işi başından aşmış iken Kasım Ağa'yı tekrar araya sokmak doğru mudur?

- Kasım Ağa'ya söylemeyiz ki bey, elbet başka yol buluruz... Valide Sultan ne güne durur?

- Sultan'a kim rica eder?

- Ben!...

- Sen mi?..

- Beli... Bir haber göndermekle olur bu iş bey... Bana söz verdi... Bu arzumu günün birinde başkası için sak-

lardım ama bundan daha iyisi de bulunmaz ki... Hani hatunun kocasının Salih Paşalı olmasından gayri bir kusuru da yok imiş, İlyas söyler, biraz nemrut olmakla beraber işbilir kişi imiş...

Uluğ birden yerinden kalktı; sağ elini Cuma'nın elinden çekmeden öteki eliyle onun yanağını okşadı:

- Hadi, şimdi gidelim Cuma, biraz rahatladım, azıcık da Tatar İlyas ile sohbet edip vakit geçirelim...

Cuma hemen ayağa fırladı, gözlerini sevinçle kırptı:

- Hey gidi felek, diye söylendi, işte böyle arada sırada da olsa bizi sevindiriver... Ah fındıkçı Elenika, sana bu gecenin şerefine, beyimin hesabına kalçalarına öyle bir çimdik atayım ki, oturup kalktıkça zevkinden baygınlıklar geçiresin...

Süratle dış kapıya doğru yürüdüler, tam dışarı çıkacakları sırada karşılarında Yeğen Hüseyin'i buldular.

Yeğen Hüseyin, nefesini kesmeye, etraftakilerin kim olduğunu bile araştırmaya lüzum duymadan bağırdı:

- Geldi...

- Ne vakit?..

- Biraz evvel... Sizleri beklerler; durman!..

Cuma hemen Yeğen Hüseyin'in koluna yapıştı, hep beraber âdeta kaçarcasına dışarı fırladılar:

- Koş, Elenika'nın evinde bizi gözleyen Tatar İlyas'a da Köprülü Paşa'nın geldiğini söyle, atları kapatsın... İnşallah artık bu işin uhdesinden geliriz!..

* * *

O gün vakit akşama yaklaşmasına rağmen, İstanbul sokaklarında, hattâ şehrin en uzak mahallelerinde bile gözle görülür bir şekilde telâş ve heyecan vardı...

Askerinden çarşı esnafına kadar halk işini gücünü bırakmış, cami avlularında, vezir konaklarının önünde toplanmıştı...

Kalabalığın en fazla olduğu yer ise, Sadr-ı âzam Boynu Eğri Mehmet Paşa'nın oturduğu Paşa Kapısı ile Ayasofya meydanı ve Bâb-ı Hümâyûn'un önüydü. Bir kısım halk eşyalarını arabalara yüklüyor, bir kısım halk ise kayıklar ve mavnalarla Üsküdar'a geçiyordu...

Çarşı kapanmış, medreseler dağılmıştı. Softalar, mirasyediler, İstanbul çelebileri, dilenciler, soyguncular, herkes günün renk değiştirmeye hazır bu saatinde ayakta, birbirinin içindeydi.

İleride yaşlı bir adam torununu bağrına basmış, bir taraftan onun feryadını gidermeye çalışıyor, diğer taraftan elindeki kupkuru bir ekmek parçasını, dişsiz ağzında çiğnemeye gayret ediyordu... Birçok aile önlerinde babaları, yataklarını sırtlamış sahile doğru koşuyordu. Sandallara hücum edenler birbirini eziyor, denize döküyorlardı...

Herkes saraydan gelecek bir haberi bekliyor, bir ümit arıyordu. Nihayet saatler ilerledikçe heyecan dayanılmaz, korku bastırılmaz bir hal aldı; uğultular, küfürler açıkça duyulmaya başladı. Evvelâ bir yumruk havaya kalktı:

- İstemezük!..

Bu sesi Bâb-ı Hümâyûn önünde toplanan halk aynen tekrarladı:

- İstemezük!..

Biraz evvel kalkan yumruğa birçok yumruk daha katıldı, sarayın kapalı kapısına doğru nefret dolu bakışlar sayılamayacak kadar çoğaldı!..

- Ey millet!.. Bu nasıl iştir? Devletin, vükelânın bize çektirdikleri yanlarına kâr mı kalır? Neden bir kimse çıkıp da halimizi sormaz, merakımızı gidermez? Sadr-ı âzam Boynu Eğri Mehmet Paşa daha mührü alalı şurada

kaç gün oldu? Geleliden beri, mal toplamaktan başka ne yaptı? Donanmayı, Bozcaada'yı Venediklilere teslim edenlere ceza yok mudur?

Yumruğunu sallayarak avazı çıktığı kadar bağıran, gözleri hiddetinden kıpkırmızı kesilen adam, elini bıyıklarına atarken birisi omzuna dokundu:

- Bu kadarı yeter Cuma, gerisini halk tamamlasın!..

- Sen neler söylersin Emin Hoca? Ciğerim parça parça olurken bunca insan bir tek ümide bel bağlayıp cevap alamazsan artık susmak caiz midir? Elbette bağırıp derdimi dile getiririm...

Emin Hoca geri çekildi, Cuma ise etrafına sıralanmış dostlarını içi titreyerek seyretti.

İşte dükkânını kapatmış, kamburlaşmış sırtına aldırmadan Emin Hoca yanında duruyordu, hemen solunda Uluğ elindeki kılıcı çizmelerine vurarak ona bakıyordu. Uluğ'un arkasında Tatar İlyas vardı... Yeğen Hüseyin eli hançerinde, bir pars gibi eğilmiş hareketsiz duruyordu... Veli Ağa kıyafet değiştirmiş olduğu halde gerilerde etrafı kolaçan ediyordu...

Cuma hafifçe başını salladı, acı acı gülümsedi, fakat birden dudaklarındaki acı gülümseme donuklaştı, gözleri bir noktaya takıldı kaldı... Üstüne çıkmış olduğu taş âdeta sallandı.

Onun bu halini gören halk tekrardan uğuldamaya, sabırsızlanmaya başladı. Yabancı bir ses haykırdı:

- Ne susarsın ağa? Konuşsana, halimizi anlatsana!.... Barbarosların ahfâdı donanma-yı hümâyûn, Venedik kâfirine Çanakkale önünde yenilip altmış parça gemimiz aslan misâli leventleriyle sulara gömüldükten sonra yaşamanın tadı, Türklüğün şerefi mi kaldı? İnebahtı'dan bu yana böyle yenilgi görüldü mü?

Cuma yine konuşmuyordu... Hayretle, endişeyle, belki de korkuyla hep aynı noktaya bakıyordu... Birden bo-

ğuk fakat hiddetli bir ses uğultuları aşarak güçlükle Cuma'nın kulağına ulaştı:

- Konuşsana be hınzır oğlan, bunca işi başımıza sardıktan, meydana çıkıp ahaliyi etrafına topladıktan sonra dut yemiş bülbül misâli ne susarsın, a cahil?

Cuma'nın biraz ilerisinde İzzet Çelebi duruyordu. Bir koluna Cengiz, bir koluna Tuğrul girmiş, onu âdeta güçlükle ayakta tutuyorlardı.

İzzet Çelebi öksürüyor, burkulan dizlerini dik tutmaya bütün gücüyle uğraşıyor, kulaklarına kadar geçmiş kavuğunun ağırlığından kurtulmak için gayret sarfediyor, yine de ciğerlerinin parçalanması pahasına bağırıyordu:

- Konuş yezit oğlan... Artık olan oldu, durma!.. İzzet bile yanındadır, kimden çekinirsin?

O zaman Cuma, uğultuları bastıran, kulakları bir anda dolduran gür sesiyle haykırdı:

- Ey ahali!.. Şunu bilin ki, donanmamız denize gömülmüştür... Artık Girit'te savaşan askerimize kimse yardım edemez. Bozcaada düşman eline geçmiştir. Şimdi düşman Limni adasını kuşatmış, Osmanlıların bağrına bir hançer daha vurmak üzeredir. Limni'yi alırlarsa Boğaz'dan Venedikliler kolayca geçip, paşaları Moçeniko kâfirin kumandasındaki donanmasını Âsitane'nin önüne kadar getirirler. Bu güzel beldeyi topa tutup hiçbirimizi sağ komazlar...

Görürsünüz, halk düşmanın şerrinden evini barkını madrabazlara yok pahasına satıp, yatak yorganıyla Üsküdar'a göç eder. Marifet bu mudur? Hani sadr-ı âzam, hani devleti yönetenler? Onlar hâlâ karınlarını doyururlar, bir miktar akçe ile memuriyet satarlar... Pirincin okkası kaça çıktı, bilir misiniz?

Kalabalık arasından bir ses yükseldi:

- Yüz elli akçeye!..

- Başka şeyler dahi pahaya çıkmadı mı? Hepsini saymaya kalkarsak vakit yetişmez...

Bu sefer bir mahalle imamı sakalını eliyle tutarak haykırdı:

- Parasızlıktan cenaze yıkatacak adam çağırmayıp, imameti dahi halk kendisi yapar oldu!..

- Ey din kardeşlerim, sadr-ı âzamın tedbiri nedir? Saadetlû padişahımız Üsküdar'da zevk ve sefaya dalıp halka karış kayıtsız iken, Boynu Eğri Mehmet Paşa burada ne yapar?

Halkın coşan, taşan heyecanını zaptetmeye imkân yoktur, hattâ birçoğu Cuma'yı bile unutup:

- Vuralım; sadr-ı âzamı devirip yerine bir ehlini koyalım! diye bağırıyordu. Elbet saadetlû padişahımız Üsküdar'dan sarayına gelip, bu işin çaresini bulmalı...

Bu sırada kalabalığın içine heyecandan nefesi tıkanmış, şaşkınlıktan göğsü bağrı açılmış bir adam daldı:

- Felâket, felâket!.. Limni'yi Venedikliler ele geçirip ada halkını doğramışlar!..

- Yakalım... Sadr-ı âzamı istemezük, saray ağalarını istemezük... Boynu Eğri'yi sadr-ı âzam yaptıran Müftü Mesut Efendi'yi istemezük!..

Halk dalgalandı, bir kısmı yumruklarıyla Bab-ı Hümâyûn'a vururken, bir kısmı Ayasofya'dan aşağıya doğru kaymaya başladı:

- Sadr-ı âzamın sarayını basıp ona nasıl tedbir alınırmış gösterelim!..

Halk âdeta kaynaşıyordu. Biraz yorgun ve yaşlı olanları geriden gelenler itiyor, çiğneyerek geçiyordu!..

- Durun!.. Savulun!.. Evlerinize sığınıp sadr-ı âzamın emirlerini bekleyin!..

Birdenbire yolun ortasına kılıçlarını havaya kaldırmış bir yığın atlı dikildi. Ürkerek şaha kalkan atlarını dur-

durmaya çalışıyorlar, hayvanların dizginlerini kasıyorlardı...

Halk bir an şaşaladı... Softalar geri kaldı, çelebiler yana çekildi. O zaman askerlerin arasından kır atının üzerinde mağrur duran, buna rağmen bakışlarında hafif bir üzüntü taşıyan bir adam çıktı... Karşısına dikilen halkı hafifçe süzdükten sonra:

- Ne durursunuz, diye bağırdı, evlerinize varın deriz, anlamaz mısınız? Elbette vezir-i âzam efendimiz lâzım gelen tedbiri almıştır!..

- O tedbir nedir?..

- Şayet Venedikliler Âsitane'ye hücum ederlerse onlara gözdağı vermek üzere surların denize bakan tarafı badana ettirilecek, Ahırkapı ve Yedikule arasındaki burçlar üzerinde bulunan bütün evler yıktırılacak!.. Şimdiden dülgerlere haber salınıp işe başlanmıştır!..

- Yuuu!..

- Ne? Siz kime yu çekersiniz? Haddiniz midir ki, benim gibi bir ağaya, sadr-ı âzam kethüdası Ahmet Ağa'ya karşı gelirsiniz?..

- Devirin bu herifi, alın aşağıya!..

Halk arasında tekrar bir kıpırdama oldu, yumruklar yine havaya kalktı; küfürler şiddetlendi:

- Yıkın kahpeyi, delin!..

Bir taş havada uçtu, Sadr-ı âzam Kethüdası Ahmet Ağa'nın kulakları dibinden vınlayarak geçti...

- Vay namertler, bu yaptığınız erlik midir? Sizi şimdi kılıçtan geçirtsem yeridir!..

Atlar tekrar şaha laktı, askerlerin kılıçları uzandı... Bir meydan savaşı başlamak üzereydi... Nitekim önde bulunan beş kişi Ahmet Ağa'nın atına yapıştı, biri onu ayaklarından tutup aşağıya çekmeye çalıştı. Fakat birden her gürültüyü bastıran, sahibinin gırtlağını parçalarcasına fırlayan bir ses duyuldu:

- Durun!.. Ne yaparsınız? Maksat adam öldürmek değildir!..

Ahmet Ağa'nın atına yapışanlar ellerini çektiler, askerler tekrar hayvanlarının dizginlerini kastılar. Cuma göğsü bağrı açılmış, şalvarı delinmiş, elinde kılıcı olduğu halde ortaya atıldı... Gözleri kıpkırmızı idi, boyun damarları şişmiş, külâhı başından fırlamıştı:

- Zinhar, kardeşin kardeşi öldürmesi caiz değildir! Biz zorba mıyız? Muradımız sadece devleti bu halden kurtarmak, düşmana haddini bildirecek işbilir bir kişiyi sadr-ı âzam eylemektir. Bu ağanın bir günahı, suçu yoktur; aldığı emri bize tekrarlar!.. Elbette saadetlû padişahımız halimizi duymuştur, arzularımızı işitmiştir, bir çaresine bakacaktır!.. Şimdi hoşça evimize dağılıp sonunu bekleyelim...

Bir an etrafta bir sessizlik oldu, herkes birbirinin yüzüne bakındı, nihayet orta yerden bir kişi Cuma'ya cevap verdi:

- Ya Bozcaada, Limni düşman elinde mi kalır? Ya bu açlık, hırsızlık, kayırma, sefalet hep devam mı eder? Bunlara sebep olanlar cezalanmaz mı? Sur badanalamakla Âsitane korunur mu? Biraz evvel konuşan, halimizi dile getiren sen değil miydin?

- Bendim... Yalnız, kimseye kan dökün demedim... Birkaç gün daha bekleyelim; halimize kimse aldırmaz, gerekli tedbiri kimse almazsa yine toplanır bir çaresine bakarız...

- Ya Venedikliler Âsitane'ye saldırırlarsa, Osmanlının namusunu kim korur? Çocuklarımıza kim bakar?

- Biz ne güne dururuz? Avratlarımız dahi yardım edip canımızı bu devlet için veririz... Lâkin zor ile iş yaptırmak kimseye yaramamıştır!.. Bekleyelim, hayır olur inşallah!...

Cuma kanlı gözlerini etrafında dolaştırdı; kalkan yumrukların, gerilen sinirlerin yavaş yavaş eski haline dönmekte olduğunu görünce:

- Durman kardeşlerim, dedi, görmez misiniz akşam olur, çoluk çocuğunuz yolunuzu gözler, onları merakta bırakmak caiz midir?

- Bu adam doğru söyler, vezirler bu işin uhdesinden gelemezse yine toplanır, çaresine bakarız... Dağılalım...

- Dağılalım!...

Yavaş yavaş etrafa karanlık çöküyordu... Koca İstanbul mateme gömülmüştü. Gözlerde üzüntü, kalblerde endişe, göğüslerde hıçkırık dolu olarak biraz evvel sokakları dolduran halk evlerine dönmeye başlamıştı...

Cuma etrafındaki kalabalığın azaldığını fark edince hâlâ atının üzerinde şaşkın duran Sadr-ı âzam Kethüdası Ahmet Ağa'ya döndü:

- Sen de iyi davranmadın ağam, dedi, kusurumu bağışla, yoksa muradın bunca insanı kırmak mı idi?

Ahmet Ağa, Cuma'yı bir süre süzdü... Onun heybetli fakat perişan halini hayret ve üzüntü ile seyretti... Sonra Cuma'nın etrafında toplanan Uluğ'u, Emin Hoca'yı, Tatar İlyas'ı, Veli Ağa'yı, Yeğen Hüseyin'i ve hattâ iki kişinin koltuğunda asılmış gibi sallanan İzzet Çelebi'yi görünce:

- Siz kimsiniz, diye bağırırcasına sordu, maksadınız nedir?..

Cuma gülümsedi, o da Ahmet Ağa'yı süzdü, arkasında hâlâ elleri kılıçlarında duran askerlere baktı:

- Bunları sav da ağam, dedi, bizimle öyle konuş, zinhar endişe etme, sana bir ziyanımız dokunmaz...

O zaman Ahmet Ağa atından süratle indi, hayvanını tutmak için koşan bir askere:

- Tiz bölükbaşına söyle, dedi, Paşa Kapısına gitsinler; ben birazdan oraya varırım. Sen dahi onlar ile gidesin!..

Sonra atının dizginlerini tuttu ve yerinden kıpırdamadan karşısına dikilen Cuma'ya döndü:

- De diyeceğini yiğit, benden ne istersin, neden bunca saat bağırıp çağırdıktan sonra bu kadar insanı dağıtıp hayatımı kurtarırsın?..

Cuma başını salladı:

- Bunu ben değil, sana Veli Ağa söylesin, dedi.

- Hangi Veli Ağa?

- Enderunlu Veli Ağa...

- O nerede?

- Tebdil olup karşında durur. Esasında o bize seni methetti, devlete sadık, zinhar kesesini düşünmez, gidişatı beğenmeyip içi kan ağlayan yiğit kişidir dedi. Biz de seni görmek için zaman kollar idik, bugün kısmetmiş.

O zaman Veli Ağa yanlarına iyice sokuldu, gözlerinin içi eski bostancılık zamanından kalma saf bir ifadeyle dolu olarak:

- Selâmün aleyküm ağa, dedi.

- Vay Veli Ağa, demek sen de tebdil olup bu kalabalığın arasına karıştın?

- Beli!.. Öyle oldu!..

- Muradınız nedir?..

- Ağa, muradımızı bilmez gibi sorarsın. Açık söyle, sen bu durumu hoş mu karşılarsın? Surları badanalamaya kalkan bir vezirden hayır geleceğini mi sanırsın? Geçenlerde Paşa Kapısına uğradığımda, Boynu Eğri Mehmet Paşa'dan dert yanan sen değil miydin?

- Ya ne yapmam gerek?

- Bizimle bile ol, devleti kurtarıp bu kadar masumu sevindir!..

- Kan mı dökelim? İsyan mı edelim?

- Hâşâ... Usulüyle işbilir birini sadarete geçirip, hırsızları, kalpazanları iş başından uzaklaştıralım...

- İşbilir bir vezir tanır mısınız?

- Beli...

- Kimdir o?..

- Bizimle bile olacağına söz ver, sana onun adını şuracıkta söyleyiverelim...

Ahmet Ağa, başını önüne eğdi, elini alnında dolaştırdı... Nefsini zorladığı, bazı düşünce ve endişelerin etkisinden kurtulmak için çaba harcadığı anlaşılıyordu... Bir süre hareketsiz kaldı... Sonra ellerini oynattı, başını iki yana salladı, dudaklarını kıpırdattı. O zaman İzzet Çelebi'nin titrek sesi duyuldu:

- Oğlanlar... Bu ağayı neden sıkıştırırsınız? Görmez misiniz ki, çekinir, tatlı canını hoş geçirmek ister... Sadrı âzam kethüdalığı gibi bir mansıp elde etmiş iken kendini meşakkate koşup, nimetini elden bırakmak istemez!..

Ahmet Ağa sanki ayıldı; gözlerini İzzet Çelebi'ye çevirdi, hırsla sordu:

- Bu lâfları bana kim söyler?

- Ben!..

- Sen kimsin?..

- İzzet Çelebi!.. Dördüncü Murad'ın müezzini, Derya Efendi'nin hayat arkadaşı, bu oğlanların hocası, kocamış, eli ayağı tutmaz olmuş İzzet Çelebi sana bu lâfları söyler!.. Yeter artık... Anladın mı ağa?..

Ahmet Ağa'nın birden omuzları çöktü, bakışlarındaki hiddet, dudaklarındaki titreklik kayboldu:

- Demek öyle, diye fısıldadı, beni mansıp âşıklısı sanırsın? İşte sizinle beraberim, benim hizmetim ne olsa gerek?

O zaman Cuma, Ahmet Ağa'nın elini tuttu:

- Geç karar verirsin ama sözünde de durursun ağa, dedi, sana iş başına getirmeyi kararlaştırdığımız vezirin adını ben söyleyeyim...

- Kim?

- Köprülü Mehmet Paşa!..

- Bunu nasıl başarırsınız? Bilmez misiniz ki, bu yüzden vaktiyle Kasım Ağa'nın başına gelmedik belâ kalmadı.

- İşte yine çalışıyoruz; sarayda Valide Sultan ile padişaha söz geçirecek adamlarımız var... Bunca felâketten ve bugünün heyecanından sonra, Sultan'ı daha çabuk kandırırız. Yeter ki, sen sadr-ı âzamı oyala!..

- Nasıl?..

- Boynu Eğri Mehmet Paşa'nın sana itimadı vardır. Hareketimizi casusları vasıtasıyla haber alıp, Köprülü veziri sıkıştırmasın, bu işe girişenlerin boynunu vurdurmaya kalkışmasın! Ancak bunu sen önler, onu avutur, bize vaktinden önce haber getirip tedbirde kusur eylememizi sağlarsın... Bilmem, anlatabildim mi ağam?

- Anladım yiğit... Ya sizi ben bir daha nerede görürüm?

- Biz bir dostun evinde toplanırız. Köprülü vezir ve daha niceleri hep oraya gelir. Sana haber salarım, birgün tebdil ile aramıza karışırsın. Lâkin ağam, sana peşinen şunu söyleyeyim ki, sözünden cayar, bizi ele vermeye kalkışırsan, nereye kaçarsan kaç, nerede gizlenirsen gizlen boynunu kılıcımdan kurtaramazsın!.. Bu sözlerim için beni bağışla ağam, yiğit adamsın bilirim ama insanoğlu çiğ süt emmiştir, yine de şüphelenmekten kendimi alamam...

Ahmet Ağa şaşkınlığını, üzüntüsünü bir anda üzerinden atmış gibi elini Cuma'nın omzuna koydu:

- Öyle olsun, dedi, henüz seni tanımam ama yaman bir kişiye benzersin, yalnız şunu bil ki ne kadar yiğit

olursan ol, ben yine senden kaçmam. Benim de kılıcım var, henüz kınında paslanmadı, dilerim ki bu kılıcı seninkiyle birlikte düşmana karşı kullanalım. Hadi şimdi dağılalım, sadr-ı âzam benden haber bekler, onu da bu geceden itibaren yalan ile avutmak gerek.

Karanlık etrafa iyice yayılmıştı, şekiller kaybolmuş, gölgeler kafeslerin ardından sızan ışıkların önünde yerlere serilir olmuştu...

Hepsi başları önlerinde ağır ağır ilerliyorlardı...

Cuma, İzzet Çelebi'yi âdeta kucaklamıştı, onun sakallarını durmadan öpüyor:

- Canım hocam, diye fısıldıyordu, bin Cuma sana kurban olsun, sen yanımda bulundukça cesaretim artar, kimseden çekinmez olurum... Ne olur bana bundan sonra kızma...

- Peki, peki, yeter artık; daha fazla söylenip durma, a cahil, a ne yaptığını bilmez kâfir!..

Bir Günün Hikâyesi

EYLÜL ayının 13'ncü günü başlamak üzereydi... Hafif bir rüzgâr esiyor, karşıdaki mescidin mezarlığında göğe doğru uzanan selvileri sallıyordu.

Mescidin sarsak müezzini tahta minarenin şerefesinde elini şakağına koymuş etrafına bakınıyordu.

Mahalle hâlâ uykudaydı... Yalnız karşıdaki Mimar Kasım Ağa'nın konağında ışık yanıyordu. Müezzin yatsı namazından sonra evine dönerken de konağın selâmlık kısmında ışık gördüğünü hatırlıyordu:

- Zenginlik, diye söylendi, şamdanları söndürmeyi unutmuşlar; birkaç mum fazla yanmış ne çıkar?..

Sonra içini çekti, açlıktan midesindeki gurultuları dindirmek için sol eliyle karnını bastırdı:

- Kimsede para kalmadı, dedi. Ramazanda bile iftara çağıran, hatim indiren çıkmıyor. Hani şöyle bir ehl-i hayır yağlı bir tavuk hediye etse, ayvaz onun suyu ile bir çorba bir de pilâv yapsa, şu karnımın gurultuları geçer ya!..

Birden silkindi, aşağıda elinde feneriyle imam efendinin mescide doğru gelmekte olduğunu gördü, hemen yorgun sesiyle sabah ezanını okumaya başladı:

- Allahü ekber, Allahü ekber!..

Derin bir sessizlik içinde, perdeleri sımsıkı kapalı pencerelerden odaya dolan bu ezan sesi üzerine Mimar Kasım Ağa oturduğu sedirden doğruldu:

- Sabah olmuş ağalar, dedi, daha bir karara varamadık, son sözünüz ne olsa gerek?

Kasım Ağa'nın yanında Köprülü Mehmet Paşa oturuyordu, karşıdaki sedirde Reisülküttap Şâmîzade Mehmet Efendi, saray hocası Mehmet Efendi ve Hazinedar Solak Mehmet Ağa bağdaş kurmuşlardı. Sadr-ı âzam Kethüdası Ahmet Ağa, Cuma, Uluğ ve Veli Ağa başka bir sedirde idiler. Emin Hoca, Tatar İlyas ve Yeğen Hüseyin ise sofada, perdeleri hafifçe aralayarak dışarısını gözlüyorlardı. Hepsinde bir keder, bir endişe hâkimdi. Bütün bir gece konuşmuşlar, gördüklerini, işittiklerini ve yaptıklarını anlatmışlar, ufak bir tereddüt ânında veya yanlış bir adım neticesinde ölümün kendilerini beklediğine kanaat getirmişlerdi. Buna rağmen biraz daha sabredip Valide Sultan'ın haber salmasını beklemek mi, yoksa son bir defa daha saraya başvurmak mı gerektiğini bir türlü kestirememişlerdi...

Köprülü Mehmet Paşa başındaki imam sarığını ensesine doğru itti, sırtındaki cübbenin yakasını iyice açtı, sağ elini beyaz sakalında gezdirirken:

- Kasım Ağa doğru söyler, dedi, sabah olur, hepimizin evimize dağılma zamanı çoktan gelmiştir. Bir kere daha son sözünüzü söyleyip, ondan sonra ben dahi kararımı bildireyim!.. Yalnız şunu zinhar hatırdan uzak tutmayın; sadarete ancak sizce bilinen şartlarımın kabulü halinde gelirim. Bunu huzura çıktığım anda padişahımıza veya Valide Sultan'a açıkça söylerim... Şayet kabul edilmez ise asla sadr-ı âzamlık yapamam. Himmetiniz var olsun, mert kişilersiniz, devletinizi canınızdan daha çok seversiniz ama beni de hoş görürsünüz. Çünkü hepinizin yü-

zünü ak eylemek isterim!.. Ahmet Ağa, evvelâ sen söyle, son sözün nedir?

Sadr-ı âzam Boynu Eğri Mehmet Paşa'nın kethüdası, en inanılır adamı Ahmet Ağa yorgunluktan kızarmış gözlerini uğuştururken:

- Arzedeyim paşam, dedi, ben aranıza yeni karıştım. Veli Ağa ile Cuma Ağa ve İzzet Çelebi olmasa, bu cemiyeti bilmeyecektim. Lâkin şimdi yaptığım işten memnunum. Ama bundan sonra sadr-ı âzamı oyalamak mümkün değildir. Evvelce de söylediğim gibi Silâhtar Siyavuş Mustafa Ağa işin farkına varıp sadr-ı âzama "Sadaret elden gider, mührü Köprülü'ye verirler." diye haber salmıştı. Beni çağırıp Köprülü'ye Trablusşam Beylerbeyliğini verdim, gitmez, mührü elde etmek ister, tez cellâda haber salıp şu kocanın kârını tamam eyle dedi. Kendisine bu söylentilerin aslı olmadığını, sizin fakir olduğunuzu, yolculuğa çıkmak için ödünç para aradığınızı söyledim. Bana inandı, evvelâ üç kese, sonra ısrarım üzerine beş kese harçlık vermeye razı oldu. İşte keseleri bu gece size sundum. Eğer yarın yola çıkmaz iseniz, artık onu kandırmak kabil değildir, Sadr-ı âzam sizden gayri kimseyi düşünmez oldu, işi gücü mührü bırakmamak için çare aramaktır. Bunun için derim ki, bugün bütün yoldaşlarımız harekete geçsin, Valide Sultan'ı bir kere daha görüp mührü size verdirsinler. Başaramazlarsa Cuma Ağa, Ayasofya'da geçenlerde yaptığı gibi halkı etrafına toplayıp Bâb-ı Hümâyûn'a yürüsün, mührü sizin için istesin, biz bile yanında olalım, adamlarımızla Cuma'ya yardım edelim, başarırsak ne âlâ, başaramazsak hep birlikte can verip bu kadar felâketi görmektense yok olalım. İşte diyeceğim bundan ibarettir.

Ahmet Ağa susunca herkes birbirinin yüzüne bakındı. Düşünceler karışıktı. Bir süre konuşan olmadı. Köprülü Mehmet Paşa bile tereddüt içinde idi; o hiçbir zaman

zorla vezir-i âzam olmak istemiyordu. Evvelce de fikrini bildirdiği gibi zor ile başa geçen kişiler hiçbir şey yapamamış, az zamanda hasımları, hattâ yardımcıları tarafından iftiraya uğrayıp yerinde tutunabilmek için birtakım kişilerin elinde oyuncak, perişan bir hayat yaşamışlardı.

Halbuki Köprülü'nün, sadarete geçince kimseye tâviz vermeye, kendisine yardım edenlere boyun eğmeye hiç niyeti yoktu.

Köprülü Mehmet Paşa dudaklarını büküp bir şeye karar vermiş gibi hafifçe başını sallayan Kasım Ağa'ya baktı. O zaman Kasım Ağa:

- Peki paşa kardeş, dedi, ben söyleyeyim; ben de Ahmet Ağa'nın fikrindeyim. Reisülküttâp Mehmet Efendi ile Hoca Mehmet Efendi bugün bir kere daha Valide Sultan'ı görürler. Hazinedar Ağa bile onlar ile olur. Sultan hâlâ Sadr-ı âzamdan çekinip, yeniçeriden korkarak tereddüt ederse yarın sabah kayıkçı ve çarşı esnafı dahil hep birlikte Bâb-ı Hümâyûn'a yükleniriz. Cuma Ağa hepimizin önüne geçer. Zira o, bu işi daha iyi becerir. Beni hapisten, hattâ ölümden kurtaran odur, devletin halini, askerin perişanlığını, donanmanın durumunu, sadr-ı âzamın ve taifesinin aczini, halkı etrafına toplayıp saraya bir kere daha duyuran da Cuma Ağa'dır!.. Hem kimden çekinirsiniz ağalar? Yeniçeri artık bize bir şey yapamaz; Boynu Eğri'nin adamı olan Yeniçeri Ağası Gürcü Hüseyin Paşa'nın yerine dostumuz ve adamımız olan Birinci Mirahur Sührab Mehmet Ağa bugün yeniçeri ağası tâyin edilmiyor mu? Yine sadr-ı âzamın dostu olan Silâhtar Siyavuş Mustafa Paşa'ya vezirlik verdirip Şam Valiliğine göndermedik mi? Bu suretle İstanbul'a çağırılan eski Şam Valisi Haseki Mehmet Paşa'nın vezir-i âzam olacağı rivayetini yayıp bir nebzecik şüpheleri üzerimizden atmadık mı? Bostancı kulu ise Cuma'yı görünce bize silâh mı çeker, Enderun ağalarının çoğu Veli Ağa'yı kırıp kar-

şımıza dikilebilir mi? Emin Hoca bir anda dükkânlarını kapatıp bütün çarşı esnafın peşimiz sıra gönderir... Kürekçi taifesiyle Uluğ Bey konuşup söz almadı mı? İşte vakit gelmiştir!.. Biraz daha oyalanırsak bunca emeklerimiz ziyan olup âkıbetimiz kararır; zira Ahmet Ağa'nın dediği gibi Boynu Eğri'yi daha fazla oyalamak mümkün değildir. Köprülü Paşa'nın Âsitane'den Trablusşam'a hâlâ gitmediğini görünce niyetimizi iyice anlayıp hepimizin başı için ferman çıkarır! Efendi kardeşlerim, bugün son defa Valide Sultan ile görüşmekten kaçınıyor iseler, ben her ne olur ise olsun Valide Sultan'ı görürüm, endişelerini yine yenemezsem yarın sabah elimiz kılıçta harekete geçeriz... Diyeceğim bundan ibarettir!..

Yine sessizlik oldu, günün ışıkları perdelerden içeriye sızmaya başladığı halde kimse yerinden kıpırdamıyordu...

Köprülü Mehmet Paşa birden elini sakalından indirdi:

- Öyle ise bunu burada keselim, dedi. Reisülküttâp Mehmet Efendi karındaşımız ile Hoca Mehmet Efendi karındaşımız bugün son defa Valide Sultan ile konuşurlar mı?

Reisülküttâp Sâmizade Mehmet Efendi üzüntü ve yorgunluktan buğulanmış gözleriyle Köprülü Mehmet Paşa'ya baktı, sonra sesine tane tane bir ifade vererek söze başladı:

- Devletlû vezir, bilirsiniz içimiz kan ağlıyor... Yıllardan beri bu devleti kim kurtarır, kulun hakkını kim verir, diye düşünüp dururken Kasım Ağa beni çağırıp sırrını açtı, sizi tavsiye etti, hemen benimseyip elbirliğiyle harekete geçtik. Elbette bugün Hoca Mehmet Efendi ve Hazinedar Mehmet Ağa biraderlerim ile Valide Sultan'ı görüp dileğimizi bir kere daha kendisine söyleriz. Başımızı öne koyup padişah anası diye çekinmeyip bir hayli zorlarız; Valide Sultan'ın içindeki şüpheleri, korkuları

atabilirsek iş burada biter. Siz evinizde muhafaza altında olup, haberimizi gözlersiniz. Eğer Sultan'ı bir türlü inandıramayıp, evvelce olduğu gibi sadece vaad alırsak yine bu konakta buluşup zor ile mi, başka bir yol ile mi harekete geçmemiz gerektiğini o zaman kararlaştırırız. Öyle mi hoca kardeş, öyle mi hazinedar ağa kardeş?

- Beli!..

- Beli!..

- Şimdi hakkınızı helâl edin. Bir daha görüşmemek, gelip de görememek var. Düşman kol gezer. Halk ne yapacağını bilemeyip şaşkın yaşar!.. Sarayın kapısında belki bizi de cellâtlar bekler. Anın için bizi hoş karşılayıp kusurlarımızı bağışlayın...

Hepsi birden ayağa kalktılar.

O zaman Köprülü Mehmet Paşa, Cuma'ya döndü:

- Siz ne dersiniz, canımızdan aziz Derya Efendi'nin evlâtları? diye sordu.

Cuma sıkılmış, heyecana kapılmış gibi başını önüne eğdi:

- Paşa baba, diye fısıldadı, biz ne deriz ki, Uluğ Bey ile beraber uğrunuza, devletimiz için başımızı koymuşuz!..

- Gelin öyle ise efendiler, ağalar, bu duaya âmin deyip kucaklaşalım. Hakkınızı helâl edin!..

- Helâl olsun!..

- Sağ kalan işe kaldığı yerden devam eylesin!..

Hepsinin gözleri yaşlıydı. Herkes birbirinin boynuna sarılıyor, küçükler büyüklerin elini öpüyor, yavaşça dışarı çıkıyorlardı...

- Akşama dek saraydan haber gelmez ise sağ kalanlarımız gece bu konakta toplansın... Unutmayasınız kardeşlerim...

- Olur paşa kardeş...

Biraz sonra Kasım Ağa'nın konağı boşaldı. Köprülü Mehmet Paşa hoca kılığıyla bahçe kapısından çıkarken hafifçe başını çevirdi:

- Cuma, dedi, sizi bugün yanımda görmek isterim. Uluğ ile öğleden sonra evime gelin. Biraz sohbet edelim.

- Baş üstüne paşa baba, şimdi Emin Hoca ile Yeğen Hüseyin peşiniz sıra yürüyüp sizi korusun. Benim Uluğ Bey ve Tatar İlyas ile küçük bir işim var. İnşallah çabuk bitirip öğleye kalmadan biz de yanınıza varırız...

Köprülü hafifçe başını salladı, sonra yorgun adımlarla kapıdan çıktı. Emin Hoca ile Yeğen Hüseyin de Köprülünün arkasından gidince Tatar İlyas, Cuma'nın yanına sokuldu.

- Biz dahi yola çıkalım, dedi.

O zaman Cuma, Uluğ'a döndü:

- Bey, diye fısıldadı, kararını verdin mi, sevdiceğini muhakkak görecek misin?..

Uluğ birden sarardı, sonra kendisini toplamaya, sesinin titrekliğini, bakışlarının nemliliğini gidermeye çalışarak cevap verdi:

- Beli Cuma, onunla son defa konuşmak isterim. Madem ki beni çağırmış, dileğini yerine getirmek gerek. Hem sonumuzun ne olacağı bilinmez; dünya gözü ile onu bir kerecik daha görmek isterim. Bunca yıl sabrettim, beni hoş karşılamaz mısın?

- Bey, demem o demek değil! Hani birkaç dakika uğruna yine yıllarını haram etmene gönül bir türlü rıza göstermez de...

- Haklısın Cuma, ama ne yapayım, bana haber salmış. Belki bir derdi, bir arzusu vardır; artık kendimi tutamam!...

- Öyle ise Allah işini rast getirsin. Sen ne yapacağını, nasıl hareket edeceğini, onunla neler konuşup, neler

eyleyeceğini benden iyi bilirsin. Tatar İlyas seni götürsün, ben burada sizi beklerim...

Uluğ cevap vermedi, Cuma'ya bir süre baktıktan sonra ağır ağır dışarı çıktı. O zaman Cuma, Tatar İlyas'ın kolunu tuttu:

- Beyime dikkat, dedi. Onları uzun süre baş başa bırakmayasın, bu sırrı da karın ile senden gayri kimse bilmesin.

Yeni doğan gün, bahçenin ağaçlarını çekinerek okşuyordu. Cuma kapı eşiğine oturmuş, bir gül fidanında bakışlarını dolaştırarak geleceğin binbir hayalini ve belki de ıstırabını yaşıyordu:

- Veli ile haber salmama rağmen Valide Sultan'dan ses çıkmadı, diye söyleniyordu. Sultan sözünde durmaz oldu. Hani, bir dileğimi yerine getireceğine dair söz vermişti? Hatun kocası ile Âsitane'den gitse idi, başımıza bu hal gelmezdi...

* * *

Uluğ, Tatar İlyas'ın arkasından içeri girince etrafına bakındı. Burası eski, ahşap bir evdi. Buna rağmen her taraf tertemizdi; gıcırdayarak çıkılan tahta merdivenler oğulmuş, duvarlar yeni badanalanmıştı. Tatar İlyas, Uluğ'un elini sıktı:

- Evime safa geldin bey, dedi. Şu odada biraz dinlene dur, ben bizim hatunla konuşayım. Sevdiceğin gelmişse hemen buraya salarım...

Uluğ odaya girince kendisini o kadar yalnız ve yorgun hissetti ki, hemen yerdeki bir mindere çökercesine oturdu. Elleri buz gibi, bakışları bulanıktı, âdeta üşüyor, hattâ titriyordu!..

Fakat minderde fazla oturamadı, ayağa kalktı; kaçmak, kimseye haber vermeden evden gitmek ister gibi bir hali vardı...

Birazdan onu görecekti, onun bal renkli gözlerine bakacak, önünde kıvrılan ahenkli vücudunu seyredecekti... Senelerden beri hayalinin ötesine geçmeyen o sesi işitmek artık gerçek olacaktı!..

Ama niye gelmiyordu, şimdiye kadar burada olması gerekmez miydi? Kulağını kapıya dayadı; hiçbir ses duymuyordu... Süratle pencereye koştu, kafeslerin ardından sokağa baktı; kimseler yoktu. Sadece iki küçük erkek çocuğu bir taşın üzerine oturmuşlar oynuyorlardı...

Geri döndü, sırtını duvara dayadı, bakışlarını kapıya çevirdi, zamanın esiri olduğunu anlayarak kıpırdamadan durmaya çalıştı!..

Yapmakta oldukları korkunç savaş, perişan ve serseri yaşayışları ve hattâ Cuma bile şu anda ortadan kaybolmuştu.

Beyninde bir tek varlık vardı... Mavili kadın, kendisinden ne istese yapacaktı!.. Fakat "Beraber gidelim, her şeyi geride bırakalım, kimsenin bizi ayıramayacağı bir yerde baş başa yaşayalım!" derse ne cevap verirdi?

Ya Köprülü vezir, ya belki de birgün sonra başlayacak isyan, ya kendisinden yardım bekleyenler, ya oğlu Tuğrul ne olacaktı? Yapabilir miydi acaba? Cuma'nın dudaklarını büzerek karşısına geçip kendisini süzmesine dayanabilir miydi?

Daha fazla sabredemeyeceğini anladı, tekrar pencereye koştu; çocuklar aynı taşın üzerinde oynuyorlardı, bir sütçü göğümlerini sallaya sallaya geçiyordu... O hâlâ yoktu...

Evet, ilk düşüncesini yerine getirmeli, buradan kaçmalı yahut İlyas'ı çağırıp kadının ne olduğunu anlamalıydı. Yorgun bakışlarını pencereden çekeceği sırada bir

ayak sesi duyar gibi oldu; kalbinin şiddetle, dayanılmaz bir şekilde çarpmaya başladığını hissetti, eğildi, delercesine yüzünü cama yapıştırdı.

Karşıdan bir kadın geliyordu!.. Topuksuz bir ayakkabı giymiş, koyu renk bir örtüye bürünmüş, yüzünü tamamen kapatmış, gireceği evi arar gibi etrafına bakınan, uzun boylu bir kadın geliyordu!..

- O!.. Kadınım!..

Uluğ, ayağının bir sehpaya takılmasına aldırmadan oda kapısına koştu... Mavili kadının evi bulamayacağı, aşağıya doğru yürüyüp gözden kaybolacağı ve bir daha buluşamayacakları endişesi beynini bir kor gibi yaktı. Her şeyi unutup sokağa fırlamak, onu kolundan tutup içeri almak arzusuyla kıvrandı... Tam elini tokmağa atmıştı ki, sokak kapısının açıldığını duydu. Sonra tahta merdivenler hafifçe gıcırdadı, bir ayak sesi, sofada, keçelerin üzerinde sekercesine yaklaşmaya başladı.

Uluğ geri çekildi, donmuş sapsarı olmuş bir yüzle, saniyelerin altında ezilircesine bekledi...

Ve nihayet mavili kadın hafifçe aralanan kapıdan süzülürcesine içeri girdi.

- Uluğ Bey, çok beklettim mi sizi?

Uluğ şaşırdı, ne yapması, ne söylemesi gerektiğini bir anda kestiremedi... Bir çocuk gibi ürkekti, etrafından yardım arayan bir hali vardı.

Kadın, Uluğ'un bu durumunu fark etmedi bile. Süratle yüzündeki örtüyü, üzerine büründüğü elbiseyi çıkarıp bir köşeye fırlattı.

Şimdi Uluğ'un karşısında mavi tüller içinde kıvrılan bir vücut, durmadan kıpırdayan bir göğüs, aşk taşıyan bal renkli gözler, hafif solgun bir çift dudak vardı. Kadın saçlarını ensesinde toplamış, meydana çıkan kulaklarına uzun küpeler takmıştı.

Birden elini ensesine attı, saçlarını omuzlarına döktü, sonra boynunu hafifçe yana eğip solgun dudaklarını uzattı:

- Öp beni, diye fısıldadı, öp beni Uluğ Bey...

Eller uzandı, bakışlar tamamen buğulandı ve dudaklar hiç kimsenin mâni olmasına imkân bulamayacağı bir süratle birleşti!..

Şimdi mavili kadın Uluğ'un kolları arasına kendisini tamamen bırakmış, ezilen göğsünün buruk acısı içinde sadece inliyordu!.. Kollarını Uluğ'un boynuna dolamıştı, mavi tülü omzundan, hatta vücudundan tamamen kaymış, yere serilmişti!..

Uluğ ise içinde yanan bir ateşin alevlendiğini, kolları arasında çarpınan bir varlığın ılık nefesiyle başının dönmekte olduğunu hissediyordu... Daha fazla dayanamayacağını anlayınca dudaklarını çekti:

- Kadınım, diye fısıldadı, rüyam!.. Mavi âlemim!..

Kadın büsbütün inledi. Uluğ'un boynuna kenetlenen kollarını şiddetle sıktı, adeta haykırırcasına:

- Ne olur, dedi, bana daima kadınım de, yalnız bunu istiyorum. Sadece buna ihtiyacım var!.. Beni bir kere daha öp!.. Bak senden artık kaçmıyorum, örtünmüyorum!..

- Kadınım!..

Dudaklar tekrar birleşti.. Bu sefer parçalarcasına, yırtarcasına birbirinin içinde eriyorlardı... Şuur durmuş, düşünceler çalışmaz olmuştu... Ayaklar, birbirine yardım edercesine, kendi varlıkları içinde kaybolan bu iki vücudu, köşedeki bir sedire doğru sürüklüyordu...

Birden kapı vuruldu. Tatar İlyas'ın sesi duyuldu:

- Uluğ Bey, size kahve getirdim; alır mısınız?

Uluğ evvelâ bir şey anlayamadı... Sonra beynine dolan kan yavaş yavaş çekilmeye başlayınca kolları yanına düştü... Bir an, raks eder gibi eğilerek biraz ileride serili

duran tülünü alan genç kadını, gözleriyle emercesine, ruhuna gömercesine seyretti. Sonra başını önüne eğerek kapıya doğru yürüdü.

Uluğ hafifçe, aralanan kapıdan kahve tepsisini alıp geri döndüğü zaman genç kadını sedirin üzerine oturmuş, mavi tülüne bürünmüş buldu... Hemen kahve tepsisini onun ayakları dibine bıraktı, yanına ilişti, bakışlarını genç kadının bal renkli gözlerine çevirdi. O zaman genç kadın gözlerini kirpikleriyle örterek:

- Bana böyle bakmayınız, diye fısıldadı.

- Niçin?..

- Gidemem sonra, kalırım; yanınızdan hiç ayrılamam!..

- Gidecek misin?..

- Evet...

- Hemen mi?

- Birazdan... Zaten size Allahaısmarladık demeye geldim!

- Allahaısmarladık mı?

- Evet, kocam Mısır'a gidiyor. Affının nasıl olduğunu bilemediğimiz gibi, bunca yıl Âsitane'de işsiz dolaşır, her uğradığı kapı yüzüne kapanırken, yine anlayamadığımız bir sebepten dolayı iki gün evvel saraydan bir haberci gelip iki kese harcırah getirdi, padişah fermanını bildirdi!.. Yarın yola çıkarız... Kaderim böyle imiş!.. Ama isterseniz!..

Uluğ'un birden omuzları çöktü, bakışları bulandı, düşünceleri, Cuma'ya, Valide Sultan'a kadar uzandı...

- Mısır, diye söylendi, çok uzak...

- Belki böylesi daha iyi oldu!.. Sizi artık görmek ümidim büsbütün kaybolacak, birgün haber salar, beni ister, benimle belki iki çift lâf eder diye beklemeyeceğim!.. Hiç beklemeyeceğim!..

Kadın birden ellerini yüzüne kapattı, boğazında düğümlenen hıçkırıkları boğmaya çalışarak:

- Beni seyretmeyiniz, diye yalvardı, bu halimi görmenizi, yanınızda çirkin olmayı istemem. Ne olur biraz dışarı çıkın; hıçkırıklarımı zaptetmeyi başardığım zaman gelirsiniz...

O zaman Uluğ, acı bir gülümsemeyi dudaklarında toplayarak genç kadına doğru eğildi, onun ellerini tutup güçlükle yüzünden çekti, sonra yavaşça göğsünden itip sedire yatırdı!.. Bir süre, bir pınar gibi kaynayan o bal renkli gözlere içi titreyerek, benliğinden birçok şeylerin eridiğini hissederek doyamadan, kanamadan baktı. Sonra dudaklarını sevgilisinin göz çukurlarına değdirdi, onları durmamacasına öptü, serinlemeye çalıştı...

Kadın hareketsizdi, derin bir uykuya dalmış gibi hareketsiz, ılık bir rüyaya bürünmüş gibi sükûn içindeydi. Kendisini sevdiği erkeğe tamamen terk etmişti!

- Uluğ!.. Uluğ!... Seninim!... Çok sev beni!..

Genç erkek, başının tekrar dönmekte olduğunu hissetti... Bir an dudaklarını çekip bakışlarını etrafında gezdirdi. Sonra gerilen ellerini kadının saçlarına daldırdı ve bu sefer dudaklarını, onun taşan, haykıran göğsüne değdirdi.

- Uluğ Bey, kahvenizi içtinizse alayım!...

Uluğ rüyada imiş gibi uyandı, güçlükle doğruldu, yerdeki kahve tepsisine uzandı, sallanarak oda kapısına doğru yürüdü.

- İçmedik İlyas, diye kekeledi, canımız istemedi, sakın aklınıza başka bir şey gelmesin.

Uluğ tepsiyi verdi, kapıyı kapadı fakat bu sefer kadının yanına dönmedi. O zaman genç kadın ayağa kalktı:

- Ayrılalım artık, dedi. Fatma Hatun'a, İlyas'ın karısına gidiyorum diye evden çıktım. Hattâ köşe başına kadar beni babam getirdi, nerede ise almaya gelir. Sen biraz

daha burada kal Uluğ Bey!.. Kapa gözlerini, hiçbir şey söyleme... Ne olur böyle bakma bana!.. Bir parça da aşağıda Fatma Hatun'un yanında otururum, ona teşekkür etmeliyim. Derdimi açıp sizi İlyas Ağa aracılığıyla çağırmasını söylediğim zaman itiraz bile etmedi. Ne yapalım değil mi, bu kadarcık mutluluğu bile bulamayan nice sevgililer var!.. Yalnız şunu bil ki, nerede ve nasıl olursam olayım, bir işaretinle her şeyi yıkar yanına gelirim. Seninim; yalnız senin!.. Beni severken hırsızlık yapmıyorsun, kimseden bir şey dilenmiyorsun...

Uluğ artık haykırmak istiyordu, onları Âsitane'den kendisinin uzaklaştırdığını, toplumun bir sırtlan gibi didik didik etmeye hazır bir aşktan kendi gücüyle kurtulamayacağını anlayınca bu yolu seçtiğini söylemek arzusuyla yanıyordu.

- Dinle beni kadınım!..

- Hayır, susunuz!.. Bundan sonra bizi birbirimize kavuşturacak düşüncelerin dışında söylenecek her söz, bu mutlu ânımızı gölgeleyebilir.

- Artık susamam, söylemek arzusuyla yandığım çok şeyler var. Ayrılmadan evvel beni dinlemelisin..

- Aşkını söylemek istiyorsan, bakışların yeter. Niçin benden kaçtığını anlatmak niyetinde isen hepsini bildiğimi sanıyorum. Geriye ne kalıyor Uluğ Bey? Ufak bir işaretinle yanında kalmaya hazır olduğum halde bunu yapmayışını da hiçbir zaman korkaklığına veremem. Öyleyse bana başka ne söyleyebilirsin sevgilim? Tepedeki evde Allah'ın gazabından, kulun hiddetinden korkarak hasta yatağında bile yanınıza sokulmazken, bugün hiçbir şey düşünemeyecek kadar çılgınca kollarınıza atıldım; bu da benim sana karşı olan duygularımı gösterir. Fakat sen bundan da yararlanmak istemedin. Tatar İlyas'ın bilerek veya bilmeyerek yaptığı uyarmalar seni ayıltmaya yetti. Ama böylesi daha iyi oldu; ileride belki kendimizin de

affetmeyeceği daha büyük bir suçtan kurtulduk!.. Bunun için susunuz Uluğ Bey!...

Acaba bu kadın, sözlerinde samimi miydi? Bu kadar derin düşünebiliyor muydu? Yoksa herhangi bir arzusunu, alınamamış bir intikamını, kocasına karşı duyduğu bir kini bu şekilde mi söndürmeye çalışıyordu? Belki de yıllardan beri hayalinde yaşattığı kuru bir aşkı gerçekleşmiş görmek emeliyle böyle hareket ediyor, kendisini sahte duygularıyla değerlendirmeye, şekillendirmeye uğraşıyordu!..

Uluğ, her ne yaparsa yapsın, nasıl hareket ederse etsin, genç kadının gerçek kimliğini bundan sonra anlayamayacağına inanıyordu. Belki kadın duygularında, hareketlerinde samimi de olabilirdi... Uluğ'u bu tarz düşüncelere götüren nedenlerden biri de kendi hislerinden ve aşkından üstün bir duygunun varlığına katlanamayışı da olabilirdi.

Kadın, şu bal renkli gözlü, şu mavi tüllü kadın, Uluğ'un içinde yıllar yılı haykıran duyguları alevlendirmişti. Şu anda dahi Uluğ'un benliğinde yaşayan, onu dayanılmaz haz ve acılara gömen şey sevginin kendisiydi. Uluğ buna emindi yahut böyle olmasını istiyordu!..

Sonra genç kadının konuşmasını beklemeden eğildi, sağ elini tuttu, koynundan çıkardığı mavi taşlı bir yüzüğü kadının parmağına yavaşça taktı ve hemen yüzükle parmağın birleştiği yere dudaklarını değdirdi:

- Buna kabul edin; biliyorum, maddî hiçbir değeri yok. Daha kıymetlisini alamadım. Çünkü bütün servetim bu kadardı. Yalnız içinde aşkım saklıdır. Yıllar sonra dahi beni size hatırlatmasını, duygularımızı bugünkü gibi yaşatmasını isterim. Aksi olur, yüzük size bir şey söylemezse onu atıverin, sakın yanınızda tutmayın!..

Uluğ, daha fazla konuşmak istemedi; genç kadının ellerini güçlükle bıraktı:

- Evet, diye fısıldadı, ayrılıyoruz kadınım!..

- Ayrılıyoruz Uluğ Bey!..

- Yalnız bir ricam var, zinhar deniz yolu ile Mısır'a gitmeyin; Venedikliler sizi çevirip, geminizi yağmalar. Karadan Antalya'ya varıp bey gemileriyle karşıya geçin...

- Öyle yapacağız Uluğ Bey ama ne ziyanı var, benim için hepsi bir. Bir Venedikli okuyla ölmek veya yaşamak ne fark eder?

- İstemem. Sen yaşayacaksın... Sonra...

Uluğ sözünü tamamlamadı, yavaşça başını salladı ve genç kadına son defa baktı. O zaman kadın örtüsünü yerden aldı. Uluğ'a iyice sokuldu, sağ elini yavaşça uzattı. Omuzlarında mavi tülü, parmağında biraz yana kaymış mavi taşlı yüzüğü olduğu halde fısıldadı:

- Allaha ısmarladık, Uluğ Bey...

- Güle güle kadınım...

Genç kadın hıçkırarak dışarı çıkarken Uluğ elini kapının pervazına dayamış ağlıyordu...

* * *

Cuma, Uluğ'la İlyas'ı Kasım Ağa'nın köşkünün bahçesinde karşıladı:

- Ne oldu bey? diye sordu.

- Bitti Cuma!..

- Nasıl bitti?...

- Ayrıldık, yarın kocası ile Mısır'a gider!..

- Demek Valide Sultan sözünde durdu.

- Beli!...

Cuma, Uluğ'u kucakladı, yanaklarını yanaklarına değdirdi. Âdeta kekeleyerek:

- Bey, diye fısıldadı, sana bir şey sorsam beni bağışlar mısın?

- İstediğini sor Cuma...

- Şey... Sevdiceğinle günah işlemedin değil mi?

- Günah işlemedim Cuma!..

- Oh bey, sen Derya Efendi'nin oğlusun!.. Ama çok acı duyarsın değil mi?

- Beli Cuma...

- Biraz sabır gerek bey. Hepsi geçer, benimle istediğin gibi konuş, ne dilersen hemen yapayım. Yalnız benden ayrılma, ne olur bey?

- Senden ayrılamam Cuma'm!.. Sen benim babamsın, ağamsın, kardeşim, yoldaşımsın!..

- Bey, gel şimdi hıçkırıklarımızla birlikte o kadına dua edip yolunun açık, bahtının ak olmasını Tanrı'dan dileyelim... Sonra Köprülü Paşa'nın evine gidip oyalanalım. O da bizi bekler, azıcık hizmetimiz dokunursa içimiz açılır.

Biraz sonra sessizce konaktan ayrılırken Cuma, İlyas'a döndü:

- Teşekkür ederim, kardeşim, dedi, bu yaptığını unutmam. Elbet günün birinde benim de sana bir hizmetim dokunur. Şimdilik sen burada Kasım Ağa'yı gözle, bir şey olursa birbirimize haber salarız.

- Böyle konuşma Cuma Ağa, benim size ne faydam dokundu ki, elimizden fazlası gelmiyor; kahpe dünya!..

Uluğ ile Cuma, Köprülü Mehmet Paşa'nın evine vardıkları zaman Emin Hoca'yı taşlıkta elinde kılıç dolaşır buldular. Emin Hoca onları görünce karşılarına dikildi. Cuma merakla:

- Ne haber Emin Hoca? diye sordu.

- Ne haber olacak? Hiç kimseden bir ses çıkmadı. Yol gözleriz!.. Yalnız sen ettiklerinden memnun musun?

- Ne etmişim?

- Kocamış Emin'i bunca yıl sonra tekrar kılıçla oynatıp yağlıklarını unutturdun. Daha ne yapacaksın?..

- Bana eylediğin bunca marifetin kefaretini çekersin. Yoksa kendin gibi yüreğin de mi ihtiyarladı?

Emin Hoca güldü, Cuma'nın yanağını hafifçe okşayarak:

- Bugün pek sertsin Cuma, dedi, gönlün başka düşünür, dudakların başka söyler. Seni bu sözlerim ile kırdım ise affet. Yalnız şunu bil ki, kocamış Emin'in yüreği hâlâ tazedir. İnşallah yüzümüz ak çıkar, muradımıza ereriz. Bu devletin kurtulması uğruna bir değil, bin Emin feda olsun! Ne gam? Hadi durma; sizi yukarıda Köprülü vezir bekler.

Cuma ile Uluğ odaya girdikleri zaman, Köprülü Mehmet Paşa yarı aralık perdeden dışarısını seyrediyordu. Onların geldiklerini anlayınca başını çevirdi:

- Gelin bakalım, Derya Efendi'nin evlâtları, dedi.

Uluğ ile Cuma el öptüler, sonra Köprülü'nün gösterdiği bir yere oturdular. Konuşmuyorlardı... Etrafta sinsi bir sessizlik, kalblerde derin bir endişe vardı. Hiçbir haber gelmemişti. Sabahleyin ayrılanlar bir daha geri dönmemişlerdi. Dostları olan Sührab Mehmet Ağa'nın bile yeniçeri ağası olup olmadığını bilmiyorlardı. Şu anda belki de kendileri için korkunç bir ölüm plânı hazırlanmıştı. Yeniçeri baş kaldırmış, sadr-ı âzamın adamı Gürcü Hüseyin Paşa'yı tekrar yeniçeri ağalığına getirtip bu değişikliğe sebep olanların başını istemek için Bâb-ı Hümâyûn'un önünde toplanmış olabilirlerdi.

Valide Sultan'la son defa konuşmaya giden Reisülküttap Şâmîzade Mehmet Efendi, saray hocası Mehmet Efendi ve Hazinedar Solak Mehmet Ağa'nın başları Cellât Çeşmesinin önündeki İbret taşında durabilirdi. Sadr-ı âzam Boynu Eğri Mehmet Paşa, Kethüda Ahmet Ağa'yı öldürtüp yerine geçirdiği yeni adamına Kasım Ağa ile Köprülü'nün evlerini kuşatmaları için emir vermiş olabilirdi. Acaba saray bu hallere göz yumar mıydı?

dı? Bilinmezdi ki, şimdiye kadar kaç padişah zor karşısında adamlarının öldürülmesine ferman çıkarmamıştı?... Elbette teslim olmazlardı. Ölünceye kadar çarpışırlar, birkaç namerdin hesabını görürlerdi. Ama maksat ölmek veya ölmemek değildi ki, bunca emek nereye giderdi? Bu devlet bir daha nasıl kalkınır, kimlerin elinde oyuncak olurdu? Cuma, Köprülü'nün yanında olduğunu unutup şiddetle bıyıklarını burmaya başladı. Uluğ düşüncelerini çok daha gerilere kaydırarak içini kemiren hislerin altında eziliyormuş gibi başını önüne eğdi. Köprülü Mehmet Paşa ise ellerini beyaz uzun sakalında gezdirdi. Dakikalar çok zalimdi. Adeta onlarla alay ediyormuş gibi erimek, kaybolmak, birbirinin üzerine devrilmek istemiyordu. Cuma elini bıyıklarından çekti, sol kolunun uyuşmasına ve kalbine doğru bir sızının yayılmasına aldırmadan sağ yumruğunu dizinin üzerine koydu:

- Paşa baba, dedi, bu işler boş durmakla halledilmez, destur ver etrafı bir dolaşayım. Ahmet Ağa'yı bulup haber alayım; tedbirde kusur eylemeyelim.

Köprülü Mehmet Paşa başını salladı:

- Şu anda fayda sağlamaz, dedi. Hem sen tanınırsın, cumhurun bulunduğu yerde sık sık görülür isen dostlara ziyanın dokunur!..

- Ya böyle el kol bağlayıp sonumuzu beklemek doğru mudur?...

- Başkasını salalım, bize haber getirsin. Sağ kalır isek bu gece yine Kasım Ağa'nın konağında buluşup ona göre tedbirimizi alırız...

Yeğen Hüseyin'i gönderdiler. Hüseyin evvelâ Kasım Ağa'ya uğrayacak, Ayasofya ve Bâb-ı Hümâyûn'un önünde dolaşacak, Paşa Kapısında Ahmet Ağa'yı görmeye çalışacak ve geri dönecekti...

Yine beklemeye başladılar. Bu öyle karanlık ve ümidin ötesinde gezinen bir zaman parçası idi ki, her üçü de sabredebilmek için güçlük çekiyorlardı!..

Cuma uyuşmakta olan sol kolunu ovmaya çalıştı. Uluğ yanaklarında biriken terleri elinin tersiyle sildi... Köprülü Mehmet Paşa ise tesbihinin tanelerini süratle çevirmeye başladı... Birden kapının vurulduğunu duydular. Cuma ile Uluğ dışarı fırladı, taşlıkta Emin Hoca'nın sesi işitildi:

- Kimsin?

- Yabancı değil, İlyas.

Tatar İlyas soluyarak içeri girdi. Köprülü'nün huzuruna vardığı zaman eğilip el öptü, sonra:

- Beni Kasım Ağa gönderdi, diye söze başladı, işler iyi gitmez. Veli Ağa saraydan haber saldı. Reisülküttap Efendi ile Hoca Mehmet Efendi Valide Sultan'la henüz görüşememişler. Hazinedar ağa haremden dışarı çıkmaz olmuş. Sadr-ı âzam padişahın huzuruna varıp elinde bir fermanla geri dönmüş, Valide Sultan görünürlerde yokmuş. Şimdi de buraya gelirken Kasım Ağa konağı ile bu ev etrafında birtakım adamları dolaşır gördüm.

O zaman Uluğ ayağa fırladı:

- Paşa baba, dedi, ben giderim; gerçeği öğrenip vakit geçirmeden tedbirini alalım. Sen de İlyas Ağa, konağa dön. Kasım Ağa'yı yalnız koma.

- Kasım Ağa konakta değil!..

- Ya nerede?..

- Saraya gitti, onların yapamadığını ben beceririm diye, yola çıktı. Alıkoymak kabil değil!..

- Cuma da ayağa kalktı:

- Paşa baba, dedi, ne yapmamızı istersin? En iyisi Uluğ Bey'in etrafı kolaçan etmesidir!..

Köprülü Mehmet Paşa arkasındaki yastığa sırtını dayadı. Tesbihini dizine bıraktı:

- İlyas Ağa konağa dönsün, dedi, Uluğ burada kalsın, Yeğen Hüseyin'i bekleyelim!..

- Ya etrafta dolaşan adamları ne eyleyelim?

- Kasım Ağa ile İlyas'ın dışarı çıkmalarına ses çıkarmadıklarına göre bizi sadece gözlerler. Niyetlerini iyice anlamadıkça el sürmek caiz değildir.

İlyas gitti... Mehmet Paşa sedire uzanıp gözlerini kapattı... Cuma ise elini Uluğ'un omzuna koydu:

- Bey, diye fısıldadı, ne düşünürsün?

- Hiç Cuma!..

- Yüreğin hâlâ yanar mı?

- Onu sorma Cuma, unutmaya çalışırım!..

- Kabul olur mu?..

- Bilmem Cuma, gayret ederim. Ama sen yanımdan hiç ayrılma!...

- Cuma'nın ne vakit yanından uzak durduğu görülmüş ki? Merak etme, inşallah birazdan her şey düzelip Köprülü'yü sadarete oturturuz. Ondan sonra şer'an beratımızı alıp çiftliğimize çekiliriz. Orasını yeniden yapar, sefa süreriz... Aradan zaman geçince seni de başgöz ederiz. Sakın yanlış anlama, canın kimi ister ise, onun kapısını çalıp sana kendi elimle getiririm. Yine iyi günler yaşarız bey, hele biraz sabret...

Cuma daha fazla konuşamadı, tekrar aşağıdan Emin Hoca'nın sesi duyuldu:

- Kimdir o?...

Gelen Yeğen Hüseyin'di, o da pek fazla bir şey öğrenememişti. Yalnız Ayasofya ile Bâb-ı Hümâyûn'un önünde kimseler yoktu. Sührap Mehmet Ağa yeniçeri ağası olmuştu. Buna mukabil yeniçeri kethüdasının sadr-ı âzamla görüştüğü, sadr-ı âzamın huzura çıktığı söyleniyordu. Halk akın akın Venediklilerin korkusundan Üsküdar'a geçiyor, İstanbul boşalıyordu. Surların badanalanması bitmişti. Mahalle aralarında, kahvelerde halk yer

yer toplanıp korku ve telâş içinde nereden gelirse gelsin iyi bir haber bekliyordu. İbret taşında veya saray kapısı önünde kesik bir başa rastlanmamıştı...

Köprülü Mehmet Paşa, Yeğen Hüseyin'i dinledikten sonra sordu:

- Ahmet Ağa'yı görmedin mi?

- Hayır paşa baba, sadr-ı âzamın yanındaymış, bir türlü çıkmadı.

- Ya evimizin etrafında kimseye rastlamadın mı?

Yeğen Hüseyin sustu, başını önüne eğdi, yanaklarına hafifçe hücum eden kırmızılığı belli etmemeye çalıştı.

- Ne susarsın, sen bir şeyler bilirsin?

- Beli paşa baba!.. Sizden habersiz bir iş eyledik. Ne olur kusurumuzu bağışlayın.

- Nedir o?

- Bilirsiniz, savunmamız azdır, bizleri saymaz iseniz sizin birkaç adamınız ile Kasım Ağa'nın bir iki kişisinden gayrı etrafımızda kimse yoktur. Burayı bastıkları an halimiz müşkül olur. Bu sabah Emin Hoca ile görüştük; Cuma Ağa henüz Kasım Ağa'nın evinde iken bir koşu çarşıya vardım. Emin Hoca'nın işbilir, vaktiyle kılınç kuşanmış dostlarına selâm götürüp bu hane etrafında gizlice beklemelerini bildirdim. Oradan sahile indim, geçenlerde Uluğ Bey'in bana tanıştırdığı kayıkçıları görüp Kasım Ağa'nın konağı civarında bulunmalarını söyledim. Vallahi ne için çağırıldıklarını, kimin için bulunduklarını bilmezler!... Eğer akşama dek bir haber salmazsak, evlerine dönüp yarın şafaktan evvel yine aynı yerde toplanırlar. Zaten Cuma Ağam da bana söylemişti. İşaret ettiğim an git çarşı esnafı ile kürekçi taifesini topla demişti. Biz daha evvel hareket ettik, affet beni paşa baba!..

Köprülü Mehmet Paşa gülümsedi. Cuma sol kolunun uyuşukluğu tamamen geçmiş gibi parmaklarını oynattı. Bu sırada sokak kapısı şiddetle vuruldu:

- Burası Köprülü Paşa'nın hanesi midir?

Emin Hoca kılıcını sıkıca tuttu, yaşından umulmayan bir sesle âdeta bağırdı:

- Kimsin?..

- Saraydan gelirim, açın!..

Vakit ikindiye yaklaşıyordu. Şehrin üzerini bulutlar kaplamıştı. Eylül ayının kendine has serinliği etrafa yayılıyordu. Odadakiler yerlerinden kıpırdamadan aşağıdaki konuşmaları dinliyorlardı. Emin Hoca'nın sesi tekrar duyuldu:

- Yanında kim var?

- Yalnızım, kötü bir maksadım yoktur. Köprülü Mehmet Paşa'yı görmek isterim!..

Cuma daha fazla sabredemedi. Odadan çıkıp aşağıya indi, kılıcını çekerken:

- Emin Hoca, dedi, kapıyı süratle ardına kadar aç, adamı hemen içeri al. Arkasından zaman kaybetmeden kapıyı kapa.

Cuma'nın dediği gibi, gelen adamı içeri aldılar... Haberce, bir zülüflü baltacı idi. İki kılıcın göğsüne dayanırcasına havaya kalkmış olduğunu görünce şaşırdı:

- Köprülü Paşa nerede?

- Silâhını bırak, düş önüme!..

- Ama âdet midir ki, haber getiren bir zülüflü baltacının silâhlarını alırsınız?

- Kusura bakma yiğit, bugün böyle olur, başka zaman cephane ile gel hiç ses etmeyiz.

Adam fazla konuşmadı, kamasını ve tabancasını yere bırakıp Cuma'nın önüne geçti.

Köprülü Mehmet Paşa misafiri odanın ortasında karşıladı:

- Hayrola yiğit? diye sordu.

- Hayırdır paşa hazretleri, sizi devletlû Valide Sultan çağırır.

- Ne için?

- Haberim yoktur. Alıp götürmeye memur edilmişimdir!..

- Nereye gideriz?...

- Saraya paşa hazretleri, Şal Kapısı'na dek yanınızda olurum, oradan sizi içeri alırlar. Gerisini bilmem..

- Sen aşağıda bekle, giyinip hemen ineyim.

Zülüflü baltacı, Yeğen Hüseyin ile dışarı çıkınca, Cuma Köprülü Mehmet Paşa'nın ellerini yalvarırcasına tuttu:

- Paşa baba, dedi, bu adamla gidecek misin?

- Beli Cuma!..

- Ya içeride başına bir hal gelirse?

- Kadere boyun eğiriz. Bundan sonra yapılacak gayri neyimiz kaldı?

- Ben o kapıyı iyi bilirim. Bir gece, yatsı vakti oradan saraya girmiş, güç hal ile dışarı çıkabilmiştim... Gitme paşa baba, Valide Sultan'ın ne arzusu varsa buraya bildirsin, onun üzerine hareket eyleriz...

Köprülü Mehmet Paşa şefkatle Cuma'nın elini sıktı. İhtiyar halinden beklenmeyen bir zindelikle oda kapısına doğru yürürken:

- Böyle olur, dedi, ürkmenin zamanı değildir. Ne yapalım; Sultan'ın niyeti kötü ise nasibimiz bu kadarmış der, ruhumuzu teslim eyleriz. Allah devlete acısın...

- Öyle ise biz dahi senin ile geliriz.

- Bir fayda ummam oğlum Cuma!..

- Bu arzumu kırma paşa baba...

- Dediğin olsun.

Biraz sonra dışarı çıktılar, hiç konuşmadan zülüflü baltacının peşine takıldılar. Şal Kapısının önüne gelince onu hafif aralık buldular. Kendilerini gören bir harem ağası hemen dışarı çıktı. Köprülü Mehmet Paşa'nın önünde eğilerek ona yol gösterdi. Onlar içeri girer girmez

kapı, Cuma ile Uluğ'un yüzüne kapanıverdi. O zaman Cuma aczini, olayların karşısındaki çaresizliğini bir kere daha anladı... Teselli bulmak için Uluğ'a sokuldu, sona uzaktan kendilerini üzüntü ile seyreden Emin Hoca ile Yeğen Hüseyin'e başını çevirip gülümsemeye çalıştı...

* * *

Köprülü Mehmet Paşa'yı iki harem ağası koluna girip kızlar ağasının odasına götürdüler... Köprülü evvelâ ufak bir şaşkınlık geçirdi, ne yapacağını, nasıl hareket edeceğini bir an düşündü. Karşıda, ipek halılarla döşeli bir divanın üzerinde Valide Sultan oturuyordu... Turhan Sultan yüzünü bir peçeyle örtmüştü. Üzerine bir ipekli elbise giymiş, ellerini kavuşturmuştu. Mehmet Paşa'yı da, vaktiyle Cuma'nın düşüncelerini sarsan hoş bir koku sarmıştı. Buna rağmen Köprülü daha fazla oyalanmadı, hemen diz çöküp yer öptü. Başını kaldırdığı zaman Valide Sultan'ın yanında, bir gece evvel sabaha kadar Kasım Ağa'nın konağında çare aradıkları, Hazinedar Solak Mehmet Ağa'nın bulunduğunu fark etti... Uzun boylu, yaşını bir türlü belli etmeyen, Valide Sultan'ın inandığı bu arap harem ağası ona âdeta gülümsüyor, merak etme dercesine bakıyordu...

- Paşa hoş geldin!...

Bu ses Cuma'nın duyduğu sesti; titrek, üzüntülü fakat gayet ahenkli! Köprülü Mehmet Paşa başını önüne eğdi... Ellerini göğsünde kavuşturdu:

- Hoş bulduk devletlû sultanım, diye cevap verdi...

- Paşa, aslanım size mühr-i hümâyûnu vermek ister! Acaba din ve devlete bir hoşça hizmet eder, bunca işin uhdesinden gelebilir misin?

Köprülü Mehmet Paşa hemen cevap vermedi. Bir an düşündü; demek bütün dostlarının yılmak bilmeden har-

cadıkları çaba arzulanan şekilde neticeleniyordu. Bundan sonrası tamamen ona kalıyordu. İlk defa ürktü, başaramamanın korkunç neticesi, dostlarının kendisine bağladıkları ümidin nasıl söneceği, devletin düşeceği perişan hal zihninden süratle geçti. Buna rağmen yıllar yılı içinde beslediği emelleri, yapılması gereken işleri, alınması lüzumlu tedbirleri de aynı endişelerle birlikte yaşadı. Şurası bir gerçekti ki, biraz sonra ileri süreceği şartlar kabul edilmezse sadr-ı âzamlık yapmasına da imkân yoktu!..

- Paşa susarsın? Yoksa mührü kullanmaktan mı çekinirsin?

Köprülü Mehmet Paşa hafifçe başını salladı, derin bir uykudan uyanır gibi boğuk bir sesle cevap verdi:

"- Devletlû sultanım, emriniz başım üstüne. Lâkin birkaç şartım vardır. Bunlar kabul buyurulur ve ilginiz bu fakir kulunuzdan eksik tutulmazsa İnşallahü Teâlâ devletimizde her iş gerektiğinden fazla görülür."

- Şartların nedir paşa?..

- Hepsi dört tanedir... Dinlemek lütfunda bulunur iseniz sıralayayım...

- Söyle!..

"- Evvelâ arzum şudur ki, huzur-ı hümâyûna ne arzu edersem reddolmayıp kabul edile. Sonra, en büyüğünden en küçüğüne kadar rütbe, tâyin ve aziller hususunda katiyen hiçbir taraftan bu kullarına emir buyrulmaya ki işe kabiliyetli adam kullanıla... Daha sonra vüzera ve vükelâdan birinin ya malına veya şöhretine itibar edip şerik olarak ileri sürülerek istiklâlime halel verilmeye!.. Nihayet..."

Köprülü Mehmet Paşa sustu, sözlerinin etkisini anlamak ister gibi hafifçe Valide Sultan'a baktı, onun sesini çıkarmadığını, hareketsiz durduğunu görünce devam etti:

"- Nihayet, bu kulların hakkında garez ve haset duyan

münafıkların sözlerine itimat olunmaya ve söz söyletilmeye; zira herkesi hakkına razı etmek ve hoşnut kılmak mümkün değildir. Bu sebepten sadr-ı âzama düşman olanlar ve haset duyanlar çoktur!..."

Odada derin bir sessizlik oldu. Harem ağaları, hattâ Hazinedar Solak Mehmet Ağa endişeyle Valide Sultan'a baktılar. Valide Sultan kıpırdamıyor, ellerini bile oynatmıyordu... Neden sonra o ince ve endişeli ses biraz daha dinlenmiş gibi işitildi:

- Paşa, bütün şartlarının hepsi bu mudur?

"- Beli, devletlû sultanım, bu dört şart kabul buyrulursa sadaret hizmetinin uhdesinden gelirim."

"- Vallahülazîm bu ricalarına müsaade olunur. Lâkin işin uhdesinden gelemez, devleti hoşça idare edemeyip diğerleri gibi acze düşer, keseni doldurmaya çalışır isen akıbetini düşündün mü?"

- Başım sizindir, devletlû sultan!..

- Var şimdi hanene git, yarın sabah, Cuma namazından evvel padişah hazretleri seni huzuruna çağırıp bu dört şartının kabul edildiğini aynen tekrarlayacak. Boynu Eğri Mehmet Paşa'dan mührü alıp sana verir. Bu zamana kadar kimse bir şey duymaya!..

- Emrin başım üstüne, devletlû sultan!..

Köprülü Mehmet Paşa, diz çöküp yer öptü, sonra geri geri çekilerek kapıya vardı. O zaman Valide Sultan'ın sesi tekrar duyuldu:

- Paşa, Şal Kapısı'na kadar, saldığımız haberci seni yalnız mı getirdi?

- Hayır sultanım, yanımda birkaç adamım vardı.

- Ben onları tanır mıyım?

- Birini tanısanız gerek.

- Kimdir?..

- Cuma derler, eski bostancılardan bir yiğit!..

- Bilirim, onun bir de Uluğ denilen bir dostu varmış.

Bunca yıl fermanlı dolaşırmış!.. Demek düşündüğüm gibi çıktı; bu kadar senedir ne yaparlar ise hep senin için yaparlarmış. Geçenlerde Bâb-ı Hümâyûn önünde halkı başına toplayıp çekinmeden bunca dert ve belâyı, devletin felâketini saraya bir kere daha duyurmak isteyen Cuma değil midir?

- Beli devletlû sultanım...

- Ona benden selâm söyle, iltifatım üzerindedir. Ondan haz etmişizdir!.. Ayrıca fermanlı olmadıklarını kendilerine ilet!.. Zira padişah hazretleri her ikisini de af eylemiş, Isparta'da olduğu söylenilen çiftliklerini geri vermiştir.

- Baş üstüne sultanım!..

Köprülü yine eğildi, tam geri dönecekti ki, Turhan Sultan'ın çekingen sesi bir kere daha işitildi:

- Paşa, Cuma Ağa bundan sonra da mı senin yanında çalışır?..

- Eğer isterse, bana hizmeti büyük olur sultanım!..

- Onu yanıma almayı düşünürdüm. Ama görüyorum ki sana lâzımdır!..

Valide Sultan'ın göğsü hafifçe kıpırdadı, birbirine kenetlenmiş gibi duran parmakları oynadı, sonra arzu etmediği bir düşüncenin baskısından kaçmaya çalışan bir insanın kararıyla başını salladı, sesine katı bir ifade vermeye gayret ederek:

- Yolun açık olsun paşa, dedi, göreyim seni bu devlete nice hizmet edesin!..

Bu suretle Topkapı Sarayının harem dairesinde, kızlar ağasının odasında devletin kaderini değiştiren bu toplantı bitmiş, Osmanlı tarihinde yeni bir devir başlamıştı...

Vakit artık süratle ilerliyordu... Harem dairesinin loş koridorlarında yüzündeki peçesini kaldırmış, ince yapılı bir kadın, ipek hışırtısı içinde, bir hayalin etkisinden kurtulamamış gibi sendeleyerek gözleri yarı kapalı Valide Sultan dairesine doğru yürüyordu!..

Kaderin Çizdiği

HENÜZ etraf karanlıktı, 17 Temmuz 1657 sabahı daha başlamamıştı. Çanakkale civarında kurulan Sadr-ı âzam Köprülü Mehmet Paşa'nın karargâhında nöbetçilerden başka herkes uyuyordu... Bir de vezir-i âzamın otağının gerisindeki bir çadırda hafif bir ışık yanıyordu. Çadırın önüne bağdaş kurup oturan birkaç kişinin gölgesi birbirine karışmıştı... Sahipleri ise, karanlık gecenin içinde lâcivert bir şerit gibi uzanan Çanakkale Boğazı'na bakışlarını çevirmişlerdi. Gökte yıldızlar parıldıyordu... Yaz günlerinin ılık havasını taşıyan bir rüzgâr, arada sırada açık göğüsleri okşuyordu. Kimse konuşmuyordu... Ne elleri bıyıklarında düşünceye dalan Cuma, ne Uluğ, ne de biraz geride oturan Tatar İlyas ile Yeğen Hüseyin ağızlarını açıp bir tek kelime söylüyorlardı. Hepsinin zihninde, geride bıraktıkları bir yıla yakın koca bir zaman parçasının örttüğü anılar, dile gelmiş gibi canlanmıştı...

Ve yine hepsi birkaç saat sonra günün pembe ışıklarıyla birlikte Osmanlı donanmasının Venediklilere yapacağı hücumun endişesini yaşıyordu. Geçen yılın Eylül ayından bu yana akıp giden on ay, birçok olaylara sahne olmuştu. Köprülü Mehmet Paşa'nın vezir-i âzam oluşuna herkes hayret etmiş, ulemâ okuma yazma bilmediğini,

ağalar Varvar Ali Paşa'ya yenilmesinden dolayı liyakatsizliğini, bir kısımları da müflis bir insanın hiçbir işi göremeyeceğini söylemişlerdi. Fakat o, bu lâflara aldırmamış, yılmadan, gecesini gündüzüne katarak çalışmaya başlamıştı.

Evvelâ işe yaramayanları, çıkarlarını düşünenleri, fitneci ve zorba grubunu sürmek veya suçlarına göre cezalandırmak suretiyle devletin kanını emmelerine mâni oldu. Asileri idam etmekten çekinmedi. Devletin maliyesini düzeltme yoluna gitti. Çalışmadan birkaç yerden para alanların maaşlarını kesti. Dini oyuncak yapan mürteci ve softa bozuntularına gerekli cezaları verdi. Hattâ Cuma'nın nerede rastlasa üzerlerine saldırmamak için kendisini güç zaptettiği Kadızadeleri sindirdi, şeyhlerini sürgüne gönderdi. Halk memnundu, devlet işleri düzgün gitmeye başlıyordu. Fakat Köprülü Mehmet Paşa yine de yılmadan çalışıyor, çıkarları sarsılanların aleyhindeki çabalarına hiç merhamet duymadan karşı koyuyordu...

Köprülü Mehmet Paşa sadarete geçince, kendisiyle birlik olan bütün dostlarına birer görev vermek istemişti... Fakat onun bu teklifini hiçbiri kabul etmemişti. Kasım Ağa, Reisülküttap Mehmet Efendi, Hoca Mehmet Efendi, Hazinedar Mehmet Ağa hattâ Ahmet Ağa hep birden:

- Bizim işimiz burada bitti paşa kardeş, demişlerdi, yaşımız ilerledi. Sen daha işbileni, daha gencini etrafına toplayıp bu devleti hoşça idare edersin. Bize bundan sonra başka ne mansıp gerek?

Veli Ağa ise Enderun'daki eski görevinde kalmayı istemiş, Emin Hoca yağlıkçı dükkânından ayrılmamıştı.

Tatar İlyas, zorla sadr-ı âzam müteferrikaları arasına alınmış, kendisine ağalık verilmişti. Yeğen Hüseyin vaktiyle yaptığı eşkıyalığından dolayı affedilmekle beraber ufak da olsa hiçbir iş kabul etmemiş:

- Beni Cuma Ağa'mdan ayırmayın, diye yalvarmıştı. Onun yanında kalayım, ona hizmet edeyim, bana başka iş ne gerek?...

Uluğ ise Köprülü'nün şiddetli ısrarı, Cuma'nın yalvarması sonunda, bir tuğ ile sancak beyi olmuştu. Fakat doğrudan doğruya bir görev almak arzulamadığından bir süre Köprülü'nün yanında hizmet etmesi uygun görülmüştü. Cuma'ya gelince, sadr-ı âzam onu kethüdası yapmak istemişti. Cuma her defasında Köprülü Mehmet Paşa'nın elini öpmüş:

- Olmaz paşa baba, diye diretmişti. Artık kocamaya yüz tutmuş, kuvvetten düşmüş Cuma'dan ne hayır gelir? İzin ver, unvansız yanında kalayım. Sonra, Derya Efendimizin çiftliğine, İzzet Çelebi ve Tuğrul Bey ile çekileyim. Hem efendi hazretlerinin hâtırasını anayım, hem de Tuğrul Beyi bir hoşça adam edip, devlete bir er daha yetiştireyim... Nasıl olsa Uluğ Beyimiz er geç bir sancağın başına geçip bizden ayrılır. Bunca yıl harap duran çiftliğe, efendi hazretlerinin mezarına bakmak bize düşmez mi?

İstanbul'da işler düzelip halka güven ve sükûn gelince Çanakkale'ye gidilmesine, Boğaz'ı Venedik donanmasından temizleyip Bozcaada ve İmroz'un geri alınmasına karar verilmişti. Fakat Köprülü Mehmet Paşa, askere, hele donanmaya hiç güvenemiyordu... Buna rağmen devletin şeref ve haysiyetini kurtarmak ve Girit'te savaşan askerlere yardım edebilmek için her ne olursa olsun bu savaşı göze almıştı. Donanmanın birinci kısmı Kaptan-ı Derya Topal Mehmet Paşa kumandasında harekete geçtikten sonra, ikinci kısmı da acemi gemiciler, yıllardan beri başıboş dolaşmış yeniçerilerle doldurularak yola çıkarılmıştı...

Bundan sonra Köprülü Mehmet Paşa, Çırpıcı Çayırı'na kurulan ordugâhındaki tuğlarının kaldırılmasını

emretmişti. Maiyet ve diğer vezir, bey, paşa askerleriyle birlikte Gelibolu yolu ile Çanakkale'ye geçmek üzere yola çıkmıştı. İşte şimdi günün ilk ışıklarıyla birlikte başlayacak savaşta Osmanlı donanmasının ne dereceye kadar başarılı olup olmayacağı endişesi zihinlerde büsbütün yer ediyordu. Eğer herhangi bir yenilme, bir gerileme olursa, bu mâneviyatı bozuk, senelerden beri kokmuş, çürümüş askeri toparlamak, tekrar savaşa sürmek pek güç olacaktı. O zaman İstanbul'daki hasımları, Köprülü'ye hâlâ diş bileyen sipahiler ayaklanabilirler, Valide Sultan ve padişahı verdiği söze rağmen kandırırlar, Köprülü'nün elinden mührü aldırabilirler, hattâ öldürebilirlerdi. Bunca emek, bunca gayret, bunca dökülen kana yazık olur ve devlet, sonu bilinmeyen bir yöne doğru sürüklenip giderdi. En çok güvendikleri insan Valide Sultan'dı. O hassas kadın, kendileri kadar devletin durumunu biliyordu. Belki diretir, vaziyetin düzelmesini bekleyebilirdi. Ama onun da dayatması ne kadar devam edebilirdi? Taht tehlikeye girdiği anda oğlunun ve kendinin selâmeti için gerilemeyeceğini kim temin edebilirdi?..

Cuma elini bıyıklarından indirdi, sonra ellerini koyacak başka bir yer bulamamış gibi tekrar bıyıkları ile oynamaya başladı... Şimdi Cuma'nın kulaklarına titrek ve endişeli bir ses geliyor, bir ipek hışırtısı duyar gibi oluyordu... Ayrıca gayet hoş bir kokuyu, sanki rüzgâr tâ İstanbul'dan, loş ve karanlık bir dairenin atlas döşeli sedirinden alıp önüne katarak getirmişçesine Cuma'nın ciğerlerine dolduruyordu!.. Cuma, Valide Sultanı bir görse, gözleri ve elleri bağlı olmayarak karşısında diz çöküp güzelliğini, şöyle bir seyretse:

- Sen telâş etme sultanım, derdi, padişahıma kimse el uzatamaz, biz buradayız. Bunca emeği yerle bir edip yanlış bir karar alma!..

Sonra Turhan Sultan'ın gülümsemesi, endişelerinden uzaklaşabilmesi için ona hikâyeler anlatır ve bir kerecik de elini tutup okşayıverirdi!.. Ne çıkardı sanki Valide Sultan da Köprülü Mehmet Paşa'ya, kendisinden hoşlandığını söylememiş miydi? Hizmetine çağırmamış mıydı? Onun ne kadar yalnız, ne kadar hassas olduğunu bilmeyen mi vardı?..

Cuma birden silkindi, süratle iki elini birbirine kavuşturarak:

- Boynu kopası herif! diye söylendi... Bak neler düşünürsün? Haddini bil, sen kim oluyorsun ki, Valide Sultan'ın elini tutup okşamaya kalkışıyorsun? Yoksa aklını mı kaçırdın, behey gafil?!..

- Ne dedin Cuma?..

- Şey, ben mi bey? Ne derim ki? Artık sabah olur, donanma-yı hümâyûn nerede ise harekete geçer, Allah cümlemizin yardımcısı olsun!..

Nitekim etraf yavaş yavaş aydınlanıyordu. Karşı sahillerde bazı kıpırdamalar seziliyor, yer yer etrafa yayılmış çadırların yanında koşuşanlar görülüyordu. Boğazın iki yakasındaki önemli yerlere konulan topların başında bulunan askerler gülle taşıyorlardı...

Birden mehter takımı növbet vurmaya başladı. Sabahın ilk ürkek ışıkları, mehter takımının coşkun nağmesi altında canlanmış gibi renk değiştirirken, çok yakınlarından bir Kur'an sesi duyuldu... Bir asker koşarak yanlarına sokuldu:

- Sadr-ı âzam efendimiz geliyor! diye bağırdı...

Hepsi ayağa kalktılar. Köprülü Mehmet Paşa hafif bir zırh giymiş, beline kılıcını kuşanmış olduğu halde gözüktü. Dinçti, azimli görünüyordu:

- Sabahınız hayır olsun kardeşler!..

- Hayırlı sabahlar olsun paşa baba!..

- Emrimiz ve dün gece yaptığımız konuşma üzere donanma nerede ise küffâr üzerine harekete geçer, benimle gelin, bir uygun yerden seyredelim.

Hemen yürümeye başladılar, Boğaz'a hâkim bir yere varınca sadr-ı âzam durdu ve ellerini göğe kaldırarak:

- Allahım, diye yalvardı, sen bizi başarıya götür, yüzümüzü kara, gönlümüzü yaralı kılma!..

- Âmin!..

Birden hücum işaretini veren ilk top Soğanlıdere'den atıldı. Arkasından Küçük Küpes'teki buna cevap veriyormuş gibi güllesini savurdu... Mehter takımı büsbütün coştu... Tekbir sesleri tepelerden aşarak Boğaz'a doğru yayılmaya başladı... Ve Türk donanması sahilden uzaklaştı... Bu sırada Venedik donanması da göründü... Cuma kendisini zaptedemeyerek olanca kuvvetiyle bağırdı:

- Hadin kurtlarım, koman yiğitlerim!..

Fakat hayret, Türk donanmasında belirli bir çekingenlik göze çarpıyordu, sanki saldırı değil de savunma yapıyorlarmış gibi oyalanıyorlardı!..

Birkaç top patladı... Bir geminin direği çatırdadı... İki Osmanlı mavnası düşman hatlarına ancak sokulabildi. Bu anda ihtiyar Köprülü'nün yaşından umulmayan bir sesle sanki gemilerden duyulacakmış gibi haykırdığı işitildi:

- Çektiriler, kalyonlar ne durursunuz? Saldırın!..

Fakat yine de iki mavna hariç diğerleri sanki karakol geziyorlarmış gibi açılmışlar, düşman toplarından sakınmak için gerilerde kalmışlardı...

Bir gülle öndeki mavnalardan bir tanesinin üzerine düştü... Feryatlar, imdat sesleri tepelere kadar yükseldi... Kendilerini denize fırlatanlar, dalkılıç Venediklilere saldıranlar görüldü... Düşmanın iki süratli gemisi ise diğer mavnayı kuşatıverdi...

- Batıyor!.. Ötekisi de yakalandı; bu Süleyman Kaptanın mavnasıdır. Çarpışıyorlar, yenilecekler.

- Koşun kancıklar, yoldaşlarınızın imdadına yetişin!..

Bütün gayretler boşuna gidiyordu. Türk kalyonları yana kaçmışlar, buldukları uygun bir rüzgârla Boğaz'dan çıkıp kaybolmuşlardı. Yeniçerilerin bindiği çektiriler ise karşı sahillere, Rumeli tarafına yanaşmıştı; içindekiler de karaya çıkıp harbi uzaktan seyre başlamışlardı. Geri kalan gemilerde de, telâş ve korkunun hüküm sürdüğü anlaşılıyor, ne yapacaklarını şaşırmış vaziyette yeniçerilerin arkasından sahile doğru kaçtıkları görülüyordu...

Şimdi Köprülü Mehmet Paşa olduğundan çok daha fazla yaşlanmışçasına eli ayağı titriyor, etrafını seyretme cesareti yokmuş gibi başını önüne eğip gözyaşlarının beyaz sakalını ıslatmasına aldırmadan ağlıyordu....

- Paşa baba, ben gayri sabredemem, sahilde yedek bekleyen çektiriye atlayıp yakalanan mavnayı kurtarmaya giderim!..

Bu Uluğ'un sesiydi; hiddetli konuşuyordu. Uluğ o anda ölmek isteyen, fakat ölmeden evvel birşeyler yapıp faydalı olmaya gayret eden bir insanın bezgin ruh âlemini yaşıyordu. Nitekim kimsenin cevap vermesini beklemeden geriye döndü, olanca hızıyla sahile doğru koşmaya baladı...

- Bey, neylersin, yaptığın iş doğru mudur? Hele dur, bu savaşta sana yer yoktur!...

Uluğ, Cuma'nın bu haykırışını işitmedi bile... O zaman Cuma, Köprülü Mehmet Paşa'ya döndü:

- Paşa baba, diye yalvardı, emreyle çevireyim şu gafili!..

Vezir-i âzam, gözyaşları arasında Cuma'nın elini tuttu:

- Bırak gitsin, dedi, bunca namert içinde mertlik gösterip bir nebze ümidimizi artırsın, askere şevk ve cesaret versin...

- Ya şehit olur ise?..

- Gönlüm asla razı değildir ama Derya Efendi'nin ruhu bizi affeyler...

- Öyle ise bana da destur ver onunla bile olayım!..

- Hayır, bir kişi yeter. Uluğ yedek bekleyen çektirideki ehil kaptan ve tayfa ile beraber açılıp onlara kumanda eder. Sen burada kal!..

Sonra Cuma'nın başka bir söz söylemesine vakit bırakmadan birden dikleşen omuzları hatta donmuş gibi kuruyan gözyaşları ile Köprülü Mehmet Paşa, kethüdasına seslendi:

- Ağa, tiz bu yaka ile karşı yakadaki topçulara haber sal, durmadan küffar gemileri üzerine ateş açsınlar. Zinhar hiçbiri Boğaz'dan içeri girmeye... Karada olan paşalarım, beylerbeylerim de bunu bilsinler ki, Boğaz hisarına düşman ayak basmaya!.. Hepimiz şehit oluruz, lâkin geri dönmek yok!..

- Başım üstüne devletlû vezir!..

Cuma'nın şimdi yine sol koluna bir uyuşukluk gelmiş, bir sızı kalbine yayılmaya başlamıştı. Âcizdi, bunu her fırsatta anlıyor, hayata küsüyor, hattâ inliyordu.

- Yeğen Hüseyin, Yeğen Hüseyin!.. Sen koş beyimin arkasından. Yalnız koma onu!..

- Hemen Cuma Ağa, bak gör düşmana neler eyleriz!..

Yeğen Hüseyin bir tazı gibi fırladı. O zaman Cuma hıçkırıklarını boğup, kalbinin sızısına aldırmadan bakışlarını denize çevirdi. Düşman gemileri etrafı topa tutuyordu. Her tarafta uğultu vardı... Tekbir sesleri, hattâ mehter takımı susmuş gibiydi... Süleyman Kaptanın mavnası tamamen teslim olmuş, atılan kalın bir halatla bir Venedik gemisinin yedeğine bağlanmıştı... Birden

sahilden bir çektirinin süratle uzaklaşmakta olduğu görüldü...

Bu sırada asla umulmayan bir olay oldu. Nereden geldiği anlaşılamayan beşer oturaklı iki kayık, Venedik gemisine yanaşıverdi. Ok yağmuru arasında dişlerine sıkıştırdığı kaması ile denize bir levent atladı... Kayıktakiler de Venedik gemisine ok atıyorlar, bir kısmı da kancalar fırlatıp geminin hareketine mâni oluyorlardı. Çektiri bu fırsattan yararlanarak Venedik gemisine iyice sokuldu... Şimdi bir ölüm kalım savaşı başlamıştı... Birden denize atlayan leventin halatlara sıçradığı, ağzından çıkardığı kama ile halatları keserek Türk mavnasını Venedik gemisinden ayırdığı görüldü...

- Kim bu?..

Geriden bir ağa cevap verdi:

- Alâiye Sancakbeyi Küçük Mehmet Bey olsa gerek devletlû vezir. Çünkü kayıklar onun kayıklarına benzer!..

Venedik gemisinin düştüğü kötü durumu gören diğer düşman gemilerinden iki tanesi dümen kırıp üzerlerine doğru gelirken sahildeki Türk topları ateşe başladılar. O zaman düşman donanmasında bir duraklama oldu. Boğaz'dan içeriye girenler geri döndüler. Mavnayı esir eden Venedik gemisi ise kaçmaya başladı...

Köprülü Mehmet Paşa:

- Allahım, dedi, hamdolsun sana; bu kadarı da yeter!.. Gelin benimle kardeşler. Şimdi şuradan birer kayığa atlayıp karşıya geçelim. O namertlere düşmandan yüz geri etmenin ne demek olduğunu öğretsem yeridir... Cellât dahi bizimle olsun...

Cuma ise bıyıklarını okşarken:

- Beyim kurtuldu, beyim yaşıyor, diye söyleniyordu!..

* * *

Köprülü Mehmet Paşa o gün kaçakların elebaşılarından yedi yüz kişiyi idam ettirdi. Cesetler açılan bir kuyuya atılırken karanlık yavaş yavaş çöküyor, sonu bilinmeyen günlerin başlangıcı olan bir gece etrafa yayılıyordu...

Kaçan askerler gemilerine girmiş, vezir-i âzam tekrar karargâhına dönmüştü...

Buna rağmen Türk donanmasına bir daha hücum emri verilmedi...

Ertesi sabah güneş yüzünü gösterirken Venedikliler bütün gemileriyle Boğaz'a yüklendiler. Böylece üç gün Türklerin karadan, Venediklilerin denizden yaptıkları top atışları ile savaş devam etti.

Üçüncü günün akşamı güneş henüz tepelerin ardına çekilmeden evvel Venedik Amirali Moçeniko'nun kendi amiral gemisi ile taarruza geçtiği görüldü. Venediklilere yardım eden diğer devletlerin donanması da renk renk bayraklarla süslenmiş olduğu halde bu saldırıya katıldı. Türk donanması ortada yoktu!.. Hepsi bir köşeye sinmişti. Amiral Moçeniko, Türk toplarına aldırmıyordu... Bütün süratiyle Boğaz'ı geçiyor, Osmanlı baştardasını ele geçirmek için dümen kırıyordu...

Vaziyet korkunçtu; Venedikliler Çanakkale'de durdurulamazsa Marmara'da önlerine çıkacak hiçbir kuvvet yoktu. Onlar için bundan sonra ilk hedef İstanbul'du. Osmanlıların payitahtı, tarihî belde yıkılmaya mahkûmdu.

Köprülü Mehmet Paşa elleri ile yüzünü kapattı; için için ağladığı, hattâ inlediği anlaşılıyordu. Birden elini yüzünden çekti, kupkuru olmuş dudaklarında sanki biraz evvelki üzüntüsünden hiçbir iz kalmamış gibi gür bir sesle bağırdı:

- Paşalar, beyler, ağalar!.. Burada seyirci kalmakla işler düzelmez; hepimiz birer gemiye binip kanları kurumuş askerin ayak diremesine bakmadan, küffara deryada

karşı çıkarız. Karşı koyan yeniçeri taifesinden, levent bozuntusuna dek hepsini gemi direklerine asmanız için şimdiden desturum vardır. Ya derya mezarımız olur, ya şerefimizi kurtarırız!..

Herkes birbirinin yüzüne baktı. İş, kara cengi olsa hiç oyalanmadan ölünceye kadar çarpışırlardı. Fakat korkudan ne yapacağını bilmeyen, mâneviyatı tamamen bozulmuş bir donanmayı nasıl harekete geçireceklerdi? Bir an hiç kimse cevap vermedi... Sonra Uluğ'un sadr-ı âzama yaklaştığı görüldü:

- Paşa baba, dedi, izin ver de ben Moçeniko kâfirinin baştardasını havaya uçurayım.

- Bunu nasıl yaparsın?!..

- Sahildeki yedek çektirinin baş tarafına barut doldururum. Süratle kâfir gemisine burundan dalıp barutları ateşlerim. Bu suretle Moçeniko, gemisi ile birlikte öteki dünyaya göç eder. Başsız kalan kefere ne yapacağını şaşırır, bizim gemilerimiz ise bundan cesaret alıp Venediklilerin üzerine çullanır.

Uluğ sözünü henüz bitirmişti ki, titrek fakat hiddetli bir ses işitildi:

- Ya sen ne olursun bey!..

- Allahıma kavuşur, şehitlik şerbetini içerim.

Birden Cuma ortaya atıldı, Sadr-ı âzamın karşısında bulunduğunu unutmuş gibi ellerini bıyıklarına attı:

- İmkânsız! diye bağırdı. Bey, sen daha kefere baştardasına varmadan bir top ateşi ile yolda batıverirsin. Sonra şey!.. Öyle ya bey, sen barut nasıl ateşlenir bilmezsin ki, bunu yapsa yapsa eski bir bostancı yapar!.. Hani kusurumu affeyle, ne de olsa bu işlere senden daha fazla elim yatkındır. Paşa baba destur eyle, bu işi ben yapayım. Küçük bir gemiye binip ağız tadıyla Moçeniko kâfirini cehenneme yolcu edeyim. Hem bey, benim kadar yüzmesini beceremez!..

Köprülü Mehmet Paşa her ikisine de sevgiyle baktı:

- Beli, dedi, iyi tedbirdir. İkinizden birini...

Fakat sözünü tamamlayamadı. Şiddetli, kulakları zedeleyen bir gürültü duyuldu. Derhal başlar Boğaz'a çevrildi. Bir anda herkesin dudaklarında bir gülümseme, gözlerinde bir neşe belirdi...

Venedik amiral gemisi alevler içinde yanıyordu!.. Direkler devriliyor, yelkenler tutuşuyor, tahta parçaları havaya uçuyor, koca tekne kızıl bir renge boyanmış gibi suların üzerinde sürükleniyordu... Tekrar korkunç bir patlama işitildi ve Moçeniko'nun gemisi ikiye bölünüp sulara gömülüverdi.

- Kim yaptı bunu, nasıl oldu, hemen anlayın!

Biraz sonra koşmaktan nefesi kesilmiş bir asker, sadrı âzamın önünde yere kapandı:

- Müjde! Kumburnu'ndaki metrislerden Kara Mehmet ismindeki bir topçunun attığı bir gülle ile Moçeniko'nun gemisi havaya uçtu... Topçular ferman beklerler!..

- Durmasınlar, ellerinde ne kadar gülle varsa düşmana savursunlar. Biz dahi donanma ile kâfire karşı çıkarız. Gemilerimiz küffara iyice yaklaşmadıkça ateş kesilmesin, haydi yiğitler...

Fakat Köprülü'nün sahile inmesine lüzum kalmadı. İki Venedik gemisinin daha yanmakta olduğu görüldü. Dört Türk çektirisi süratle düşmana yaklaşıyordu!.. Top atışları ise göz açtırmamacasına sıklaşmıştı... Bir anda şaşkına dönen düşman donanması dümen kırıp kaçmaya başladı. Çanakkale kurtulmuştu!..

* * *

İki günden beri Bozcaada'da çarpışıyorlardı... Adanın arka tarafına demirleyen Venedik, Malta ve Floransa gemilerinin atışına aldırmadan gece yarısı Kemerderesi mevkiine çıkarılan Türk askeri durmadan savaşıyordu...

Sadr-ı âzam, Çaybaşı(Trova)'ya gelmişti. En güvendiği adamlarını askerleri ile birlikte gemilere bindirip durmadan Bozcaada'yı gönderiyordu.

Venedikliler adanın kalesinden kurşun yağdırıyor, acele siperlere giren Türk askerleri ise yavaş yavaş kaleye yaklaşıyordu...

Uluğ yanında yere uzanmış etrafa bakan Cuma'nın kolunu tuttu:

- Cuma, dedi, burada durup, bu kâfirleri seyir ile mi ömrümüzü geçireceğiz?

Cuma büyük bir üzüntüyle Uluğ'a baktı, yorgun bir sesle:

- Bey, diye cevap verdi, acelen ne? Biraz evvel arkamızdan karaya asker çıkaran düşmanı denize dökmedik mi, bizi iki ateş arasında bırakmak için aynı anda kaleden taşra çıkan kale muhafızlarını geri püskürtmedik mi, daha ne istersin? Şimdi sadr-ı âzamın yeni emrini beklesek yeridir.

Uluğ içini çekti, tepesinde vınlayan bir kurşunun yapışkan sesine aldırmadan:

- Yerimde duramam! diye fısıldadı... Donanmanın şerefini kurtarmak bize düştü, şimdi de Türkün ne olduğunu bu kafirlere iyice göstermemiz gerek.

- Buna kim ne demiş bey, lâkin şu anda doğru değildir. Biraz sabreyle; inşallah yakında şu burçlara tırmanıp Venediklilerin tepesine iniveririz. Daha lâğımlar patlayıp top ateşiyle adamakıllı kale dövülmedi...

Uluğ cevap vermedi... Her ikisi de düşüncelerini dağıtmak için etrafı seyre başladılar...

Bir top gürledi, bunu bir ikincisi, bir üçüncüsü izledi. Feryatlar, küfürler duyuldu, düşmanın kurşun ve ok atışı gittikçe sıklaşmaya başladı. Şimdi Uluğ âdeta gülüyordu. Cuma'ya iyice sokulmuş, bakışlarını ondan ayırmaz olmuştu.

- Bak, karşıdaki kale bedeni delindi, ben giderim Cuma!.. Köprülü Paşa'nın emrime verdiği askerlerin en başında bu gedikten içeri girip bu işi tamamlayıveririm!..

Cuma süratle bir elini bıyıklarına atarken öteki eliyle Uluğ'un bileklerine yapıştı:

- Sen bir yere gidemezsin bey, diye bağırdı...

- Neden?..

- İznim yoktur...

- Bana kim karışır?

- Ben!.. Desturum olmadıkça bundan sonra hiçbir yere adımını bile atamazsın. Senin maksadını anlarım ben, ölmek istersin!..

- Ölmek değil, şehit olmak isterim. Sevinmez misin, Uluğcuğum şehit oldu diye öğünmez misin?

- Hayır!.. Daha sıra sana gelmedi, nöbette olanlar var. Onlar dahi görürsün ki, hiç acele etmezler. Çanakkale'de çektiriye binip mavna kurtarmaya kalkışmak, barut yüklü gemi ile düşman baştardasına hücuma yeltenmek, şimdi de yalın kılıç şu surlara tırmanmak niye? Hep görürüm, sahilden gerilerimize gelen düşmana dahi açık vererek saldırırsın, kendini korumak hatırından mı geçmez? Ben sana böyle mi öğrettim? Kal olduğun yerde. Şunu bil ki, zor ile şehit olunmaz.. Allah nazarında da makbulü yoktur. Hem senin bu hareketini işitirse o mavili kadın dahi inim inim inleyip kıyamete dek yanar. Bırak hatun arada sırada senin sağlık haberini aldıkça mutlu olup ömrünün geri kalan kısmını hoşça geçirmeye çalışsın...

- Şimdi de mavili kadın mı, bunu da nereden çıkardın Cuma?

- Sen bu eski bostancıyı aptal mı sanırsın? Yaşım elli oldu, elbet bugüne dek biz de bir şeyler gördük!.. Hele seni ben anlamazsam kim onlar? İçinin ateşinden, ayrılık acısından yerinde duramayıp ne yapacağını bilmez, ölümü özlersin. Yağma yok, ben ne güne dururum? Bunca

yıl seni kendi elimle ölümün kucağına atayım diye mi çırpındım? İnşallah umumî yürüyüş emri gelir, hep beraber şu surlara tırmanırız. O zaman kimin şehit, kimin gazi olacağı bilinmez.

Cuma yorulmuş gibi sustu. Uyuşmakta olan sol koluna uğuşturdu. Sonra Uluğ'un hiç sesini çıkarmayıp bakışlarını surlara çevirdiğini görünce:

- Kusurumu bağışla bey, diye fısıldadı, seni kırdım bilirim. Bir hayli ağır lâf edip kalbini incittim. Hele sadr-ı âzamın yanında, barut ateşlemesini bilmezsin dememi ben dahi affedemem; sen her şeyi benden daha iyi becerir, benden daha iyi dövüşürsün. Ama gönül bu; seni çok severim, seni üzüntülü gördükçe içim parçalanır. Sen benim evlâdım, yavrumsun, seni Zeyneb'imden ayırt edemem; ben senin yaşamanı, mutlu olmanı isterim. Bundan sonra da...

Cuma sustu, boğazına düğümlenen hıçkırıkları zaptetmeye çalıştı fakat başaramadı, gözlerinden yanaklarına doğru süzülen gözyaşları arasında:

- Oh!.. Canım beyciğim, diye inledi, ne olur, bana söz ver; ölümü istemeyeceksin, çarpışırken açık vermeyeceksin.. Gerisini Allah'ın takdirine bırak!.. Söz ver beyim, söz ver ne olur!..

Daha fazla konuşmadılar. Şimdi Cuma'nın gözleri önüne Zeynep serilmişti. Yer yer ak düşmüş sarı saçları, hafif çizgilerle çevrilmiş mavi gözleri ve hasretten titreyen dudaklarıyla Zeynep ellerini kaldırmış dua ediyordu!..

Yanında da İzzet Çelebi vardı. Takkesini başına iyice geçirmiş, eline tesbihini almış, gözlerini açmış, yumruğunu dizine şiddetle vuruyor ve durmadan bağırıyordu İzzet Çelebi:

"- A cahil, a ne yaptığını bilmez şaşkın!.. Seni daha ne vakte kadar gözleyeceğiz? Artık sabrım kalmaz, bundan

sonra beklemeye de ömrüm yetmez!.. Dönün geriye!.. Bugüne dek sağlığınızdan bir haber dahi alamadık. Öldünüz mü, kaldınız mı? Hadi bana acımazsınız, şu kızcağıza da mı merhametiniz yoktur? Bunun hali ne olur? Dön geri hınzır oğlan, başladığın işi bitir!.. Yoksa senin haddini bildiririm!.."

Cuma alnını, önünde taze kazılmış toprağa değdirdi!.. Biraz ilerisinde durmadan kaleye kurşun sıkıp nâra atan yeniçerilerin gürültüsünden kurtulmak istiyormuş gibi kulaklarını tıkadı.

Cuma'nın alnı böylece toprakta uzun süre kaldı!.. Neden sonra Yeğen Hüseyin'in kendisine seslendiğini duyunca başını kaldırdı:

- Ağam!.. Alay çavuşları emir getirirler; Serdar-ı Ekrem, umumî yürüyüş ister!.. Uluğ Bey askerlerinin yanına gitti!... Ne emredersin?..

Cuma birden silkindi, hayretle gözlerini Yeğen Hüseyin'e dikti, onu yeni görüyormuş gibi süzdü:

- Ne dururuz? Haydin, beyin yanına!.. Onunla bile savaşalım, onu bir an gözden uzak tutmayalım!.. Anladın değil mi Yeğen Hüseyin?

- Beli Ağam!..

Bir top patladı, Allah Allah sesleri sıklaşmaya başladı, bir ses:

- Haydin kurtlarım! diye bağırdı...

Metrislerdeki asker birbirini itercesine hücuma geçti!..

Cuma ile Yeğen Hüseyin, Uluğ'a, birkaç saat evvel top atışı ile delinen kale duvarının dibinde yetiştiler!.. Uluğ eline kılıcını almış askerlerinin en başında, etrafından vızlayarak geçen kurşun ve oklara aldırmadan surlara tırmanmak için yer arıyordu...

- Geldim beyim, dayan!..

Uluğ, Cuma'ya sadece gülümsedi, sonra mazgallara atılan bir çengelin ipine yapışıp tırmanmaya başladı...

O zaman Cuma başka bir kanca, boş bir merdiven aradı, bulamayınca:

- Yeğen Hüseyin, diye bağırdı, ver sırtını bana, kaldır beni!..

Yeğen Hüseyin, kale duvarına elini dayadı... Cuma bir anda onun omuzlarında ayağa kalktı, sağ elini uzattı, bir çıkıntıya yapıştı!..

Biraz yukarıda dışarı fırlamış bir taş görüyordu; ona tutunduğu anda kendisini yukarı çekebilecek, çökük kale bedeninin tepesinde Uluğ'a yetişebilecekti!..

Cuma bir hamle daha yaptı ve sol eliyle çıkık taşı kavradı, ayaklarını Yeğen Hüseyin'in omuzlarından çekti fakat gayreti boşa gitti; sol eli artık hareket etmiyor, onu ancak güçlükle taşıyordu!.. Cuma bu anda duvara yapışmış vaziyette havada kalıverdi... Arkasından bir silâh patladı; tepeden bir Venedikli, Cuma'yı sıyırırcasına yere düştü!.. Sonra Yeğen Hüseyin'in sesi duyuldu:

- Vurdum kâfiri ağam!.. Üstün açık, başını uzatanı ben buradan haklarım!.. Hemen çık, hiç merak etme...

- Sen beye bak, Yeğen Hüseyin!.. Onu kolla...

- Bey tırmandı; çarpışıyor...

- Yanında kimse yok mu?

- Hayır!..

- Yetiş Hüseyin, yetiş evlâdım! Ben nasıl olsa bir kolayını bulur çıkarım!.. Sen beyi yalnız koma!.. Hemen kaleye tırman!..

- Şimdi ağam!..

Cuma'nın şakaklarından iri ter damlaları süzülüyordu!.. Dudakları birbirine kenetlenmiş, gözlerini kan bürümüştü... O böyle kalamazdı, beyini yalnız bırakmazdı; bir şeyler yapması, şu yere batası duvarın üstüne çıkması gerekti.

Cuma sağ elinin parmaklarını delercesine taşlara daldırdı, sağ ayağının burnunu hırsla vurdu, dizini bükmeye çalıştı. Şimdi toprak, taş ve Cuma arasında bir savaş başlamıştı!.. Kurşunlar vınlıyor, oklar atılıyor, kılıçlar şakırdıyor, nâra ve küfürler birbirine karışıyordu...

Nihayet Cuma sağ dizini bir tümseğe dayayabildi; o zaman hafifleyen ağırlığını biraz yukarı kaldırdı... Kurtulmuştu, tırmanabiliyordu, hem sol eli eskisi kadar ona ihanet etmiyor, biraz çalışıyordu... Cuma kalbine doğru yayılan bir sızıyı dişlerini gıcırdatarak gidermeye çalıştı, dizini yıkık kale duvarının üzerine dayadı... Tam bu sırada tepesinde bir gölgenin belirdiğini hissetti; bir kılıcın soğuk yüzünü görür gibi oldu!..

- Ağam dikkat, kahpe vuracak seni!..

Cuma bir çeliğin havada bıraktığı yapışkan ıslığı duyduğu anda tok bir ses işitti... Bir kılıcın sivri ucu, diz kapağının biraz ilerisine saplanırken tepesindeki adamın, üzerinden aşarak aşağıya doğru yuvarlandığını gördü...

- Yine vurdum ağam, bu sefer benim bıçağımla göğsünü deldim. Ver elini ağam; çekeyim seni yukarı...

- Demek benden önce çıktın kaleye Yeğen Hüseyin?

- Askerlerin merdiveni ile tırmandım ağam!..

Yeğen Hüseyin gülümseyerek Cuma'nın başucunda duruyordu; yüzü aydınlık, gözleri parlaktı!.. Eğildi, yana doğru döndü. Cuma'nın saygıyla elini tuttu, kendisine doğru çekti... Fakat işte o anda nereden geldiği bilinmeyen bir kurşun havada vınladı...

- Ağam, ben bittim!..

Yeğen Hüseyin, Cuma'nın elini bırakmış, surların üzerinde sallanıyordu... Tam alnının ortasından kıpkırmızı bir kan fışkırıyor, yüzünü kaplıyordu...

- Oğlum, Hüseyin'im, ne oldu sana?...

Cuma ayağa kalkmış, sağ eliyle Yeğen Hüseyin'i sarmıştı.

Yeğen Hüseyin başını Cuma'nın omzuna dayadı, dizleri burkuldu, ağzından ince bir kan şeridi süzülürken güçlükle mırıldandı:

- Cuma Ağam hakkını helâl et!.. Ben gidiyorum gayri!.. Yalnız hiç gam çekme!.. Ben bahtlıyım, hem de çok bahtlı!..

Yeğen Hüseyin daha fazla konuşamadı, başı Cuma'nın omzundan kaydı, gözleri bir noktaya dikili olduğu halde son nefesini verdi. O zaman Cuma onu dikkatle yere bıraktı, saygıyla önünde eğilip hâlâ kanayan alnına dudaklarını değdirdi:

- İşte şehit oldun Yeğen Hüseyin!.. Sen er oğlu er idin!.. Elin kana bulanmıştı ama alnın pâk ve açıktı... Bu alnı öpmek gerek.

Cuma doğrulduğu zaman artık ağlamıyordu... Sol kolu tamamen aşağıya sarkmış, sağ eli bütün şiddetiyle kılıcına yapışmış, gözleri kan içinde, üstü başı paramparça olduğu halde avının üzerine atılmaya hazır bir panter gibiydi:

Süratle kılıcını çekti, olanca hıncıyla ileriye atıldı... Şimdi Uluğ'un yanındaydı... Vuruyor, kırıyor, öldürüyordu!.. O kadar kendinden geçmişti ki, arkasından gelenler, surlara tırmanan yeni kuvvetler, onun inip kalkan sağ kolunun sürati karşısında hayrete düşüyorlar, hattâ ürperiyorlardı!..

Bir kılıç Cuma'nın sol koluna girip çıktı... O buna bile aldırmadı, sadece:

- İyi oldu, diye düşündü, kopası bundan sonra zaten bir işe yaramayacaktı...

Cuma tekrar saldırdı... Bir taraftan da Uluğ'u kolluyordu; onun kapalı bir şekilde döğüştüğünü gördükçe seviniyor, içine güvenlik geliyordu.

- Cuma koluna ne oldu? Kan içerisindesin!..

- Aldırma bey!.. Bir hu daha diyelim... Bak düşman yüz geri ediyor!..

- Dayan öyleyse Cuma'm... Karşımızdakileri iyice sürersek öteki askerler cesaret bulup surlarda tutunurlar!..

Artık etraf kararıyordu... Uluğ'un önünden kaçan Venedikliler, iç kaleye sığınmak için çare arıyorlardı!.. Nitekim gecenin koyu rengi, siyah bir tül gibi kale burçlarını örtmeye başlayınca düşmandan eser kalmadı... Silâh sesleri işitilmez oldu... Etrafa Ağustos gecelerinin rutubetli sıcaklığı yayıldı... Gökte parlayan yıldızlar, surların üzerinde kımıldayan askerlerin gölgelerini kale bedenlerinden aşağıya döküyordu... Şimdi onların önünde iç kaleye sığınmış düşman, gerilerinde ise o anda her nedense yardımı kesmiş Osmanlı ordusu vardı...

Uluğ, yanında yorgunluktan soluyan bir çavuşa seslendi:

- Tiz bütün askeri dolaş, herkes silâh elinde olduğu yerde otursun, nöbet ile uyusunlar, yarın sabah erkenden iç kaleye yürür, zaferimizi sadr-ı âzamımıza müjdeleriz... Başka bir çavuş da ip ile aşağıya sarkıp gerideki askerlerimize sağ salim burada olduğumuzu, etraf aydınlanınca tekrar hücuma geçeceğimizi söylesin!..

Çavuş karanlıkta kaybolunca, Uluğ Cuma'ya döndü:

- Cuma'm, diye seslendi, yaran nasıl? Herhalde derin olmasa gerek. Şimdi onu ben kendi elimle yıkarım, bir iki güne kadar bir şeyciğin kalmaz!..

Cuma içini çekti. Bilinmeyen bir yöne doğru kayan bir yıldıza bakışlarını çevirdi:

- Gidelim bey, dedi, Yeğen Hüseyin'i bulalım!...

- O nereye kayboldu?

- Şehit oldu!.. Benim yüzümden öldü. Bu gece sabaha dek onun başucunda oturup dua etmek isterim. Sen kolumu neyleyeceksin? Birkaç yerinden sıyrılmış, sarıver-

dim. Yalnız bey, sen nasılsın, yaran filân yok ya, ölümü düşünmezsin değil mi?

- Ben iyiyim Cuma, gel etme, Yeğen Hüseyin'i aramadan evvel yarana bakayım, içim rahat etsin.

- Kurbanın olam, benimle uğraşma bey. Görmez misin ki, sapasağlam karşında dururum, bir şeyim olsa...

Cuma sözünü tamamlayamadı... Bir anda şiddetli bir gürültü işitildi... Cuma'nın ayaklarını bastığı taş yığını oynadı, önlerinde bir uçurum açıldı... Cuma sendeledi, tutunmaya çalıştı, sonra dengesini kaybedip, bir boşluğa doğru yuvarlandı!

* * *

Gün yeni ağarıyordu. Bozcaada kalesinin bazı burç ve bedenleri tamamen çökmüş, âdeta yerle bir olmuştu.

Bey ve paşa askerleri sağa sola koşuyor, yeniçeriler hiddetle taş ve toprak altında kalmış arkadaşlarını çıkarmaya çalışıyordu...

Cuma yavaş yavaş gözlerini açıp etrafına bakındığı sırada karşısında bir adamın üzerine doğru eğilerek kendisini okşamakta olduğunu güçlükle fark edebildi...

- Cuma!.. Nasılsın?.. Bir şeyciğin yok ya inşallah?

Cuma bu sesi tanıyacaktı... Zihnini toplamaya, olayları koptuğu yerden yaşamaya çalıştı. Sonra birdenbire doğruldu, bütün vücudunun sızlamasına, sol kolunun kıpırdamamasına aldırmadan bağırdı:

- Tatar İlyas, sen misin? Beyimi gördün mü?

- Hayır Cuma Ağam, hele sen kıpırdama, onu da şimdi arar bulurum. Belki de askerleriyle birlikte iç kaleye girmiştir. Seni bir sedyeye koyup geriye götürsünler, üstün başın kan içinde. Biz Uluğ Beyi bulunca arkadan yetişiriz.

- Ne oldu bize?

- Venedikliler evvelden hazırladıkları lâğımları ateşleyip, siz burçların üzerinde iken dış kaleyi havaya uçurmuşlar, sonra da adanın arkasında bekleyen gemilerine binip kaçmışlar. Ada bizimdir artık!..

- Ya sen burada ne ararsın?

- Sadr-ı âzam gönderdi, sizlerden haber almak için sabırsızlanır.

- Her ne ise, biz seninle şimdi beyimi arayalım!.. Sağ elimden tut, kaldır beni ayağa! Beyime bir şey olmamıştır değil mi İlyas? Yan yana idik, Yeğen Hüseyin'i arayacaktık, birden patlama oldu... Eğer beyimin başına bir hal gelse idi buralarda görürdünüz!.. O aslan gibidir, hafif bir baygınlık geçirmiş, sonra düşmanın peşinden koşmuştur...

İlyas başını önüne eğdi, daha fazla konuşmamak için arkasında bekleyen iki askere seslendi:

- Cuma Ağa'yı sarsmadan götürün.

O zaman Cuma, insan gücünün ötesinde bir direnişle ayağa fırladı, evvelâ sendeledi, hattâ düşmemek için ayaklarını gerdi, kendisini tutmak isteyen iki askere:

- Çekilin, dedi. Beyimi görmeden bir yere gitmem... Hem bana ne olmuş ki, üzerimdekiler hafif bir sıyrık, hepsi o kadar...

O zaman Tatar İlyas, Cuma'nın sol kolunu tutunca irkilerek elini çekti:

- Cuma Ağam, senin kolun!..

- Kolumu bırak, sen bana bir şey diyeceksin, anlıyorum. Çekinme, söyle!..

- Şey!.. Bey, biraz yaralı da!..

- Onu gördün mü?..

- Beli, senden evvel...

- Nesi var?

- Nasıl söyleyeyim? Kaburga kemikleri kırılmışa benzer!.. Kendini hiç bilmez!.. Ama sabırlı ol!.. Elden ne gelir?...

- Allahım!.. Allahım!.. Götür onun yanına beni!.. Yalan söylersin, benimle eğlenirsin!.. Beyime bir şey olmadı değil mi? Yeğen Hüseyin'e mi acıyayım, Uluğ'cuğuma mı yanayım? Ya ben ne güne dururum?

Şimdi Cuma koşuyordu; onu durdurmanın, onu avutmanın imkânı yoktu!.. Başından külâhı düşmüştü... Sol kolu bir çengele asılmış gibi sallanıyordu, yüzü, hattâ bıyıkları kan pıhtılarıyla kıpkırmızı olmuştu. Yalnız gözleri cam gibiydi... Elbiseleri paramparçaydı.

- Nerede? Beyimin yerini söyleyin bana!.. Ben onu iyileştiririm!..

- Şurada Ağam!.. İleride yatar!..

Cuma, Uluğ'u gördü... Başı yana sarkmış, elleri göğsünde kavuşturulmuş, bir bacağı hafifçe kıvrılmış olduğu halde Uluğ kıpırdamadan yerde yatıyordu.

- Beyim!.. Beyim!.. Sen böyle mi olacaktın? Ama üzülme, işte Cuma'n yanındadır! Seni şimdi bir hoşça kucaklayıp rahat bir döşeğe yatırırım... O kemikcağızlarını öpüp öpüp iyileştiririm.

Cuma hemen Uluğ'un önünde diz çöktü, âdeta üzerine kapanırcasına eğildi, dudaklarını alnında, yanaklarında gezdirdi... Sonra onun hiç kıpırdamadığını anlayınca süratle doğruldu, kupkuru, tamamen anlamsız bakışlarını Tatar İlyas'a dikti:

- Yoksa, yoksa, yoksa?..

İlyas da yere diz çöktü, âdeta Cuma'yı kucakladı:

- Hayır, diye cevap verdi. Vallahi yaşıyor ama çok ağır!..

- Öyleyse götürelim, burada durmasın, toprakta yatmasın!..

- Cerrah gelecek, onu bekleriz; yolda sarsılması hiç doğru değil!.. Allah büyüktür Cuma Ağam; inşallah günün birinde tamamen iyileşir de, bu çektiklerimiz yanımıza kâr kalır!.. Hem cerrah senin de koluna baksın, yaralarını tımar etsin!..

- İlyas, ne olur kolumu kimseye söyleme, hem bey hiç duymasın, sonra üzülür!.. Bana kimsenin acımasını istemem!.. Kolumu sen tenhaca bir yerde sar, gerisini bana bırak!..

- Hayır Cuma Ağam!.. Cerraha söyleriz o baksın, sonra da tembih ederiz; kimse duymaz...

Cuma tekrar dizlerinin üzerine çöktü. Bir süre içi titreyerek, ne yapacağını şaşırmış bir insanın perişan haliyle Uluğ'u seyretti, sonra onun hafifçe inlediğini fark edince:

- Evet, diye bağırdı, yaşıyor!.. Yaşıyor!..

Bu bir sevinç, bu bir zafer haykırışıydı sanki...

Şimdi Cuma, Uluğ'un ellerini yakalamış, onları öpüyor, okşuyor, gözyaşlarıyla yıkıyordu...

Cerrah geldiği zaman onu, Uluğ'un yanından güçlükle ayırdılar...

İzzet Çelebi'nin Öfkesi

ULUĞ yine renkler diyarında dolaşıyordu. Masmavi bir kubbe altında, etrafı sarı, yeşil, lâl renkli çiçeklerle döşenmiş bir yolda ilerliyordu... Çok uzaklarda bir ufuk, önünde ise mavi bir deniz vardı... Uluğ buraya erişmek, gök ve denizin birleştiği yerde serinlemek istiyordu. Koşmaya başladı. Hava sıcaktı, terliyordu. Koştukça şakaklarından yanaklarına doğru süzülen terlerini kurulayacak bir mendili bile yoktu. Durdu, nefes nefese gelmişti; etrafına bakındı... Denize yetişemeyecekti fakat susuzluktan yanıyordu, serinlemesi gerekti.

O zaman kendine doğru uçarcasına yaklaşan, mavi bir tüle bürünmüş genç bir kadın gördü... İçi ferahladı, dudaklarındaki gülümseme gözlerine de yayıldı.

- Kadınım, diye fısıldadı, sen misin? Gel yanıma, benden hiç ayrılma olmaz mı?

Kadın göğsünden mavi renkli ipekli bir mendil çıkardı. Uluğ'un ateş gibi yanan elini tuttu, incitmekten korkarcasına şakaklarını kurulamaya başladı...

Oh!.. Ne kadar güzeldi!... Âdeta ılık bir rüzgâr esiyor, Uluğ serinliyor, huzura kavuşuyordu...

Uluğ birden gözlerini açtı!.. nerede olduğunu anlamaya çalıştı...

Perdeleri tamamen kapalı bir odadaydı... Karşıda tek kollu bir şamdan, sağda bir ocak vardı!.. Fakat mum yanmamış, ocak yakılmamıştı... Perdelerin aralıklarından süzülen günün kırık ışıkları, Uluğ'un yattığı sedire kadar uzanıyordu...

Dışarıdan top sesleri, sevinç nâraları geliyordu... Etrafta bir bayram gününün neşe taşıyan coşkun havası vardı...

Bir kadın Uluğ'un yanıbaşında diz çökmüş, bir eliyle onun elini hafifçe okşarken, diğer elindeki bir mendille de ürkek ürkek alnındaki terleri kuruluyordu...

- Uluğ Beyciğim! Allahıma çok şükür! Sen hiç gam çekme, yakında iyileşeceksin. Ben hep yanındayım.

Uluğ'a bu ses ve üzerine hafifçe eğilmiş bu kadın, hiç yabancı gelmiyordu...

Uluğ'un susuzluktan yer yer çatlamış dudaklarından kupkuru bir nefes döküldü:

- Teşekkür ederim!.. Teşekkür ederim!.. Demek buradasınız!.. Ama bu şamdan niye yanmıyor? Bu ocak neden sönmüş? Niçin sizin omuzlarınızda mavi tülünüz yok?

- Hava çok sıcak, ocağı tutuşturursak daha fazla terlersiniz beyciğim!.. Gece olunca da şamdanı yakarız!.. Ama benim mavi bir tülle gezinmemi istiyorsanız şimdi bir tane bulur omuzlarıma alıveririm...

Uluğ bir anda gözlerini kapadı, sonra hayretle sordu:

- Burası tepedeki ev değil mi? Dışarıdaki bu uğultu fırtınanın sesi değil mi? Siz gündüz de benim yanıma gelir miydiniz?

Genç kadın elini Uluğ'un alnından yavaşça çekti... Başını yana çevirdi, mavi gözlerine birdenbire dolan yaşları, yine o mavi gözlerde eritmeye çalışarak:

- Uluğ beyciğim, diye fısıldadı, hastasınız, dinlenmeme ihtiyacınız var... Biraz daha uyuyunuz... Sonra size hepsini anlatırım...

- Hayır!.. Şimdi söyle... Ben neredeyim? Yoksa sen benim mavili kadınım değil misin?

- Evinizdesiniz, kendi evinizde!.. Ben...

- Evet sen?...

- Ben Zeynep! Sizin Zeyneb iniz!

- Benim Zeyneb'im mi?

Uluğ derin bir nefes aldı... Sonra, sırtına doğru yayılan bir sızının acısına dayanamıyormuş gibi gözlerini tekrar kapadı... Şimdi, göğsü hafifçe kıpırdamaya, dudakları bir hayalin ismini hecelemeye başladı:

- Kadınım!.. Mavili kadınım!.. Seni çok seviyorum!..

O zaman Zeynep, Uluğ'un elini bıraktı, başını sedirin kenarına dayadı, gözyaşlarını içinde hapsederek hareketsiz kaldı!..

Dışarıdan hâlâ top sesleri geliyor, bayram günlerinin coşkun sevinci devam ediyordu... Gün, zamanın peşinden koşuyor, perdelerden süzülen kırık ışıklara yeni yeni şekiller veriyordu...

Nihayet top sesleri kesildi, akşamın kendine has renk ve sessizliği güne hâkim olmaya başladı... Oda kapısı yavaşça açıldı, ayaklarının ucuna basarak Cengiz içeriye girdi:

- Hanımım, dedi, İzzet Çelebi beni gönderdi, Beyi biraz da ben bekleyeyim, siz karnınızı doyurup dinlenin.

Zeynep hafifçe doğruldu, yeni görüyormuş gibi Cengiz'e baktı:

- Hayır!.. Ben beyimizin yanından ayrılamam!.. Sen, beybaba ile Tuğrul Beyin yemeklerini verirsin!..

- Ya siz?..

- Hiçbir şey istemem. Yalnız şu şamdanı yak, bana da mavi...

Zeynep sustu, solgun dudaklarını acı bir gülümseme kapladı, şakaklarından yanaklarına doğru bir kızıllık ya-

yıldı, sanki kötü bir şey yapıyormuş gibi başını önüne eğdi, neden sonra güçlükle işitilen bir sesle:

- Bana da, diye devam etti, mavi bir tül getir!.. Belki gece üşürüm, omuzlarıma alırım!.. Sonra beyimin soğuk suyu ile sirkesini her saat başı gelip tazelemeyi unutma; yine bu gece ateşten yansa gerek!..

Cengiz gittikten sonra zaman hep birbirini kovaladı. Tek mumlu şamdan eridikçe eridi...

Zeynep omuzlarında mavi tülü, Uluğ'un kuruyan dudaklarına damla damla su akıtarak, alnına, bileklerine sirkeli bez koyarak sabaha kadar hastanın yanından ayrılmadı.

Uluğ arada sırada gözlerini açıyor, titreşen bir mumun alevini, yanaklarında gezinen bir eli ve hafifçe dalgalanan mavi bir tülü gördükçe gülümsüyor ve yine renkli rüyalarına dönüyordu...

* * *

Günler geçti... Uluğ yatağının içinde, ekseriya günle gecenin renk değiştirdiğinin farkına varmadan, bazen bir kalenin tepesinde elinde kılıç düşman saflarına saldırdı, bazen Cuma'yla beraber bir sandalın içinde ufuklara doğru kürek çekti, bazen de bir atın sırtında, kucağındaki mavili kadını bir çam ormanının beyazlara bürünmüş örtüsü altında, bilinmeyen ülkelere doğru kaçırdı!...

O sabah güneş yeni doğmuştu!.. Evin içinde bir sessizlik, dışarıda derin bir sükûn vardı... Uluğ gözlerini yavaşça açtı... Sırtüstü yatıyordu... Odanın perdeleri yine kapalıydı, şamdandaki mum erimiş, kaybolmuştu!..

Uluğ etrafına bakındı... Bu odayı artık iyice tanıyordu... Bir türlü yanmayan ocağı, tek kollu pirinç şamdanı, unutulmuş gibi duran birkaç köşe minderiyle burası, onun son sığınağı olmuştu...

Beyninin uyuşukluğunu gidermek için başını oynattı, hattâ doğrulmak istedi... Fakat başaramadı, hemen kendini yatağa bırakıverdi!.. O zaman bütün vücudunun sargılar içinde olduğunu anladı... Konuşmak, Bozcaada surlarının üzerinde akşamın karanlığı içerisinde, kulakları paralayan bir gürültü arasında boşluğa yuvarlanışından sonra buraya nasıl geldiğini öğrenmek istiyordu... Niçin Cuma yanında yoktu?...

Uluğ tekrar bakışlarını etrafında dolaştırdı, odada kendisinden başka birisi daha vardı... Başını yana doğru uzattı; bir kadın yere oturmuş, yatağın ayak ucuna alnını dayamış uyuyordu...

Kadının omzunda mavi bir tül vardı... Uluğ güçlükle elini kaldırdı, susuzluktan yer yer çatlamış dudaklarını kıpırdattı:

- Kimsiniz?

O zaman kadın birden sıçradı... İki dizinin üzerinde koşarcasına Uluğ'un yanına geldi, hemen onun ellerini tuttu.

- Ah!.. Beyim, diye fısıldadı, affedin beni; uyuya kalmışım!.. Fakat bu gece çok sakindiniz... İçim rahatlamıştı!.. Sabaha karşı dalmış olacağım!.. Ne olur kusuruma bakmayın!..

- Zeynep, sen misin?

- Beli, Uluğ Beyciğim!.. Artık beni tanıdınız, hamdolsun iyileşiyorsunuz. Ama fazla konuşmayın, yorulmayın sakın!..

- Zeynep, anlamak istiyorum; bana teker teker cevap ver. Burası bizim evimiz mi?

- Evet beyim, bizim evimiz!..

-Yani Çanakkale'ye gitmeden evvel taşınıp hep beraber oturduğumuz ev mi?

- Öyle beyim...

- Ya bu perdeler neden sımsıkı kapalı?

- Buraya yaralı geldiğiniz gün hep kapalı durmasını istemiştiniz! O zaman daha iyi idiniz. Uzun yolculuğa rağmen hepimizi tanımıştınız fakat birgün sonra şiddetli bir ateş bastı, kendinizi kaybettiniz...

- Şey!.. Senin omuzlarındaki o mavi tül ne? Sen mavi tül örtünür müydün?

Zeynep cevap vermedi... Hattâ ellerini Uluğ'un ellerinden çekti, bakışlarını tamamen ondan kaçırdı...

- Niçin cevap vermiyorsun Zeynep?... Neden birdenbire benden uzaklaştın? Kaldır başını, söyle bana...

Zeynep yine sustu!.. Uluğ ellerini titreyerek uzattı. Zeyneb'in çenesinden tuttu, başını kendisine doğru çevirdi...

Zeyneb'in göz çukurlarında berrak ama çok berrak birer damla yaş parıldıyordu!.. Bütün yorgunluğuna rağmen mavi gözleri ışıl ışıl yanıyordu...

Yer yer beyazlaşmış sarı saçlarından bir tutam alnına düşmüştü. Gönlünü haykırıyormuş gibi dudakları solgun, yanakları renksizdi... Fakat o, bu haliyle dahi ılık ve tertemizdi...

Uluğ onu bir süre yarı gölgeli çakır gözleriyle seyretti... Uluğ'un bakışları Zeyneb'in bakışlarıyla karşılaştığı anda, Zeynep gözlerini kirpikleriyle örtmeye çalışıyor, gülümsemeye gayret ediyordu...

- Zeynep bana hâlâ cevap vermeyecek misin? Neden örtündün bu mavi tülü?

Zeynep Uluğ'un, çenesinde duran parmaklarını tuttu, sanki oradan cesaret alıyormuş gibi:

- Beni hoşgörün beyim, diye fısıldadı, hoşunuza gitmediyse şimdi çıkarırım.

- Hayır!.. Yalnız bunu örtmek nereden hatırına geldi?

- Siz istediniz!..

- Ben mi?..

- Beli, ateşler içinde yanarken bile omuzlarımda neden mavi bir tül olmadığını sordunuz...

- Başka bir şey söyledim mi?

- Ocağın ve şamdanın da yanmasını emrettiniz. Tepedeki evden bahsettiniz...

- Daha?..

- Şey... Hepsi bu kadar beyciğim...

Birden Zeynep'in göz çukurlarında donmuş gibi duran iki damla yaş aşağıya doğru süzülmeye başladı... Bu yaşlar onun renksiz yanaklarını yıkarken, solgun dudakları gülümsemek istercesine kıpırdıyordu...

Uluğ parmaklarını oynattı, sonra gücünün yettiği kadar Zeyneb'in elini sıktı:

- Ağlama Zeynep, dedi, seni gözleri yaşlı görmek istemem, benim yüzümden acı çekmeni arzulamam... Hem niçin ağlıyorsun?

- Ağlamıyorum ki beyim!.. Neden ağlayacak mışım?.. Gözyaşlarım sevinçten!.. Siz artık iyileşiyorsunuz, ben hayatımın en mutlu gününü yaşıyorum...

- Öyleyse babanı çağır bana, Cuma'mı görmek istiyorum... Yoksa uyuyor mu?

- Babam mı?

- Bir şey mi oldu ona?

- Görmedim!.. Tatar İlyas Ağa, Limni'de diyor... Sadrâzam, Bozcaada'dan sonra Limni adasının da alınması için Kaptan-ı Derya Topal Mehmet Paşa ile birlikte babamı da göndermiş, orada savaşırlarmış!..

- Beni buraya kim getirdi?

- Tatar İlyas Ağa...

- Şimdi hatırlıyorum.. Bir taht-ı revanın içinde yatarken İlyas Ağa başını uzatır bana bakardı...

- Babam sizinle gelmeyi çok istemiş ama Köprülü Vezir bırakmamış! Askerin yanında ol demiş, Uluğ Beyinden devlet için biraz uzak kal diye diretmiş. O zaman bir

cerrahı da İlyas Ağa'nın yanına katarak sizi evinize göndermişler!..

- İlyas Ağa nerede?

- Her gün uğrar. Hekim ve Emin Hoca ile bir süre burada kaldıktan sonra sadr-ı âzama gidecek ulaklarla haber salmak için saraya, Veli Ağa'nın yanına varır.

Uluğ kısa bir süre konuşmadı. Elini Zeyneb'in elinden çekmeden düşünceleri gerilere doğru kaydı... Sonra korkunç bir rüyadan uyanırmış gibi silkindi:

- Nihayet Bozcaada'yı kurtardık, dedi...

- Beli beyim!.. Siz burada ateşler içinde kıvranırken Âsitane zaferi kutladı... Top sesleri, halkın sevinç haykırışları bu odaya kadar geldi...

- Ben, Bozcaada kalesinin tepesinde mi yaralanmışım?

- Evet beyciğim...

- Cuma'ya birşey olmamış ya?

- İlyas Ağa burnu bile kanamadı der!.. Sadr-ı âzam, Limni alınır alınmaz babacığımı geri gönderirmiş. Hem sonra size başka bir müjdem de var benim...

- Nedir o Zeynep?

- Sadr-ı âzamın teklifi üzerine padişahımız, size bir tuğ daha insan buyurdular!.. Tamamen iyileşince de bir eyalete beylerbeyi gidersiniz...

- Yani?..

- Siz şimdi, Uluğ Paşa'sınız!.. Ama ben ne olur bir süre daha size beyim diyeyim!.. "Beyim" demek öyle hoşuma gidiyor ki!..

Uluğ'un içi titredi, büyük bir saflıkla Zeyneb'in elini öptü... Sonra onun sararmaya başladığını fark edince:

- Hadi git Zeynep, diye fısıldadı, yorgunsun, biraz dinlen!..

Zeynep birden başını kaldırdı; alnına düşen sarı saçları hafifçe sallandı, bakışlarında yalvaran bir ifade vardı.

- Sizi bırakamam beyciğim, bir an dahi yanınızdan ayrılamam!.. Ne olur beni bir yere göndermeyin... Bunca gece buracıkta oturup hep size baktım... Babacığımın sıhhati; sizin iyiliğiniz için Allah'a dua ettim...

- Hiç yanımdan ayrılmadın mı Zeynep?

- Ayrılmadım beyciğim, ayrılmam da... Bundan sonra da hep yanındayım!.. Nasıl olsa babam, seferden dönüşte İzzet Çelebi'yle Tuğrul Beyi alıp çiftliğe çekilecek... Siz o zaman yeni görevinizde yalnız başınıza ne yaparsınız? Size kim bakar, derdinizi kim dinler, hastalığınızda yanınızda kim bulunur?

- Eyaletlere bile benimle mi gelmek istersin?

- Beli!.. Hizmetçisiniz olarak gelirim, cariyeniz olarak gelirim, nasıl isterseniz öyle olurum ama gelirim!.. Dilediğiniz zaman konuşurum, dilediğiniz zaman bir kenara çekilip emrinizi beklerim. Ben de o kadın gibi size...

Uluğ, Zeyneb'in elini birden yatağın üzerine koydu, karşısındakini seyretmekten korkuyormuş gibi başını eğdi:

- Daha fazla bir şey söyleme Zeynep, dedi. Lâflarında dahi olsa onu incitebilirsin!.. Anladım!.. Hepsini öğrenmişsin!.. Dudaklarım sırrımı saklamayı beceremiş!..

Zeyneb'in biraz evle sararan yanakları büsbütün soldu. Sonra beyaz dişleriyle yer yer renklenmiş ince dudaklarını emmeye başladı, başını önüne eğerken güçlükle işitilen bir sesle:

- Şimdi sizi daha iyi anlıyorum beyciğim! diye kekeledi... Yalnız, acaba babam sizin bu halinizi biliyor muydu?

- Biliyordu Zeynep!...

- Demek o da İzzet Çelebi gibi yalan söylemiş!.. Niçin? Hiç lüzum yoktu ki buna!..

- Ne demek istiyorsun Zeynep?

- İzzet Çelebi beni çok sevdiğinizi, babam da her defasında selâmınızı getirip beni özlediğinizi söylerdi...

Uluğ yine ateşinin yükseldiğini, şakaklarına gittikçe şiddetlenen bir ağrının yayılmakta olduğunu hissetti. Yatağından kalkmaya çalıştı, gücü yetmeyince kendini sırtüstü bıraktı, yarı hiddet, yarı şaşkınlıkla:

- Hayır Zeynep, dedi yalan söylememişler!... Seni tabiî severim... Ararım ve selâm da gönderirim... Sen benim bacım değil misin?...

O zaman Zeynep süratle başını kaldırdı, âdeta isyan edercesine haykırdı:

- Hayır!.. Ben sizin bacınız değilim!.. Cariyeniz olurum, hizmetçiniz olurum, dilerseniz... Hayır, hayır sizin bacınız olmayacağım!..

- Bacılığı kabul etmediğine göre benimle beraber nasıl yaşayabilirsin Zeynep? Ben seni bir cariye, bir hizmetçi olarak gittiğim yerlere götürebilir miyim hiç?

- Götürebilirsiniz!.. Her şeyinize katlanırım; çünkü ben sizi...

Zeynep sustu!.. Daha fazla konuşamayacağını anlıyordu.

- Niçin sustun Zeynep? Söyle artık!.. Söyle ki, gizli hiçbir şeyimiz kalmasın!.. Beraber bir çare düşünelim.

- Konuşmayın Uluğ Bey, yorulmanızı istemem. Yalnız taşraya giderken beni yanınıza alın, başka bir dileğim yok!.. Hattâ mavili kadınla da evlenin, ben ona da hizmet ederim!..

Uluğ gözlerini kapadı, uğuldayan beyninin, zonklayan şakaklarının acısına aldırmadan:

- Mavili kadın, diye fısıldadı. Mavili kadın!.. Ben onunla hiçbir zaman evlenemem!.. O şimdi uzaklarda!.. O şimdi her şeyiyle bir rüya oldu!.. Zeynep!.. Şunu bil ki, mavili kadın iyi bir insandı!.. Benim de senden bir ricam var, her ne olursa olsun mavili kadını kötüleme.

- Ben mavili kadını nasıl kötüleyebilirim beyciğim? Sizin sevdiğiniz bir insan hiç kötü olur mu? Onu ben de seveceğim!.. Size...

- Sus Zeynep!.. Beni daha fazla küçültme!.. Beni biraz yalnız bırak!.. Dediğin gibi çok yoruldum, gücüm kalmadı artık!..

- Hayır beyciğim, sizi bırakamam; daha evvel de söylemiştim bunu. Ama isterseniz, bir kenara büzülür, ağzımı bile açmam!..

Zeynep yavaşça geri çekildi, yine yatağın ucuna gitti, başını Uluğ'un yorganına dayadı yer yer beyazlaşmış sarı saçları tamamen alnına döküldü... Şimdi sessiz, sakin ağlıyordu...

Uluğ onu göremiyordu... Fakat ağladığını, için için inlediğini biliyordu... Uyuşan beynine, çatlarcasına zonklayan şakaklarına rağmen, düşünmek, bir karara varmak ihtiyacıyla yanıyordu.

Yıllardan beri hissettiği bir gerçek, bugün gözlerinin önüne serilivermişti... Zeynep onu seviyordu!.. Hem bu sevgi öyle yabana atılan, gelip geçici bir duygu da değildi... Ayrıca Cuma ile İzzet Çelebi bile bunun farkındaydılar; bunca yıl Zeyneb'i yalanla avutmuşlardı. Ne yapması gerekti? Bu saf kızı ölünceye kadar ıstırap içinde kıvrandırması doğru muydu?

Kendisi erişilmez bir aşkın baskısı altında yıllarca inlemişti. Şayet mavili kadın karşısına çıkmasaydı, belki de Cuma'nın kızı karısı olurdu... Ama şimdi böyle bir şey düşünebilir miydi?

Yine de kendini zorladı. Acaba biraz huzur bulabilmesi hattâ avunabilmesi Zeynep'le kabil olamaz mıydı? Ayrıca Cuma'yı da sevindirmesi, yıllar yılı gerçekleşmesi için çırpındığı bir isteğini yerine getirmesi gerekmez miydi? Cuma uğruna neler yapılmazdı ki?...

- Affet beni kadınım, diye fısıldadı, bilmem ki sen nasıl düşünürsün?

Uluğ bir an gözlerini açtı, bir ses gelmesini, birisinin cevap vermesini bekledi. Fakat odada şimdi Zeyneb'in hıçkırıkları bile duyulmuyordu, perdeler kapalı, ışıklar kırıktı. O zaman gözlerini tekrar kapadı:

- Daha düşünmeliyim, diye mırıldandı, biraz daha vakit geçsin, Cuma gelsin!.. Onunla konuşurum, bütün duygularımı açıkça anlatırım!.. Eğer uygun bulursa!.. Bu dâva burada biter.

* * *

İzzet Çelebi sofada, Uluğ'un yattığı oda kapısının karşısındaki bir divana uzanmıştı... Elinde tesbihi, başında takkesi olduğu halde gözlerini kapamış, yine dua ediyordu...

Birazdan Cengiz gelecek, onu kaldıracak, akşam namazı için abdest tazeleyecekti. Hamdolsun Uluğ Paşa iyileşmeye yüz tutmuştu. Lâkin Cuma'ya canı sıkılıyordu!.. Bu yakınlarda haber de alamamışlardı. Bozcaada'nın kurtulmasından bu yana iki aydan fazla bir zaman geçtiği halde, Limni bir türlü ele geçmemişti. Padişah Edirne'de, Valide Sultan Âsitane'de bu zaferin müjdesini halkla birlikte sabırsızlıkla bekliyordu...

İzzet Çelebi birden yarı kapalı gözlerini açtı, dudakları titredi, duasını da yarıda bırakıp dışarısını dinlemeye başladı...

Sokaktan dolu dizgin koştuğu anlaşılan bir atın taşlarda çıkardığı nal sesleri geliyordu.

- Hayır olsun inşallah!.. Akşam vakti, yolunu şaşırmış gibi bir at neden böyle koşar?

Nal sesleri evin önüne gelince durdu. Bir at kişnedi... Arkasından sokak kapısı şiddetle çalındı!..

İzzet Çelebi doğrulmaya çalıştı, fakat beli tutmuyor, elleri vücudunu kaldırmaya yetmiyordu. Bu sırada Uluğ'un odasından Zeynep süratle çıktı:

- Beybabacığım ne oluyor?

İzzet Çelebi'nin Zeyneb'e cevap vermesine vakit kalmadı, merdivenler gıcırdadı, iri bir vücut ayaklarının altındaki tahtaları çökertircesine sofada görünüverdi...

- Baba!.. Babacığım!..

- Oğlum Cuma!..

Cuma hemen sağ elinin tersiyle başındaki külâhı ensesine doğru itiverdi, dimdik olmuş bıyıkları, çatılmış kaşlarıyla bakışlarını süratle etrafında gezdirdi:

- Kızım, evlâdım!.. Vay hocam!.. Ben geldim!.. Müjdeler getirdim!..

Birden bir hıçkırık sesi duyuldu, Cuma'nın Zeyneb'e doğru uzanan sağ kolu havada kaldı; İzzet Çelebi yattığı yerde hüngür hüngür ağlıyordu...

Cuma hemen geri döndü, İzzet Çelebi'nin önünde diz çöktü; onun kupkuru, damarları fırlamış elini yakaladı, öpmeye başladı:

- Canım hocacığım, ne oldu sana? İşte geldim, sapasağlamım!.. Limni'yi aldık, devleti büyük bir dertten kurtardık... Sevinsene... Yoksa Uluğ Paşam?.. Uluğ Paşama birşey mi oldu? Sıhhati çok mu bozuk?

İzzet Çelebi bu sefer gülümsüyordu. Beyaz sakalının arasında kayboluveren gözyaşlarından eser kalmamış, feri kaçmış gözlerine âdeta bir canlılık gelmişti.

- Hâlâ insan halinden habersiz cahil!.. Bak hele şuna bir de utanmadan bana sorar. Ağlarım ya!.. Sevincimden gözyaşlarımı tutamam... Uluğ Paşa'na gelince, maşallah gün geçtikte iyileşir, yakında hiçbir şeyciği kalmaz... Zeynep onu hiç yalnız komadı...

- Kendisi nerede şimdi?

- Karşıdaki odada...

- Hele bir Paşa'mı göreyim, yüzünü yüzüme süreyim, hemen gelirim...

- Dur biraz!.. Nasıl olsa Paşa'yı görürsün!.. Sen halinden bahset, beni daha fazla merakta koma...

- Halimde ne var hocam?

- Ne vakit geldin?..

- Biraz evvel!.. Zaferin habercisi olarak Âsitane'ye ayak bastım...

- Şu anda bizden başkası Limni'nin kurtulduğunu bilmez mi?

- Bilir!.. Valide Sultan'a söyledim... Buraya saraydan gelirim...

- Valide Sultan'ı gördün mü?

- Beli beybaba, gördüm!.. Bu sefer elim de, gözlerim de bağlı değildi... O bile perde gerisinde olmayıp sadece yüzüne bir peçe örtmüştü...

- Sultan ile neler konuştun?

Cuma hemen cevap vermedi, bir an gözlerinin önünde ince bir vücudun hayali canlandı... Kulaklarında ürkek, duygulu bir ses çınladı. Yine bir ipek hışırtısı duyar gibiydi... Gayet hoş bir koku bütün benliğini sardı.

- Ne susarsın yezit oğlan, konuşsana?

- Şey, beybaba!.. Ne söylesem bilmem ki?... Birazcık devlet işlerinden bahsettik, sadr-ı âzamın, padişahımın emri üzerine; isyan eden Erdel Kralı Rakoçi'ye haddini bildirmek için Edirne'ye geçtiğini söyledim. Hepsi bu kadar!.. Bir de...

- Bir de?..

- Valide Sultan hizmetinde olmamı ister!..

- Kabul mu ettin yoksa?

- Hayır hocam, eteğini öpüp özür diledim. Hani, ne diyeyim?... İşte böyle!.. Bana bir murassa kılıç ile bir hil' at, Zeyneb'ime bir pırlanta gerdanlık, iki kese altın verdi,

kızının çeyizi olsun dedi. Yine huzuruna çıkmamı istedi!... Sarayın kapısı bana açıkmış!..

İzzet Çelebi sakalını sıvazladı, keyfinden dudakları iyice açılmış, dişsiz ağzı meydana çıkmıştı...

- Hadi şimdi git, Paşa'nı gör; sonra hemen yanıma gel, sana söyleyeceklerim var!...

Cuma ayağa kalktı; hâlâ hayalinde ince bir peçenin arkasından gözüken bir çift mavi göz, solgun fakat çok zarif bir çift dudak olduğu halde sağ eliyle Zeyneb'in belini kucakladı... Hep beraber Uluğ'un odasına girdiler.

İzzet Çelebi şimdi yarı açık kalan kapının arkasından gelen konuşmaları, Uluğ ile Cuma'nın zaman zaman öpüşmelerini duyuyordu...

Fakat birden sesler kesildi... Zeynep başı önüne eğik, yanakları kıpkırmızı dışarı çıktı; süratle merdivenlerden aşağıya indi!..

İzzet Çelebi bu hale bir mâna vermeye çalıştı, hattâ merak etmeye başladı. Fakat biraz sonra oda kapısının bir tekme ile ardına kadar açıldığını, Cuma'nın bir ok gibi dışarı fırladığını gördü!..

- Aman hocam, beybabam!.. Canım hocam, bir tanem!..

Cuma sağ elini havaya kaldırmış, parmaklarını şaklatıyor, durmadan İzzet Çelebi'ye bakıp türkü söylüyordu!..

- Bre yezit ne olursun? Bu halin nedir, delirdin mi yoksa?..

- Hocam, beybabam yaşadık!.. Oldu bu iş!..

- Ne oldu? Yoksa bunca yıl günah nedir düşünmeden höpürdettiğin şaraplar birdenbire beynine mi vurdu?

- Değil hocam... Uluğ Paşam Zeyneb'imi benden istedi!..

- Ne dedin, ne dedin?..

- Zeyneb'imizi Uluğ'cuğumuzla eveririz!..

İzzet Çelebi'nin birden gözleri dışarıya fırlayacakmış gibi açıldı, dudakları titremeye, sakalı kıpırdamaya başladı. Cuma onun bu halini fark etmeden yine sağ elinin parmaklarını şakırdatıyor, hafifçe belini kırıyor, ayaklarını bir ileri bir geri atıyordu...

- Hocam dedik, beybabacığım!.. Oldu bu iş, oldu bu iş!..

- Yeter!.. Sus!.. İndir elini aşağıya!.. Utanmaz, sıkılmaz herif!.. Şu haline bak; sende hiç saygı, terbiye denen şey yok mu? Haddini bilmez kâfir!..

- Hocam hele dur, bana bu anda karışamazsın. Ben böyle bir günde bağırmam, oynamam da ne yaparım?

- Bak hâlâ konuşur! Yalnız kendini düşünen, başkasının halinden habersiz yezit... Şimdi seni ayağımın altına alıp pestilini çıkarıncaya kadar döverim; hiç kimse elimden kurtaramaz!..

- Günahım nedir hocam?

- Daha ne olsun? Zeyneb'in Uluğ ile evlenmesine yalnız sen mi sevinirsin? Zeyneb'in ben de babası değil miyim? Görmez misin ki kendi kendime yattığım yerden kalkamam!.. Tut omuzlarımdan, doğrult beni, şöyle ayakta durup Zeynepçiğimizin şerefine ben de bir hoşça göbek atayım.

Cuma süratle İzzet Çelebi'nin önünde diz çöktü:

- Beybabam, ne güzel değil mi? Onlar evlenir, bir eyalete giderler. Biz de seninle Tuğrul Beyi yanımıza alıp çiftliğe çekiliriz. Tuğrul Beye orada ata binmenin, silâh kuşanmanın ne demek olduğunu, bunca yıl mirasyediler gibi yan gelip yatmakla er olunamayacağını bir hoşça öğretirim. Derya Efendi hazretlerinin de bu suretle ruhunu şad ederiz.

- Olur, oğlum Cuma!..

- Sonra beybaba, aradan biraz zaman geçince torunlarımız da dünyaya gelir!.. Onları hep biz büyütürüz!..

Yumurcakları dizlerimde hoplatırım, bıyıklarımla oynatıp yorulmama lüzum kalmadan onlara burdururum... Hep beraber oynarız, değil mi hocam?..

- Oynarız evlâdım!..

- Beybabam Allah ne murad ettimse verdi bana; geç oldu ama güç olmadı... Hattâ Valide Sultan'ın ellerini okşayıversem diye düşünmüştüm vaktiyle de, onu bile...

- Valide Sultan'ın sırası mı şimdi. Hadi beni kaldır; sözüm var. Zeyneb'im için karşılıklı bir türkü çağırıp, biraz göbek atalım...

Cuma, İzzet Çelebi'nin sırtını sağ eliyle kavradı, yavaşça kendine doğru çekti... İzzet Çelebi sedirin üzerine oturunca hayretle Cuma'ya baktı, onun gülümsemesine aldırmadan...

- Niye sol elinle de tutmazsın? diye sordu.

- Ben mi beybaba? Tutmam!.. Sağ elim yetmez mi?

- Senin sol kolunda ne var?

- Hiçbir şey yok beybaba!..

- Var!.. Kıpırdat onu bakayım!.. Niye bana yalan söylersin? Ne oldu orana?

Cuma duraladı, gözleri bir anda buğulandı, biraz evvel hayat taşıyan bakışlarında bir kederin izleri belirdi.

- Söyle, durma!..

- Beybabacığım, kurbanın olayım, sakın çocuklar duymasın; neşeleri kaçar, bugünlerinin tadını çıkaramazlar. Ben onlardan bir süre gizlerim. Sonra da çiftliğe gidince hiç haberleri olmaz. Nasıl olsa bir el yeter bana!.. Limni'de yalnız sağ elimle düşmana az işler mi yaptım? Hele beni Bâbüssaade'nin önünde yakalatmaya çalışıp dut gibi silkeleyeceğini söyleyen yeniçeri çorbacısına küffarın önünden kaçar görünce, kılıcımı dişlerimin arasına sıkıştırıp sağ elimle öyle bir yumruk savurdum ki, havada bir süre uçup upuzun yere serildi. Onun bu halini gören diğer yeniçeriler de yüz geri edip düşmana saldırır oldu-

lar. Hani diyeceğim şu ki, bu sağ bilek, ölünceye kadar bana hizmet eder. Ne gam, bu da tasa mı hocacığım?...

- Hâlâ sol kolunu neden kıpırdatmadığını söylemez misin?

- Eskiden beri zaman zaman, bilhassa kederlendiğim sıralarda uyuşur dururdu; nedendir bilmem, kalbim de sıkışırdı. Bozcaada surlarına tırmanırken birden hiç çalışmaz oldu... Sonra da...

- Devam et!..

- Sonra da bir kılıç omuz başımı deliverdi... Cerrah tımar etti; yakında bir şeyin kalmaz dedi ama görüyorsun ki, kıpırdamaz... Aldırma hocam, sakın benim için üzüleyim deme!..

Cuma sustu, gözlerini yavaşça kapadı, şimdi kendini bir surun dibinde genç, yiğit yapılı bir gencin omuzları üzerinde görüyordu. Kulaklarında, "Cuma Ağam!" diye fısıldayan bir ses vardı!.. Gözlerini açtı, başını iki yanına salladı:

- Hocam, dedi, ben kötü bir adamım; hiç makbul tarafım yok!..

- Bunu da nereden çıkarırsın? Maksadın beni kahretmek midir?

- Öyle değil beybaba; arslan gibi bir yiğit benim yüzümden kara toprağa gömülür de, ben burada göbek atıp eğlenmeye kalkışırım!..

- Kim o?..

- Yeğen Hüseyin!..

- Ya!.. Unut şimdi bunları!.. Hem iş yalnız Yeğen Hüseyin'le bitmiyor. Bir de mavili kadın var; isteseydi bugüne kavuşur muyduk?

- Doğru hocam!..

- Onları başka zaman anarız!.. Unut derim sana kâfir oğlan!..

Cuma başını önüne eğdi. İzzet Çelebi ise titrek sesiyle yeniden duasına başladı... Akşam, yavaş yavaş geceye dönüyordu...

---ooOoo---

BEKİR BÜYÜKARKIN

Seti 13 Kitap

9 799754 370040